

Załącznik do Uchwały Nr **239/2842/14**

Zarządu Województwa Lubuskiego

z dnia **14 lutego 2014** r.

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

(wersja 2)

Departament Rozwoju Regionalnego i Współpracy Zagranicznej

Wydział ds. Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020

SPIS TREŚCI

SEKCJA 1.	WKLAD REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020 W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ.....	5
Sekcja 1.1	Wkład Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 w realizację Strategii Europa 2020 oraz w osiągnięciu spójności gospodarczo-społecznej i terytorialnej	5
	Wstęp	5
	Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 w świetle Strategii Europa 2020	8
	Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych Regionalnym Programem Operacyjnym – Lubuskie 2020	13
	Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020	49
Sekcja 1.2	Rozkład środków finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020	67
	Uzasadnienie podziału środków między cele tematyczne i priorytety inwestycyjne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020	67
	Matryca logiczna strategii inwestycyjnej dla Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020	68
SEKCJA 2.	OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020..	77
Sekcja 2.A	Opis merytorycznych Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020.....	79
Oś Priorytetowa 1.	Gospodarka i innowacje.	79
	Priorytet inwestycyjny 1.2.....	80
	Priorytet inwestycyjny 3.1.....	83
	Priorytet inwestycyjny 3.2.....	86
	Priorytet inwestycyjny 3.3.....	88
	Priorytet inwestycyjny 3.4.....	91
Oś Priorytetowa 2.	Rozwój Cyfrowy.	94
	Priorytet inwestycyjny 2.3.....	94
Oś Priorytetowa 3.	Gospodarka niskoemisyjna.....	98
	Priorytet inwestycyjny 4.1.....	98
	Priorytet inwestycyjny 4.3.....	101
	Priorytet inwestycyjny 4.5.....	103
	Priorytet inwestycyjny 4.7.....	106
Oś Priorytetowa 4.	Środowisko i kultura.....	109
	Priorytet inwestycyjny 5.2.....	110
	Priorytet inwestycyjny 6.1.....	113
	Priorytet inwestycyjny 6.2.....	115
	Priorytet inwestycyjny 6.3.....	117
	Priorytet inwestycyjny 6.4.....	119
	Priorytet inwestycyjny 6.5.....	122
Oś Priorytetowa 5.	Transport.....	125
	Priorytet inwestycyjny 7.2.....	126
	Priorytet inwestycyjny 7.4.....	127
Oś Priorytetowa 6.	Regionalny rynek pracy.	130
	Priorytet inwestycyjny 8.5.....	130
	Priorytet inwestycyjny 8.7.....	133
	Priorytet inwestycyjny 8.8.....	136
	Priorytet inwestycyjny 8.9.....	138
	Priorytet inwestycyjny 8.10.....	140
Oś Priorytetowa 7.	Równowaga społeczna.....	144
	Priorytet inwestycyjny 9.4.....	144
	Priorytet inwestycyjny 9.7.....	147

	Priorytet inwestycyjny 9.8.....	150
	Priorytet inwestycyjny 9.9.....	152
Oś Priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja.....		154
	Priorytet inwestycyjny 10.1.....	154
	Priorytet inwestycyjny 10.3.....	157
	Priorytet inwestycyjny 10.3. bis:.....	160
Oś Priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna.....		163
	Priorytet inwestycyjny 9.1.....	163
	Priorytet inwestycyjny 9.2.....	166
	Priorytet inwestycyjny 10.4.....	168
Opis wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7.....		171
Ramy wykonania osi priorytetowej.....		173
Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej.....		173
Sekcja 2.B Opis osi priorytetowej dla pomocy technicznej.....		174
Oś Priorytetowa 10. Pomoc techniczna.....		174
SEKCJA 3. PLAN FINANSOWY REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020.....		178
Sekcja 3.1 Tabele przedstawiające - zgodnie z przepisami dot. wyznaczania i modulowania stopy współfinansowania - całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do rpo-l2020, w podziale na lata i kategorie regionów.....		179
Sekcja 3.2 Plan finansowy określający całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do rpo-l2020 oraz współfinansowanie krajowe, dla całego okresu programowania i każdej osi priorytetowej.....		180
SEKCJA 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE.....		182
SEKCJA 5. UKIERUNKOWANIE WSPARCIA NA ZJAWISKA UBÓSTWA, DYSKRYMINACJI ORAZ WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO.....		189
SEKCJA 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW DOTKNIĘTYCH POWAŻNYMI I TRWALE NIEKORZYSTNYMI WARUNKAMI NATURALNYMI LUB DEMOGRAFICZNYMI.....		190
SEKCJA 7. SYSTEM INSTYTUCJONALNY.....		191
Sekcja 7.1 Identyfikacja instytucji zaangażowanych w realizację programu.....		191
Sekcja 7.2 Działania angażujące stosownych partnerów w proces przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 oraz rola partnerów zaangażowanych we wdrażanie, monitorowanie, ewaluację RPO-L2020.....		198
SEKCJA 8. SYSTEM KOORDYNACJI.....		203
SEKCJA 9. WARUNKOWOŚĆ EX ANTE.....		206
SEKCJA 10. REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020.....		220
SEKCJA 11. ZASADY HORYZONTALNE.....		222
Zrównoważony rozwój.....		222
Równość szans i zapobieganie dyskryminacji.....		223
Równość płci.....		224
SEKCJA 12. ELEMENTY DODATKOWE.....		226
Sekcja 12.1 Wykaz dużych projektów zaplanowanych do realizacji w okresie 2014-2020 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020.....		226
Sekcja 12.2 Ramy wykonania programu.....		226
Sekcja 12.3 Lista partnerów zaangażowanych w przygotowanie Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020.....		226

ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014	230
POZOSTAŁE ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU	231
1. Analiza SWOT LRPO-L2020 w ujęciu CT	231
2. Działania zmierzające do zapewnienia warunku ex ante w zakresie określenia inteligentnych specjalizacji dla województwa lubuskiego	237

SEKCJA 1. WKŁAD REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020 W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ¹

SEKCJA 1.1 WKŁAD REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020 W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

Wstęp

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 będzie stanowił narzędzie realizacji polityki spójności na obszarze województwa lubuskiego w perspektywie finansowej UE na lata 2014 – 2020.

W 2010 roku Komisja Europejska przyjęła *Strategię EUROPA 2020*, która wskazuje, że „Europa może odnieść sukces, jeśli będzie działać wspólnie, jako Unia. Potrzebujemy strategii, dzięki której wyjdziemy z kryzysu silniejsi, gospodarka UE stanie się inteligentna i zrównoważona, będzie sprzyjać włączeniu społecznemu, będzie się mogła pochwalić wysokimi wskaźnikami zatrudnienia i wydajności oraz większą spójnością społeczną. *Europa 2020* to wizja społecznej gospodarki rynkowej dla Europy XXI wieku”.

Strategia Europa 2020 określa trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

1. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
2. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

W celu osiągnięcia tych priorytetów Komisja Europejska zaproponowała wytyczenie kilku nadrzędnych, wymiernych celów UE:

- wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%;
- na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać 3% PKB Unii;
- należy osiągnąć cele „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki);
- liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie;
- liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.

Założenia *Strategii EUROPA 2020* powinny zostać ujęte w specyficznej sytuacji każdego państwa członkowskiego i przełożone na krajowe i regionalne cele rozwojowe.

Następnie 20 grudnia 2013 r. Komisja Europejska ogłosiła pakiet legislacyjny dla Polityki Spójności na lata 2014-2020, który określa ramy prawne i strategiczne dla perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

W pakiecie znalazły się następujące dokumenty:

- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,*

---

¹ Art. 87.2.a CPR

Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006,

- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylecia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006,*
- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006.*

Powyższy pakiet legislacyjny określa zakres wsparcia, jaki będzie realizowany w przyszłej perspektywie. Koncentracja tematyczna została zdefiniowana poprzez 11 celów tematycznych:

1. wzmocnienie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji;
2. zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK;
3. wzmocnienie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR);
4. wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;
5. promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem;
6. zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami;
7. promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej;
8. promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników;
9. promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją;
10. inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie;
11. wzmocnienie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej.

W związku z powyższym 8 stycznia 2014 r. Rada Ministrów przyjęła *Umowę Partnerstwa*, która stanowi podstawę prac nad programami operacyjnymi na lata 2014-2020.

Zgodnie z zapisami aktów prawnych oraz dokumentów strategicznych przygotowane zostały *Założenia Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020*. Dokument został poddany szerokim konsultacjom społecznym, w wyniku których oraz w oparciu o aktualny stan prawny przygotowany został Projekt RPO – Lubuskie 2020. Niniejszy dokument ma charakter Projektu i nie jest ostateczną wersją regionalnego programu operacyjnego. Projekt może się ewoluować w zależności od publikacji zmian w przedstawionym pakiecie legislacyjnym KE dla Polityki Spójności na lata 2014-2020, wyników przeprowadzanych konsultacji społecznych, ewaluacji ex ante, wyników postępowania w sprawie przygotowania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, a także publikacji innych dokumentów o charakterze programowym oraz prawnym.

Program realizuje cele województwa określone w zaktualizowanej 19 listopada 2012 r. *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020*, zgodnie z kluczowymi kierunkami rozwoju regionu, poprzez wdrażanie projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem głównym programu jest *długofalowy, inteligentny i zrównoważony rozwój oraz wzrost jakości życia mieszkańców województwa lubuskiego poprzez wykorzystanie i wzmocnienie potencjałów regionu i skoncentrowane niwelowanie barier rozwojowych.*

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 w świetle Strategii Europa 2020

Cel główny Programu w pełni wpisuje się w określone w strategii Europa 2020 priorytety i z uwzględnieniem regionalnej specyfiki będzie dążył do ich realizacji poprzez odpowiednie zaplanowanie interwencji.

Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji

Unia Europejska, jako jeden z najważniejszych kierunków rozwoju, wskazuje ten, u którego podstaw leży innowacyjność i konkurencyjność gospodarki. Taki aspekt rozwoju ma przyczyniać się do zmniejszenia dystansu, jaki dzieli poszczególne regiony, państwa członkowskie oraz całą Wspólnotę od najprężniejszych gospodarek światowych.

Wyzwaniem dla Polski, a przez to również dla regionów jest stworzenie warunków funkcjonowania dynamicznie rozwijającej się gospodarki, która zbudowana jest w oparciu o nowoczesne technologie, wysokiej jakości prace badawczo-rozwojowe i innowacje, a także kapitał intelektualny.

Województwo lubuskie charakteryzuje się niską konkurencyjnością oferty badawczej, co wynika zarówno z niskich nakładów na działalność sektora badawczo-rozwojowego, ich struktury, ale również niewystarczającej jakości usług innowacyjnych instytucji otoczenia biznesu i słabej współpracy sektora B+R i przedsiębiorców, a przez to bardzo ograniczonej dyfuzji innowacji.

Mimo, iż nakłady w województwie lubuskim poniesione na prace w zakresie działalności badawczo-rozwojowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2011 r. wzrosły w ostatnich latach, to wynik około 55 zł (wobec ponad 303 zł średnio w kraju)² nadal stawia nasz region na jednym z ostatnich miejsc w kraju. Wobec tego, iż Polska przyjęła, jako cel krajowy Strategii Europa 2020 wysokość wydatków na B+R na poziomie 1,7% PKB (wobec 3% średnio dla całej Unii Europejskiej), w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego określono docelową wysokość dla roku 2020 tych inwestycji na poziomie 0,5% (z obecnych 0,1%) w relacji do PKB.

Ponadto struktura wydatków na działalność badawczo-rozwojową, zarówno w ujęciu europejskim, krajowym, jak i regionalnym nie sprzyja rozwojowi innowacyjnej gospodarki. Należy stopniowo przenosić ciężar finansowania aktywności w obszarze B+R z sektora publicznego na sektor prywatny, aby zapewnić większą efektywność działań innowacyjnych. Na poziomie województwa lubuskiego obserwowane jest również słabe lub bardzo słabe powiązanie świata nauki i biznesu, co dodatkowo wzmacnia niekorzystne uwarunkowania wpływające na ograniczenia rozwoju gospodarki innowacyjnej oraz generowanie miejsc pracy.

Odpowiedzią na ten Priorytet Strategii Europa 2020 oraz na zdiagnozowane na poziomie województwa zagrożenia w tym obszarze, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020, będą działania na rzecz pobudzenia innowacyjności w gospodarce poprzez dwukierunkową ścieżkę wsparcia.

Z jednej strony wsparcie w zakresie infrastruktury i wyposażenia B+R będzie kierowane do jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu oraz innych podmiotów prowadzących aktywność badawczą, aby zabezpieczyć odpowiednie zaplecze techniczne, które umożliwi efektywniejsze działania w zakresie rozpoznanych potrzeb badawczych rynku. Z drugiej zaś interwencją zostaną objęci przedsiębiorcy

² Diagnoza dotycząca działalności innowacyjnej w regionie przygotowana w oparciu o dane statystyczne statystyki publicznej na potrzeby raportu z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji, 2013, Lubuski Ośrodek Badań Regionalnych, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze.

między innymi w zakresie wdrożenia własnych lub zakupionych wyników badań naukowych. Takie podejście zapewni jednocześnie pobudzenie popytu na wyniki działań badawczych, jak i dopasowanie podaży do innowacyjnych potrzeb przedsiębiorców, co z kolei będzie wpływało na zacieśnianie współpracy pomiędzy sferą nauki, a biznesem.

Istotną cechą gospodarki województwa lubuskiego jest struktura funkcjonujących na jego obszarze przedsiębiorstw. Najwięcej podmiotów stanowią mikro i mali przedsiębiorcy, dlatego też wsparcie właśnie takich podmiotów ma krytyczne znaczenie dla rozwoju gospodarczego całego regionu. Interwencja programu powinna skupiać się na wsparciu kierowanym do przedsiębiorstw, również w kontekście wyłonionych specjalizacji regionalnych, aby kierunkować rozwój przedsiębiorczości zgodnie z przyjętymi wyzwaniami strategicznymi na poziomie całego regionu. Również aspekt internacjonalizacji działalności gospodarczej jest jednym z obszarów podjętym w ramach projektowanego wsparcia dedykowanego przedsiębiorstwom. Ma to znaczenie dla rozwoju gospodarczego, szczególnie istotnego z uwagi na przygraniczne położenie województwa lubuskiego. Takie uwarunkowanie geograficzne nie powinno stanowić jedynie zagrożenia ze strony silniejszych gospodarek ościennych, ale przede wszystkim być szansą dla promowania regionalnych przedsiębiorców na arenie międzynarodowej, w tym w najbliższym sąsiedztwie.

Ważnym aspektem rozwoju gospodarki nowoczesnej, jest stosowanie technik informacyjno-komunikacyjnych w każdej dziedzinie aktywności gospodarczej, publicznej i społecznej. Budowa społeczeństwa informacyjnego jest jednym z priorytetów rozwojowych wzmacniających konkurencyjność regionu.

Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej

Z punktu widzenia założeń i priorytetów Strategii Europa 2020, niezwykle istotnym obszarem jest takie kierunkowanie rozwoju, aby miał on charakter zrównoważony, co oznacza rozwój w kierunku gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej dla środowiska i bardziej konkurencyjnej. Budowanie konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która będzie korzystać z zasobów w sposób racjonalny i oszczędny, powinno odbywać się z uwzględnieniem aspektu ochrony środowiska naturalnego, ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza i zapobiegania utracie różnorodności biologicznej.

Zdefiniowane na poziomie Strategii Europa 2020 założenia mają swoje bezpośrednie przełożenie w zakresie wsparcia przewidzianego do realizacji w ramach RPO – Lubuskie 2020. Realizacja działań skierowanych na rozwój gospodarki niskoemisyjnej stanowi jeden z ważniejszych obszarów wsparcia Programu. Interwencja w zakresie niskiej emisji połączona z działaniami na rzecz ochrony środowiska oraz przeciwdziałania skutkom zmiany klimatu ma zapewnić realizację celów środowiskowych zapisanych zarówno na poziomie europejskim, jak i regionalnym.

Istotne zatem będzie wsparcie rozwoju przemysłu ekologicznego poprzez opracowanie i wdrożenie programów produkcji urządzeń i materiałów dla ochrony środowiska oraz czystych technologii przemysłowych i innych technologii ekologicznych. Należy podjąć działania zmierzające do zminimalizowania negatywnego wpływu problemów energetycznych oraz związanych z ochroną środowiska na rozwój gospodarki.

Polska gospodarka charakteryzuje się nadal zbyt wysoką energochłonnością. W systemie energetycznym niezbędna jest zatem modernizacja przestarzałej infrastruktury energetycznej i zapobieganie wykluczeniu energetycznemu. Należy wykorzystać również gospodarczy i techniczny potencjał wprowadzenia ograniczeń zużycia energii, zwłaszcza w budynkach mieszkalnych i budynkach użytku publicznego, w przedsiębiorstwach, w lokalnej gospodarce energetycznej, w oświetleniu ulic oraz w produkcji energii elektrycznej. Konieczne jest także wykorzystanie potencjału w zakresie odnawialnych źródeł energii (OZE) przez poszczególne regiony kraju.

Województwo lubuskie, zgodnie z wynikami analizy regionalnych zróżnicowań w zakresie ochrony środowiska (UP), w przypadku zanieczyszczeń powietrza ogółem z zakładów szczególnie uciążliwych, charakteryzuje się najniższym udziałem w ogólnej puli zanieczyszczeń generowanych przez tego rodzaju podmioty. Wynika to przede wszystkim ze struktury i charakteru działalności gospodarczej w regionie. Fakt ten jednak nie oznacza, iż nie należy podejmować interwencji na rzecz zmniejszenia szkodliwego oddziaływania na środowisko w tym zakresie, lecz działania na rzecz niskiej emisji powinny być traktowane priorytetowo i obejmować różne aspekty aktywności (produkcję energii, zakłady przemysłowe, transport).

W zakresie działań środowiskowych, ale także spójności terytorialnej, szczególnie w kontekście różnic w tej sferze pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi, konieczna będzie kontynuacja działań związanych z oczyszczaniem ścieków komunalnych, zarządzaniem odpadami komunalnymi oraz ograniczeniem emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

Odpowiedzią na zaspokojenie potrzeb w tym zakresie jest interwencja RPO – Lubuskie 2020 zaprojektowana zarówno w obszarze wsparcia infrastruktury wodnokanalizacyjnej, jak i gospodarowania odpadami. Działania, jakie zostaną podjęte w zakresie ochrony środowiska w ramach programu mają na celu nie tylko polepszenie stanu środowiska i zapobieżenie jego pogarszaniu, ale również będą wpływały na wzrost atrakcyjności województwa zarówno w aspekcie turystycznym, jak i gospodarczym, a także spowodują podniesienie poziomu życia mieszkańców.

Wyzwaniem, w kontekście priorytetów Strategii Europa 2020, jest również zwiększenie odporności na zmiany klimatyczne. Głównymi obszarami problemowymi w tym zakresie jest przewyższenie problemów związanych z deficytem zasobów wodnych, niewystarczającymi rozwiązaniami przeciwpowodziowymi oraz zapobieganie ryzyku wystąpienia powodzi, susz, pożarów lasów oraz niekorzystnym zjawiskom klimatycznym w miastach. Działania w tym zakresie zostały przewidziane w ramach RPO – Lubuskie 2020. Ich skala i zakres jest uzależniona od podziału interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny. Niemniej jednak należy brać pod uwagę, iż przez województwo lubuskie przepływają dwie duże rzeki (Odra i Warta), które nie tylko stanowią o atrakcyjności regionu, ale również stanowią realne zagrożenia powodziowe. Dlatego też działania w zakresie zapobiegania zagrożeniom naturalnym znalazły swoje odbicie w zapisach programu.

[Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną](#)

[- gospodarka o wysokim poziomie zatrudnienia](#)

Województwo lubuskie, jak cały kraj, zmaga się z problemami wynikającymi z sytuacji demograficznej. Starzejące się społeczeństwo i ogólny spadek ludności mogą stanowić zagrożenie oraz istotny temat wymagający specjalnej interwencji.

Przeciwdziałać temu zagrożeniu powinny: polityka pronatalistyczna, wykorzystanie rezerw rynku pracy, odpowiednie rozwiązania w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3, opieki przedszkolnej oraz nad dorosłymi osobami zależnymi, zmiany w systemie szkolnictwa i opieki zdrowotnej oraz efektywnej polityki migracyjnej. W związku z tym, na poziomie RPO – Lubuskie 2020, zostały zaplanowane działania zmierzające do poprawy sytuacji osób, które z powodu opieki nad dziećmi lub osobami zależnymi nie mogą podjąć pracy, a także działania zmierzające do podniesienia konkurencyjności lubuskich przedsiębiorstw, również w aspekcie prozatrudnieniowym.

Wskazane zagrożenia mają bezpośredni wpływ na rynek pracy oraz aktywność zawodową. Pozytywne skutki w tym obszarze powinna przynieść również interwencja skierowana do pracowników i pracodawców w zakresie adaptacyjności do zmian poprzez system szkoleń, kursów podnoszących kompetencje i kwalifikacje. Odbiorcami tego typu działań powinny być zarówno osoby pracujące, jak i te pozostające bez zatrudnienia. Dostosowanie i poszerzanie wiedzy, która znajdzie swoje zastosowanie w aktualnym miejscu pracy lub zwiększy konkurencyjność pracownika lub osoby bezrobotnej na rynku, jest niezbędna dla zwiększenia aktywności zawodowej społeczeństwa. Takiej idei przyświeca również zaprojektowane w ramach RPO – Lubuskie 2020 wsparcie w zakresie uczenia się przez całe życie. Uczestnictwo osób dorosłych w procesie ciągłego uczenia się w perspektywie skutkować będzie wzrostem wskaźników zatrudnienia, również wśród osób w wieku 50+, które stanowią, często niewykorzystane rezerwy rynku pracy.

W tym świetle znaczenia nabiera również konieczność dostosowania oferty nauczania do faktycznych potrzeb pracodawców z jednej strony, z drugiej zaś potrzeba dbania o odpowiednią jakość usług zdrowotnych, szczególnie mających na celu aspekt zdrowia pracownika, jego sprawności oraz gotowości świadczenia pracy w możliwie najdłuższym okresie.

- gospodarka zapewniająca spójność społeczną i terytorialną

Spójność terytorialna i społeczna ma charakter wielowymiarowy i obejmuje zarówno dostęp do infrastruktury technicznej (w tym m.in. transportowej i energetycznej) i społecznej oraz do usług publicznych, a także wymaga podjęcia działań na rzecz stymulowania wzrostu dochodów gospodarstw domowych wiejskich i miejskich oraz zwiększenia ich dostępu do instrumentów rynku pracy.

Infrastrukturalny wymiar spójności terytorialnej zazwyczaj związany jest z niewystarczającą siecią połączeń transportowych – niedostateczny rozwój: sieci dróg i ich niska jakość, brak wysokiej jakości połączeń kolejowych oraz brak synergii trzech rodzajów transportu - w tym niedostateczna integracja połączeń kolejowych z siecią dróg krajowych i lokalnych. Z poziomu województwa lubuskiego problem ten jest dostrzegalny w sposób wyjątkowy, ponieważ jest ono położone na przecięciu ważnych linii drogowych, kolejowych i rzecznych. Powstające połączenia autostradowe i drogi szybkiego ruchu na terenie lubuskiego mają ogromne znaczenie dla zapewnienia międzyregionalnej dostępności województwa. Jednakże równie istotne jest zwiększenie wewnętrznej spójności komunikacyjnej i włączenie dróg regionalnych i lokalnych w sieć TEN-T. Istniejąca i wciąż powstająca infrastruktura drogowa, kolejowa i rzeczna nie stanowi wystarczającego rozwiązania zdiagnozowanych w tym obszarze potrzeb. Dlatego też założenia realizacji RPO – Lubuskie 2020 kładą duży nacisk na kontynuację działań w obszarze poprawy dostępności terytorialnej województwa lubuskiego.

Społeczny aspekt spójności w świetle założeń Strategii Europa 2020 powinien skupiać się na zmniejszeniu dysproporcji pomiędzy obszarami wiejskimi a obszarami miejskimi we wszystkich

aspektach. Jak wskazuje UP wzmocnienia wymaga potencjał rozwojowy ośrodków lokalnych, konieczna jest poprawa jakości placówek edukacji, rewitalizacja miast i miasteczek oraz rozwój wszystkich form innowacyjności (w tym m.in. poprawa jakości kapitału ludzkiego i społecznego – poczynając od wczesnej edukacji przedszkolnej, poprzez rozwój działalności badawczo-wdrożeniowej, transferu wiedzy i na wdrożeniu rozwiązań innowacyjnych kończąc).

RPO – Lubuskie 2020 będzie realizował powyższe interwencje przede wszystkim w oparciu o Osię Priorytetową finansowaną środkami Europejskiego Funduszu Społecznego, ale również uzupełniająco w ramach Osi Priorytetowych odpowiadających interwencji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, szczególnie w zakresie infrastruktury transportowej, edukacyjnej i społecznej obszarów peryferyjnych regionu.

Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych Regionalnym Programem Operacyjnym – Lubuskie 2020

Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów województwa lubuskiego w ujęciu tematycznym i terytorialnym stanowi podstawę do programowania działań w ramach regionalnego programu operacyjnego do roku 2020, w kontekście realizacji celów strategicznych na poziomie regionalnym i krajowym oraz Unii Europejskiej, sformułowanych w odpowiednich dokumentach. Przeprowadzenie analizy jest punktem wyjściowym do określenia zmian społeczno-gospodarczych, ukierunkowanych na realizację celów tematycznych polityki spójności, poprzez zaplanowaną interwencję publiczną z wykorzystaniem wsparcia funduszy Unii Europejskiej. Układ diagnozy określa wyzwania i potencjały w aspekcie osiągnięcia rozwoju inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu, co pozwala przedstawić warunki niezbędne, aby wnieść trwały wkład w osiągnięcie celów Strategii Europa 2020.

W przedstawionym opracowaniu wykorzystano wyniki badań wykonane na potrzeby diagnozy strategicznej Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, krajowych dokumentów strategicznych oraz innych opracowań związanych z badaniami wykonanymi na potrzeby polityki rozwoju. Istotnym elementem analizy są także dane statystyki publicznej pozyskane z Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze.

I. Uwarunkowania administracyjne i terytorialne

Województwo Lubuskie położone jest w środkowozachodniej Polsce, w bezpośrednim sąsiedztwie Niemiec, tj. landów Brandenburgii i Saksonii. Od strony północnej graniczy z województwem zachodniopomorskim, od wschodniej z wielkopolskim, a od południowej z dolnośląskim. Atutem, wynikającym z położenia geograficznego regionu, jest dostępność szlaków komunikacyjnych o znaczeniu międzynarodowym, łączących zachód ze wschodem Europy oraz Skandynawię z południem kontynentu.

Na uwagę zasługuje międzymetropolitalne położenie województwa, w pobliżu aglomeracji berlińskiej, wrocławskiej, poznańskiej i szczecińskiej. Taki układ z jednej strony należy uznać za potencjał z uwagi na możliwość rozprzestrzeniania procesów rozwojowych z metropolii, uznanych za ośrodki wzrostu. Z drugiej natomiast strony powoduje duże wyzwania w zakresie konkurencyjności i koncentracji zasobów. Jednocześnie region lubuski pozostaje w peryferyjnym położeniu względem stołecznego ośrodka państwa, Warszawy.

Największe miasta regionu, tj. Zielona Góra (ok. 120 tys. mieszkańców) i Gorzów Wielkopolski (ok. 125 tys. mieszkańców) dzielą między siebie funkcje ośrodków wojewódzkich i regionalnych ośrodków wzrostu. W Zielonej Górze zlokalizowana jest siedziba organów samorządu województwa (sejmiku, zarządu i marszałka), a w Gorzowie Wielkopolskim funkcjonuje siedziba organów administracji rządowej (wojewody). Odległość drogowa między miastami wojewódzkimi wynosi ok. 120 km, co powoduje ich niezależne względem siebie funkcjonowanie. Dwa główne lubuskie miasta w skali kraju należą do miast średnich. Z powodu braku silnego ośrodka metropolitalnego, region ma ograniczoną zdolność podejmowania konkurencji w niektórych obszarach, wymagających dużych i dynamicznych miast metropolitalnych.

Administracyjnie województwo dzieli się na 12 powiatów ziemskich, 2 miasta na prawach powiatu i 83 gminy. Cechą charakterystyczną regionu jest policentryczny układ osadniczy miast, których jest 42, a żyje w nich prawie dwie trzecie obywateli regionu. Do największych ludnościowo miast regionu oprócz ośrodków wojewódzkich, należą Nowa Sól i Żary (nieco poniżej 40 tys. mieszkańców) oraz Żagań i Świebodzin (ponad 20 tys.). Równomierne rozmieszczenie miast na obszarze województwa należy uznać za potencjał rozwojowy, m.in. z uwagi na istotną rolę miast w koncentrowaniu usług publicznych, np. w zakresie edukacji, zdrowia, kultury.

Liczące nieco ponad 1 mln mieszkańców województwo lubuskie (przedostatnie miejsce pod tym względem wśród województw w Polsce w roku 2012) charakteryzuje się relatywnie dobrymi wskaźnikami demograficznymi, o czym świadczy dodatni przyrost naturalny (wskaźnik 0,7 w roku 2012, 5 miejsce wśród województw w kraju) i niezbyt wysokie, ujemne saldo migracji. Obserwowane migracje ludności dotyczą głównie wymeldowania osób z większych miast na tereny wiejskie okalające silne ośrodki przemysłowo-usługowe, jak też napływ ludności do większych ośrodków w celu poszukiwania pracy. Korzystne są także wskaźniki dotyczące struktury wieku ludności, a wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym) wynosi 52 osoby na 100 i jest poniżej średniej krajowej. Gęstość zaludnienia wynosi 73 osoby na km², przy średniej dla kraju 123 osoby na km².

II. Rozwój inteligentny

Kreowanie inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego oznacza kierowanie interwencji publicznej do określonych obszarów, mających zasadniczy wpływ na uzyskanie konkurencyjności. Zalicza się do nich sektor B+R, w zakresie tworzenia i wdrażania innowacji skutkujących osiągnięciem wzrostu gospodarczego, sektor edukacji, czyli wzmocnienie jakości kapitału ludzkiego oraz dostępność telekomunikacyjna (z zastosowaniem nowoczesnych technologii) i transportowa. Punktem odniesienia analizy wyzwań i potencjałów województwa lubuskiego w ramach osiągnięcia ścieżki rozwoju inteligentnego są Cele Tematyczne polityki spójności w następujących obszarach: wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji, zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych, podnoszenie konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury, promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych, inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie. Zakres analizy został poszerzony o ogólną ocenę sytuacji gospodarczej województwa.

Innowacyjna gospodarka regionalna

Produkt krajowy brutto (PKB)

Najbardziej ogólną i powszechną miarą gospodarki jest produkt krajowy brutto, mierzący finalny etap produkcji dóbr i usług. PKB, w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie lubuskim, w 2010 r. wyniósł ponad 31 tys. zł i stanowił 84,5% średniej krajowej, która wyniosła nieco ponad 37 tys. zł per capita. W tym zestawieniu region zajmuje 9 pozycję w rankingu województw, m.in. przed woj. opolskim, kujawsko-pomorskim oraz regionami Polski wschodniej³. Taki poziom PKB w przeliczeniu na

³ Rocznik Statystyczny Województw 2012, GUS.

1 mieszkańca należy uznać za umiarkowanie zadowolający. Pozwala on klasyfikować województwo lubuskie w grupie „średnio rozwiniętych ekonomicznie województw”⁴. Analiza PKB per capita w lubuskich podregionach pozwala uznać region za obszar o niewielkim stopniu zróżnicowania, przy czym nieco więcej PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca wypracowano w podregionie gorzowskim.

W roku 2010 w porównaniu do 2009 odnotowano wzrost PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca o 2,6% (w cenach stałych), a średnio dla Polski wzrost wyniósł 3,8%. Tempo wzrostu gospodarczego w ostatnich latach, mierzone dynamiką PKB per capita, można uznać w województwie lubuskim za umiarkowane. W stosunku do 2005 r. w Lubuskim PKB per capita zwiększył się o 20,2% (w cenach stałych), wobec wzrostu o 25,8% średnio w Polsce. Dla porównania wskaźnik ten w pozostałych regionach Polski zachodniej kształtował się od 14,0% w Opolskim do 17,0% w Zachodniopomorskim i 18,8% w Wielkopolskim oraz do 25,3% w Dolnośląskiem⁵.

Według danych Eurostat PKB wytworzony w 2008 r. w województwie lubuskim wyniósł 8245 mln €. Jest to najniższy wynik w kraju. Warto podkreślić, iż w krajach Unii Europejskiej wartość PKB na 1 mieszkańca (wyrażoną we wspólnej umownej walucie - PPS) poniżej 75% średniej UE odnotowano w 63 regionach poziomu NUTS 2. W grupie tej znalazło się 15 polskich województw, w tym województwo lubuskie, które osiągnęło 48% średniej UE. Słabszy wynik osiągnęło 5 województw. Dla Polski omawiany wskaźnik ukształtował się na poziomie 56% średniej UE⁶. Analizy wskazują, że intensywne wykorzystanie różnego rodzaju środków UE pozytywnie wpływa na tempo wzrostu PKB w województwie lubuskim⁷.

Kondycja przedsiębiorstw

Charakterystycznymi cechami gospodarki regionalnej jest wysoka liczba pomiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (1052 w roku 2012, przy średniej dla Polski 1032), w tym duża liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego (w roku 2012 w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców 27, przy średniej dla Polski 19). Najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zanotowano w 2012 r. w powiatach grodzkich (będących jednocześnie ośrodkami wojewódzkimi) oraz w powiecie ślubickim.

Na rozwój potencjału gospodarczego województwa, ogromny wpływ ma kondycja mikro i małych przedsiębiorstw. Na koniec 2012 r., zgodnie z danymi statystyki publicznej, działało w regionie lubuskim 103 043 podmiotów gospodarki narodowej w przedziale od 0 do 9 osób, a liczba ogółem wyniosła 107 689 podmiotów. Dużych podmiotów, zatrudniających powyżej 250 pracowników było 98. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, liczona na 100 osób w wieku produkcyjnym, kształtuje się na poziomie 12, co jest średnim wynikiem w kraju⁸. W sektorze prywatnym najczęściej lubuskich firm sektora MSP działa m.in. w takich sekcjach jak: *Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, w tym motocykli, Budownictwo oraz Przetwórstwo przemysłowe*. W sektorze publicznym dominuje *Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości oraz Edukacja*⁹.

⁴ Określenie potencjałów rozwojowych szesnastu województw jako podstawa do tworzenia systemu wdrażania kontraktu terytorialnego, 2012, Godlewska-Majkowska H., Zarębski P.

⁵ Produkt Krajowy Brutto, Rachunki Regionalne w 2010 r., GUS, Katowice 2012 r.

⁶ Wpływ funduszy europejskich na gospodarkę polskich regionów i konkurencyjność z krajami UE. Raport 2011, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, s. 39.

⁷ Wpływ polityki spójności na rozwój społeczno-gospodarczy Polski w latach 2004-2015 w świetle wyników badań makroekonomicznych Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013.

⁸ Dane GUS dla województwa lubuskiego za rok 2012 pochodzą z Raportu o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubuskiego w 2012 r., z maja 2013 oraz Banku Danych Lokalnych GUS.

⁹ Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, PARP, Warszawa 2011.

Badania pierwotne sektora MSP w województwie lubuskim pokazują m.in., że firmy pozytywnie patrzą na sytuację w gospodarce i w branży, mają dobrą kondycję finansową i nie widzą zagrożeń związanych z utratą płynności finansowej, są otwarte na działalność w całej Polsce i wspólnym rynku UE, chętniej niż przeciętne MSP w innych regionach korzystają z finansowania zewnętrznego i skuteczniej niż średnio MSP w kraju korzystają ze środków UE, dostrzegają także potrzebę innowacji i są także skłonne do realizacji inwestycji w nowe produkty¹⁰.

Sektor MSP odgrywa dużą rolę w zakresie zatrudnienia w regionie, natomiast osiąga niższe wskaźniki w ponoszeniu nakładów inwestycyjnych. Duża ilość wniosków składanych do dofinansowania w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 potwierdza jedną z barier rozwoju sektora MSP, tj. ograniczonego dostępu do źródeł finansowania.

Wskaźniki statystyczne pokazują, że w roku 2012 w porównaniu do 2011 spadły nakłady inwestycyjne ogółem w lubuskich przedsiębiorstwach¹¹ na środki trwałe, zarówno, jeśli chodzi o budynki, maszyny, jak i środki transportu. Największy spadek dotknął budownictwo, przemysł i firmy transportowe. Swoje inwestycje zwiększyły natomiast firmy zajmujące się handlem i naprawą pojazdów oraz zakwaterowaniem i gastronomią.

Z analizy danych dotyczących stanu lubuskiego przemysłu dostępnych za rok 2011 i 2012 wynika, że dynamika produkcji sprzedanej przemysłu¹² liczona w cenach stałych pokazuje spadek, tzn. nie osiągnęła poziomu z roku poprzedniego. Przy czym spadek produkcji sprzedanej pogłębił się w roku 2012 (dynamika była niższa niż w latach poprzednich). Przeciętnie w Polsce zarówno w roku 2011, jak i 2012 produkcja sprzedana przemysłu wzrosła przekraczając poziom z roku poprzedniego, jednak obniżeniu uległo tempo wzrostu. Warto zauważyć, że udział sektora MSP w produkcji sprzedanej przemysłu kształtuje się od kilku lat na wyższym poziomie niż przeciętnie w kraju, np. w roku 2011 wyniósł w Lubuskiem 41,8%, a średnio w Polsce 36,1%.

Biorąc pod uwagę wartość produkcji sprzedanej przemysłu oraz udział w przeciętnym zatrudnieniu w 2012 r. okazuje się, że mocną branżą wojewódzkiej gospodarki jest produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep oraz produkcja artykułów spożywczych. Wysoką wartość produkcji sprzedanej przemysłu generują także firmy produkujące wyroby z drewna, korka, słomy i wikliny oraz branża papiernicza. Natomiast produkcja wyrobów z metali ma drugie miejsce pod względem udziału w zatrudnieniu.

Sektor usług jest dla gospodarki województwa lubuskiego bardzo istotny, ponieważ wytwarza się w nim większość wartości dodanej (ok. 58% w 2010 r.). Produktywność pracy w tym sektorze (mierzona przeciętną wartością dodaną brutto wytworzoną przez statystycznego pracownika) wyniosła w 2008 r. około 81 tys. zł, co jest wynikiem niższym o około 12% od średniej krajowej (wynoszącej prawie 93 tys. zł). W kolejnych latach szacowany jest wzrost wydajności, tempo wzrostu będzie jednak wolniejsze od przeciętnej w Polsce. Liczbę pracujących w najbliższych latach prognozuje się na stabilnym poziomie ok. 250 tys. osób. Natomiast liczba pracujących w podsektorze usług rynkowych w województwie

¹⁰ Prezentacja wyników badania przygotowanego przez PKPP Lewiatan w ramach projektu „Monitoring Kondycji Sektora MSP W Latach 2010-2012” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Realizacja wywiadów – CBOS. Badanie przeprowadzone w okresie 03 kwietnia - 10 lipca 2012 r. na losowej próbie 1500 MSP. Materiał z konferencji w Zielonej Górze z dnia 12 grudnia 2012 r.

¹¹ Dane GUS dotyczą przedsiębiorstw o liczbie pracujących 50 osób i więcej.

¹² Dane GUS dotyczą podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

lubuskim w roku 2020 szacowana jest na około 158 tys. osób, co stanowi 8% więcej niż liczba obserwowana obecnie (zbliżony wzrost prognozowany jest w układzie ogólnopolskim).

Ważną rolę w kondycji gospodarczej regionu odgrywa eksport. Od 2007 r. wartość eksportu rośnie systematycznie w ujęciu rocznym, a na koniec 2011 wyniosła 15, 911 mld zł, stanowiąc 2,89% udziału w eksporcie krajowym (11 miejsce pośród województw). Główne kierunki eksportu, poza Niemcami (które są głównym partnerem w handlu zagranicznym) to Francja, Holandia, Wielka Brytania. Najwięcej towarów eksportuje się w grupie „Maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części, rejestratory i odtwarzacze dźwięku, rejestratory i odtwarzacze obrazu i dźwięku oraz części i akcesoria do tych artykułów” (20,60% udziału w eksporcie województwa w 2011 r.), „Pojazdy nieszynowe oraz ich części i akcesoria” (12%) oraz produkty z grupy 94, m.in. meble, pościel, materace, poduszki, reklamy świetlne, budynki prefabrykowane (11,38%)¹³.

Czynnikiem zwiększającym lokowanie w regionie nowych inwestycji, w tym zagranicznych, są funkcjonujące strefy inwestycyjne, objęte zwolnieniami podatkowymi w ramach Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (K-S SSE) oraz Wałbrzyskiej SSE (podstrefa w Szprotawie). W 2012 r. wartość nowych inwestycji pozyskanych w lubuskich podstrefach K-S SSE, wyniosła ok. 77 mln zł. Inwestorzy pochodzili z Cypru, Niemiec, Chin i reprezentowali branżę komputerów, wyrobów elektrycznych i optycznych oraz wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych. Wartość inwestycji w K-S SSE w rekordowym roku 2011 przekroczyła ponad miliard zł (a kapitał pochodził głównie z Hiszpanii, Niemiec, Holandii i Włoch).

Sektor MŚP stanowi ważny potencjał rozwojowy w regionie lubuskim, który przy odpowiednim wsparciu, szczególnie w kontekście innowacyjności, wpłynie pozytywnie na konkurencyjność regionalnej gospodarki. Sektor przedsiębiorstw, szczególnie przemysłowych musi sprostać wyzwaniom wynikającym z ogólnego spowolnienia gospodarczego w kraju i Europie. W dalszym rozwoju ekonomicznym województwa istotne jest dalsze wzmacnianie eksportu (szczególnie wysokoprzetworzonych produktów), który dzięki korzystnemu położeniu regionu i przygotowanym terenom inwestycyjnym również stanowi potencjał rozwojowy.

Innowacyjność i nauka

Ograniczeniem utrudniającym rozwój społeczno-gospodarczy regionu jest niewystarczająca innowacyjność gospodarki. Nakłady poniesione na prace w zakresie działalności badawczo-rozwojowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2011 r. wyniosły w województwie lubuskim około 55 zł (wobec ponad 303 zł średnio w kraju)¹⁴.

Według danych Eurostatu nakłady na działalność badawczo-rozwojową w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie lubuskim w 2007 r. wynosiły zaledwie 3,2 €. Stanowi to niski wynik w porównaniu ze średnią krajową (14 €) oraz rezultatami notowanymi przez sąsiednie województwa: dolnośląskie (13,3 €) i wielkopolskie (14,4 €). Skalę zróżnicowania pomiędzy regionami Polski a innych krajów Europy Zachodniej oddaje także porównanie do dwóch sąsiadujących z Lubuskiem landów

¹³ Analiza potencjału eksportowego województwa lubuskiego, opracowanie na zlecenie COIE, Zielona Góra 2013.

¹⁴ Diagnoza dotycząca działalności innowacyjnej w regionie przygotowana w oparciu o dane statystyczne statystyki publicznej na potrzeby raportu z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji, 2013, Lubuski Ośrodek Badań Regionalnych, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze.

niemieckich. W tym samym roku w Brandenburgii na działania z zakresu B+R wydawano 67,5 € per capita, a w Saksonii aż 293,2 €.

pozytywnym zjawiskiem jest jednak wzrost nakładów na B+R w relacji do PKB, bowiem w roku 2008 i 2009 wyniosły one 0,10%, natomiast w 2010 r. 0,14% (ceny bieżące), przy średniej dla Polski w 2010 r. 0,74%. W podanym roku mniejszy wskaźnik w kraju zanotowało jedynie województwo opolskie. Warto zauważyć, że więcej nakładów na B+R w województwie lubuskim ponoszonych jest w szkolnictwie wyższym niż w sektorze przedsiębiorstw. Wyzwaniem, któremu należy sprostać w perspektywie kilku najbliższych lat jest nie tylko wielkość, ale i zmiana struktury wydatków, tj. zwiększenie udziału sektora prywatnego w finansowaniu działalności innowacyjnych oraz związanej z badaniami i rozwojem.

Niepokojącym jest systematyczny spadek nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle w przeliczeniu na 1 mieszkańca, bowiem o ile w roku 2008 wyniosła ona ok. 355 zł, to w 2011 r. już 230, przy średniej krajowej 540. Wyraźnie natomiast spadł udział produkcji sprzedanej wyrobów nowych lub istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach przemysłowych w wartości sprzedaży wyrobów ogółem z 17% w 2008 do ok. 4% w roku 2010 i 2011. W latach 2009-2011 około 11% lubuskich przedsiębiorstw przemysłowych ponosiło nakłady na działalność innowacyjną, w przeliczeniu ogółem dla Polski wskaźnik ten wykazał tendencję spadkową z ok. 14,4% do 12,8%. W grupie przedsiębiorstw usługowych omawiany wskaźnik w roku 2011 był niższy niż w grupie przedsiębiorstw przemysłowych, zarówno w województwie lubuskim, wynosząc 6%, jak i średnio w Polsce, gdzie wyniósł 9,6%.

Niekorzystnym zjawiskiem w województwie lubuskim jest niewielka liczba zgłaszanych patentów, w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców (w porównaniu do innych województw), przy czym rozkład roczny jest mocno zróżnicowany, np. w roku 2010 liczba ta wyniosła 7, w 2011 r. udzielono 19 patentów w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców, a w 2012 zgłoszonych było 10. Natomiast liczba zgłoszonych wynalazków w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców wzrosła w latach 2010 i 2011 z 39 do 56, w Polsce średnio z 83 do 101.

Kapitał ludzki w sektorze badań i rozwoju w województwie lubuskim, pod względem ilościowym również należy do najniższych w kraju, bowiem liczba zatrudnionych w sferze B+R w przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo w 2011 r. wyniosła 1,7, sytuując region na przedostatnim miejscu w kraju. Średnia wartość tego wskaźnika w Polsce w podanym roku wyniosła 4,8. Wzrasta jednak liczba jednostek, w których wystąpiła działalność B+R, tj. z 17 w 2009 do 31 w 2011 r., w tym wzrost w przedsiębiorstwach w tym okresie z 12 do 26. Niemniej jednak województwo lubuskie jest regionem o najmniejszej liczbie szkół wyższych (które są wiodące w zakresie prowadzenia badań naukowych) oraz jednostek naukowych, których zanotowano 17. Ponadto jest jednym z trzech województw w Polsce, w którym nie ma żadnej placówki Polskiej Akademii Nauk oraz Instytutu Badawczego¹⁵. W uczelniach wyższych w województwie lubuskim najsilniej reprezentowany jest kapitał ludzki w obszarze nauk humanistycznych i nauk technicznych¹⁶.

Dużą rolę w tworzeniu i wdrażaniu rozwiązań innowacyjnych do gospodarki odgrywają osoby z wykształceniem wyższym, szczególnie kierunków ścisłych i inżynierskich z uwagi na rozwój nowych technologii. Na przestrzeni lat 2006 - 2011 liczba studentów szkół wyższych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w województwie lubuskim systematycznie spadała z 361 do 233. Sąsiednie województwa

¹⁵ Nauka w Polsce, Edycja 1., raport Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013.

¹⁶ Nauka w Polsce, Edycja 1., raport Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013.

wielkopolskie, zachodniopomorskie i dolnośląskie również odnotowały spadek, jednak nie tak duży jak w Lubuskiem. Interesujące jest porównanie do podobnego pod względem liczby mieszkańców regionu opolskiego, w którym z roku na rok od 2006 do 2010 r. odnotowano wzrost liczby studiujących. Ilość absolwentów kierunków ścisłych i inżynierskich w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2011 r. w województwie lubuskim także należała do najniższych w kraju, wynosząc 6,3, osiągając ok. 50% średniej wartości tego wskaźnika dla Polski wynoszącej 12,7.

Koncentracja uczestników studiów doktoranckich w największych ośrodkach akademickich jest jeszcze silniejsza niż w przypadku studiów wyższych. Ośrodki akademickie, takie jak: Warszawa, Kraków i Wrocław kształciły w roku akademickim 2011/2012 największą liczbę doktorantów – łącznie 50,3% ogółu. W Warszawie stanowili oni 25,4%, natomiast województwa: świętokrzyskie (0,4% - 162 doktorantów) i lubuskie (0,3% - 114 doktorantów) skupiają najmniejszą liczbę wszystkich uczestników studiów doktoranckich w Polsce. Zbliżone ludnościowo do lubuskiego województwo opolskie kształciło łącznie 388 doktorantów, czyli ponad 3 razy więcej niż w lubuskim. W świetle powyższych danych, w najbliższych latach, poważnym wyzwaniem będzie realizacja działań zmierzających do podniesienia atrakcyjności procesu dydaktycznego na poziomie wyższym, w tym ukierunkowanego na wzmocnienie kapitału ludzkiego w kontekście szeroko rozumianej innowacyjności.

Lubuskie uczelnie pozyskały w latach 2010-2012 ok. 40 mln zł na realizację projektów badawczych finansowanych przez MNiSW, NCN oraz NCBR, podobnie jak uczelnie z województw: opolskiego i świętokrzyskiego¹⁷. Liczba projektów naukowych dofinansowywanych w systemie grantowym pokazuje, że innowacyjne badania prowadzone są w największych metropoliach i miastach wojewódzkich. Region, który nie posiada licznych jednostek naukowych, jak lubuskie, w tym nie posiadając żadnej placówki PAN, osiąga niskie wskaźniki innowacyjności.

Mapa inwestycji w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego¹⁸ pokazuje, że najwięcej środków finansowych w województwie lubuskim wykorzystano na wsparcie infrastruktury w obszarach: a) nauk technicznych, b) nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, c) nauk medycznych i nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze fizycznej. Rozwój Parku Naukowo – Technologicznego Uniwersytetu Zielonogórskiego w Nowym Kisielinie (PNTUZ) oraz Parku Technologii i Logistyki Przemysłu INTERIOR w Nowej Soli, jak również działania zmierzające ku utworzeniu parku naukowo-przemysłowego w Gorzowie Wlkp. to kluczowe inwestycje wpisane w Strategię Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, które mają wzmocnić innowacyjność województwa lubuskiego, w kontekście infrastruktury B+R, niezbędnej do wzmocnienia badań i transferu technologii. Inwestycje przygotowujące PNTUZ i INTERIOR do rozpoczęcia działalności dofinansowane były w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013.

Podsumowując wyniki analizy statystycznej, sektor innowacji i B+R w województwie lubuskim wymaga sprostania poważnych wyzwań w zakresie zwiększenia nakładów na ten rodzaj działalności oraz potrzebuje wzmocnienia kadrowego i instytucjonalnego, a także wsparcia mechanizmów umożliwiających transfer technologii do gospodarki i komercjalizację wyników badań.

¹⁷ Nauka w Polsce, Edycja 1., raport Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013.

¹⁸ Mapa inwestycji w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, <http://www.nauka.gov.pl/ministerstwo/inwestycje-w-obszarze-nauki-i-szkolnictwa-wyzszego/>

Instytucje otoczenia biznesu i klastry

Przedsiębiorczość w województwie wspierana jest przez szereg instytucji takich jak: izby gospodarcze, agencje rozwoju, organizacje pracodawców, fundacje, stowarzyszenia, centra rozwoju przedsiębiorczości. Istotnym elementem systemu wsparcia przedsiębiorców są inkubatory przedsiębiorczości wspierające osoby rozpoczynające działalność biznesową. Powstające parki przemysłowe i naukowo-technologiczne oraz pozostałe instytucje badawczo-rozwojowe mają za zadanie wzmocnić innowacyjny potencjał lubuskich firm. Lubuscy przedsiębiorcy korzystają także z instrumentów wsparcia finansowego. Na obszarze województwa lubuskiego działają: Lubuski Fundusz Poręczeń Kredytowych w Zielonej Górze, Lubuski Fundusz Pożyczkowy przy Agencja Rozwoju Regionalnego S. A. w Zielonej Górze oraz lokalne fundusze pożyczkowe.

Z informacji zebranych przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego wynika, że aktywnie działa w regionie ok. 30 instytucji otoczenia biznesu, w tym większa część w południowej części województwa. Wsparcie oferowane przez lubuskie IOB dla firm ma różnorodne formy. Najczęściej są to szkolenia, warsztaty, porady, doradztwo i konferencje, a w przypadku klastrów i izb branżowych ponadto imprezy wystawiennicze, seminaryjno-szkoleniowe i targowe. Popularną formą działalności IOB stanowi wsparcie firm w zakresie eksportu produktów, kojarzenia z partnerami biznesowymi, rzadziej organizowanie zagranicznych misji gospodarczych. Stosunkowo niewiele IOB prowadzi działania ukierunkowane na podniesienie innowacyjności, tj. wykorzystanie prac badawczych w przedsiębiorstwach i wyszukiwanie oraz wdrażanie nowych technologii.

Badania stanu i potrzeb, szczególnie sektora MSP wskazują na potrzebę wzmocnienia instrumentów inżynierii finansowej, szczególnie z zakresie działalności innowacyjnej. W zakresie realizacji projektów finansowanych ze środków UE, firmy wskazują m.in. na takie bariery, jak długie oczekiwanie na refundację własnych środków zaangażowanych w realizację projektów mimo terminowego składania raportów i otrzymywania certyfikatów, co powoduje u realizatorów projektów chwilowe utraty płynności finansowej, zbyt skomplikowane procedury i system sprawozdawczości i rozliczeń projektów UE, trudności w uzyskaniu zewnętrznego źródła finansowania w celu zapewnienia płynności finansowej niezbędnej do prawidłowej realizacji projektu, brak możliwości finansowania ze środków UE specjalistycznej kadry do zarządzania projektami¹⁹.

Analizując rozwój klastrów na terenie województwa lubuskiego należy stwierdzić, iż aktywność podmiotów w zakresie ich tworzenia jest mniejsza niż w innych regionach. Wynika to m.in. z dużego rozdrobnienia sektora prywatnego, małej liczby innowacyjnych rozwiązań wdrażanych w przedsiębiorstwach, mniejszej niż w innych województwach liczby ośrodków B+R, jak też braku wyraźnych więzi wskazujących na powstawanie klastrów. Do połowy 2013 r. w województwie lubuskim odnotowano kilkanaście inicjatyw, które można uznać za klastry, inicjatywy klastrowe, organizacje klastropodobne oraz inicjatywy w fazie pomysłu. Wśród sformalizowanych klastrów w Lubuskim znajduje się: Lubuski Klaster Metalowy z siedzibą w Gorzowie Wlkp., Klaster Archiwizacji Cyfrowej w Nowej Soli, Stowarzyszenie „Lubuski Klaster Energetyki Odnawialnej i Efektywności Energetycznej”, Klaster Edukacji Lubuskie Brandenburgia – Gorzów Wlkp., klaster TSL – Transport Spedycja i Logistyka (Świebodzin)²⁰.

¹⁹ Badania własne Departamentu Rozwoju Regionalnego i Współpracy Zagranicznej, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2013.

²⁰ Jak wyżej.

Nowoczesne technologie informacyjne i komunikacyjne

W 2007 r. prawie co drugie gospodarstwo domowe w województwie lubuskim posiadało komputer, ale niecałe 35% gospodarstw domowych miało dostęp do Internetu. Ilość gospodarstw domowych posiadających komputer z dostępem do Internetu w roku 2011 wyniosła prawie 60% (przy blisko 63% posiadających komputer). Natomiast dostęp do Internetu szerokopasmowego w 2011 r. był możliwy w 41% lubuskich gospodarstw domowych.

Ponad 90% lubuskich przedsiębiorstw (powyżej 9 pracowników) posiada dostęp do Internetu i większość z nich w 2011 roku używało Internetu do kontaktów z administracją. Natomiast tylko ok. 56% posiadało w 2012 r. stronę internetową, tj. o ponad 11 punktów procentowych mniej niż średnio w Polsce. Jeszcze mniej, bowiem nieco ponad 41% wykorzystywało stronę internetową do prezentacji wyrobów czy cennika (przeciętnie w Polsce wskaźnik wyniósł nieco ponad 51%).

Zarówno konkurencyjność gospodarki, jak i społeczeństwa, wymaga zapewnienia jak najszerzego dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz upowszechnianie jego wykorzystania w każdej dziedzinie życia społeczno-gospodarczego.

Lubuskie jest jednym z liderów we wdrażaniu projektów związanych z budową społeczeństwa informacyjnego. Łącznie w województwie lubuskim realizowanych jest 17 projektów, dofinansowywanych z Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego. Doskonałym przykładem jest projekt „Szerokopasmowe Lubuskie”, czyli budowa sieci szkieletowo-dystrybucyjnej, która ma poszerzyć dostęp do sieci szerokopasmowej i zlikwidować wykluczenie cyfrowe. To największy projekt realizowany w województwie lubuskim w dziedzinie rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Inwestycja obejmuje aż 326 miejscowości, przyczyniając się do zmniejszenia skali wykluczenia cyfrowego. Z powodzeniem realizowane są projekty związane z dostępem do usług elektronicznych w obszarze kultury, zdrowia, czy administracji. W perspektywie roku 2020 istnieje potrzeba sukcesywnego wdrażania projektów obejmujących wykorzystanie nowoczesnych technologii w poszerzaniu dostępu do usług publicznych, m.in. edukacyjnych, z zakresu zdrowia, kultury.

Infrastruktura transportowa

Czynnikiem mającym istotny wpływ na tworzenie warunków rozwoju inteligentnego oraz rozwoju zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu jest infrastruktura komunikacyjna, warunkująca dostępność regionu w wymiarze zewnętrznym i wewnętrznym. Dostępność komunikacyjna wpływa na konkurencyjność gospodarki regionalnej poprzez oferowanie m.in. dogodnych lokalizacji inwestycyjnych. Dzięki dobrej infrastrukturze komunikacyjnej dróg krajowych poprawia się również dostęp do różnego rodzaju usług publicznych, w tym usług specjalistycznych dostępnych poza regionem.

W przyjętej przez UE (listopad 2013 r.) nowej sieci korytarzy transeuropejskich sieci bazowej TEN-T znalazł się, przechodzący przez środek Lubuskiego, korytarz Morze Północne – Bałtyk oraz, zahaczająca o powiat strzelecko-drezdenecki, odnoga korytarza Bałtyk – Adriatyk.

Dla zwiększenia dostępności zewnętrznej i wewnętrznej dla województwa lubuskiego istotna jest realizacja inicjatywy, pn. Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy CETC-ROUTE65, wyznaczonego wzdłuż drogi E65 ze Skanii w Szwecji na Kretę w Grecji (obecnie praktycznie do Zagrzebia i Triestu). Ciągami komunikacyjnymi w tym korytarzu, ważnymi dla rozwoju regionu lubuskiego, są:

- międzynarodowa droga E65 (droga krajowa nr 3, w części ekspresowa S3) Świnoujście - Szczecin – Gorzów Wlkp. - Zielona Góra - Legnica - Jakuszcze/Lubawka - Praga - Bratysława,
- międzynarodowa linia kolejowa C-E59 (pasażersko-towarowa, będąca odgałęzieniem linii E59) Świnoujście- Szczecin - Zielona Góra - Wrocław - Międzyzlesie,
- międzynarodowa droga wodna E30 (Odra) oraz międzynarodowa droga wodna E70.

Realizacja przedsięwzięć związanych z tym korytarzem jest szczególnie ważna dla pełnej integracji przestrzennej i funkcjonalnej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec²¹.

Najpilniejsze potrzeby wiążą się z dokończeniem budowy autostrady A18 (wraz ze zjazdami) oraz budową lub modernizacją sieci zjazdów i dróg udostępniających połączenia autostradowe, w tym A2. Szczególnie istotne dla spójności regionu jest dokończenie drogi ekspresowej S3. Wciąż niezakończone pozostają inwestycje drogowe dotyczące budowy nowych obwodnic miast. Istnieje potrzeba rozbudowy sieci dróg regionalnych, a także przepraw mostowych na Odrze i Nysie Łużyckiej.

Podstawowy układ sieci drogowej województwa tworzą przede wszystkim publiczne drogi krajowe, wojewódzkie oraz powiatowe o łącznej długości około 6 tys. km. Drogi krajowe stanowią 14% układu podstawowego województwa, drogi wojewódzkie 27%, a drogi powiatowe 59%. Jednocześnie pomimo dość dobrej gęstości i jakości sieci dróg krajowych, stan dróg regionalnych wymaga pilnych inwestycji polepszających ich parametry. Drogi regionalne w niewystarczający sposób uzupełniają sieć dróg krajowych, zarówno pod względem gęstości jak i przepustowości. Drogi wojewódzkie są niedostosowane do współczesnych wymagań parametrów funkcjonalnych i technicznych (szerokość jezdni, równość i nośność nawierzchni).

Infrastruktura kolejowa regionu jest rozwinięta stosunkowo dobrze biorąc pod uwagę gęstość linii (szczególnie przeliczając ją na liczbę mieszkańców oraz odnosząc do stosunkowo zwartego systemu osadniczego) i osiągalność czasową. Większości mieszkańcom regionu (90%) dojazd do przynajmniej jednego z dwóch miast wojewódzkich zajmuje mniej niż godzinę. Jednakże ogólny stan techniczny eksploatowanej w województwie sieci kolejowej jest niezadowolający i obecnie tylko niektóre odcinki linii położone na terenie województwa są w dobrym stanie technicznym. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest duża gęstość linii kolejowej i wynika z tego faktu niedoinwestowanie linii, co bezpośrednio przekłada się na ich parametry eksploatacyjne, a w szczególności na zmniejszenie prędkości pociągów. Zły stan infrastruktury kolejowej rzutuje na ruch towarowy i pasażerski, w tym turystyczny, wpływa na obniżenie bezpieczeństwa, wydłużenie czasów przejazdów i zwiększenie zużycia energii.

W odniesieniu do średniej krajowej województwo lubuskie wyróżnia się także długością linii kolejowych (6,9 km na 100 km²), jednak stan techniczny tej infrastruktury wymaga modernizacji. Z uwagi na peryferyjne położenie regionu względem głównych ośrodków miejskich kraju dotkliwy dla mieszkańców jest także niedostatek połączeń dalekobieżnych z innymi dużymi miastami. W ostatnim czasie nastąpiły zmiany w infrastrukturze kolejowej regionu. Zmodernizowano ważne linie kolejowe (również dzięki wsparciu środków unijnych): Gorzów Wlkp. – Kostrzyn nad Odrą, Gorzów Wlkp. – Zbąszynek oraz Zbąszynek – Czerwieńsk. Zrealizowano również budowę tzw. łącznicy Pomorsko-Przylep, która jest pierwszym w województwie lubuskim (i całej zachodniej Polsce) po wojnie odcinkiem linii kolejowej realizowanym od podstaw w dziewiczym terenie. Inwestycja znacząco wpłynie na

²¹ Studium integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec (IPPON), czerwiec 2013.

skrócenie czasu podróży z Zielonej Góry do Poznania i Warszawy. Wśród kluczowych zadań w zakresie kolei należy wymienić rozbudowę i modernizację linii kolejowej nr 273 (CE-59), przebiegającej od Głogowa, przez Zieloną Górę i Kostrzyn nad Odrą, linii nr 203 na północy województwa lubuskiego oraz linii nr 275 na południu regionu oraz linii nr 14 na odcinku Forst – Żary – Żagań.

Peryferyjne położenie województwa lubuskiego względem ośrodka centralnego jest minimalizowane poprzez działalność portu lotniczego Zielona Góra w Babimoście, który pozwala skrócić drogę z województwa lubuskiego do Warszawy do ok. półtorej godziny. Port w 2012 r. obsłużył nieco ponad 12 tys. pasażerów²² i został zaliczony do najdynamiczniej rozwijających się portów lotniczych w kraju (63% więcej pasażerów niż rok wcześniej). W 2013 r. spodziewany jest dalszy wzrost liczby pasażerów, która może przekroczyć nawet 30 tys. osób.

Transport zbiorowy

Wskaźnik GUS (z roku 2008 – brak danych w kolejnych latach) „ludność w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej w % ogółu ludności miast”, wskazywał 50,5% dla ludności miast lubuskiego i 77,1% średnio dla Polski. Z trwającej dyskusji publicznej, szczególnie w dwóch głównych aglomeracjach miejskich: gorzowskiej i zielonogórskiej, wynika potrzeba rozbudowy i modernizacji infrastruktury i taboru transportu publicznego oraz koordynacji różnych systemów komunikacji zbiorowej (m.in. autobusowej, kolejowej), w tym uzupełnianie się rozkładów jazdy czy wprowadzanie jednolitego systemu taryfowego. Szczegółowa diagnoza, potrzeby i wyzwania w tym zakresie zostaną określone w powstających planach rozwoju transportu zrównoważonego.

Warto zauważyć, że w coraz większym stopniu do komunikacji, a nie tylko w celach rekreacyjnych wykorzystywane są ścieżki rowerowe. Udostępniany przez GUS od 2011 r. wskaźnik ilości ścieżek rowerowych pokazuje, że w roku 2012 w województwie lubuskim na 10 tys. km² było 264 km ścieżek rowerowych (w roku 2011 było 186,5 km) i liczba ta była wyższa od średniej dla Polski wynoszącej 222,4 km w 2012 roku (184,9 km² w 2011 roku).

Sprostanie wyzwaniom związanym z transportem wymaga podjęcia działań wymuszających zasadniczą modernizację sieci dróg kołowych i kolejowych, zarówno tranzytowych, jak i o wewnętrznym, wojewódzkim znaczeniu. Najpilniejszym zadaniem jest realizacja korytarza transportowego północ-południe (CETC). Niemniej istotnym jest budowa sieci dróg udostępniających połączenia autostradowe. Rozwój turystyki wymagać będzie poprawy dostępności obszarów atrakcyjnych przyrodniczo, łącznie z odpowiednim zapleczem logistycznym, np. w postaci parkingów, punktów informacji. Ważne jest stopniowe wyprowadzanie ruchu tranzytowego z ośrodków miejskich regionu oraz rozwój przyjaznego środowiska transportu zbiorowego. Przywrócenia funkcji transportowych wymaga układ rzeczny województwa (Odra, Warta). Ważną rolę w poprawie dostępności komunikacyjnej województwa odegrać powinien dalszy rozwój lotniska w Babimoście. Geograficzne położenie województwa lubuskiego oraz tranzytowe szlaki komunikacyjne przebiegające przez region predestynują do lokowania na tym obszarze węzłów transportu multimodalnego.

²² Według danych Urzędu Lotnictwa Cywilnego; <http://www.ulc.gov.pl/>

Stworzenie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki regionalnej, która będzie podstawą inteligentnego rozwoju wymaga głównie wsparcia w zakresie wzmocnienia wdrożeń innowacyjnych w gospodarkę (badania mające szansę na komercjalizację wyników, transfer technologii), wsparcia sektora przedsiębiorstw, szczególnie od strony inwestycji w innowacyjne produkty i usługi, zapewnienia odpowiednich warunków finansowych (dotacje, kredyty itp.), doradztwa (IOB, klastry, parki) oraz rozwoju wysokiej jakości kapitału ludzkiego i infrastruktury technicznej, w tym dostępu do nowoczesnych sieci telekomunikacyjnych i transportowych.

III. Rozwój zrównoważony

Celem rozwoju zrównoważonego w kontekście Strategii Europa 2020 jest wsparcie zmiany w kierunku gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów środowiska i niskoemisyjnej oraz dążenie do wyeliminowania zależności wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska przyrodniczego. Analiza wyzwań i potencjałów w kontekście rozwoju zrównoważonego obejmuje zakresem przedmiotowym następujące Cele Tematyczne polityki spójności: [ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów](#), [wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach](#), [promowanie dostosowania do zmian klimatu](#), [zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem](#).

Zagrożenia naturalne

Na obszarze Polski, w tym na terenie województwa lubuskiego, występuje duże zagrożenie powodzią, których przyczyną są nierównomierne opady oraz spływ wód rzekami z południa na północ. Województwo lubuskie należy do rejonów, gdzie mają miejsce zarówno powodzie opadowe, jak i roztopowe. Dodatkowo postępujące zmiany klimatu przyczyniają się do zwiększenia częstotliwości pojawiania się ekstremalnych zjawisk pogodowych, których skutkiem są liczne susze oraz podtopienia. Polska zachodnia zalicza się również do terenów szczególnie zagrożonych suszą hydrologiczną²³.

Katalog zdarzeń związanych ze zmianą klimatu jest o wiele szerszy i można do niego zaliczyć m.in. częstsze ekstrema temperatury, wyższe temperatury wody, większe zróżnicowanie plonów, a także zwiększone ryzyko pożarów lasów.

W przypadku niepodjęcia odpowiednich działań przystosowujących, koszty z tym związane mogą być ok. 5 razy wyższe, od wartości kapitału, który trzeba zainwestować, aby temu przeciwdziałać²⁴.

Przez województwo lubuskie przepływa wiele większych rzek Polski (m.in. Odra, Warta, Bóbr, Noteć, Nysa Łużycka). Zgodnie z Raportem pn. „Wstępna ocena ryzyka powodziowego”, który miał na celu wyznaczenie obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi (obszarów, na których istnieje znaczące ryzyko powodziowe lub na których wystąpienie dużego ryzyka jest prawdopodobne), wiele obszarów na terenie województwa spełnia powyższe kryteria²⁵. W związku z tym istnieje konieczność

²³ Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, perspektywa do 2020 r., Projekt z dnia 28 czerwca 2012 r., Ministerstwo Gospodarki oraz Ministerstwo Środowiska.

²⁴ Środowisko Europy 2010 - Stan i Prognozy, Synteza, listopad 2010 r., Europejska Agencja Środowiska.

²⁵ Wstępna ocena ryzyka powodziowego, grudzień 2011 r., Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej PIB - Centra Modelowania Powodziowego w Gdyni, w Krakowie, w Poznaniu, we Wrocławiu, w konsultacji z Krajowym Zarządem Gospodarki Wodnej.

zastosowania działań adaptacyjnych mających na celu minimalizację wystąpienia powyższych zagrożeń lub ich skutków.

Dla bezpieczeństwa mieszkańców województwa ważne jest obniżenie poziomu zagrożenia powodzią. Do istotnych działań w tym zakresie należą: wdrożenie polityki w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym, w tym oszacowania rzeczywistego ryzyka powodziowego, rozwinięcie i doskonalenie systemu monitorowania, prognozowania i ostrzegania przed powodzią (m.in. z wykorzystaniem nowoczesnych technologii), naprawa, odbudowa i modernizacja urządzeń melioracji wodnych oraz urządzeń ochrony przeciwpowodziowej, poprawa stabilności obwałowań na odcinkach wysokiego ryzyka, zwiększenie przepustowości sekcji mostowych obwałowań, przebudowa istniejących polderów i wykonanie nowych, usunięcie zakrzewień i zadrzewień z trasy wody brzegowej, zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni poprzez małą retencję zbiornikową, zalesienia, właściwe zabiegi argotechniczne i melioracyjne²⁶.

Ochrona środowiska

Dostęp do infrastruktury ochrony środowiska w województwie lubuskim jest zróżnicowany. Na koniec 2011 r. w województwie funkcjonowały 103 komunalne i 324 przemysłowe oczyszczalnie ścieków. O ile do oczyszczalni ścieków posiada dostęp ok. 90% mieszkańców lubuskich miast, o tyle analogiczny wskaźnik dla obszarów wiejskich przyjmuje wartość niewiele ponad 29%. W 2011 r. do sieci kanalizacyjnej o długości 2991,5 km włączonych było 64% mieszkańców regionu. Na terenach miejskich odsetek ten wynosił 88%, z kolei na terenach wiejskich do sieci włączonych było jedynie 23% mieszkańców²⁷. Należy pamiętać, że rozwój sieci kanalizacyjnej na obszarach słabo zaludnionych jest w większości nieopłacalny ekonomicznie, w związku z czym można stosować rozwiązania alternatywne, polegające na budowie przydomowych oczyszczalni ścieków.

Nieprawidłowa gospodarka ściekowa jest głównym źródłem zanieczyszczeń wód w województwie. W ostatnich latach obserwuje się jednak systematyczne zmniejszanie wielkości ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do wód. Jest to następstwem przeprowadzanych restrukturyzacji przemysłu, upadkiem dużych zakładów państwowych oraz ograniczenia ilości ścieków nie oczyszczanych wprowadzanych do wód ze źródeł przemysłowych. Ograniczono także wpływ ścieków komunalnych na jakość wód, poprzez rozbudowę sieci kanalizacyjnej i budowę nowoczesnych, wysokosprawnych oczyszczalni ścieków oraz modernizację oczyszczalni istniejących. Niestety w zakresie wyposażenia miejscowości miejskich i wiejskich w urządzenia wodociągowe i kanalizacyjne istnieją silne dysproporcje, co rzutuje na jakość wód – szczególnie mniejszych rzek i cieków²⁸.

Istniejąca infrastruktura związana z odpadami oraz system gospodarki odpadami w dalszym ciągu działają na zasadzie unieszkodliwiania odpadów poprzez składowanie, choć tendencja ta w ostatnich latach zmienia się w kierunku odzysku odpadów. Można zaobserwować spadek ilości odpadów komunalnych niesegregowanych. Stopniowo rośnie udział zbieranych odpadów ulegających biodegradacji – o ponad 4% w ciągu 4 lat.

²⁶ Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, Zarząd Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2012.

²⁷ Bank Danych Lokalnych, stan na kwiecień 2013 r., GUS.

²⁸ Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, Zarząd Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2012.

Rozkład przestrzenny emisji zanieczyszczeń do powietrza na terenie województwa jest nierównomierny. Największe ilości zanieczyszczeń emitowane są na obszarach powiatów gęsto zaludnionych i uprzemysłowionych (miasto Zielona Góra, powiaty ziemskie – zielonogórski, żarski, żagański i międzyrzecki – ze względu na zanieczyszczenia pyłowe oraz miasto Gorzów Wlkp. i powiaty ziemskie – gorzowski i zielonogórski – ze względu na zanieczyszczenia gazowe). Spadek emisji ze źródeł przemysłowych – energetycznych i technologicznych może nastąpić w związku z wprowadzaniem energooszczędnej i materiałoszczędnej technologii, urządzeń energetycznych niskoemisyjnych, korelujące ze wzmocnieniem działania organów administracji publicznej coraz skuteczniej wdrażających i egzekwujących prawo ochrony środowiska. Bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na ograniczenie emisji jest poprawa stanu technicznego pojazdów i dróg²⁹.

Sektor energetyczny³⁰

Zapotrzebowanie na moc cieplną w województwie lubuskim oceniono na 4 284 MW. Największy udział, tj. wartość 65% posiada budownictwo mieszkaniowe, dalsze pozycje zajmują odbiorcy związani z przemysłem, handlem i usługami (27%) oraz obiekty użyteczności publicznej (8%). W sposobach pokrycia zapotrzebowania na moc cieplną w regionie największy udział ma ogrzewanie węglowe (42%), a także gaz sieciowy (31%). Wysoki udział węgla spalanego w urządzeniach o niskiej sprawności jest niekorzystny z punktu widzenia ich niezawodności oraz ochrony środowiska, powodując emisję zanieczyszczeń do atmosfery. Pozytywnym zjawiskiem jest znaczny udział sieci ciepłowniczych wykonanych w preizolacji, wynoszący dla terenu całego województwa 46%. Największe elektrociepłownie regionu zlokalizowane są w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze. W zakładach tych, a także w elektrociepłowni w Kostrzynie nad Odrą, w ostatnich latach oddano do użytku nowoczesne bloki gazowo-parowe, zasilane paliwem pozyskiwanym z lokalnych złóż.

Za dostawę gazu odpowiadają spółki grupy kapitałowej PGNiG SA, przedsiębiorstwo EWE Energia Sp. z o.o., a także lokalni dystrybutorzy. Według stanu z 2012 r. nieco ponad połowa mieszkańców województwa posiada dostęp do sieci gazowej. Warto zaznaczyć, że jest ona nieustannie rozbudowywana oraz modernizowana, co wpływa na zwiększenie możliwości przyłączania nowych odbiorców. W 2012 r. jedynie 21 gmin z regionu nie było zgazyfikowanych.

Elektroenergetyczny system przesyłowy NN na terenie kraju, w tym na obszarze województwa lubuskiego, zarządzany jest przez Spółkę PSE – Operator S.A. Funkcjonujący w regionie układ sieci nie jest w pełni zadowolający, gdyż zaopatrzenie w energię elektryczną z Krajowego Systemu Elektroenergetycznego odbywa się jedynie poprzez dwie stacje 220/110 kV Gorzów Wlkp. oraz 220/110 kV Leśniów Wielki k. Zielonej Góry i rozpiętą pomiędzy nimi linię 220 kV. Linia 400 kV przebiega przez teren województwa jedynie tranzytowo.

W przypadku systemu dystrybucyjnego, zarządzanego w większości przez przedsiębiorstwo ENEA Operator Sp. z o.o., słabością jest jego niedorozwój (przede wszystkim sieci SN i nn) oraz ograniczony dostęp do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego. Stan sieci SN i nn jest dość zróżnicowany, a największe potrzeby występują na terenach wiejskich, gdzie sieć ta jest częściowo wyeksploatowana i wymaga podjęcia niezbędnych prac modernizacyjnych. Sieć SN jest generalnie

²⁹ Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, Zarząd Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2012.

³⁰ Dane statystyczne w części dotyczącej sektora energetycznego pozyskane zostały ze Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego, wrzesień 2013.

słabo rozbudowana lub posiada zbyt małą przepustowość. Na obszarach miejskich sytuacja jest korzystniejsza, co ma często przełożenie na zdecydowanie większą niezawodność i jakość zasilania. Jednakże stan techniczny sieci SN i nn na terenie całego województwa można określić jako dobry. Natomiast struktura odbiorców energii elektrycznej na terenie województwa jest dość charakterystyczna, gdyż są oni zasilani głównie z sieci SN i nn, na co ma wpływ brak zakładów przemysłu ciężkiego, hutnictwa czy górnictwa.

Szczytowe zapotrzebowanie na moc elektryczną w województwie szacowane jest na około 700 MW. Łączna moc osiągalna ze źródeł zlokalizowanych na terenie województwa wynosi niespełna 509 MW. Powyższe źródła produkują ok. 2 396 GWh, przy zużyciu wynoszącym ok. 3 366 GWh, co oznacza, że nieco ponad 28% zużywanej energii elektrycznej pochodzi spoza województwa. Biorąc pod uwagę istniejący deficyt energetyczny województwa oraz rosnący poziom zużycia energii, należy położyć nacisk na rozbudowę systemowych oraz rozproszonych źródeł jej wytwarzania. Szansę stanowią istniejące zasoby energii odnawialnej, lokalne złoża gazu ziemnego, a także odkryte na terenie gmin Gubin i Brody złoża węgla brunatnego, które pozwolą na powstanie kompleksu wydobywczo-energetycznego w południowo-zachodniej części regionu. Jednocześnie konieczność dalszej decentralizacji energetyki oraz modernizacji sektora energetycznego w kierunku niskoemisyjnym wskazują, że pożądanym kierunkiem – planowanym do wsparcia w ramach RPO – Lubuskie 2020, jest rozwój generacji rozproszonej, w tym OZE i nowoczesnych układów kogeneracyjnych. Przedmiotowe zadania pozwolą na zwiększenie regionalnego i lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, obniżenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, zmniejszenie strat przesyłowych oraz powstanie nowych miejsc pracy.

Jednym z atutów województwa lubuskiego są dogodne warunki do produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Potencjał hydroenergetyczny województwa według możliwości technicznych szacowany jest na ponad 1500 GWh rocznie (w tym największy na Odrze Środkowej i Nysie Łużyckiej), z czego wykorzystywanych jest 170 GWh w ciągu roku, tj. 11%. Na obszarze województwa pracuje 56 elektrowni wodnych o łącznej mocy ok. 118 MW, z czego 55 to małe elektrownie wodne o mocy ok. 28 MW. Prognozuje się, że inwestycje w MEW będą realizowane głównie przez inwestorów indywidualnych. Ze względu na to, iż duża część obszaru województwa lubuskiego leży w rejonie korzystnym i dość korzystnym dla rozwoju energetyki wiatrowej, coraz częstszym elementem lubuskiego krajobrazu stają się również farmy wiatrowe. W 2012 r. zinventaryzowano 7 wiatrowych źródeł energii o łącznej mocy 57,1 MW. Z informacji jakie napływają do gmin województwa lubuskiego wynika, iż orientacyjna planowana moc nowych instalacji wiatrowych na terenie województwa mogłaby wynieść 945 MW, co jest wartością znaczącą. Jednakże posiadane dane, zidentyfikowane bariery rozwoju energetyki wiatrowej na terenie województwa (m.in. słabo rozwinięta struktura sieci WN, liczne obszary chronione) oraz dotychczasowe doświadczenie wskazują, iż duży odsetek potencjalnych inwestycji jest na wczesnym bądź bardzo wczesnym etapie realizacji (dysponowanie jedynie koncepcją lub jej brak) i jedynie część z nich zostanie sfinalizowana w terminie obejmującym nowy okres programowania.. Wśród możliwości wykorzystania źródeł odnawialnych do produkcji energii znajduje się także pozyskiwanie jej z biomasy, biogazu oraz słońca. W roku 2012 istniało 36 instalacji spalania biomasy o łącznej mocy cieplnej wynoszącej około 87 MW oraz 1 elektrownia biomasowa do wytwarzania energii elektrycznej o łącznej mocy 1,8 MW, a także 6 instalacji biogazowych o łącznej mocy elektrycznej 3,5 MW. Ze względu na dużą lesistość województwa, w przypadku biomasy, drewno odpadowe stanowi obecnie podstawowe paliwo wykorzystywane do celów energetycznych. W kolejnych

latach nadal można się spodziewać rozwoju instalacji wykorzystania biomasy do produkcji ciepła – przede wszystkim w niewielkich lokalnych kotłowniach czy rozwiązaniach indywidualnych. W województwie istnieje również możliwość dalszego rozwoju instalacji energetycznego wykorzystania biogazu, a z dostępnych informacji wynika, iż na przedmiotowym terenie planuje się kilkanaście nowych biogazowni rolniczych o łącznej mocy ok. 14 MW. W związku z powyższym, szacuje się, iż w kolejnych latach inwestycje w źródła OZE oparte na biomase i biogazie będą realizowane głównie przez inwestorów indywidualnych oraz spółki komunalne. W przypadku instalacji opartych na wykorzystaniu energii słonecznej, zdecydowana większość inwestycji realizowana jest przez inwestorów indywidualnych oraz instytucje publiczne (26 obiektów użyteczności publicznej). Najczęściej stosowanym rozwiązaniem są kolektory słoneczne do podgrzewania ciepłej wody użytkowej. Ogniwa fotowoltaiczne stanowią obecnie niewielki odsetek realizowanych projektów wykorzystujących energię promieniowania słonecznego, jednakże z przeprowadzonej oceny wynika, iż na terenie województwa w kolejnych latach planuje się budowę kilku takich instalacji, a także utrzymanie trendu w zakresie wykorzystania kolektorów słonecznych. Energia geotermalna wykorzystywana jest w oparciu o pompy ciepła, z czego inwestorami są przede wszystkim osoby prywatne oraz instytucje publiczne. Na terenie województwa dotychczas zinwentaryzowano 16 takich obiektów. Dodatkowo większość gmin województwa posiada dogodne warunki do rozwoju instalacji geotermii głębokiej, jednakże ze względu na kapitałochłonność, obecnie brak takich źródeł w regionie). W przyszłości, w przypadku znaczącego spadku kosztów budowy i eksploatacji takich technologii, należałoby się spodziewać rozwoju tego podsektora OZE.

Zaplanowane w ramach Projektu RPO – Lubuskie 2020 wsparcie dalszego rozwoju regionalnego rynku OZE, w pełni wpisuje się w Cel strategiczny 2. Wzrost udziału czystej energii ujęty w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego.

Należy mieć na uwadze, że dalszy rozwój elektroenergetycznych źródeł OZE na terenie województwa będzie się wiązał z koniecznością rozbudowy i dostosowania systemu dystrybucyjnego.

Pomimo licznych walorów województwa sprzyjających rozwojowi OZE, brak stabilnego prawa i przewidywalnego systemu wsparcia w zakresie odnawialnych źródeł energii, długotrwałe procesy administracyjne, sieć obszarów chronionych obejmująca swym zasięgiem dużą część regionu, niezadowolający w pełni stan i układ sieci elektroenergetycznej, a także bariery społeczne i finansowe mogą spowodować zaniechanie inwestycji, bądź częściową zmianę zakładanych trendów w innych kierunkach.

Efektywność energetyczna jest jednym z głównych kierunków Polityki energetycznej Polski do 2030 roku i poprzez szereg działań tj. audyty energetyczne, systemy zarządzania energią, białe certyfikaty, projekty termomodernizacyjne, ma za zadanie spełnić wyznaczony przez UE cel w zakresie zmniejszenia zużycia energii do roku 2020 o 20%. W województwie lubuskim, ze środków Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013, zrealizowano dotychczas wiele inwestycji, których celem była racjonalizacja końcowego wykorzystania energii, m.in. projekty nakierowane na termomodernizację obiektów użyteczności publicznej, budowę odnawialnych źródeł energii czy lokalnych systemów zaopatrzenia w energię. Ze względu na to, iż to sektor publiczny powinien odgrywać kluczową rolę w tej kwestii, większość środków na działania proefektywnościowe w ramach LRPO, było skierowanych do jednostek samorządu terytorialnego.

Jednak mając na uwadze potrzebę oraz chęć przekształcenia regionalnej gospodarki w kierunku niskoemisyjnym oraz energooszczędnym, racjonalizacja gospodarowania energią powinna objąć swym zasięgiem szereg obszarów, w których istnieją ekonomiczne możliwości poprawy końcowego wykorzystania energii. W Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego zawarto Cel strategiczny 3. Efektywne gospodarowanie energią, który definiuje siedem Celów operacyjnych dotyczących tematyki poprawy efektywności energetycznej. Zapisy Projektu RPO – Lubuskie 2020 wpisują się w zdecydowaną większość z nich, w tym kierunki interwencji odnoszące się do budowy źródeł skojarzonego wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej, modernizacji infrastruktury dystrybucyjnej, termomodernizacji budynków, rozwoju budownictwa energooszczędnego oraz wykorzystania OZE w budownictwie, organizacji i promocji transportu zbiorowego czy wprowadzenia i promocji nowoczesnych energooszczędnych środków transportu zbiorowego.

Ze względu na to, iż największy potencjał poprawy efektywności energetycznej istnieje przede wszystkim w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej³¹, w kolejnych latach należy kontynuować dotychczasowy trend i położyć nacisk na realizację projektów w powyższych obszarach – z jednoczesnym skierowaniem wsparcia na sektory uzupełniające, co pozwoli na kompleksowe przejście na gospodarkę oszczędną i wysoce konkurencyjną.

Zasoby naturalne

Zasoby dziedzictwa kulturowego uzupełniane są przez walory przyrodnicze, wśród których należy wymienić dużą liczbę jezior (ok. 500), wysoką lesistość regionu (49% powierzchni województwa w roku 2012) oraz znaczącą ilość obszarów chronionych. W województwie lubuskim wyznaczono 75 obszarów sieci Natura 2000 obejmujących ponad 25% powierzchni, w tym 11 obszarów specjalnej ochrony ptaków, 62 specjalne obszary ochrony siedlisk oraz 1 obszar o podwójnym statusie ochrony³². Wśród obiektów przyrodniczych o wysokiej atrakcyjności można wymienić Geopark Łuk Mużakowa czy Park Narodowy „Ujście Warty.

Wśród bogactw naturalnych województwa wskazać należy także zasoby surowcowe (przede wszystkim węgiel brunatny, gaz ziemny i ropa naftowa oraz potencjalne złoża miedzi), których eksploatacja może przesądzić o wytworzeniu dodatkowych pól przewagi konkurencyjnej regionu. Wyraźnym wyzwaniem rozwojowym jest potrzeba zachowania wysokich wartości środowiska przyrodniczego w połączeniu z koniecznością bardziej intensywnego rozwoju społeczno-gospodarczego.

W świetle istniejących w województwie walorów przyrodniczych i kulturowych turystyka może stać się ważną częścią rozwoju społeczno-gospodarczego. Obok efektywnej promocji, wymagać to będzie tworzenia warunków dla modernizacji i rozwoju bazy turystycznej, zagospodarowania obiektów kultury i przyrodniczych, ciągłej poprawy dostępności komunikacyjnej regionu, zmian w zagospodarowaniu miejscowości turystycznych stosownie do zwiększonej recepcji ruchu turystycznego, a także kreowania produktów turystycznych.

³¹ Efektywność zużycia energii – między deklaracjami, stanem obecnym a przyszłością, luty 2012, Instytut na rzecz Ekorozwoju.

³² Obszary Natura 2000 w województwie lubuskim, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wlkp. 2012.

Zasoby kulturowe

Województwo lubuskie ma zróżnicowany charakter kulturowy i na tle innych województw wyróżnia się zasobnością zabytków. Na 14 obiektów w Polsce wpisanych na listę UNESCO³³, jeden z nich, Park Mużakowski zlokalizowany jest w Lubuskiem. Na liście Pomników Historii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej znajduje się natomiast poaugustiański kompleks zabudowań klasztornych w Żaganiu. W regionie lubuskim znajdziemy różnorodność zabytkowych obiektów, w tym zabytki architektury sakralnej, rezydencjonalnej, użyteczności publicznej, całe zespoły urbanistyczne, obiekty techniczne, militarne, a także stanowiska archeologiczne. Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2013-2016³⁴ zakłada ochronę, rewaloryzację i lepsze wykorzystanie regionalnych zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez prowadzenie prac konserwatorskich, rewitalizację, działania dokumentujące, informacyjne, promocyjne, kreowanie tożsamości i identyfikacji z dziedzictwem kulturowym oraz włączanie dziedzictwa kulturowego w procesy społeczno-gospodarcze.

Według danych z 2011 r. na obszarze województwa działało 16 muzeów, 14 kin, 254 biblioteki, 2 teatry i 2 filharmonie. Dużym atutem województwa są branżowe cykliczne imprezy kulturalne, przyciągające widownię z całego kraju i z zagranicy. Zaliczają się do nich między innymi: *Lubuskie Lato Filmowe* w Łagowie, *Przystanek Woodstock* w Kostrzynie nad Odrą, *Noc Nenufarów* w gminie Lubrza, *Międzynarodowe Spotkania Zespołów Cygańskich Romane Dyvesa* w Gorzowie Wlkp., *Festiwal Piosenki Rosyjskiej* i *Festiwal Kabaretowy* w Zielonej Górze, *Wielka Ucieczka* w Żaganiu, *Winobranie* w Zielonej Górze. Placówki teatralne i filharmonie funkcjonują jedynie w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze.

Wyjątkowe walory środowiska kulturowego i przyrodniczego stanowią potencjał do rozwoju atrakcyjnej przestrzeni do zamieszkania oraz potencjał turystyczny. Niezbędne jest jednak podejmowanie z jednej strony działań chroniących środowisko naturalne oraz rewitalizujących środowisko kulturowe, z drugiej natomiast działań promujących. Województwo lubuskie posiada także istotne zasoby wpływające na potencjał energetyczny i gospodarczy. Ich ekonomiczne wykorzystanie wiązać się jednak będzie z dużą ingerencją w środowisko naturalne, poważnym wyzwaniem będzie zatem podjęcie działań minimalizujących degradację środowiska przyrodniczego.

IV. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu oznacza dążenie do gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia oraz zapewnieniem spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej (zgodnie z zapisami Strategii Europa 2020). Wśród Celów Tematycznych polityki spójności, których dotyczy analiza potrzeb i wyzwań w ramach rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, należy wymienić: wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników, wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie.

³³ Wg danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa, www.nid.pl

³⁴ Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2013-2016, Uchwała nr XXXVI/399/13 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15 kwietnia 2013 r.

Demografia

Prognozy demograficzne do roku 2020 wskazują, że choć liczba ludności spadnie o 0,33% , to i tak będzie to spadek trzykrotnie wolniejszy niż średnia dla kraju. Zmianie ulegnie natomiast struktura ludności – dynamicznie rosnąć będzie grupa osób w wieku poprodukcyjnym. Najbardziej widoczną zmianą w strukturze wiekowej regionu będzie przyrost ludności w grupie 65 i więcej lat, o ponad 50% (z ponad 119 tys. osób w roku 2010 do prawie 180 tys. w roku 2020), głównie kosztem zmniejszającej się liczby osób w wieku produkcyjnym. Przy tym liczba osób w wieku przedprodukcyjnym raczej będzie stabilna.

Zgodnie ze wskaźnikiem „przeciętne dalsze trwanie życia”, długość życia mieszkańców województwa sukcesywnie się wydłuża (w 2011 r. 71,5 dla mężczyzn i 79,9 dla kobiet), jednak wciąż jest nieco poniżej średniej krajowej, wynoszącej, odpowiednio: 72,4 oraz 80,9 lat. Głównymi przyczynami zgonów są choroby układu krążenia i choroby nowotworowe.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, struktura demograficzna regionu pod względem płci na koniec 2012 roku kształtuje się następująco: 524.887 kobiet i 498.430 mężczyzn, co stanowi odpowiednio 51,29% i 48,71% w liczbie ludności ogółem.

Systematyczny ubytek ludności i starzenie się społeczeństwa stanowią ważną przesłankę rozwoju usług ukierunkowanych na potrzeby osób starszych. Jest to jednocześnie argument na rzecz podjęcia działań, w wyniku których młodzi ludzie znaleźliby dla siebie trwałe miejsce w regionie.

Rynek pracy

Niepokojący w regionie staje się poziom bezrobocia rejestrowanego. Według danych GUS na koniec 2012 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie wynosiła 15,8% i była najwyższa od 2009 r. Natężenie bezrobocia jest zróżnicowane terytorialnie. Najmniejszy odsetek bezrobotnych jest w miastach wojewódzkich, a najgorsza sytuacja występowała w powiatach: strzelecko-drezdeneckim, żagańskim, nowosolskim, krośnieńskim i międzyrzeckim, gdzie stopa bezrobocia rejestrowanego przekroczyła 20% W powiecie świebodzińskim nastąpił najwyższy przyrost bezrobotnych w porównaniu do roku 2011, o 25,3%, jednak stopa bezrobocia w tym powiecie pozostała na najniższym poziomie wśród powiatów ziemskich poziomu. Natomiast w powiecie słubickim liczba bezrobotnych spadła najbardziej ze wszystkich lubuskich powiatów, o 8,6%, porównując rok 2012 do roku 2011.

Na koniec czerwca 2013 r., kobiety stanowiły 51,5% ogółu bezrobotnych. W trudnej sytuacji na rynku pracy pozostawały osoby powyżej 50 roku życia, które stanowiły 25,5% grupy bezrobotnych. Liczną grupę bezrobotnych stanowiła także młodzież do 25 roku życia, tj. 16,5%³⁵.

W okresie dwunastu miesięcy 2012 r. liczba bezrobotnych kobiet zmniejszyła się o 1.016 osób, a ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych zmniejszył się o 3,1 punkty procentowe. Niemniej, w tym samym okresie, odnotowano znaczny przyrost bezrobotnych kobiet w wieku 55-59 lat. Inne niepokojące zjawisko wskazują wyniki opracowania *Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy województwa lubuskiego w I kwartale 2013 roku* przedstawionego przez WUP, które stanowią, iż na koniec I kwartału 2013 r. w województwie lubuskim odnotowano 6.576 bezrobotnych kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, stanowiąc 10,1% ogółu bezrobotnych i 20,1% ogółu bezrobotnych kobiet. W stosunku do I kwartału 2012 r. liczba bezrobotnych kobiet które nie podjęły zatrudnienia po

³⁵ Sytuacja na rynku pracy w województwie lubuskim, informacja miesięczna, czerwiec 2013, Wojewódzki Urząd Pracy, Zielona Góra.

urodzeniu dziecka zwiększyła się o 351 osób, a ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych zwiększył się o 0,4 punktu procentowego. W okresie marzec 2012 – marzec 2013 r. liczba bezrobotnych kobiet które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka zwiększyła się o 5,6%, podczas gdy liczba bezrobotnych ogółem zwiększyła się o 2,3%.

Zgodnie z innym opracowaniem WUP (*Bezrobotne kobiety na rynku pracy województwa lubuskiego w I półroczu 2012 roku*), od kilku lat obserwuje się wysoki stopień terytorialnego zróżnicowania bezrobocia w województwie ze względu na nierównomierny rozwój społeczno-gospodarczy regionu. Rozpiętość wskaźnika bezrobocia na poziomie powiatów na koniec czerwca 2012 r. pomiędzy najniższą (Zielona Góra (grodzki) – 8,5%) i najwyższą (powiat żagański – 24,6%) stopą bezrobocia w powiatach wynosiła 16,1 punktu procentowego. Najwyższym udziałem bezrobotnych kobiet charakteryzował się powiat: żagański (56,7%), nowosolski (55,2%), wschowski (55,1%).

Nieco inne wskaźniki pojawiają się w badaniu bezrobotnych metodą BAEL³⁶. Według BAEL stopa bezrobocia wynosiła w województwie lubuskim na koniec 2012 r. 9%, przy 10,1% średniej dla Polski i była niższa niż w roku 2011 (9,5%) i 2010 (10,5%)³⁷. Różnice tłumaczy się zazwyczaj podejmowaniem pracy w szarej strefie oraz faktem, że część osób biernych zawodowo rejestruje się w urzędach pracy, w celu dostępu do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych.

Wskaźnik zatrudnienia³⁸ w Lubuskiem w 2012 roku wyniósł 48,9% i spadł w porównaniu do roku 2011, kiedy wynosił 49,5%. Dla porównania w roku 2012 średnio w Polsce wyniósł 50,2%, a w sąsiednich województwach, tj. Wielkopolskiem ukształtował się na poziomie: 52,4%, w Dolnośląskiem: 47,7%, Zachodniopomorskiem: 46,5%. Europejska Strategia Zatrudnienia wyznacza za cel osiągnięcie średniego wskaźnika zatrudnienia w UE w roku 2020 na poziomie 75%. Współczynnik aktywności zawodowej³⁹ potwierdza, że grupą aktywniejszą na rynku pracy są mężczyźni. W roku 2012 wartość wymienionego wskaźnika w województwie lubuskim w grupie mężczyzn wyniosła 61,1%, a w grupie kobiet: 46,5%. Przy czym wartości wskaźnika w województwie lubuskim i dla kobiet, i dla mężczyzn są niższe niż średnie wartości wskaźnika ogółem w Polsce, wynoszące 48,1 % (kobiety) i 64,3 % (mężczyźni).

Osoby długotrwale bezrobotne stanowiły 48,2% ogółu bezrobotnych (czerwiec 2013). Bezrobocie ma też wymiar terytorialny, o czym może świadczyć fakt, że bezrobotni zamieszkujący tereny wiejskie stanowią 42% ogółu bezrobotnych⁴⁰.

Warto zauważyć, że w województwie lubuskim w roku 2012 wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lata był najwyższy wśród województw w Polsce, wynosił 26,8% przy średniej dla Polski 21,4%.

Badania dwóch grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób bezrobotnych powyżej 45 roku życia i osób niepełnosprawnych wskazują szereg barier, które napotykają. Należą do nich, m.in. wiek, zbyt mała liczba miejsc pracy oraz zły stan zdrowia, niepełnosprawność, bariery związane z brakiem kwalifikacji i wymaganego wykształcenia, bariery materialne: brak środków na dojazdy, kursy

³⁶ Badanie bezrobotnych metodą BAEL jest badaniem ankietowym i dotyczy osób w wieku 15-74 lata, które w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi, aktywnie poszukiwały pracy i były gotowe ją podjąć.

³⁷ Dane wg Banku Danych Lokalnych, GUS.

³⁸ Obliczony jako procentowy udział pracujących danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii

³⁹ Obliczony jako procentowy udział aktywnych zawodowo danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii

⁴⁰ Sytuacja na rynku pracy w województwie lubuskim, informacja miesięczna, czerwiec 2013, Wojewódzki Urząd Pracy, Zielona Góra.

i szkolenia. Pracodawcy natomiast w przypadku osób niepełnosprawnych wymieniają dodatkowe bariery związane z zapewnieniem właściwych warunków pracy, tj. konieczność przystosowania miejsca pracy do rodzaju niepełnosprawności oraz ewentualną konieczność przeszkolenia pozostałych pracowników pod kątem komunikacji i współpracy z osobą niepełnosprawną. Istotną przeszkodą dla pracodawców jest siedmiodzinny dzień pracy osób o określonych rodzajach niepełnosprawności, co w przypadku przedsiębiorstw produkcyjnych zakłóca ośmiodzinny cykl pracy⁴¹. Wskazane bariery są wskazówką do projektowania odpowiednich działań na rzecz tych grup społecznych.

W Lubuskiej Strategii Zatrudnienia na lata 2011-2020 przyjętej w lutym 2011 r., jako główne cele w obszarze rynku pracy wyznaczono: poprawę zasobu miejsc pracy i zwiększenie aktywności zawodowej ludności, dostosowywanie kwalifikacji kadr do zmieniających się potrzeb rynku pracy oraz promocję włączenia zawodowego i społecznego. Jednym z głównych czynników stanu rynku pracy jest edukacja na wszystkich poziomach, szczególnie w kontekście dostosowania do wymogów regionalnej gospodarki.

Szkolnictwo wyższe

Główny potencjał dla tworzenia wysokiej jakości kapitału ludzkiego w województwie stanowi 8 uczelni wyższych. Jak wykazano w pierwszej części analizy wyzwań i potencjałów, muszą one zmierzyć się z problemem spadającej liczby studentów.

Wyzwaniem pozostaje również silniejsze powiązanie edukacji na poziomie wyższym z rynkiem pracy. W 2012 r. na rynek pracy weszło 2,5 razy więcej absolwentów kierunków społecznych (1,7 tys.), niż technicznych (686 osób). W województwie przybyło dodatkowo 1,75 tys. pedagogów i 587 humanistów⁴². Nierzadko absolwenci z wykształceniem w ramach tzw. zawodów nadwyżkowych, miewają kłopoty ze znalezieniem zatrudnienia i zmuszeni są do zmiany kwalifikacji względem wymagań stawianych przez rynek pracy lub podejmowania zatrudnienia w innym niż wyuczony zawód⁴³.

Według publikacji „Rozwój polsko-niemieckiego rynku pracy w regionie Brandenburgia/Lubuskie – potencjał i szanse” kwalifikacje kadry lubuskiej są coraz bardziej niedostosowane do rynku pracy, a wśród zawodów deficytowych z wykształceniem wyższym brakowało w 2010 r. szczególnie projektantów aplikacji sieciowych i multimedialnych.

Zdaniem 17% lubuskich pracodawców poziom umiejętności studentów lubuskich uczelni jest zdecydowanie niski, 55% z nich zgodziło się z twierdzeniem, że absolwentom naszych uczelni brakuje praktycznych umiejętności, a prawie połowa uważa, że profil kształcenia nie jest adekwatny do potrzeb regionalnej gospodarki. Wobec czego lubuscy przedsiębiorcy oczekują od uczelni położenia większego nacisku na rozwijanie umiejętności praktycznych studentów. W kontekście zwiększenia innowacyjności lubuskich przedsiębiorstw, za najbardziej wartościowych, uznani zostali absolwenci: mechaniki i budowy maszyn (zdaniem 55% przedsiębiorców), informatyki (45%), automatyki, robotyki, fizyki (18%), kontroli produkcji oraz metrologii wielkości elektrycznych i nieelektrycznych (9%)⁴⁴.

⁴¹ Analiza wpływu wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL na sytuację osób bezrobotnych 45+ i osób niepełnosprawnych na rynku pracy. Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz środków budżetu Województwa Lubuskiego w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013, grudzień 2011.

⁴² Źródło danych: Lubuski Ośrodek Badań Regionalnych

⁴³ Edukacja i wychowanie w województwie lubuskim w latach szkolnych 2008/2009-2010/2011, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra, 2011

⁴⁴ Wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na potrzeby ekspertyzy: Rola lubuskich uczelni w kreowaniu nowych miejsc pracy o wysokim potencjale innowacyjności, Openfield Research & Communications, Opole, 2012.

Edukacja przedszkolna oraz szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne

W województwie lubuskim odsetek dzieci uczęszczających do przedszkola w wieku 3-6 lat sukcesywnie wzrastał w ostatnich latach, z poziomu 60,9% w roku 2007 do 71,4% w roku 2011 i nieznacznie przekraczał średnią dla Polski. Widoczny jest jednak utrudniony dostęp do przedszkoli na obszarach wiejskich, bowiem w roku 2011, omawiany wskaźnik w lubuskich miastach wynosił ok. 85%, a na obszarach wiejskich niecałe 50%.

Jednym z podstawowych wskaźników służących do określania poziomu edukacji jest współczynnik skolaryzacji brutto, czyli odsetek osób uczących się w ogólnej liczbie osób z określonego przedziału wiekowego. W przypadku szkół podstawowych w 2010 r. wartość wskaźnika dla województwa lubuskiego sięgnęła 98,55%. Równie wysoki wynik: 100,53%⁴⁵ odnotowano w przypadku gimnazjów. Warto wskazać, że wskaźnik ten na obszarach wiejskich kształtował się na poziomie ok. 75% w przypadku szkół podstawowych i ok. 52% w odniesieniu do szkół gimnazjalnych.

Średnie wyniki egzaminów gimnazjalnych w województwie lubuskim w roku 2012 zbliżone były do średniej krajowej⁴⁶, zarówno w części humanistycznej (język polski 65%, historia i wiedza o społeczeństwie 60%), jak i matematyczno-przyrodniczej (matematyka 46%, przedmioty przyrodnicze 49%). W 2012 r. maturę w Lubuskiem zdało 82% podchodzących do egzaminu. Pod względem odsetka maturzystów, którzy zdali w 2012 r. egzamin województwo lubuskie plasuje się na 1 miejscu w kraju, wspólnie z województwem małopolskim i podlaskim (podobnie jak w roku 2011).

Prognozowana liczba uczniów szkół podstawowych w województwie lubuskim w wieku szkolnym szacowana jest na poziomie ponad 67 tys. osób w roku 2020, co jest wielkością ok. 15% wyższą od obserwowanej obecnie. W pozostałych grupach wiekowych spodziewany jest natomiast spadek liczby ludności. Liczba osób w wieku gimnazjalnym pod koniec dekady wynosić powinna niecałe 32 tys., tj. 7% mniej niż w roku 2010, a liczba młodzieży w wieku ponadgimnazjalnym w roku 2020 szacowana jest na poziomie o 27% niższym od obecnego i wynosić powinna około 29 tys. osób.

Współczynnik skolaryzacji brutto dla zasadniczych szkół zawodowych wyniósł w 2011 r. ok. 17% a dla liceów ogólnokształcących ok. 53%⁴⁷. Badania prowadzone w północnej części województwa pokazują, że według pracodawców na lokalnym rynku pracy brakuje pracowników z konkretnym przygotowaniem zawodowym - fachowców w danym zawodzie. Jest to najbardziej deficytowa grupa pracowników⁴⁸. Z kolei wyniki badania ewaluacyjnego przeprowadzonego w sierpniu 2012 r. na zlecenie Departamentu EFS UMWL, jako jedną z najważniejszych barier rozwoju współpracy pomiędzy placówkami kształcenia zawodowego a pracodawcami, diagnozują brak komunikacji między poszczególnymi grupami interesariuszy szkolnictwa zawodowego⁴⁹.

W interesie województwa jest poprawa konkurencyjności własnego potencjału akademickiego, zdolnego zatrzymać młodzież o ponadprzeciętnych uzdolnieniach i bardziej rozbudowanych ambicjach. Ważnym wyzwaniem jest dostosowanie oświaty do potrzeb rynku pracy, w tym poprawa szans absolwentów

⁴⁵ Wartość przekraczająca 100% oznacza, że istnieją także osoby spoza grupy wiekowej 13-16 lat uczęszczające do gimnazjów. Dane BDL.

⁴⁶ Średnie wyniki uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową, Osiągnięcia uczniów kończących gimnazjum w roku 2012, materiały Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

⁴⁷ Młodzież w wieku 16-18 lat.

⁴⁸ Diagnoza potrzeb edukacji zawodowej w północnej części województwa lubuskiego perspektywy przedsiębiorców, red. nauk. K.Cheba, Wyższa Szkoła Biznesu w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2012, s.91.

⁴⁹ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego pn. „Ocena efektów współpracy przedsiębiorstw ze szkołami i placówkami kształcenia zawodowego oraz promocji przedsiębiorczości dzięki realizacji projektów w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie lubuskim”, Europejskie Centrum Doradztwa Finansowego, Zielona Góra 2012, s. 90 i 110.

szkół zawodowych, średnich i wyższych na rynku pracy poprzez wzrost jakości i atrakcyjności kształcenia dostosowanego do wymagań pracodawców, przy jednoczesnym zwiększeniu dostępności do placówek edukacyjnych, szczególnie na obszarach wiejskich.

Ważnym uzupełnieniem edukacji szkolnej jest uczestnictwo dzieci i młodzieży w różnego rodzaju zajęciach pozalekcyjnych, rozwijających pasje i zainteresowania oraz będące formą aktywnego spędzania czasu wolnego. W roku szkolnym 2011/2012 w różnego rodzaju zajęciach pozalekcyjnych i nadobowiązkowych uczestniczyło w województwie lubuskim ok. 94 tys. dzieci, najwięcej w szkolnych kołach przedmiotowych, sportowych i artystycznych. W szkołach podstawowych, w miastach na tego typu zajęcia uczęszczało ok. 31,5 tys. dzieci, a na wsi ok. 17 tys., w gimnazjach odpowiednio ok. 20,5 tys. i ok. 7 tys. Zachodzi zatem konieczność podejmowania działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych w dostępie do zajęć pozalekcyjnych na wsiach⁵⁰.

Kształcenie ustawiczne

Kształcenie ustawiczne czy też kształcenie przez całe życie (life-long learning) jest ważnym elementem ciągłego dostosowywania się do dynamicznie zmieniających się warunków społeczno-ekonomicznych, w tym rynku pracy. Odbywa się ono w warunkach formalnych, tj. w ramach systemu szkolnego, np. jako uzupełnienie poziomu wykształcenia, studia podyplomowe itp. Ważną rolę odgrywa też kształcenie pozaformalne, w różnego rodzaju instytucjach szkoleniowych oraz samokształcenie.

Udział osób dorosłych (25-65) uczestniczących w kształceniu i szkoleniach⁵¹ od 2007 r. kształtuje się w województwie na poziomie niższym niż średnia krajowa, przy czym i w regionie lubuskim i w kraju wystąpiła tendencja spadkowa w podanym okresie. Dla województwa lubuskiego wartość wskaźnika wyniosła w 2012 r. 2,9 % i była najniższa wśród sąsiednich regionów, średnia dla Polski wyniosła 4,5%.

Z badania GUS wynika, że częściej aktywność edukacyjną podejmowali mieszkańcy miast i pracujący. Równocześnie tym częściej były podejmowane starania w kierunku zmiany, podniesienia lub uzupełnienia kwalifikacji, im niższa była grupa wiekowa oraz wyższe posiadane wykształcenie. Ponadto warto wskazać, że istotną rolę w procesie podwyższania kompetencji odgrywają pracodawcy, kierując pracowników na dodatkowe szkolenia i kursy⁵².

Biorąc pod uwagę powyższe wskaźniki i sytuację na rynku pracy w województwie lubuskim konieczne są zatem działania promujące, informujące i ułatwiające dostęp do różnego rodzaju szkoleń, kursów, studiów podyplomowych, itp.

Ekonomia społeczna

Ekonomia społeczna jest innowacyjnym sposobem rozwiązywania problemów indywidualnych i zbiorowych. Od innych metod różni ją stosowanie narzędzi, które można nazwać „ekonomicznymi” czy „biznesowymi”. Można określić ją jako zestaw działań polegających na mobilizowaniu, przygotowaniu i wspieraniu aktywności, zaradności ekonomicznej i przedsiębiorczości osób zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych. Diagnoza ekonomii społecznej w województwie lubuskim⁵³ pokazuje,

⁵⁰ Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2013, GUS, Warszawa 2012.

⁵¹ Badanie wg metodologii BAEL, odpowiedzi dotyczyły okresu czterech tygodni przed badaniem.

⁵² Na podstawie: Lubuska Strategia Zatrudnienia na lata 2011-2020, Załącznik do Uchwały Nr VI/41/11 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 14 lutego 2011 roku

⁵³ J.Frańczak – Muller, M.Kwiatkowski Stan i perspektywy lubuskiej ekonomii społecznej. Analiza sytuacji podmiotów ekonomii społecznej oraz współpracy międzysektorowej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych w województwie lubuskim, Zadanie zrealizowano w ramach projektu systemowego

że są to organizacje, które liczą niewielu członków (prawie 60% gromadzi mniej niż 30 osób) oraz stosunkowo młode (59,5% badanych podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubuskim istnieje nie dłużej niż 10 lat). Ich skala oddziaływania skoncentrowana jest do terenu jednego lub dwóch powiatów (ponad 50%). Według badań, największym problemem tego sektora okazuje się nieodpowiedni poziom wiedzy wśród mieszkańców oraz wśród przedstawicieli władz samorządowych, a także obawy i negatywne nastawienie części decydentów. Istotne są braki kadrowe i finansowe. Większość badanych jednostek w regionie lubuskim można określić mianem „potencjalnych podmiotów ekonomii społecznej”. Prawie wszystkie z nich deklarują bowiem cele i działania zgodne z podstawową misją podmiotów ekonomii społecznej, jednak tylko co dziesiąta z nich faktycznie pomaga wykluczonym poprzez stosowanie metod biznesowych.

Niezbędnymi warunkami rozwoju ekonomii społecznej w regionie jest zapewnienie skutecznego systemu wsparcia oferującego kompleksową pomoc nowopowstającym i już istniejącym podmiotom ekonomii społecznej. W ramach systemu szczególny nacisk powinien być położony na nawiązywanie trwałej współpracy z potencjalnymi zleceniodawcami (zarówno publicznymi jak i prywatnymi) oraz wprowadzenie do polityki poszczególnych instytucji publicznych zagadnień związanych z ekonomią społeczną (np. poprzez stosowanie tzw. „klauzul społecznych”).

Ochrona zdrowia

Jednym ze wskaźników mierzących poziom opieki zdrowotnej jest ilość urodzeń żywych i zgonów niemowląt. Współczynnik urodzeń zmniejszył się w 2012 r. do poziomu 10,1‰ (z 10,2‰ w 2011r.) i był nieco wyższy od średniej krajowej (10,0‰). Współczynnik wyrażający liczbę zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych wyniósł 6,0 (w 2011 r. – 5,6). W porównaniu z początkiem lat 90-tych XX w. trwanie życia wydłużyło się o 7 lat dla mężczyzn oraz o prawie 6 lat dla kobiet (w 2000 r. mężczyźni żyli przeciętnie 69,2 lat, kobiety – 77,4 lat)⁵⁴.

Do największych placówek opieki zdrowotnej województwa lubuskiego zaliczają się szpitale wojewódzkie w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze oraz jednostki specjalistyczne w Torzymiu (pulmonologiczno-kardiologiczny) i Świebodzinie (ortopedyczno-rehabilitacyjny). Ofertę uzupełniają szpitale powiatowe i placówki niepubliczne, w tym szpital wojskowy w Żarach. Dla utrzymania efektywnego systemu opieki zdrowotnej na obszarze województwa niezbędne jest stałe inwestowanie jednostek ochrony zdrowia w nowoczesny sprzęt i aparaturę medyczną nowej generacji oraz utrzymanie i rozwój kadry medycznej. Podstawowy problem, z którym region musi sobie poradzić, to deficyt specjalistycznej kadry medycznej. Liczba lekarzy w Lubuskiem⁵⁵ należy do jednej z najniższych w Polsce i w 2011 r. ukształtowała się na poziomie 176 lekarzy w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców (mniej, z liczbą 175 było jedynie w Opolskiem) i jest niższa od średniej krajowej, która wynosi 209/100 tys. mieszkańców. Dla porównania wskaźnik ten w województwie łódzkim wynosi 245/100 tys. mieszkańców. W województwie lubuskim brakuje wielu specjalistów w poradniach i szpitalach. Z tego powodu samorząd województwa podjął starania w celu utworzenia na Uniwersytecie Zielonogórskim wydziału lekarskiego. Istotnym problemem w systemie ochrony zdrowia jest również brak bazy lotniczego pogotowia ratownictwa medycznego w północnej części województwa.

pt. „Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy integracji społecznej w województwie lubuskim”, Priorytet VII, Działanie 7.1, Poddziałanie 7.1.3 współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Zielona Góra 2012.

⁵⁴ Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie lubuskim w roku 2012, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze.

⁵⁵ Wskaźnik GUS: lekarze pracujący według podstawowego miejsca pracy.

Wyraźny postęp w wydłużaniu się przeciętnego trwania życia należy przypisywać szeroko propagowanemu – od początku lat 90-tych XX w. – prowadzeniu zdrowego stylu życia. Wyniki badań stanu zdrowia ludności pokazują, że mieszkańcy województwa lepiej się odżywiają, rośnie wśród nich odsetek osób uprawiających sport i wykonujących badania profilaktyczne (zwłaszcza wśród kobiet), spada odsetek osób palących tytoń (głównie mężczyzn). Te korzystne zmiany w zachowaniach ludności wpływają na wzrost przeciętnego trwania życia⁵⁶.

Stopniowy wzrost liczby osób starszych i wydłużenie średniej długości życia powoduje konieczność zapewnienia świadczeń opieki zdrowotnej ww. osobom. Szczególnym zakresem świadczeń skierowanym dla tej grupy osób są realizowane na terenie województwa lubuskiego świadczenia w zakresie geriatry w rodzaju ambulatoryjnej opieki specjalistycznej i leczenia szpitalnego⁵⁷. Odnotowano znaczący wzrost liczby pacjentów leczonych w warunkach szpitalnych i poradniach geriatrycznych na terenie województwa lubuskiego. W 2012 r. aż 48% więcej pacjentów skorzystało z tej formy leczenia niż w roku 2010. Zmieniają się również potrzeby zdrowotne – coraz większe znaczenie mają choroby przewlekłe, cywilizacyjne, wymagające długoterminowej, ale pozaszpitalnej i niekoniecznie specjalistycznej opieki. Koniecznym z punktu widzenia rynku pracy jest zapewnienie profilaktyki wśród osób w wieku produkcyjnym, również w kontekście chorób zawodowych.

Wykluczenie społeczne

Jedna osoba w gospodarstwie domowym w 2011 r. w województwie lubuskim dysponowała przeciętnie dochodem rozporządzalnym w wysokości 1190 zł (przy średniej krajowej 1227 zł), który był realnie niższy o 0,9% od dochodu z roku poprzedniego. Poziom przeciętnych miesięcznych wydatków w gospodarstwach domowych na osobę w 2011 r. wyniósł 976 zł i był realnie niższy o 3,8% niż w roku 2010.

W ciągu 6 lat (2011 r. wobec 2005 r.) wskaźnik dochodu rozporządzalnego (poziom przeciętnego miesięcznego dochodu w stosunku do średniej krajowej) wzrósł najbardziej w województwie mazowieckim (o 9,1%) oraz w województwie lubuskim (o 6,2%).

Wyniki badań przeprowadzonych przez Urząd Statystyczny w Zielonej Górze wskazują, że w największym stopniu budżet przeciętnego gospodarstwa domowego w województwie lubuskim obciążony jest nadal wydatkami na żywność oraz wydatkami związanymi z użytkowaniem mieszkania i nośnikami energii.

W województwie lubuskim notuje się wysoki wskaźnik osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności (w 2011 r. ok. 657, przy średniej dla Polski ok. 524). Badania z 2012 r. pokazują, że w niemal co drugiej lubuskiej rodzinie w ciągu ostatnich dwóch lat zdarzyły się trudne sytuacje, potencjalnie kwalifikujące do świadczeń udzielanych przez pomoc społeczną. Ponadto ponad połowa rodzin wychowujących dzieci doświadczała problemów z zaspokojeniem ich potrzeb materialnych, co stanowi główną przyczynę napięć i konfliktów.

Jednym z czynników powodujących wykluczenie społeczne jest ubóstwo, które jako zjawisko samo w sobie stanowi problem bardzo złożony, ze względu na aspekty ekonomiczne, socjologiczne, psychologiczne czy polityczne.

⁵⁶ Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie lubuskim w roku 2012, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze.

⁵⁷ Diagnoza polityki społecznej na potrzeby Strategii Polityki Społecznej (projekt), materiały ROPS w Zielonej Górze, sierpień 2013.

Do statystycznego pomiaru ubóstwa w Polsce stosuje się obecnie trzy kryteria (przyjęte dla strategii Europa 2020 w UE). Rodzina (gospodarstwo domowe) jest zagrożone ubóstwem, jeżeli jego dochód jest niższy niż 60% mediany dochodów w danym kraju. Jeżeli rodzina deklaruje, że nie może zaspokoić z powodów finansowych co najmniej czterech z dziewięciu podstawowych potrzeb, to uznawana jest za będącą w sytuacji pogłębionej deprivacji materialnej. Ostatnie kryterium dotyczy czasu pracy członków rodziny w roku poprzedzającym badanie. Jeżeli czas pracy członków rodziny był niższy niż 20% pełnego rocznego czasu pracy, wówczas mowa o rodzinach żyjących w sytuacji bardzo niskiej intensywności pracy. Dla celów pomiaru łącznego występowania tych sytuacji stosuje się jednocześnie trzy kryteria. Żeby uniknąć podwójnego liczenia osób, np. jednocześnie zagrożonych ubóstwem i podlegających pogłębionej deprivacji, bierze się pod uwagę spełnianie tylko jednego z nich. W ten sposób otrzymujemy liczbę osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.⁵⁸

Zgodnie z Krajowym Programem Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 – Nowy wymiar aktywnej integracji, wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym osiągnął najwyższe wartości w województwach: lubelskim, lubuskim i świętokrzyskim. Należy jednak podkreślić, iż w przypadku województw lubelskiego i lubuskiego wskaźnik ten wzrósł w latach 2008-2011 w granicach 3 pkt. proc. Podobnie zła sytuacja województwa lubuskiego opisana jest wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem (lubuskie 25,1%). Wynik ten stawia nasz region wśród trzech województw (lubelskie, świętokrzyskie, lubuskie) w Polsce o najwyższej wartości tego wskaźnika.

Wykluczeniem społecznym w różnym aspekcie zagrożone są osoby starsze, niepełnosprawne, przewlekle chore i z zaburzeniami psychicznymi, żyjące w ubóstwie, które nie mogą uzyskać pomocy.

W celu podniesienia skuteczności polityki społecznej istotna jest potrzeba rozwoju systemu usług świadczonych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych w domach pomocy społecznej i miejscu zamieszkania. Niezbędne jest również tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu różnych form asystencji socjalnej nad osobami zależnymi, w tym m.in. dziećmi, osobami niepełnosprawnymi i starszymi oraz wspieranie tworzenia warunków do zachowania samodzielności i niezależności osób niepełnosprawnych. Istnieje więc potrzeba takiego kształtowania polityki społecznej, by wydatkowane środki mogły „pracować” jako fundusze wspierające aktywność osób wykluczonych.

Jakość życia

Jak wynika z raportu „*Diagnoza społeczna 2013*”⁵⁹ pod względem ogólnego wskaźnika jakości życia w Polsce przodują województwa mazowieckie, wielkopolskie, małopolskie, opolskie i pomorskie, a na końcu są regiony lubuskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie. Autorzy raportu wskazują również, że województwo lubuskie i warmińsko-mazurskie są województwami, w których gospodarstwa domowe najczęściej źle oceniają swoją sytuację dochodową.

Ocenę warunków ekonomicznych mieszkańców województwa lubuskiego podjęto również w badaniach w ramach projektu „*Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy*” *Lubuszanie 2012 – diagnoza stanu*”, pod redakcją naukową G. Miłkowskiej i Z. Wołka, z którego wynika, że większość badanych osób pozyskuje dochody z dwóch źródeł: pracy najemnej oraz ze świadczeń społecznych. W ocenie

⁵⁸ Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 – Nowy wymiar aktywnej integracji, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013.

⁵⁹ Diagnoza społeczna 2013, Warunki i jakość życia Polaków, red. J. Czapiński i T. Panek, wrzesień 2013.

swojego położenia materialnego badani Lubuszanie pozostają zadowoleni, oceniają je jako przeciętne (45%) i dobre (33,7%)⁶⁰.

Podobne wyniki badań zostały zaprezentowane w raporcie GUS dotyczącym m.in. jakości życia⁶¹, z którego wynika, że 77% mieszkańców województwa lubuskiego jest ogólnie zadowolonych z życia, co jest wynikiem drugim w kraju (wspólnie z województwem śląskim) po województwie pomorskim (78%) i powyżej średniej dla Polski, wynoszącej 74%. Warto dodać przy tym, że jedynie 32% osób jest zadowolonych z sytuacji finansowej (przeciętnie w Polsce 34%), a 54% zadowolonych jest z pozadochodowych, materialnych warunków życia. Trzy czwarte Lubuszan jest zadowolonych z sytuacji rodzinnej, a 85% z relacji z innymi ludźmi.

Oceniając stopień rozwoju społecznego stosuje się również wskaźnik LHD (Lokalny Wskaźnik Rozwoju Społecznego), oparty na odpowiednim zestawieniu wskaźników statystycznych. Wskaźnik ten mówi znacznie więcej o warunkach życia w danym regionie niż sam wskaźnik PKB, opierając się na trzech istotnych elementach ludzkiego życia: długości życia (zdrowie), wiedzy (edukacja) oraz takiego standardu, który pozwala na godne życie (reprezentowanego przez poziom dochodu – zamożności)⁶². Wartość tego wskaźnika dla województwa lubuskiego to 44,36, co plasuje region na 9 miejscu w kraju. Wśród 30 powiatów najlepiej rozwiniętych w Polsce pod względem społecznym na 19 miejscu znalazł się powiat grodzki Zielona Góra. Wszystkie lubuskie powiaty osiągnęły poziom co najmniej średni, a powiat grodzki Gorzów Wlkp. bardzo wysoki i ziemski zielonogórski poziom wysoki, co ukazuje dosyć spójny obraz rozwoju społecznego regionu. Nie ma w Lubuskim powiatów osiągających niski i bardzo niski wskaźnik, co nie oznacza, że nie ma w nich gmin borykających się z trudnymi problemami społecznymi, jednak nie rzutują one na obraz całego powiatu.

Kapitał społeczny

Pozytywnym aspektem życia społecznego w regionie jest relatywnie silna potrzeba zrzeszania się dla wspólnego działania. Biorąc pod uwagę liczbę organizacji trzeciego sektora w porównaniu do liczby ludności w województwie lubuskim, okazuje się, że sektor non-profit jest w regionie dosyć dobrze rozwinięty, co oznacza, że mieszkańcy regionu stowarzyszają się chętniej niż średnio w Polsce. Liczba organizacji, stowarzyszeń, fundacji w Lubuskim ciągle wzrasta, szczególnie organizacji pożytku publicznego. Jest to sygnał dla samorządu, że mieszkańcy regionu chcą działać i potrafią się zrzeszać, by skutecznie osiągać zamierzone cele. Według badań statystycznych 92% Lubuszan odczuwa związek ze swoją miejscowością, a 79% odczuwa związek z ludźmi z sąsiedztwa i okolicy⁶³, co można uznać za dobrą podstawę do kształtowania tożsamości regionalnej. W wielu teoriach rozwoju regionalnego kapitał społeczny oceniany jest jako ważny czynnik rozwoju konkurencyjności regionu. W tym zakresie, potrzebne jest w regionie lubuskim kontynuowanie działań zwiększających integrację i poczucie tożsamości Lubuszan, jak również wzmocnienia zaufania do publicznych instytucji.

⁶⁰ Z. Wolk, główne problemy życiowe mieszkańców województwa lubuskiego w świetle badań sondażowych, [w:] Życie Lubuszan, Współczesność i perspektywy lubuskich rodzin, pod red. nauk. Z. Wolka, Zielona Góra 2012.

⁶¹ Jakość życia. Kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce, GUS, Urząd Statystyczny w Łodzi, Warszawa 2013.

⁶² Podsumowanie Krajowego Raportu o Rozwoju Społecznym Polska 2012; Rozwój regionalny i lokalny, Biuro Projektowe UNDP w Polsce, Warszawa 2012.

⁶³ Jakość życia. Kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce, GUS, Urząd Statystyczny w Łodzi, Warszawa 2013.

W województwie lubuskim stałej poprawy wymagają wskaźniki jakości życia ludności przesądzające o atrakcyjności przestrzeni do zamieszkania. W świetle kształtowania konkurencyjności regionu jakość życia wydaje się szczególnie ważna. Największymi wyzwaniami dla regionu w tym zakresie będą zmniejszanie bezrobocia i ubóstwa, m.in. poprzez kształcenie dostosowane do potrzeb gospodarki, w tym wyrównywanie szans edukacyjnych i kształcenie ustawiczne oraz podniesienie jakości usług publicznych, w tym szczególnie usług medycznych oraz zwiększenie dostępności do lekarzy pierwszego kontaktu i specjalistów, jak również podniesienie jakości i różnorodności oferty kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej.

V. Potencjał instytucjonalny i skuteczność administracji

Celem tematycznym polityki spójności, warunkującym osiągnięcie pozostałych celów jest wzmocnienie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej. Skuteczne prowadzenie polityki rozwoju w Polsce opiera się na współdziałaniu władz samorządowych i rządowych. Kreowanie procesów rozwojowych w regionie to ważne zadanie samorządu województwa. Skutecznie zaprogramowany system zarządzania, w tym system wdrażania strumienia finansowego ze środków UE, jest ważnym czynnikiem tworzącym warunki osiągnięcia trwałego wzrostu.

Województwo lubuskie od lat 90-tych XX wieku efektywnie wykorzystuje fundusze unijne, do czego przyczynia się duża aktywność lubuskich beneficjentów. W okresie 2007-2015 środki UE będą stanowiły średnio ponad 3,6% PKB regionu. Potwierdzeniem istniejącego potencjału administracyjnego jest fakt, że województwo lubuskie zajęło drugą pozycję w rankingu sprawności wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego, co zapewniło mu dodatkowe 50 mln € (blisko 12% alokacji RPO) z Krajowej Rezerwy Wykonania.

Ważnym wyzwaniem będzie również dalsza cyfryzacja administracji. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, wspólnie ze wszystkimi urzędami gmin i powiatów województwa lubuskiego, ze środków UE z perspektywy 2007-2013, realizuje projekt pn. „Lubuski e-Urząd”, którego celem jest m.in. zmniejszenie potrzeby odwiedzin obywateli w urzędach, migracja kontaktów do Internetu, prosty dostęp do informacji publicznych, tańsze koszty administracji publicznej.

W kolejnej perspektywie 2014-2020 efektywne wdrażanie projektów na rzecz osiągnięcia celów Strategii Europa 2020 wymagać będzie ścisłej współpracy najważniejszych podmiotów w regionie: jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców, urzędów administracji publicznej itd. Potwierdzeniem możliwości efektywnej współpracy na rzecz regionu i potencjału instytucjonalnego jest wypracowanie w drodze społecznego konsensusu Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, przyjętej uchwałą Sejmiku Województwa Lubuskiego w listopadzie 2012 r.

Rolą administracji samorządu województwa będzie zaprojektowanie i realizacja warunków pozyskania dofinansowania z UE na przedsięwzięcia, które przyczynią się do osiągnięcia rozwoju inteligentnego, zrównoważonego i opartego na włączeniu społecznym.

VI. Analiza SWOT

Analiza SWOT Województwa Lubuskiego w obszarze wsparcia regionalnym programem operacyjnym została opracowana na podstawie analizy wyzwań i potencjałów, dokumentów strategicznych, badań i analiz oraz opinii eksperckich. Koncentruje się na najważniejszych zagadnieniach, które wymagają wsparcia w celu wzmocnienia potencjału rozwojowego lub wyeliminowania barier hamujących rozwój.

ROZWÓJ INTELIGENTNY	
<p>Silne strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobry dostęp do Internetu, rozbudowa nowoczesnej sieci internetowej; wzrastający rozwój e-usług i ich popularyzacja. • Aktywnie działająca część stref przemysłowych w regionie. • Potencjał konkurencyjności lubuskiego sektora MSP. • Istniejąca sieć instytucji otoczenia biznesu, w tym klastry i parki naukowo-technologiczne oraz instytucje finansowe. • Dobra zewnętrzna dostępność drogowa (A2,S3) 	<p>Słabe strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, w tym na działalność innowacyjną oraz w sektorze badań i rozwoju. • Niewystarczająca liczba wykwalifikowanej kadry sektora B+R w regionie. • Niewystarczająca współpraca przedsiębiorstw ze strefą badawczo-rozwojową; niski poziom komercjalizacji wiedzy. • Brak odpowiedniego skomunikowania dróg lokalnych z ciągami ekspresowymi i autostradowymi oraz przepraw mostowych. • Niezadawalająca jakość i ilość połączeń komunikacji publicznej, w szczególności obszarów wiejskich z większymi miastami. • Zdegradowana infrastruktura kolejowa. • Zdegradowana i nieczynna infrastruktura służąca do transportu wodnego. • Znikoma infrastruktura tworząca transport multimodalny.
<p>Szanse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Położenie regionu w sąsiedztwie prężnych ośrodków naukowych krajowych i zagranicznych ułatwiające kooperację i transfer technologii. • Bliskość dużego rynku niemieckiego, pozwalająca zwiększyć potencjał podmiotów gospodarczych. • Stałe poprawiająca się komunikacyjna dostępność zewnętrzna regionu. • Potencjał do produkcji energii ze źródeł odnawialnych. 	<p>Zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konkurencja silnych metropolii z sąsiednich regionów, w tym zagranicznych. • Zmniejszająca się ilość środków finansowych służących poprawie infrastruktury drogowej, kolejowej, wodnej i lotniczej w województwie.
ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY	
<p>Silne strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cenne walory przyrodnicze. • Różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego. • Rozwój infrastruktury służącej ochronie przeciwpowodziowej. • Uporządkowana gospodarka ściekowa i wodna w większości miast. • Rozwijająca się infrastruktura turystyczna. 	<p>Słabe strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Słabo rozwinięty system monitorowania i informowania o zagrożeniach; niedostateczny system koordynacji działań służb ratownictwa. • Nadal występujące dysproporcje pomiędzy siecią wodociągową, a kanalizacyjną, w szczególności nas obszarach wiejskich. • Znaczny udział „niskiej emisji”(zanieczyszczeń) w systemach ciepłowniczych regionu. • Niedostosowana infrastruktura związana z

		<p>gospodarką odpadami komunalnymi.</p> <ul style="list-style-type: none"> Istniejące zdegradowane obszary przemysłowe i powojskowe.
	<p>Szanse:</p> <ul style="list-style-type: none"> Korzystne warunki systemowe (rozwiązania prawne i finansowe na poziomie centralnym) do szerszego wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Wzrost zainteresowania turystów z Polski i z zagranicy ofertą regionu. Nowe inwestycje zagraniczne w regionie. 	<p>Zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> Zmiany klimatyczne i coraz częściej występujące niekorzystne zjawiska pogodowe; Marginalizowanie rozwiązań centralnych i brak koordynacji działań na poziomie rządu, zmierzających do poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.
ROZWÓJ SPRZYJAJĄCY WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU		
	<p>Silne strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> Niski wskaźnik przedwczesnego opuszczania nauki. Dobrze rozwinięta sieć szkół na terenie województwa oraz dostęp do uczelni wyższych (w regionie oraz regionach sąsiednich). Korzystna struktura demograficzna oraz umiarkowanie korzystne trendy demograficzne. Duża aktywność organizacji pozarządowych na terenie województwa. Potencjał sektora ekonomii społecznej. Wysoka przedsiębiorczość i zaradność ekonomiczna mieszkańców regionu. Dobrze rozwinięta sieć szpitali. 	<p>Słabe strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> Wysokie bezrobocie w większości powiatów i niekorzystna jego struktura. Niewykorzystany potencjał młodego pokolenia na rynku pracy, emigracja młodych, wykształconych ludzi. Niedostosowana oferta edukacyjna/szkoleniowa do potrzeb rynku pracy. Niewystarczająca baza opieki nad najmłodszymi dziećmi, szczególnie na obszarach wiejskich. Zmniejszająca się liczba studentów. Utrudniony dostęp do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej i specjalistycznych usług medycznych np. na skutek niedoboru lekarzy. Niezadawalający stan znacznej części infrastruktury ochrony zdrowia oraz wyposażenia i urządzeń medycznych. Brak zintegrowanych działań związanych z kompleksową pomocą społeczną; w tym brak rozwiązań systemowych w zakresie współpracy JST, PES, NGO oraz rozwiązań systemowych w zakresie współpracy OPS i PUP. Niski udział osób dorosłych w kształceniu ustawicznym. Wysoki wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.
	<p>Szanse:</p> <ul style="list-style-type: none"> Dostępność środków finansowych na podnoszenie atrakcyjności i jakości kształcenia w formach szkolnych i pozaszkolnych. Kampanie społeczne zmieniające się nastawienie obywateli do określonych problemów społecznych. Wzrost gospodarczy w krajach Europy, przekładający się na wzrost miejsc pracy. 	<p>Zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> Niewystarczające rozwiązania systemowe dotyczące aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Niskie nakłady na wsparcie włączenia społecznego i pomocy społecznej powodujące spadek aktywności mieszkańców województwa. Brak systemowych rozwiązań prorodzinnych zwiększających przyrost naturalny. Rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Zmniejszająca się liczba osób w wieku produkcyjnym.

Załącznikiem do Programu jest rozszerzona analiza SWOT przygotowana w odniesieniu do poszczególnych CT pakietu legislacyjnego KE.

VII. Wymiar terytorialny interwencji

Obszary strategicznej interwencji

Dla wspomagania osiągania celów określonych tematycznie, koncentracja działań funduszy WRS w wymiarze przestrzennym będzie następowała w pięciu wyodrębnionych obszarach strategicznej interwencji państwa (OSI):

- miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne,
- miasta (średniej wielkości) wymagające rewitalizacji,
- obszary wiejskie o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe,
- Polska Wschodnia,
- obszary przygraniczne.

Obszary te zostały określone na podstawie KSRR 2020. Niewykluczona jest jednak realizacja specjalnych działań zintegrowanych w innych obszarach geograficznych dla rozwiązywania konkretnych problemów umiejscowionych terytorialnie na poziomie regionów, w obrębie obszarów miejskich, wiejskich, czy też na ich styku.

W ramach *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020*, w wymiarze przestrzennym regionu, na podstawie dotychczasowych analiz sytuacji województwa, jego obszarów funkcjonalnych oraz krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych, wyróżniono osiem obszarów strategicznej interwencji podzielonych na dwie grupy. Pierwszą stanowią najważniejsze OSI z punktu widzenia poziomu krajowego, wyróżnione w KSSR i w założeniach kontraktu terytorialnego:

- miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne,
- ośrodki subregionalne i lokalne,
- obszary przygraniczne,
- obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych.

Do drugiej grupy OSI zaliczono inne obszary, które wymagają wsparcia i ochrony z poziomu regionalnego lub krajowego:

- obszary zagrożone powodzią,
- obszary o najwyższych walorach przyrodniczych, w tym objęte ochroną prawną,
- obszary potencjalnej eksploatacji złóż surowców o strategicznym znaczeniu,
- obszary o najkorzystniejszych warunkach dla prowadzenia gospodarki rolnej.

Na podstawie przeprowadzonych analiz (SRWL 2020) można wskazać kilka najistotniejszych Obszarów Strategicznej Interwencji, które powinny zostać objęte wsparciem w ramach RPO – Lubuskie 2020:

- miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne – obszar zostanie objęty wsparciem w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych,
- ośrodki subregionalne i lokalne,
- obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych.

Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne

Gorzów Wlkp. i Zielona Góra, jako ośrodki o znaczeniu regionalnym i krajowym, stanowią dwubiegunowy układ przenoszenia wzrostu gospodarczego i społecznego na rozwój województwa lubuskiego. Mimo, iż ich funkcje metropolitalne nie są w pełni rozwinięte, dla województwa lubuskiego

stanowią strefę koncentracji aktywności gospodarczej, funkcji naukowych, kulturalnych i społecznych. Są również ważnymi ośrodkami wzrostu dla Polski zachodniej i dla współpracy transgranicznej.

Do najistotniejszych potencjałów rozwojowych obu miast, zaliczyć należy potencjał inwestycyjny. Sektor przemysłu silniejszy jest w Gorzowie Wlkp., natomiast usługi dominują w Zielonej Górze. Organizowane parki przemysłowo-technologiczne w Nowym Kisielinie pod Zieloną Górą i w obszarze Gorzowa Wlkp. oraz perspektywa nawiązania w nich współpracy sektora naukowego z biznesowym powinny przyczynić się do zwiększenia innowacyjności gospodarki regionalnej. Korzystne położenie pomiędzy dużymi metropoliami (Berlin, Poznań, Wrocław, Szczecin), systematycznie poprawiająca się dostępność komunikacyjna miast wojewódzkich oraz dostępność terenów inwestycyjnych w ich obszarach funkcjonalnych są dodatkowymi atutami przemawiającymi na korzyść tego potencjału rozwojowego.

Rozwój funkcji metropolitalnych Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry uzależniony będzie również od rozwoju usług publicznych wyższego rzędu. Oferta kulturalna, dostępność do terenów mieszkaniowych wyposażonych w infrastrukturę techniczną, oferta sportowo-rekreacyjną, poziom bezpieczeństwa, rewitalizacja centrów miast i obszarów poprzemysłowych, będą stanowiły (obok wskazywanej już funkcji naukowej i gospodarczej) o atrakcyjności tych miast dla mieszkańców, inwestorów i turystów, a w konsekwencji o ich rozwoju.

Ośrodki subregionalne i lokalne

Ośrodki subregionalne i lokalne pełnią rolę centrów absorpcji bodźców rozwojowych pochodzących z dwóch największych miast regionu i ich przenoszenia na mniejsze ośrodki miejskie oraz obszary wiejskie.

Wśród potencjałów rozwojowych ośrodków subregionalnych i lokalnych należy wymienić koncentrację ludności i funkcji gospodarczych (np. **Żary - Żagań, Nowa Sól**), dostępność terenów inwestycyjnych oraz zagospodarowane strefy aktywności gospodarczej, w tym podstrefy SSE (m.in. **Żary, Nowa Sól, Kostrzyn nad Odrą, Słubice**, itp.) oraz położenie wielu miast w bezpośrednim sąsiedztwie ważnych szlaków komunikacyjnych (tj. A2, A18, S3, DK 22).

Niemal wszystkie lubuskie miasta subregionalne i lokalne mają tradycje przemysłowe, sięgające okresu przedwojennego. Zakłady te w większości upadły w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Miasta borykają się z utratą funkcji gospodarczych i odpływem młodych ludzi. Tylko części z tych ośrodków udało się przekształcić i z powodzeniem konkurują one na krajowym i europejskim rynku. Niektóre ośrodki posiadają dobre warunki środowiskowe sprzyjające rozwojowi nowoczesnych branż przemysłowych (**Żary, Nowa Sól**) oraz turystyki. Warto wskazać na występujące surowce energetyczne jako potencjalną bazę rozwojową niektórych ośrodków ponadlokalnych (m.in. **Gubin, Dreddenko**) oraz istniejące specjalizacje przemysłowe (m.in. przemysł metalowy, motoryzacyjny, maszynowy, itp.).

Do barier rozwojowych zaliczyć natomiast można niewystarczającą dostępność komunikacyjną pomiędzy ośrodkami subregionalnymi i lokalnymi a miastami wojewódzkimi oraz ośrodkami w regionach sąsiednich, niedostateczne wykorzystanie terenów inwestycyjnych, niską innowacyjność gospodarki, braki w infrastrukturze technicznej i społecznej, niewystarczający dostęp do podstawowych usług publicznych, czy występowanie obszarów powojennych i poprzemysłowych, które wymagają rewitalizacji i zmiany pełnionych funkcji. Analizy wskazują, że lubuskie jest w grupie województw, w której duża część gmin miejskich i miejsko-wiejskich jest zagrożonych utratą funkcji społeczno-

gospodarczych⁶⁴. Wśród miast powiatowych dużym natężeniem problemów rozwojowych cechują się **Żagań i Słubice**.

Do ośrodków o znaczeniu subregionalnym i lokalnym na terenie województwa lubuskiego zaliczyć należy wszystkie miasta powiatowe, chociaż stopień ich rozwoju oraz możliwości przenoszenia pozytywnych trendów gospodarczych i społecznych jest zróżnicowany. Do tej grupy ośrodków należą również niektóre miasta nieposiadające statusu siedziby powiatu, jednak ze względu na pełnione funkcje lub posiadane zasoby ich oddziaływanie jest ponadlokalne. Są to: **Kostrzyn nad Odrą, Gubin i Drezdenko**, a także **Skwierzyna, Szprotawa i Lubsko**. Znaczącym ośrodkiem jest **Sulechów**, jednak zalicza się on do obszaru funkcjonalnego Zielonej Góry, a w przyszłości taką funkcję może pełnić Rzepin (z uwagi na planowane centrum logistyczne). Miasta powiatowe oraz niektóre ośrodki ponadlokalne tworzą policentryczną sieć ośrodków aktywizowania rozwoju, równomiernie rozmieszczoną na terenie województwa.

Z uwagi na specyfikę osadniczą województwa lubuskiego, za ośrodki subregionalne, w województwie lubuskim uznaje się miasta powyżej 20 tys. mieszkańców, który to wskaźnik jest podstawą wyznaczania ośrodków subregionalnych wg Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego⁶⁵. Do tej grupy zaliczają się Nową Sól, Żary, Żagań i Świebodzin. Dodatkowo do miast subregionalnych zaliczyć można Słubice. Wsparcie dla tych ośrodków, w uzasadnionych przypadkach, może obejmować sąsiadujące gminy wiejskie.

Obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych

Obszary wiejskie województwa lubuskiego⁶⁶ należą do obszarów strategicznej interwencji o dużym zróżnicowaniu rozwojowym i zróżnicowaniu problemów o charakterze społecznym, gospodarczym i infrastrukturalnym. Zróżnicowanie potencjałów i obszarów problemowych zależy również od położenia względem miast wojewódzkich i ośrodków subregionalnych oraz szlaków komunikacyjnych rangi krajowej i regionalnej. W najlepszej sytuacji są obszary położone w bezpośrednim sąsiedztwie większych miast. Ze względu na ścisłe powiązania funkcjonalne z ośrodkami miejskim oraz korzystanie z ich atutów gospodarczych i oferowanych usług publicznych, tereny te są atrakcyjne dla budownictwa mieszkaniowego, zapewniając wysoki standard życia. Dobrze skomunikowane obszary wiejskie są również atrakcyjnymi terenami inwestycyjnymi.

Wśród obszarów wiejskich województwa lubuskiego należy wyróżnić tereny charakteryzujące się wyraźnie niższym poziomem dostępu do usług publicznych. *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego* definiuje obszary o najniższych wskaźnikach dostępu do usług publicznych na podstawie kryterium zatrudnienia, funkcji gospodarczych i stopnia rozwoju społecznego. Należą do nich obszary o bardzo wysokim poziomie zatrudnienia w rolnictwie, niskiej przedsiębiorczości, dużym odsetku osób o niskim poziomie wykształcenia i niskich kwalifikacjach zawodowych oraz niskim poziomie instytucji publicznych, w tym administracji, niskim poziomie inwestycji i wyposażenia infrastrukturalnego⁶⁷. Na niektórych z tych obszarów występuje także zjawisko depopulacji i odpływu osób w wieku produkcyjnym (przede wszystkim kobiet). Są to głównie obszary wiejskie, które nie są w stanie zainicjować rozwoju

⁶⁴ W. Dziemianowicz, J. Łukomska, Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze wskazane indykatywnie w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Warszawa 2012.

⁶⁵ Według KPZK są to miasta pow. 50 tys. mieszkańców. Żadne miasto lubuskie nie mieści się w tej grupie.

⁶⁶ Analiza dotyczy określonego na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, ujęcia powiatowego. Obszar zostanie uszczegółowiony do poziomu gminy na podstawie szczegółowej delimitacji, która zostanie zrealizowana w odrębnym badaniu.

⁶⁷ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, op. cit., s.32.

w oparciu o własny potencjał ani też nie mogą liczyć, bez prowadzenia odpowiedniej polityki regionalnej, na skorzystanie z impulsów rozwojowych płynących z ośrodków wzrostu. Są one zbyt odległe, funkcje skoncentrowane w istniejącej sieci miast są niewystarczające, zbyt niski jest poziom dochodów własnych oraz poziom inwestycji w pozarolnicze działy gospodarki.

Wiele obszarów wiejskich charakteryzuje się niską gęstością infrastruktury ochrony środowiska oraz infrastruktury drogowej. Znaczne ograniczenia w dostępie do infrastruktury kanalizacyjnej oraz drogowej obniżają standardy życia oraz uniemożliwiają prowadzenie procesów inwestycyjnych. Obszary wiejskie, posiadające atrakcyjne walory dla rozwoju turystyki, bardzo często nie są w stanie ich wykorzystać ze względu na brak odpowiedniej infrastruktury. Podobnie wygląda sytuacja w zakresie wykorzystania terenów pod ewentualne inwestycje gospodarcze. Obszary problemowe tej kategorii występują przede wszystkim na terenach o dużej lesistości i dużym rozproszeniu sieci osadniczej, gdzie budowa infrastruktury sieciowej jest kosztowna i przekracza możliwości finansowe gmin wiejskich i małych miast. Problem ten jest również jedną z przyczyn natężenia problemów społecznych. Na terenie województwa lubuskiego do obszarów o niskim dostępie do infrastruktury sieciowej zaliczyć należy część obszarów wiejskich w powiatach **krośnieńskim i ślubickim**, szczególnie tych, które są oddalone od ośrodków powiatowych i charakteryzują się rozproszoną siecią osadniczą i dużą lesistością. Poza tym obszary z tej kategorii występują również na terenie innych powiatów województwa, położonych z dala od obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich i subregionalnych oraz głównych ciągów komunikacyjnych.

Część obszarów wiejskich w województwie lubuskim wymaga podejmowania działań na rzecz wzmocnienia rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym zwiększenia dostępności podstawowych usług społecznych. Do obszarów charakteryzujących się stosunkowo dużą skalą problemów społeczno-gospodarczych zaliczają się tereny o wysokiej stopie bezrobocia (wyższej od średniej krajowej, a więc w praktyce wszystkie obszary wiejskie województwa z wyjątkiem powiatów gorzowskiego ziemskiego, zielonogórskiego ziemskiego oraz świebodzińskiego), w tym tereny po byłych PGR-ach. Mała ilość ofert pracy oraz niski poziom dochodów powodują, iż wyraźne są zjawiska emigracji zarobkowej oraz podejmowania pracy w tzw. "szarej strefie". Znaczna część ludności nie posiada kwalifikacji umożliwiających im aktywność na rynku pracy, co często prowadzi do zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wskazuje na terenie województwa lubuskiego na kilka powiatów o niskim dostępie do usług publicznych. W kategorii powiatów o bardzo złej dostępności znalazł się wyłącznie **powiat wschowski**. Powiaty krośnieński i ślubicki zakwalifikowane zostały do obszarów o złej dostępności do usług publicznych⁶⁸. W KSRR wskazano także powiaty, w których występuje kumulacja negatywnych wskaźników społeczno-gospodarczych. Do grupy powiatów o złej sytuacji społeczno-gospodarczej zaliczony został powiat **strzelecko-drezdenecki**. Powyższe wskazania są zbieżne z analizą zróżnicowania wewnątrzregionalnego, zawartą w *Średniookresowej ocenie oddziaływania Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego na rozwój Województwa Lubuskiego*. Powiaty województwa lubuskiego analizowano w kilku kategoriach: struktura gospodarki, środowisko naturalne, problemy społeczne, kapitał ludzki i dostępność. Do podgrupy o najsłabszych wynikach zaliczono powiaty krośnieński, ślubicki oraz **nowosolski** (głównie ze względu na wysoką stopę bezrobocia i niski poziom kapitału intelektualnego).

⁶⁸Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, op. cit., s.33, mapa nr 10.

Pozostałe istotne OSI zdiagnozowane na terenie województwa lubuskiego to:

Obszary zagrożone powodzią

Powódź jest zjawiskiem przyrodniczym w dużym stopniu niezależnym od człowieka. Rozwój gospodarczy i cywilizacyjny społeczeństw przynosi coraz większe i coraz bardziej dotkliwe straty ekologiczne, materialne i kulturalne, zagrażając bezpieczeństwu i życiu ludzi. Należą do nich też powodzie. Duże powodzie mogą znacząco wpływać na lokalny i regionalny rozwój społeczny oraz gospodarczy. Jednak na rozmiary i skutki, jakie niesie powódź, można i należy zdecydowanie wpływać.

Obszary zagrożone powodzią w województwie obejmują obszary miejskie i wiejskie wzdłuż Warty: Gorzów Wlkp., Krobielewo, Świniary, Skwierzyna, Santok, Jeżyki, Kołczyn, Świerkocin, Witnica, Słońsk, Kostrzyn n/O, Deszczno, Bogdaniec, Krzeszyce; tereny wzdłuż Noteci: Drezdenko, Trzebicz, Goszczanowice, Górecko, Stare Polichno, Przynotecko; tereny wzdłuż Bobru: Leszno Górne, Szprotawa, Żagań, Nowogród Bobrzański, Bobrowice, Dychów; tereny wzdłuż Nysy Łużyckiej: Gubin, Strzegów, Markosice, Żytowań; tereny wzdłuż Odry: Bytom Odrzański, Nowa Sól, Cigacice, Nietków, Krosno Odrzańskie, Cybinka, Słubice, Górzycza, Kostrzyn n/O.

Proces inwestycyjny związany z ochroną przeciwpowodziową jest długotrwały i kosztowny. Inwestycje realizowane były m.in. w ramach rządowego *Programu dla Odry 2006* oraz ze środków *PROW 2007-2013* i *LRPO 2007-2013*.

Zminimalizowanie strat spowodowanych występowaniem rzek z ich koryt jest możliwe dzięki budowie wałów przeciwpowodziowych, zastosowaniu pomp polderowych i pomp o zwiększonej wydajności, a także innych budowli, takich jak: jazy, przepusty, wały cofkowe, zbiorniki retencyjne. Istotne jest również nieprzyjmowanie rozwiązań przestrzennych na obszarach zalewowych, mogących doprowadzić do zalania lub podtapiania wodami wielkimi, natomiast w strefach służących przepuszczaniu wód powodziowych, przyjmowanie wyłącznie rozwiązań projektowych, zapewniających utrzymanie swobodnego przepływu wód oraz zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom i ochronie ich mienia. Należy uwzględnić także możliwość zastosowania nowoczesnych technologii np. w systemie ostrzegania przed powodzią.

Obszary o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym objęte ochroną prawną

Znaczna część obszarów województwa lubuskiego posiada specyficzne walory dla rozwoju różnorodnych form turystyki (poznawcza, wypoczynkowa, aktywna, zdrowotna, kulturowa, ekoturystyka, agroturystyka itp.). Do najistotniejszych walorów decydujących o atrakcyjności turystycznej regionu należą: niski stopień przekształcenia środowiska naturalnego, duża lesistość, liczne akweny i ciek wodne, obszary prawnie chronione oraz obiekty dziedzictwa kulturowego. Do obszarów o największych możliwościach rozwoju branży turystycznej należą:

- tereny o dużej lesistości np. Bory Dolnośląskie, Lubuskie, Puszcza Drawska, Notecka, Gorzowska, Rzepińska,
- tereny parków narodowych i krajobrazowych oraz rezerwy przyrody, m.in. Park Narodowy „Ujście Warty”, Drawieński Park Narodowy, Geopark Łuk Mużakowa,
- tereny pojezierzy, szczególnie Pojezierze Lubuskie, w tym Pojezierze Łagowskie, a także powiat strzelecko-drezdenecki i Pojezierze Sławskie,
- tereny wzdłuż atrakcyjnych turystycznie cieków wodnych oraz doliny większych rzek, np. Noteci, Warty, Odry, Bobru,

- tereny o oryginalnych walorach kulturowych, m.in. Międzyrzecki Rejon Umocniony, Park Mużakowski, obszary uprawy winorośli, zabytki architektury.

Większość obszarów w niewielkim i niedostatecznym stopniu wykorzystuje swój potencjał turystyczny. Dla rozwoju tych obszarów niezbędne jest systematyczne podnoszenie jakości bazy turystycznej oraz jej ciągle rozwijanie, wzmożona promocja, zwiększanie dostępności do infrastruktury sieciowej i komunikacyjnej, kreowanie i promowanie produktów turystycznych. Warunki przyrodnicze i walory kulturowe wymagają także ochrony oraz zagospodarowania pod kątem zwiększenia atrakcyjności przestrzeni dla mieszkańców regionu, w tym podnoszenia jakości życia, dostępu do miejsc i usług o charakterze rekreacyjnym czy kulturowym.

Obszary przygraniczne

Obszary przygraniczne odgrywają specjalną rolę, zarówno w procesach rozwojowych, jak i politycznych. Z jednej strony mogą one wpływać na stymulowanie wzrostu gospodarczego, rozwój przedsiębiorczości, współpracę międzynarodową, wymianę doświadczeń i dobrych praktyk (poprzez przepływ dóbr, osób, kapitałów i usług). Jednak z drugiej strony narażone są na zjawiska negatywne, związane z niską krajową dostępnością terytorialną, różnicami kulturowymi, społecznymi oraz zjawiskiem drenażu endogenicznych potencjałów regionalnych przez zagraniczne regiony, charakteryzujące się wysokim poziomem konkurencyjności, chociażby w zakresie usług publicznych, czy też plac. W przypadku województwa lubuskiego bliskość Niemiec i Berlina stwarza ogromne szanse rozwojowe, ale również poważne zagrożenia. Uzasadnia to prowadzenie działań ukierunkowanych na zmniejszanie barier, zwiększanie współpracy gospodarczej, dialogu politycznego i międzykulturowego oraz zwiększanie konkurencyjności i atrakcyjności zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak i społecznym regionów przygranicznych.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020⁶⁹ rozróżnia trzy pasy obszarów przygranicznych:

1. gminy bezpośrednio przylegające do granicy,
2. powiaty, których stolice położone są w odległości do 50 km od granicy,
3. przygraniczne podregiony gorzowski i zielonogórski (NUTS 3).

Obszary przygraniczne województwa lubuskiego wymagają przede wszystkim doinwestowania infrastrukturalnego. Główne potrzeby to rozwój infrastruktury transportowej, ale także podniesienie standardów życia poprzez inwestycje w infrastrukturę techniczną, edukację i kulturę.

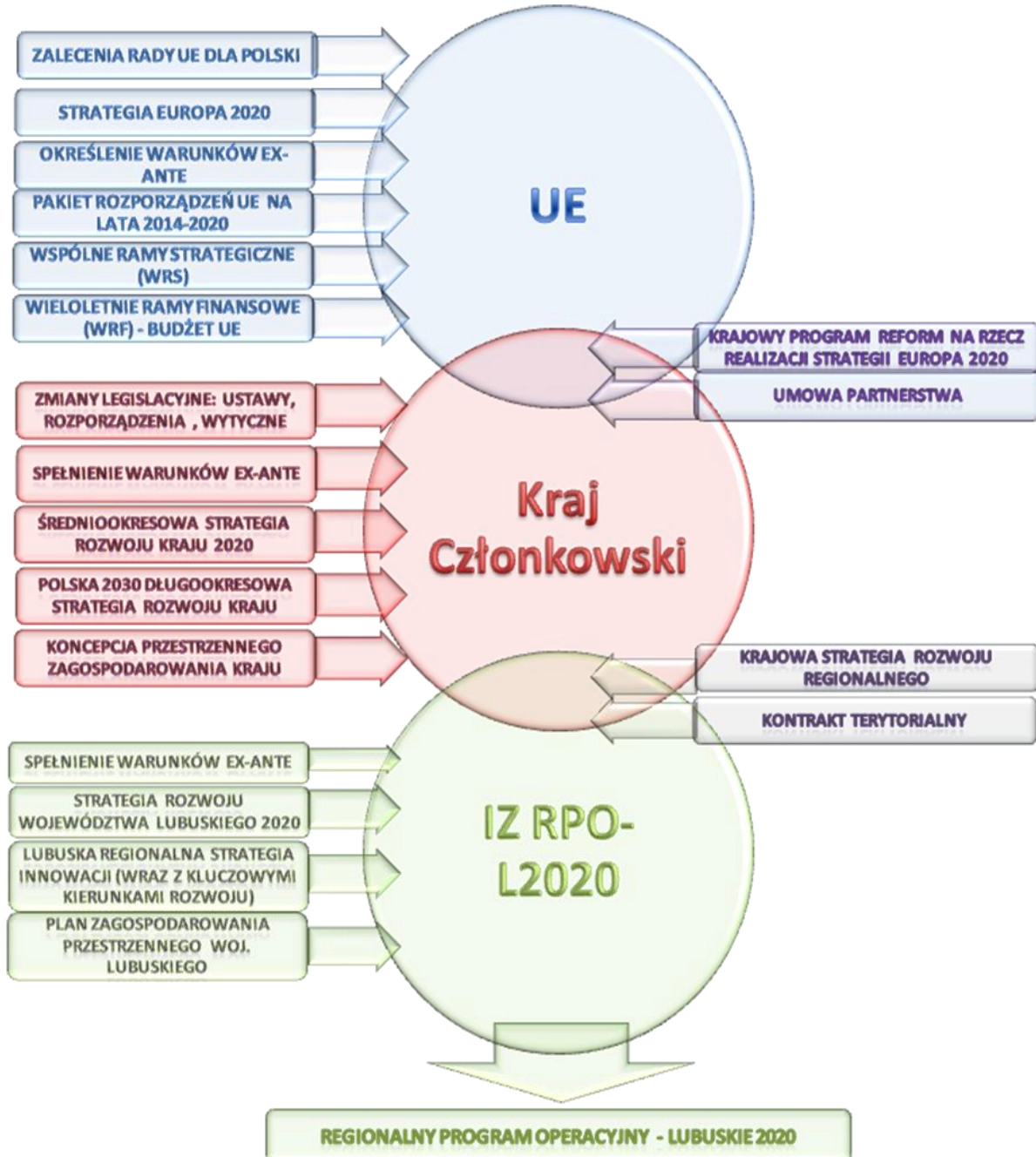
⁶⁹ Również na podstawie Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020

Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

W procesie programowania *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020* wzięto pod uwagę szereg dokumentów warunkujących kierunki koncentracji wsparcia, obszary interwencji i płaszczyzny rozwoju.

Rysunek 1. Organizacja legislacyjnej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020:

Wskazane w powyższym schemacie dokumenty mają wpływ na kształt zapisów przyszłych programów operacyjnych. Fundusze 3 polityk unijnych: Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Rybackiej mają wspierać rozwój inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu – trzy główne priorytety strategiczne Europy 2020.

Zwiększenie skuteczności i efektywności budżetu unijnego w osiąganiu celów strategii Europa 2020 zostało wyrażone w katalogu zasad, które mają przyświecać nowym Wieloletnim Ramom Finansowym: ukierunkowanie na rezultaty, uproszczenie, warunkowość oraz efekt dźwigni.

W średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020 (SRK 2020) określono główne cele rozwojowe kraju do 2020 r. aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo. W latach 2014-2020 środki UE muszą być przeznaczane na te cele związane z rozwojem kraju, które wpisują się w cele strategii Europa 2020 oraz gwarantują największe efekty mnożnikowe w sferze społecznej, gospodarczej, instytucjonalnej, jak również w wymiarze terytorialnym. Stąd jako główne cele interwencji funduszy WRS w latach 2014-2020 wskazano: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawę spójności społecznej i gospodarczej oraz podnoszenie sprawności i efektywności państwa.

Na poziomie regionu najważniejszym, również w procesie programowania RPO, dokumentem jest Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, przyjęta przez Sejmik Województwa Lubuskiego 19 listopada 2012 r. SRWL 2020 nie powstała w oderwaniu od pozostałych krajowych dokumentów strategicznych i, podobnie jak one, jest zgodna z wytyczonymi celami mówiącymi o kierunkach rozwoju całej Unii Europejskiej.

W celu urzeczywistnienia wizji rozwoju województwa lubuskiego w perspektywie do roku 2020 sformułowano cel główny SRWL: *Wykorzystanie potencjałów województwa lubuskiego do wzrostu jakości życia, dynamizowania konkurencyjnej gospodarki, zwiększenia spójności regionu oraz efektywnego zarządzania jego rozwojem*, do osiągnięcia którego prowadzić będzie realizacja celów szczegółowych, wyznaczających najistotniejsze kierunki rozwoju z uwzględnieniem potencjału regionu.

W ramach pakietu legislacyjnego zawierającego regulacje odnoszące się do wszystkich funduszy Wspólnych Ram Strategicznych, w tym Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego i określające cele polityki spójności, rami finansowe oraz zakres wsparcia, jaki będzie realizowany w latach 2014-2020. Koncentracja tematyczna interwencji przyszłej perspektywy została zdefiniowana w 11 celach:

Cele tematyczne wskazane w pakiecie legislacyjnym UE
1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji.
2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK.
3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR).
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.
5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem.
6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.
7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej.
8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników.
9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.
10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.
11. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej.

Cele określone w przytoczonych dokumentach mają bezpośrednie przełożenie na zapisy *Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020* oraz determinują wybór celów tematycznych, a także priorytetów inwestycyjnych, które będą przedmiotem wsparcia w ramach Programu.

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 w swoich założeniach przewiduje realizację zadań wpisujących się w cele tematyczne 1-10 pakietu legislacyjnego KE.

Analiza potrzeb i wyzwań województwa lubuskiego wskazuje jednoznacznie na konieczność wyboru takiej ścieżki rozwoju, która z jednej strony pozwoli na rozwijanie innowacyjnych dziedzin gospodarki regionalnej, poprzez wsparcie sektora B+R, przedsiębiorstw oraz IOB, a także zwiększenie dostępności komunikacyjnej regionu, promowanie rozwiązań w zakresie TIK, gospodarki niskoemisyjnej, z drugiej zaś umożliwi podniesienie dostępności mieszkańców do podstawowych usług, będzie oddziaływała na rzecz włączenia społecznego i pozytywnie wpływała na rynek pracy.

Zdiagnozowane potrzeby warunkujące pożądane kierunki rozwoju i wsparcia na poziomie województwa lubuskiego odpowiadają ogólnoeuropejskim trendom ujętym w dokumentach strategicznych UE i krajowych. Niemniej jednak należy uwzględnić specyfikę regionalną w planowanej interwencji w ramach RPO – Lubuskie 2020. Nie należy przyjmować, iż we wszystkich regionach akcenty na wspieranie poszczególnych obszarów będą rozłożone identycznie. Województwo lubuskie planuje w swojej ścieżce rozwoju wspierać przedsięwzięcia badawcze kreujące innowacje oraz ich dyfuzję do gospodarki regionalnej, nowoczesne technologie w przemyśle, ochronie środowiska, nowoczesne technologie cyfrowe etc., jako niezbędnego elementu dającego możliwość rozwoju inteligentnego przybliżającego nasz region do regionów bardziej zaawansowanych w tych obszarach. Niemniej jednak należy pamiętać o dużych potrzebach województwa lubuskiego w zakresie inwestycji podstawowych, obejmujących układ transportowy regionu, gospodarkę wodno-kanalizacyjną, dostępność do specjalistycznych usług w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, pomocy społecznej etc.

Tabela 1: Przegląd uzasadnienia wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych⁷⁰

Wybrany do realizacji cel tematyczny	Wybrany do realizacji priorytet inwestycyjny	Uzasadnienie wyboru w oparciu o diagnozę z punktu 1.1.1 oraz uwzględniając stosowne unijne, krajowe i/lub regionalne dokumenty strategiczne
CT 1.: Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	PI 1.2.: promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych,	<p>Europa 2020 oraz Krajowy Program Reform (dalej: KPR) wskazują na konieczność podnoszenia nakładów prywatnych na B+R w celu zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności gospodarki</p> <p>Program Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020 r. (PRP) stanowi dokument wykonawczy do Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki i w sposób szczególny podejmuje tematykę wsparcia przedsiębiorstw w Polsce, głównie w zakresie ich innowacyjności.</p> <p>Zalecenia Rady dla państwa członkowskiego (dalej: CSR) wskazują na konieczność wprowadzania rozwiązań gwarantujących efektywniejsze powiązania między badaniami, innowacjami i przemysłem.</p> <p>Ponadto w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 wskazuje się, że innowacyjna gospodarka kształtuje kompetencje zarządcze i postawy proinnowacyjne wśród przedsiębiorców.</p>

⁷⁰ Uszczegółowienie informacji zostało zamieszczone, jako dodatkowy załącznik do Programu

	<p>ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu</p>	<p>Podobnie definiują cele zapisy Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020 szczególnie w zakresie wsparcia proinnowacyjnego rozwoju przedsiębiorczości oraz implementacji wyników badań przez sferę biznesu.</p> <p>Zapisy Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 również znajdują swoje odzwierciedlenie w celach przyświecających realizacji interwencji PI 1.2</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 wskazuje na istotne znaczenie rozwoju przedsiębiorczości, szczególnie o charakterze innowacyjnym.</p>
<p>CT 2.: Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK</p>	<p>PI 2.3.: wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia</p>	<p>Interwencja wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 dotyczący inteligentnego rozwoju oraz pobudzania innowacji w obszarze TIK we wszystkich sektorach oraz zapisy Europejskiej Agendy Cyfrowej.</p> <p>PP wskazuje na konieczność doskonalenia aplikacji TIK w zakresie administracji elektronicznej.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 w Celu 1 zaleca przejście od administrowania do zarządzania rozwojem przy wykorzystaniu TIK. Program Operacyjny Polska Cyfrowa określa tworzenie e-administracji i otwartego urzędu oraz e-integracja grup wykluczonych cyfrowo i upowszechnienie TIK. Planowane działania zawarte w PI 2.3. wpisują się także w cel główny Strategii Sprawne Państwo, który zakłada zwiększenie skuteczności i efektywności państwa otwartego na współpracę z obywatelami. Korespondują także z zapisami dotyczącymi stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy zawartymi w projekcie Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”. Zapisy PI 2.3. łączą się z treścią Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 zawartą w Celu II: wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna.</p>
<p>CT 3.: Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do</p>	<p>PI 3.1.: promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie</p>	<p>Zakres PI 3.1 realizuje zapisy Strategii Europa 2020 zakładające utrzymanie oraz dalszy rozwój konkurencyjnego i zróżnicowanego sektora przedsiębiorstw.</p> <p>Dodatkowo wpisuje się w zapisy dotyczące wzrostu wydajności gospodarki oraz zwiększenia produktywności gospodarki ze Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020, a także określone w ramach Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 cele przyczyniające się do wzrostu konkurencyjności regionów, tworzenia warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych</p>

EFMR)	tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości	i zwiększania ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi oraz efektywnego wykorzystania w procesach rozwojowych potencjału specjalizacji terytorialnej. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020 wskazuje na konieczność budowania efektywnego otoczenia wspierającego przedsiębiorstwa poprzez wzrost ich innowacyjności. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 definiuje cele operacyjne dotyczące: rozwój przedsiębiorczości i zwiększenia aktywności zawodowej, rozwoju potencjału turystycznego województwa oraz poprawy jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej.
CT 3.: Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)	PI 3.2.: opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia	Strategia Europa 2020 zakłada wspieranie działań zmierzających do rozwoju konkurencyjnego i zróżnicowanego sektora przedsiębiorstw zwiększając ich innowacyjność, przedsiębiorczość i internacjonalizację. Średniokresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 wpisuje się w zapisy dotyczące wzmocnienia stabilności makroekonomicznych oraz wzrostu eksportu towarów i usług. Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego przyczyni się do realizacji celu 4 Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” . Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 kładzie nacisk na wspieranie przedsiębiorczości, również w aspekcie jej międzynarodowego aspektu działalności poprzez wspieranie wzrostu eksportu w sektorze lubuskich przedsiębiorstw.
CT 3.: Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)	PI 3.3.: wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług	Strategii Europa 2020 w ramach w ramach Projektu przewodniego „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” zakłada utrzymanie oraz dalszy rozwój konkurencyjnego i zróżnicowanego sektora przedsiębiorstw oraz wspieranie inicjatyw klastrowych oraz ułatwienia w dostępie do niedrogiemu finansowania. SRK 2020 wskazuje na konieczność wspierania tworzenia klastrów, jako narzędzia sprzyjającego zwiększeniu konkurencyjności. Krajowy Program Reform definiuje ten zakres wsparcia, jako istotny z punktu widzenia rozwoju kraju. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 określa kształtowanie kompetencji zarządczych i postaw proinnowacyjnych wśród przedsiębiorców. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” kładzie nacisk na wspieranie wysoce konkurencyjnej gospodarki.
CT 3.: Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)	PI 3.4.: wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji	Strategia Europa 2020 – w ramach Projektu przewodniego „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” podejmuje tematykę wzrostu konkurencyjności podmiotów gospodarczych poprzez poprawę jakości usług otoczenia biznesu, w szczególności w odniesieniu do MŚP. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 zaleca podniesienie indywidualnej kreatywności ludzi i innowacyjności gospodarki. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 wyznacza cele w postaci wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów oraz budowania podstaw konkurencyjności województw.
CT 4.: Wspieranie przejścia na gospodarkę	PI 4.1.: wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii	Interwencja wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 dotyczący osiągnięcia zrównoważonego wzrostu gospodarczego, co oznacza przemianę w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnego

niskoemisyjną we wszystkich sektorach	pochodzącej ze źródeł odnawialnych	<p>przemysłu, efektywnie korzystających z zasobów. Kluczowe są również cele jakie wyznaczono dla UE do 2020 roku, tj. zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do roku 1990, zmniejszenie zużycia energii o 20%, zwiększenie zużycia odnawialnych źródeł energii do 20% całkowitego zużycia energii w UE (dla Polski przyjęto cel 15% w 2020 roku) oraz zwiększenie wykorzystania OZE w transporcie do 10%.</p> <p>Omawiany priorytet wpisuje się w Politykę energetyczną Polski do 2030 roku, w której rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw, poprawa efektywności energetycznej oraz ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko, to fundamentalne priorytety wyznaczające nowy kierunek i wyzwania, jakie stoją przed polskim sektorem energetycznym.</p> <p>Priorytet inwestycyjny 4.1. realizuje także interwencje wynikające z przyjętej Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zapisach dotyczących zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrony i poprawy stanu środowiska.</p> <p>Zapisy PI odnoszą się do celu określającego bezpieczeństwo energetyczne ze Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. Priorytet ten nawiązuje do Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko w zakresie zapewnienia gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię oraz poprawy stanu środowiska.</p> <p>Zapisy PI łączą się z treścią Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 dotyczącą konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki regionalnej. Przedmiotowy priorytet inwestycyjny realizuje zapisy celów strategicznych: kontynuacji działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz ograniczeniu zużycia energii oraz zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii zawartych w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019.</p> <p>Priorytet Inwestycyjny odnosi się do zapisów celów strategicznych ujętych w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego dotyczących OZE.</p>
CT 4.: Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	PI 4.3.: wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym	<p>Interwencja w ramach PI wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 dotyczący osiągnięcia zrównoważonego wzrostu gospodarczego, co oznacza przemianę w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnego przemysłu, efektywnie korzystających z zasobów. Kluczowe w tym temacie są również cele jakie wyznacza Unia Europejska do 2020 roku, tj. zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do roku 1990, zmniejszenie zużycia energii o 20%, zwiększenie zużycia odnawialnych źródeł energii do 20% całkowitego zużycia energii w UE (dla Polski przyjęto cel 15% w 2020 roku) oraz zwiększenie wykorzystania OZE w transporcie do 10%.</p> <p>Omawiany priorytet wpisuje się w podstawowy krajowy dokument kreujący rozwój sektora energetyki, tj. Politykę energetyczną Polski do 2030 roku, w której rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw, poprawa efektywności energetycznej oraz ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko, to fundamentalne priorytety wyznaczające nowy kierunek i wyzwania, jakie stoją przed polskim sektorem energetycznym.</p> <p>Priorytet ten nawiązuje do Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, która mówi o zapewnieniu gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię oraz poprawie stanu środowiska</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Strategia Rozwoju</p>

		<p>Kraju 2020 określają konieczność zwiększenia efektywności energetycznej, zwiększenia produkcji i wykorzystania OZE oraz zmniejszenia emisji CO₂</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 w przedmiotowym PI realizuje zapisy celów strategicznych: kontynuacji działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz ograniczeniu zużycia energii oraz zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii zawartych w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku.</p> <p>Priorytet inwestycyjny odnosi się do zapisów celów strategicznych ujętych w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego dotyczących OZE i efektywności energetycznej.</p>
<p>CT 4.: Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.</p>	<p>PI 4.5.: promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu</p>	<p>Interwencja w ramach PI wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 dotyczący osiągnięcia zrównoważonego wzrostu gospodarczego, co oznacza przemianę w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnego przemysłu, efektywnie korzystających z zasobów. Kluczowe w tym temacie są również cele jakie wyznacza Unia Europejska do 2020 roku, tj. zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do roku 1990, zmniejszenie zużycia energii o 20%, zwiększenie zużycia odnawialnych źródeł energii do 20% całkowitego zużycia energii w UE (dla Polski przyjęto cel 15% w 2020 roku) oraz zwiększenie wykorzystania OZE w transporcie do 10%.</p> <p>Omawiany priorytet wpisuje się w podstawowy krajowy dokument kreujący rozwój sektora energetyki, tj. Politykę energetyczną Polski do 2030 roku, w której rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw, poprawa efektywności energetycznej oraz ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko, to fundamentalne priorytety wyznaczające nowy kierunek i wyzwania, jakie stoją przed polskim sektorem energetycznym.</p> <p>Priorytet inwestycyjny 4.5. realizuje interwencje wynikające z Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zapisach dotyczących zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrony i poprawy stanu środowiska. Zapisy PI odnoszą się do celu dot. bezpieczeństwo energetyczne i środowisko ze Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. Priorytet ten nawiązuje do Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko dot. zapewnienia gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię oraz poprawy stanu środowiska.</p> <p>Zapisy PI łączą się z treścią Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 dot. konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki regionalnej.</p> <p>Przedmiotowy priorytet inwestycyjny realizuje zapisy celów strategicznych: kontynuacji działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz ograniczeniu zużycia energii oraz zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii zawartych w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku.</p> <p>Priorytet inwestycyjny odnosi się do zapisów celów strategicznych ujętych w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego dot. OZE i efektywności energetycznej, wzrostu udziału czystej energii oraz efektywnego gospodarowanie energią.</p>
<p>CT 4.: Wspieranie przejścia na gospodarkę</p>	<p>PI 4.7.: promowanie wykorzystywania wysokosprawnej</p>	<p>Interwencja w ramach PI 4.7. wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 j.w.</p> <p>Podniesienie efektywności wytwarzania energii poprzez rozwój</p>

<p>niskoemisyjną we wszystkich sektorach.</p>	<p>kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe</p>	<p>produkcji energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu stanowi cel krajowej i unijnej polityki energetycznej.</p> <p>Omawiany priorytet wpisuje się w podstawowy krajowy dokument kreujący rozwój sektora energetyki, tj. Politykę energetyczną Polski do 2030 roku, w której rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw, poprawa efektywności energetycznej oraz ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko, to fundamentalne priorytety wyznaczające nowy kierunek i wyzwania, jakie stoją przed polskim sektorem energetycznym.</p> <p>Priorytet. realizuje także interwencje wynikające z przyjętej Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zapisach dotyczących Celu 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz Ochrona i poprawa stanu środowiska. Zapisy PI 4.7. odnoszą się do Celu II.6 – Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko ze Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. Priorytet ten nawiązuje do Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko Celu 2 – Zapewnienie gospodarcze krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię oraz Celu 3 – Poprawa stanu środowiska. Zapisy PI 4.7. łączą się z treścią Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 zawartą w Celu I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna. Wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności regionu. Przedmiotowy priorytet inwestycyjny realizuje zapisy celów strategicznych: kontynuacji działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz ograniczeniu zużycia energii oraz zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii zawartych w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku.</p> <p>Priorytet inwestycyjny odnosi się do zapisów celów strategicznych ujętych w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego dot. OZE i efektywności energetycznej, wzrostu udziału czystej energii oraz efektywnego gospodarowanie energią.</p>
<p>CT 5.: Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem</p>	<p>PI 5.2.: wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami</p>	<p>Strategia Europa 2020 wskazuje działania odnoszące się do zmian klimatu, które są ściśle powiązane z rozwojem zrównoważonej i konkurencyjnej gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 wyznacza cele dot. wdrożenia systemowych rozwiązań dotyczących adaptacji do zmieniających się uwarunkowań klimatycznych i hydrologicznych.</p> <p>PP wskazuje na konieczność realizacji działań z zakresu przystosowania zamiany klimatu w obszarze gospodarki wodnej i zapobiegania powodziom.</p> <p>Interwencja priorytetu będzie wypełniać zapisy dyrektywy 2000/60/WE określające ramy wspólnotowe działania dla ochrony wód.</p> <p>Dyrektywa 2007/60/WE z 23 października 2007 r. określa, że nadrzędnym celem PE i Rady w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania jest ograniczenie ryzyka powodziowego i zmniejszenie następstw powodzi w państwach UE.</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju zmierza do zwiększenia poziomu zabezpieczenia przed ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi i antropogenicznymi.</p> <p>W Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Celu 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska, 1.2. Gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody, podkreślono konieczność dostosowania sektora gospodarki wodnej do zmian klimatu, a także pozostałych sektorów wrażliwych, na które ma wpływ gospodarka wodami, tj. sektora</p>

		<p>transportu, rolnictwa, budownictwa oraz energetyki. Istotne jest podjęcie odpowiednich działań minimalizujących ryzyko powodziowe w danym dorzeczu, przy uwzględnieniu analizy kosztów i korzyści, życia i zdrowia ludzi, ochrony środowiska, dziedzictwa kulturowego i działalności gospodarczej.</p> <p>Diagnoza Strategiczna do Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego w odniesieniu do infrastruktury ochrony środowiska kładzie nacisk na konieczność inwestycji w obiekty infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej, a także pozostałe prace związane z regulacją rzek.</p>
<p>CT 6.: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>PI 6.1.: inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie</p>	<p>Priorytet wpisuje się w zakres tematyczny Strategii Europa 2020 dotyczący wyzwań UE związanych ze zmianami klimatu i zasobami.</p> <p>PP wskazuje na nieefektywne w Polsce zarządzanie odpadami: nadmierne wykorzystanie składowisk odpadów, niewystarczający recykling odpadów oraz niewystarczające wykorzystanie potencjału tego sektora.</p> <p>W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 ochrona środowiska traktowana jest jako warunek konieczny w celu osiągnięcia bezpieczeństwa i dalszej modernizacji krajowej gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 zakłada, iż elementarnym warunkiem realizacji celów rozwojowych kraju jest przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego uwzględniającego potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe, kulturowe, a także kompozycyjno – estetyczne.</p> <p>W Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030, wymieniono szereg istotnych problemów dotyczących ochrony środowiska. Dominującym problemem w tym zakresie jest m.in. brak racjonalnej gospodarki odpadami.</p> <p>Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko dot. stanu środowiska, m.in. zapewnienia funkcjonowania systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, zredukowania liczby nieefektywnych, lokalnych składowisk odpadów.</p> <p>Istotnym programem w sferze ochrony środowiska, którego cele są zbieżne ze Strategią Europa 2020 jest m.in. Krajowy Program Gospodarki Odpadami umożliwiający planowanie lokalizacji instalacji oraz obszarów wyznaczonych do zagospodarowania odpadów.</p> <p>Działania realizowane w ramach priorytetu są zgodnie z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, Planem gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017 z perspektywą do 2020 roku oraz zaktualizowaną Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego.</p>
<p>CT 6.: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>PI 6.2.: inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania</p>	<p>Priorytet wpisuje się w zakres tematyczny Strategii Europa 2020 gdzie określono priorytetowe wyzwania UE związane ze zmianami klimatu i zasobami.</p> <p>PP wskazuje, że Polska zmaga się z brakami w zakresie oczyszczania ścieków, przy czym istotne różnice występują między obszarami wiejskimi i miejskimi.</p> <p>W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 ochrona środowiska traktowana jest jako warunek konieczny w celu osiągnięcia bezpieczeństwa i dalszej modernizacji krajowej gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 zakłada, iż elementarnym warunkiem realizacji celów rozwojowych kraju jest przywrócenie i utrwalenie ładu</p>

	<p>potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie</p>	<p>przestrzennego uwzględniającego potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe, kulturowe, a także kompozycyjno – estetyczne..</p> <p>W Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030, wymieniono szereg istotnych problemów dotyczących ochrony środowiska. Dominującym problemem w tym zakresie jest m.in. brak racjonalnej gospodarki odpadami.</p> <p>Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko dot. stanu środowiska, m.in. zapewnienia funkcjonowania systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, zredukowania liczby nieefektywnych, lokalnych składowisk odpadów.</p> <p>Istotnym programem w sferze ochrony środowiska, którego cele są zbieżne ze Strategią Europa 2020 jest Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych dotyczący budowy oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacyjnych w wyznaczonych aglomeracjach.</p> <p>Działania realizowane w ramach priorytetu są zgodne z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, Planem gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017 z perspektywą do 2020 roku oraz zaktualizowaną Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego.</p>
<p>CT 6.: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>PI 6.3.: zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</p>	<p>Priorytet wpisuje się w zakres tematyczny Strategii Europa 2020 gdzie określono priorytetowe wyzwania UE związane ze zmianami klimatu i zasobami.</p> <p>W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 infrastruktura kulturalna będzie znacząca w kontekście budowy potencjału kreatywności.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 zakłada, iż elementarnym warunkiem realizacji celów rozwojowych kraju jest przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego uwzględniającego potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe, kulturowe, a także kompozycyjno – estetyczne.</p> <p>W Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030, zawarto informacje z których wynika, iż dalszy rozwój społeczno – gospodarczy kraju powinien być sprzężony z polepszeniem i utrzymaniem w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i środowiskowych.</p> <p>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, kapitał przyrodniczy województwa lubuskiego może stać się istotnym czynnikiem rozwoju regionu.</p>
<p>CT 6.: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>PI 6.4.: ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.</p>	<p>Priorytet wpisuje się w zakres tematyczny Strategii Europa 2020 gdzie określono priorytetowe wyzwania UE związane ze zmianami klimatu i zasobami.</p> <p>PP określa, że ochrona zasobów naturalnych (powietrza, wody i gleby) oraz zabezpieczenie bioróżnorodności stanowią ciągle wyzwania dla Polski.</p> <p>W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 ochrona środowiska traktowana jest jako warunek konieczny w celu osiągnięcia bezpieczeństwa i dalszej modernizacji krajowej gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 zakłada, iż elementarnym warunkiem realizacji celów rozwojowych kraju jest przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego uwzględniającego potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe, kulturowe, a także kompozycyjno – estetyczne.</p> <p>W Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030, wymieniono szereg istotnych problemów dotyczących ochrony</p>

		<p>środowiska, które nadal są widoczne i wymagają podjęcia zdecydowanych kroków.</p> <p>Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko to dokument flagowy, który w klarowny sposób wyznacza cele i wyzwania jakie stoją przez Polską w zakresie dynamicznego wzrostu gospodarczego, wymagającego jednoczesnego zachowania walorów środowiskowych.</p> <p>Istotnymi programami w sferze ochrony środowiska, których cele są zbieżne ze Strategią Europa 2020 są m.in. Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej, której głównym celem jest zatrzymanie tempa spadku różnorodności biologicznej oraz dalsze utrzymywanie i wzbogacanie zasobów przyrodniczych, sprzyjając tym samym rozwojowi kraju i wzrostowi dobrobytu społeczeństwa, a także Polityka ekologiczna państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016 mająca na celu ochronę zasobów naturalnych kraju.</p> <p>Interwencja priorytetu jest zgodna z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku oraz zaktualizowaną Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego.</p>
<p>CT 6.: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>PI 6.5.: podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu</p>	<p>Priorytet wpisuje się w zakres tematyczny Strategii Europa 2020 gdzie określono priorytetowe wyzwania UE związane ze zmianami klimatu i zasobami.</p> <p>PP określa poprawę jakości środowiska miejskiego, włącznie z rewitalizacją terenów zdegradowanych i zmniejszenie zanieczyszczeń powietrza.</p> <p>W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 ochrona środowiska traktowana jest jako warunek konieczny w celu osiągnięcia bezpieczeństwa i dalszej modernizacji krajowej gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 zakłada, iż elementarnym warunkiem realizacji celów rozwojowych kraju jest przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego uwzględniającego potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe, kulturowe, a także kompozycyjno – estetyczne.</p> <p>W Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030, wymieniono szereg istotnych problemów dotyczących ochrony środowiska, które nadal są widoczne i wymagają podjęcia zdecydowanych kroków.</p> <p>Gruntowne informacje nt. ochrony środowiska zostały zawarte w Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko w Celu 3. Poprawa stanu środowiska i dotyczą m.in. stosowania technologii ograniczających emisje pyłów i NO₂ i SO₂.</p> <p>Interwencja priorytetu jest zgodna z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku oraz zaktualizowaną Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego.</p>
<p>CT 7.: Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury</p>	<p>PI 7.2. zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami</p>	<p>Interwencja w ramach priorytetu wpisuje się w Strategię Europa 2020, w której wskazuje się konieczność działań w celu zapewnienia, by sieci transportowe i logistyczne umożliwiały sektorowi przemysłu skuteczny dostęp do jednolitego rynku międzynarodowego.</p> <p>Priorytet wpisuje się w zapisy Krajowego Programu Reform - Obszar infrastruktury dla zrównoważonego rozwoju: 1.3 Rozwój i modernizacja infrastruktury transportowej; 1.3.1 Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025; realizacja PI 7.2 znajduje</p>

sieciowej	multimodalnymi	<p>swoje odzwierciedlenie w Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)</p> <p>Priorytet realizuje interwencję wynikającą z przyjętej Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zapisach dotyczących filaru rozwoju regionalnego oraz transportu.</p> <p>Zapisy priorytetu odnoszą się do Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020 odnośnie modernizacja i rozbudowy połączeń transportowych.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 określa wsparcie w celu zwiększenia dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności.</p> <p>Zapisy z priorytetu korespondują także z celem Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 dot. wysokiej dostępności transportowej i teleinformatycznej.</p>
CT 7.: Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	PI 7.4. rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu	<p>Interwencja w ramach priorytetu wpisuje się w Strategię Europa 2020 dot. rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu: wspieraniu gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społecznej i terytorialnej.</p> <p>Krajowego Programu Reform wskazuje na rozwój infrastruktury dla potrzeb modernizacji transportu kolejowego oraz znajduje również swoje odzwierciedlenie w Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)</p> <p>Priorytet inwestycyjny 7.4. realizuje także interwencję wynikającą z przyjętej Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zapisach dotyczących filaru transportu.</p> <p>Zapisy priorytetu odnoszą się do Celu 2 – Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych ze Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020.</p> <p>PI 7.4. łączy się z Celem 1 – Zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności z Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 oraz korespondują także z celem 2 Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020: wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna.</p>
CT 8.: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	PI 8.5.: dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	<p>Europa 2020 w kontekście zachodzących zmian demograficznych podkreśla się potrzebę podniesienia aktywności zawodowej oraz zatrudnienia, szczególnie w przypadku kobiet i osób starszych oraz konieczność wspierania gospodarki cechującej się wysokim poziomem zatrudnienia.</p> <p>PP wskazuje, że zatrudnienie i spójność społeczna powinna pozostać dla Polski przedmiotem głównego zainteresowania.</p> <p>Realizacja priorytetu jest zgodna z założeniami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 i kierunkami interwencji w zakresie zwiększenia poziomu zatrudnienia poprzez umożliwienie startu młodych na rynku pracy, podniesienie aktywności kobiet, realizację programów 50+ .</p> <p>Założenia Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego) i Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego (Cel operacyjny 3.4. Promocja włączenia zawodowego i społecznego) nawiązują do projektowanego wsparcia w ramach priorytetu.</p>
CT 8.: Promowanie trwałego i wysokiej	PI 8.7.: praca na własny rachunek,	Europa 2020 wskazuje na konieczność podejmowania działań na rzecz wspierania wysokiego poziomu zatrudnienia oraz podnoszenia

<p>jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw</p>	<p>aktywności zawodowej społeczeństwa.</p> <p>PP podkreśla konieczność realizacji działań służących uwolnieniu potencjału przedsiębiorczości, promowania samozatrudnienia, włączając w te działania również badaczy i pracowników akademickich.</p> <p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z założeniami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 i kierunkami interwencji w zakresie zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz konieczności wyposażenia w odpowiednią wiedzę i możliwości współpracy młodych przedsiębiorców, którzy są na etapie tworzenia własnej firmy (4 i 6 cel strategiczny),</p> <p>Zapisy priorytetu zawiązują do Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego) i Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (Cel operacyjny 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej).</p>
<p>CT 8.: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>PI 8.8.: równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę</p>	<p>Strategia Europa 2020 wskazuje aby zwiększać udziału kobiet w rynku pracy. W tym kontekście ważnym aspektem jest zapewnienie działań mających na celu wyrównanie istniejących nierówności między płciami w województwie.</p> <p>PP określa, że udział kobiet w rynku pracy powinien się znacząco zwiększyć, a promowanie równości mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego powinny stać się ważnym priorytetem dla inwestycji w ramach funduszy objętych zakresem WRS.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego wskazuje na równości płci horyzontalnie, wskazując jednocześnie, że obecnie pozycja kobiet jest relatywnie gorsza i konieczne jest zapewnienie mechanizmów pozwalających wykorzystać potencjał zawodowy kobiet przy jednoczesnym niwelowaniu różnic między płciami we wszystkich obszarach życia społecznego.</p> <p>Zgodnie z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju Polska 2030 (3 i 6 cel strategiczny), kluczowymi kierunkami interwencji jest zwiększenie poziomu zatrudnienia poprzez podniesienie aktywności kobiet, wsparcie rodzin w edukacji i opiece nad dziećmi, tworzenie nowych miejsc wczesnej edukacji oraz opieki instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej dla dzieci, propagowanie elastyczności zatrudnienia przy uwzględnieniu modelu flexicurity.</p> <p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest również zgodna z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (Cel operacyjny 3.4: Promocja włączenia zawodowego i społecznego)</p>
<p>CT 8.: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>PI 8.9.: przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian</p>	<p>Europa 2020 podkreśla potrzebę wspierania potencjału przedsiębiorstw jako elementu silnej gospodarki.</p> <p>PP wskazuje na konieczność zwiększenia dostępu do finansowania i zaawansowanych usług dla przedsiębiorców, w tym zaawansowanych usług doradczych.</p> <p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z założeniami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 (4 cel strategiczny) i kierunkami interwencji w zakresie konieczności profesjonalizacji kadr przedsiębiorstw oraz zwiększenia adaptacyjności przedsiębiorstw.</p> <p>Priorytet nawiązuje do Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego) i Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej).</p>

<p>CT 8.: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>PI 8.10.: aktywne i zdrowe starzenie się</p>	<p>Europa 2020 wskazuje na konieczność podejmowania działań na rzecz wspierania zdrowia i aktywności osób starszych.</p> <p>PP wskazuje na osoby starsze jako jedną z najsłabszych grup społecznych na rynku pracy. Powinno się wspierać działania na rzecz aktywnego i zdrowego starzenia się, mając na celu zwiększenie wskaźnika zatrudnienia starszych pracowników i poprawę ich zdolności do zatrudnienia.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego także zakłada wsparcie w zakresie wydłużenia aktywności zawodowej i poprawy zdrowia.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 w ramach 6 celu strategicznego wyznacza kierunek interwencji w zakresie wykorzystywania potencjału i zapobiegania wykluczeniu osób starszych, propagowania elastyczności zatrudnienia osób starszych oraz zwiększania dostępności do programów zdrowotnych.</p> <p>Realizacja priorytetu jest również zgodna z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (Cel operacyjny 3.2: Zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna).</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9.1.: inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych</p>	<p>PP zaleca większy i stabilny dostęp do wysokiej jakości i przystępnych cenowo usług, w tym opieki zdrowotnej i usługach społecznych świadczonych w interesie ogólnym.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 wyznacza kierunek interwencji (w ramach celu 6 Rozwój kapitału ludzkiego) dotyczący wdrożenia instrumentów podnoszących jakość świadczonych usług zdrowotnych, dostosowania systemu ochrony zdrowia do prognozowanych do roku 2030 zmian demograficznych oraz zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w priorytetowych, wynikających z uwarunkowań epidemiologicznych, dziedzinach medycyny.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, wymienia m.in. następujące cele: wspieranie rozwoju i znaczenia miast subregionalnych oraz wykorzystanie potencjału rozwojowego obszarów wiejskich (cel 1 Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów - 1.2.2, 1.2.3), restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno - gospodarcze (cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych - 2.3).</p> <p>Jednym z kierunków interwencji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego w ramach celu operacyjnego 1.5: Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich – jest rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych służących rozwojowi lokalnemu (np. edukacyjnych, komunikacyjnych, zdrowotnych); w ramach celu operacyjnego 3.4: Promocja włączenia zawodowego i społecznego przewidziano natomiast m.in. udoskonalenie i rozbudowę infrastruktury społecznej.</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9.2.: wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p>	<p>PP wskazują problem rewitalizacji fizycznej i gospodarczej ubogich społeczeństw miejskich i wiejskich jako ważny kierunek działań.</p> <p>Zgodnie z celem Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 dot. wzmocnienia mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych – priorytetem jest przeciwdziałanie narastaniu niekorzystnych zjawisk na obszarach problemowych w miastach, tj. zdegradowanych dzielnic śródmiejskich, blokowisk, terenów przemysłowych, powojkowych i pokolejowych, a także innych</p>

		<p>obszarów miast, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska społeczne.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, wymienia m.in. następujące cele: wspieranie rozwoju i znaczenia miast subregionalnych oraz wykorzystanie potencjału rozwojowego obszarów wiejskich (cel 1 Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów - 1.2.2, 1.2.3), restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno - gospodarcze (cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych - 2.3).</p> <p>Za Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego do barier rozwojowych występujących w województwie zaliczyć należy: niewystarczającą dostępność komunikacyjną, braki w infrastrukturze technicznej i społecznej, niewystarczający dostęp do podstawowych usług publicznych, czy występowanie obszarów powojaskowych i przemysłowych, które wymagają rewitalizacji i zmiany pełnionych funkcji.</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9.4.: aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</p>	<p>Europa 2020 wskazuje na rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu jako jeden z trzech głównych priorytetów Strategii.</p> <p>PP wskazuje na konieczność integracji najsłabszych grup społecznych, w tym w dziedzinie zatrudnienia i włączenia społecznego.</p> <p>Zgodne z priorytetowymi kierunkami Strategii Rozwoju Kraju do 2020 planuje się zwiększanie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p> <p>Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu wyznacza cel dot. zmniejszenia liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln osób oraz wzrost spójności społecznej.</p> <p>Zarówno krajowe, jak i regionalne dokumenty strategiczne za ważne uznają włączenie grup wykluczonych bądź szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne i zawodowe. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju przewiduje zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych.</p> <p>W Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego, w ramach celu operacyjnego 3.4: Promocja włączenia zawodowego i społecznego, zaplanowano ograniczenie skali zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa m.in. poprzez promocję i rozwój pracy socjalnej, tworzenie kompleksowego systemu wsparcia osób starszych, niepełnosprawnych, uzależnionych oraz dotkniętych przemocą w rodzinie, rozwijanie współpracy między służbami zatrudnienia a instytucjami pomocy społecznej w zakresie wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9.7.: ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym</p>	<p>Europa 2020 wskazuje na rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu jako jeden z trzech głównych priorytetów Strategii.</p> <p>PP podkreśla zwiększenie wysokiej jakości świadczeń zdrowotnych.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego zakłada wsparcie w zakresie wydłużenia aktywności zawodowej i poprawy zdrowia ludności.</p> <p>W Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju wskazuje się cele dot. zapewnienia dostępu i określonych standardów usług publicznych. Wskazuje się także na konieczność podnoszenia jakości</p>

		<p>i dostępności usług publicznych oraz zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych.</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego stawia za cele m.in. Zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna oraz Promocję włączenia zawodowego i społecznego.</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9.8.: wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia</p>	<p>Europa 2020 definiuje rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu jako jeden z trzech głównych priorytetów Strategii.</p> <p>Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej zakłada wprowadzenie kompleksowych mechanizmów wsparcia ekonomii społecznej.</p> <p>W ramach Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030, jednym z priorytetowych kierunków jest rozwój ekonomii społecznej.</p> <p>Zgodnie z kierunkiem działań Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 priorytetem jest wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym wspierania różnorodnych form samopomocy.</p> <p>Realizacja priorytetu odpowiada na wyzwania określone w Wieloletnim regionalnym planie działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubuskim na lata 2013 – 2020, którego realizacja ma przyczynić się do budowy zintegrowanego systemu wsparcia rozwoju ekonomii społecznej, zwiększenia świadomości i uczestnictwa społeczności lokalnych w rozwoju społecznej gospodarki, a także wzrostu aktywności zawodowej.</p> <p>W Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego zaplanowano ograniczenie skali zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa m.in. poprzez promocję i rozwój ekonomii społecznej.</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9.9.: strategię rozwoju lokalnego kierowane przez społeczność</p>	<p>Działania zaplanowane w ramach priorytetu mają zmobilizować i zaangażować lokalne społeczności i organizacje w celu działania na rzecz osiągnięcia celów inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, określonych w strategii Europa 2020.</p> <p>Zgodnie z celami Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, szczególnie istotne jest wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu.</p> <p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest również zgodna z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego przede wszystkim w zakresie promocji włączenia zawodowego i społecznego.</p>
<p>CT 10.: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	<p>PI 10.1.: ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego,</p>	<p>Europa 2020 wskazuje wiedzę jako czynnik niezbędny do rozwoju kapitału ludzkiego i gospodarczego, wskazuje na konieczność przeciwdziałania przedwczesnemu kończeniu nauki.</p> <p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z założeniami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zakresie poprawy dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki.</p> <p>Realizacja priorytetu jest zgodna ze Średniookresową Strategią Rozwoju Kraju (cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego), Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego (cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli), Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 1.3: Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy).</p>

	z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia	Zakres interwencji priorytetu zgodny jest również z zapisami Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego oraz Perspektywą Uczenia się przez całe życie.
CT 10.: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	PI 10.3.: wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji	Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z kierunkami interwencji Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2020 (cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki). Priorytet realizuje zapisy Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego), Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli), Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 1.3: Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy). Zakres interwencji priorytetu jest zgodny ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego oraz Perspektywą uczenia się przez całe życie.
CT 10.: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	PI 10.3. bis: lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz	Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z kierunkami interwencji Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2020 (cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki). Priorytet realizuje założenia Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego), Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli), Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 1.3: Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy). Zakres interwencji priorytetu jest zgodny ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego oraz Perspektywą uczenia się przez całe życie.

	tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami	
CT 10.: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	PI 10.4.: inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	<p>Zgodnie ze Stanowiskiem służb komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020, niezbędne są inwestycje w procesie modernizacji kształcenia i szkolenia zawodowego.</p> <p>PP wskazuje na konieczność poprawy jakości edukacji, zwłaszcza w zakresie kształcenia zawodowego i szkolnictwa wyższego wraz ze wsparciem infrastruktury, promowania równego dostępu do wysokiej jakości edukacji wczesnoszkolnej oraz interwencję w infrastrukturę przedszkolną szczególnie na obszarach miejskich gdzie liczba placówek jest niewystarczająca.</p> <p>Ponadto realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z założeniami Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego), Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego (Cel operacyjny 3.1: Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych).</p>

SEKCJA 1.2 ROZKŁAD ŚRODKÓW FINANSOWYCH W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

Uzasadnienie podziału środków między cele tematyczne i priorytety inwestycyjne⁷¹ w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 jest narzędziem służącym realizacji polityki spójności Unii Europejskiej w okresie 2014-2020. W związku z tym odpowiada na główne wyzwania zdefiniowane w dokumentach strategicznych UE, w tym przede wszystkim Strategii Europa 2020, jednakże z poszanowaniem uwarunkowań i specyfiki województwa lubuskiego zdiagnozowanych w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020.

Biorąc pod uwagę wyzwania rozwojowe, jakie stawia sobie i regionom Unia Europejska, interwencja w ramach RPO-L2020 została zaprojektowana, tak, aby wszystkie CT odpowiadające tym kierunkom zostały objęte interwencją Programu.

Rozkład alokacji pomiędzy Osie Priorytetowe, cele tematyczne, czy priorytety inwestycyjne porządkujące zakres i kierunki wsparcia w ramach Programu, został dokonany w oparciu o analizę możliwości absorpcji środków w poszczególnych obszarach wsparcia, a także potrzeby, jakie powinny zostać zaspokojone w wyniku realizacji RPO – Lubuskie 2020.

W latach 2014-2020, większy niż dotychczas, będzie położony nacisk na efektywność wykorzystania dostępnych środków finansowych, a co za tym idzie, na osiągnięcie założonych celów. Należy skupić się na najistotniejszych obszarach gwarantujących rozwój, aby środki UE nadały impet gospodarce w dłuższej, niż okres programowania, perspektywie.

Rozpraszanie wsparcia wynikające jedynie z zaspokajania bieżących potrzeb nie zawsze ma bezpośredni wpływ na rozwój gospodarczy regionu. Dlatego też koniecznym jest skupienie interwencji w ramach Programu na najistotniejszych obszarach mających faktyczny wpływ na kondycję ekonomiczną i rozwój długofalowy województwa. Należy jednak uwzględnić fakt, iż bez zabezpieczenia potrzeb podstawowych nie można zbudować podstaw do trwałego i inteligentnego rozwoju. Dlatego też zadania realizowane w zakresie chociażby infrastruktury zasadniczej dla podniesienia poziomu życia mieszkańców powinny mieć charakter przemyślany i w sposób kompleksowy rozwiązywać zdiagnozowane problemy i niedobory. Takie podejście znajduje swój wyraz w podziale alokacji w ramach RPO – Lubuskie 2020.

---

⁷¹ Art. 87.2.a CPR

Matryca logiczna strategii inwestycyjnej dla Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Tabela 2: Matryca logiczna strategii inwestycyjnej programu

Oś priorytetowa	Fundusz	Wsparcie UE (EUR)	Udział łącznego wsparcia UE w całości środków RPO-L2020 (w podziale na fundusze)	Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne	Cele szczegółowe priorytetów inwestycyjnych	Wspólne i specyficzne dla RPO-L2020 wskaźniki rezultatu odpowiadające poszczególnym celom szczegółowym
OP 1.: Gospodarka i innowacje.	EFRR	32 670 000,00	5,00%	CT 1	PI 1.2.	Pobudzenie aktywności przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej oraz działalności innowacyjnej.	<i>do uzupełnienia</i>
		19 602 000,00	3,00%	CT 3.:	PI 3.1.	Tworzenie warunków do rozwoju MŚP.	<i>do uzupełnienia</i>
		13 068 000,00	2,00%		PI 3.2.	Promocja MŚP na rynkach krajowych i międzynarodowych.	<i>do uzupełnienia</i>
		98 010 000,00	15,00%		PI 3.3.	Rozwój innowacyjnego sektora MŚP.	<i>do uzupełnienia</i>
		13 068 000,00	2,00%		PI 3.4.	Profesjonalizacja i standaryzacja usług świadczonych na rzecz MŚP.	<i>do uzupełnienia</i>
OP1		176 418 000,00	27,00%				
OP 2.: Rozwój Cyfrowy.	EFRR	39 204 000,00	6,00%	CT 2.:	PI 2.3.	Upowszechnienie i wzrost zastosowania technik informacyjnych i komunikacyjnych we wszystkich dziedzinach życia.	<i>do uzupełnienia</i>
OP2		39 204 000,00	6,00%				
OP.3.: Gospodarka niskoemisyjna.	EFRR	19 602 000,00	3,00%	CT 4.:	PI 4.1.	Zwiększenie udziału produkcji energii z OZE na terenie województwa lubuskiego.	<i>do uzupełnienia</i>
		39 204 000,00	6,00%		PI 4.3.	Racjonalizacja zużycia energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym.	<i>do uzupełnienia</i>
		26 136 000,00	4,00%		PI 4.5.	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez promowanie strategii niskoemisyjnych oraz zrównoważony rozwój gospodarki miejskiej.	<i>do uzupełnienia</i>

		13 068 000,00	2,00%		PI 4.7.	Rozwój energetyki rozproszonej opartej na skojarzonym wytwarzaniu ciepła i energii elektrycznej.	<i>do uzupełnienia</i>
OP3		98 010 000,00	15,00%				
OP 4.: Środowisko i kultura.	EFRR	26 136 000,00	4,00%	CT 5.:	PI 5.2.	Poprawa stanu bezpieczeństwa w regionie, w tym zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego, poprzez stałe podnoszenie poziomu wyposażenia służb ratowniczych w sprzęt do likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń oraz rozwój form małej retencji.	<i>do uzupełnienia</i>
		6 534 000,00	1,00%	CT 6.:	PI 6.1.	Poprawa stanu środowiska w regionie poprzez realizację inwestycji w sektorze gospodarki odpadami.	<i>do uzupełnienia</i>
		32 670 000,00	5,00%		PI 6.2.	Podniesienie poziomu podstawowych standardów życia mieszkańców województwa poprzez uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej.	<i>do uzupełnienia</i>
		19 602 000,00	3,00%	PI 6.3.	Ochrona i zachowanie zasobów kultury oraz dziedzictwa naturalnego regionu.	<i>do uzupełnienia</i>	
		6 534 000,00	1,00%	PI 6.4.	Ochrona i wykorzystanie kapitału przyrodniczego regionu.	<i>do uzupełnienia</i>	
		6 534 000,00	1,00%	PI 6.5.	Poprawa stanu powietrza, środowiska akustycznego oraz wykorzystanie terenów zdegradowanych.	<i>do uzupełnienia</i>	
OP4		98 010 000,00	15,00%				
OP 5.: Transport.	EFRR	130 680 000,00	20,00%	CT 7.:	PI 7.2.	Poprawa przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej w województwie poprzez pełne włączenie regionu w transeuropejskie sieci transportowe.	<i>do uzupełnienia</i>
		26 136 000,00	4,00%		PI 7.4.	Wzmocnienie systemu kolejowych regionalnych przewozów pasażerskich i towarowych.	<i>do uzupełnienia</i>

OP5		156 816 000,00	24,00%				
OP 6.: Regionalny rynek pracy	EFS	37 905 000,00	15,00%	CT 8.:	PI 8.5.	Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez pracy, w tym osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.	<i>do uzupełnienia</i>
		10 108 000,00	4,00%		PI 8.7.	Podniesienie zdolności do samozatrudnienia oraz rozwój przedsiębiorczości.	<i>do uzupełnienia</i>
		5 054 000,00	2,00%		PI 8.8.	Wyrównanie szans kobiet i mężczyzn w dostępie do zatrudnienia.	<i>do uzupełnienia</i>
		37 905 000,00	15,00%		PI 8.9.	Poprawa adaptacyjności przedsiębiorstw i ich pracowników oraz dostosowanie kwalifikacji i umiejętności osób pracujących do potrzeb rynku pracy.	<i>do uzupełnienia</i>
		5 054 000,00	2,00%		PI 8.10.	Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców regionu.	<i>do uzupełnienia</i>
OP6		96 026 000,00	38,00%				
OP 7.: Równowaga społeczna.	EFS	37 905 000,00	15,00%	CT 9.:	PI 9.4.	Upowszechnienie aktywizacji zawodowej, społecznej, zdrowotnej i edukacyjnej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	<i>do uzupełnienia</i>
		5 054 000,00	2,00%		PI 9.7.	Zwiększenie dostępności usług społecznych i zdrowotnych.	<i>do uzupełnienia</i>
		10 108 000,00	4,00%		PI 9.8.	Wzmocnienie i poszerzenie sieci wsparcia sektora ekonomii społecznej.	<i>do uzupełnienia</i>
		2 527 000,00	1,00%		PI 9.9.	Wzrost aktywności społeczności lokalnych w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.	<i>do uzupełnienia</i>
OP7		55 594 000,00	22,00%				
OP 8.: Nowoczesna edukacja.	EFS	27 797 000,00	11,00%	CT 10.:	PI 10.1.	Zmniejszenie nierówności w upowszechnieniu edukacji oraz dostosowanie systemu kształcenia do zindywidualizowanych potrzeb uczniów.	<i>do uzupełnienia</i>
		10 108 000,00	4,00%		PI 10.3.	Upowszechnienie i promocja kształcenia ustawicznego osób dorosłych.	<i>do uzupełnienia</i>

		27 797 000,00	11,00%		PI 10.3. bis	Wzmocnienie potencjału, atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe uwzględniające potrzeby rynku pracy.	<i>do uzupełnienia</i>
OP8		65 702 000,00	26,00%				
OP 9.: Infrastruktura społeczna.	EFRR	26 136 000,00	4,00%	CT 9.:	PI 9.1.	Poprawa jakości infrastruktury zdrowotnej i społecznej uwzględniająca obszary deficytowe.	<i>do uzupełnienia</i>
		32 670 000,00	5,00%		PI 9.2.	Rewitalizacja fizyczna, gospodarcza i społeczna obszarów zmarginalizowanych i zagrożonych marginalizacją.	<i>do uzupełnienia</i>
		26 136 000,00	4,00%	CT 10.:	PI 10.4.	Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej wszystkich szczebli kształcenia.	<i>do uzupełnienia</i>
OP9		84 942 000,00	13,00%				
OP 10.: Pomoc techniczna	EFS	35 378 000,00	14,00%	CT n/d	PI n/d	Efektywne działanie podmiotów odpowiedzialnych za programowanie, zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020.	<i>do uzupełnienia</i>
OP10		35 378 000,00	14,00%				

Podział alokacji w Programie wynika z analizy potrzeb i potencjałów regionu oraz uwzględnia cele określone w dokumentach strategicznych i programowych.

Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje:

Jeden z najważniejszych i wiodących obszarów wsparcia w ramach RPO – Lubuskie 2020 został określony w ramach 1 OP. Działania przewidziane do realizacji w ramach OP 1 stanowią niezbędny element budowania kapitału służącego do rozwoju inteligentnego, opartego na wiedzy i dającego długofalowe efekty. Z punktu widzenia dokumentów strategicznych wszystkich poziomów, działalność B+R, ale przede wszystkim dyfuzja jej wyników do gospodarki ma priorytetowe znaczenie dla nowoczesnego rozwoju. Również województwo lubuskie widzi konieczność wspierania takich działań w szerszym, niż dotychczas zakresie. Niemniej jednak należy mieć na uwadze specyfikę regionu, który jak wskazuje diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów, nie posiada wykształconej kultury innowacji, zarówno po stronie sektora B+R generującego rozwiązania innowacyjne, jak i po stronie przedsiębiorców gotowych wdrażać takie rozwiązania. Praca w tym obszarze ma charakter inicjacyjny i co do zasady, na tym etapie rozwoju regionu powinna zmierzać w kierunku pobudzenia aktywności w zakresie działalności B+R, jak i stwarzania warunków do wzrostu popytu na działalność innowacyjną w gospodarce.

Działania na rzecz sektora MŚP są kluczowe dla rozwoju gospodarki regionu lubuskiego, która opiera się w głównej mierze na działalności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Realizacja zadań w ramach tej osi będzie bezpośrednio służyć podniesieniu wciąż słabego poziomu konkurencyjności regionalnej gospodarki. Dlatego też wartość alokacji dedykowana realizacji OP 1, a co za tym idzie CT 3 jest jedną z najwyższych w Programie. Mając na uwadze duże znaczenie tego obszaru wsparcia dla realizacji celów RPO – Lubuskie 2020 oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, a także potencjał (zarówno w aspekcie absorpcyjnym, jak i faktyczne zapotrzebowanie na finansowanie zewnętrzne), jaki reprezentuje sektor MŚP, należy uznać, iż przeznaczenie 27,00% alokacji EFRR na wdrażanie OP 1 jest w pełni uzasadnione.

Inwestycje realizowane przez sektor MŚP wykazują najwyższą wartość dodaną. Znacząco wpływają na poprawę konkurencyjności całego województwa. Przekładają się na wzrost zatrudnienia oraz jakości życia mieszkańców regionu. Poprawa sytuacji ekonomicznej, wzrost jakości oferty MŚP, zwiększenie nakładów na innowacyjność przedsiębiorstw wpływa na szeroki aspekt rozwoju regionu.

Ponadto w dalszym ciągu należy zwiększać środki finansowe służące wzrostowi innowacji w sektorze przedsiębiorstw. Działania w tym zakresie przyczyniają się do skoku cywilizacyjnego, skłaniają do inwestowania kolejne podmioty w województwie oraz umożliwiają zwiększenie kooperacji między podmiotami gospodarczymi.

Oś Priorytetowa 2. Rozwój Cyfrowy:

W ramach 2 OP przewidziano działania zmierzające do rozwoju szeroko pojmowanego społeczeństwa informacyjnego. Poprzez realizację zadań w obszarze usług publicznych (e-administracja, e-zdrowie, e-learning, etc.) wzrośnie wykorzystanie TIK przez obywateli oraz zwiększy się dostępność instytucji publicznych dla mieszkańców regionu. Dane zgromadzone przez instytucje publiczne, jak też placówki kultury i muzea zostaną zdigitalizowane i udostępnione w Internecie. W regionie następuje ciągła cyfryzacja życia publicznego i gospodarczego. Utworzona w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 sieć szerokopasmowa Internetu pokryła część tzw. białych plam, co stwarza korzystne warunki dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Obserwuje się wzrost ilości świadczonych usług informacyjno-komunikacyjnych, lecz nadal niewystarczający jest stopień korzystania z usług e-administracji przez obywateli. Indeks rozwoju e-administracji za 2012 rok wyniósł dla Polski 0,644, co sytuuje nasz kraj na 24 miejscu w UE. Dane Eurostatu (2010 r.) pokazują, że jedynie 21% obywateli korzystało z e-usług publicznych w obszarze e-administracji (średnia UE – 32%). Mając na uwadze już zrealizowane inwestycje w tym obszarze, dalsze potrzeby, jak również priorytety rozwojowe regionu, alokacja zaplanowana na poziomie 6,00% EFRR dla RPO, jest wystarczająca dla osiągnięcia założonych celów.

Oś Priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna:

Zgodnie z priorytetami rozwojowymi określonymi na poziomie unijnym, ale również w strategicznych dokumentach regionalnych, zadania w zakresie budowania gospodarki niskoemisyjnej są obszarem wymagającym znacznej uwagi. Zważywszy na duże potrzeby zdiagnozowane w województwie lubuskim w zakresie zwiększenia produkcji energii elektrycznej i konieczności dywersyfikacji źródeł jej pozyskiwania, poprawy efektywności energetycznej oraz promowania strategii niskoemisyjnych (między innymi w zakresie transportu publicznego, oświetlenia ulic), interwencja w obszarze wsparcia odpowiadającym CT 4, jest silnym akcentem w ramach RPO – Lubuskie 2020. W związku z potrzebami

inwestycyjnym wynikającymi z zakresu OP 3 oraz wymogami KE dotyczącymi koncentracji tematycznej (tzw. ring fencing), alokacja na ten cel została przewidziana na poziomie 15,00% środków EFRR.

Oś Priorytetowa 4. Środowisko i kultura:

Zagadnienia związane z dostosowaniem do zmian klimatu oraz zapobieganiem zagrożeniom mają istotne znaczenie z punktu widzenia województwa lubuskiego. Jak wynika z diagnozy w lubuskim odnotowuje się znaczne potrzeby związane z inwestycjami w infrastrukturę przeciwpowodziową oraz wyposażenie jednostek ratowniczych. Niemniej jednak zakres wsparcia możliwy do realizacji na poziomie regionalnym w tym obszarze jest znacznie ograniczony.

Pomoc jaka zostanie przeznaczona w ramach OP 4 jest istotnym elementem pozwalającym na rozwój gospodarczy województwa poprzez wsparcie ochrony i przywrócenia różnorodności biologicznej, działań zapobiegających degradacji środowiska, zapewniających rozbudowę niezbędnej infrastruktury komunalnej oraz ochronę dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Województwo, pomimo poczynionych w tym kierunku kroków w ramach obecnego okresu programowania 2007-2013, nadal nie jest pozbawione problemów ekologicznych, wpływających negatywnie na spójność społeczną i gospodarczą.

Realizacja niezbędnych inwestycji w powyższym obszarze, których znaczna część wynika również z prawa unijnego, przyczyni się do dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa lubuskiego, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów środowiskowych. Działania te będą miały również istotny wpływ na komfort życia mieszkańców, ich stan zdrowia oraz pozwolą zaspokoić potrzeby bytowe, kulturalne oraz turystyczne ludności regionu.

Niski stopień oczyszczania ścieków, brak racjonalnej gospodarki odpadami, utrata walorów krajobrazowych, problem jakości powietrza, degradacja środowiska, zagrożenia wynikające ze zmian klimatu oraz potrzeby w zakresie kultury, to jedne z głównych czynników, które miały wpływ na określenie obszaru wsparcia w przedmiotowej osi priorytetowej. Mając na uwadze powyższe, przeznaczono na ten cel 15,00% alokacji EFRR, z czego największy nacisk zostanie położony na wsparcie projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej.

Oś Priorytetowa 5. Transport:

Realizacja 5 OP ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia celów określonych na poziomie dokumentów strategicznych województwa lubuskiego. Inwestycje w infrastrukturę transportową mają krytyczne znaczenia dla wielu aspektów funkcjonowania regionu. Zadania podejmowane w tym obszarze przyczyniają się do podniesienia atrakcyjności gospodarczej i turystycznej regionu, poprzez włączenie do sieci transportowej TEN-T, zapewniają międzyregionalną dostępność transportową, a także spójność wewnętrzną regionu. Rozwój połączeń drogowych i kolejowych w województwie lubuskim przyczyni się przede wszystkim do jego rozwoju gospodarczego, co będzie miało przełożenie na powstawanie nowych miejsc pracy i polepszenie się warunków życia mieszkańców.

Na realizację 5 OP przewidziano w ramach RPO – Lubuskie 2020 alokację stanowiącą 24,00% środków EFRR. Mając na uwadze kosztowność inwestycji dotyczących infrastruktury transportu drogowego oraz kolejowego, a także znaczne deficyty w tym zakresie, należy podkreślić, iż są to środki zapewniające zaspokojenie jedynie najistotniejszych dla regionu potrzeb. Działania podejmowane w ramach OP 5 nie będą miały charakteru działań doraźnych, stanowiąc przemyślaną, spójną i komplementarną koncepcję rozwoju systemu transportowego województwa.

Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy:

Największym wyzwaniem OP 6 jest wzrost zatrudnienia. Na koniec roku 2012 stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie wynosiła 15,8% i była najwyższa od 2009 r. Z tego względu konieczne jest jak najszybsze wypracowanie mechanizmów zapewnienia zatrudnienia jak największej liczbie osób. Konieczne jest zaplanowanie wsparcia kompleksowego, dostosowanego do specyficznych predyspozycji i potrzeb bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo. Zapewnienie skutecznego i długotrwałego wsparcia będzie możliwe dzięki nawiązaniu ścisłej współpracy z pracodawcami, głównie w celu określenia zapotrzebowania na pracowników z konkretnymi kwalifikacjami i umiejętnościami oraz możliwości zwiększenia zatrudnienia w tych firmach. Równie ważne jest podniesienie kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw mające na celu dostosowanie ich wiedzy i umiejętności do zmieniających się warunków na rynku. Adaptacja przedsiębiorstw do wymogów rynku oraz dostosowanie do popytu na produkty i usługi wysokiej jakości ma kluczowe znaczenie dla rozwoju i utrzymania się firm na rynku. Z uwagi na istotę działań zaplanowanych w tym obszarze, środki przewidziane na realizację założeń OP 6 stanowią aż 38,00% środków EFS. Najistotniejsze PI w ramach koncentracji tematycznej EFS dla realizacji RPO – Lubuskie 2020, to PI 8.5 oraz PI 8.9, na realizację których przewidziano po 15,00% alokacji EFS.

Oś Priorytetowa 7. Równowaga społeczna:

Włączenie społeczne i zwalczanie ubóstwa jest jednym z głównych celów polityki wspólnotowej, krajowej i regionalnej. Obszary wykluczenia społecznego stanowią poważną barierę w rozwoju gospodarczym i społecznym, a województwo lubuskie znajduje się w czołówce regionów zagrożonych ubóstwem. Stan ten jest poważnym wyzwaniem dla regionu i wymaga podjęcia szeregu skoordynowanych działań zmierzających do ograniczenia sfery ubóstwa, takich jak: aktywna integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wsparcie dla sektora ekonomii społecznej, zwiększenie dostępności do usług społecznych, budowanie partnerstw międzysektorowych nakierowanych na aktywizację zawodową i społeczną osób będących w trudnej sytuacji życiowej. Potrzeby wynikające ze zdiagnozowanych problemów wymagają zabezpieczenia środków przekraczających kwotę określoną wymogami KE dotyczącymi koncentracji tematycznej (tzw. ring fencing). Dlatego też alokacja na OP 7 została przewidziana na poziomie 22,00% środków EFS dla Programu, przy czym ze względu na przewidywaną liczbę osób mogących uzyskać wsparcie w ramach poszczególnych PI, oraz ze względu na potrzebę koncentracji środków, za najważniejszy uznano PI 9.4., na którego realizację zarezerwowano 15,00% środków EFS.

Oś Priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja:

Na realizację 8 OP w ramach RPO – Lubuskie 2020 przewidziano alokację stanowiącą 26,00% środków EFS, w ramach koncentracji tematycznej określono dwa PI – 10.1 oraz 10.3. bis dedykując im po 11% alokacji EFS, wskazując tym samym obszary wsparcia szkolnictwa ogólnego (w tym przedszkolnego) i zawodowego, jako niezwykle istotne w zakresie interwencji tej OP. Tempo i dynamika zmian zachodzących w gospodarce wymuszają konieczność stałego uczenia się tak formalnego, jak i pozaformalnego. Zdobywanie kwalifikacji i umiejętności pożądaných przez lokalnych przedsiębiorców wpłynie na spadek bezrobocia w regionie oraz umożliwi rozwój zawodowy zgodny z posiadanym wykształceniem i doświadczeniem zdobytym już w trakcie nauki. Niezbędne jest położenie szczególnego nacisku na zmianę postrzegania, znaczenia i jednocześnie jakości nauczania zawodowego. Rozwój tego obszaru może nastąpić wyłącznie poprzez opracowanie stałej i ścisłej

współpracy z przedsiębiorcami w regionie i ich otoczeniem. Powyższe wymaga zmiany funkcjonowania lubuskich szkół oraz zmiany świadomościowej całego społeczeństwa, niezależnie od wieku. Drugim aspektem działań w ramach Osi jest wzrost jakości i dostępności edukacji od przedszkolnej po ponadgimnazjalną. W tym kontekście najważniejsze jest zniwelowanie trudności, na jakie napotykają uczniowie i ich rodzice, szczególnie w odniesieniu do obniżenia wieku szkolnego, koniecznością upowszechnienia edukacji przedszkolnej, zwłaszcza na obszarach wiejskich, brakiem lub niedostosowaniem placówek edukacyjnych na poziomie gimnazjalnym i średnim pod względem rozwoju kompetencji niezbędnych do dalszego kształcenia i w dalszej perspektywie – podjęcia zatrudnienia. Relatywnie wysoki poziom alokacji spowodowany jest znaczną ilością placówek i obszarów deficytowych.

Oś Priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna:

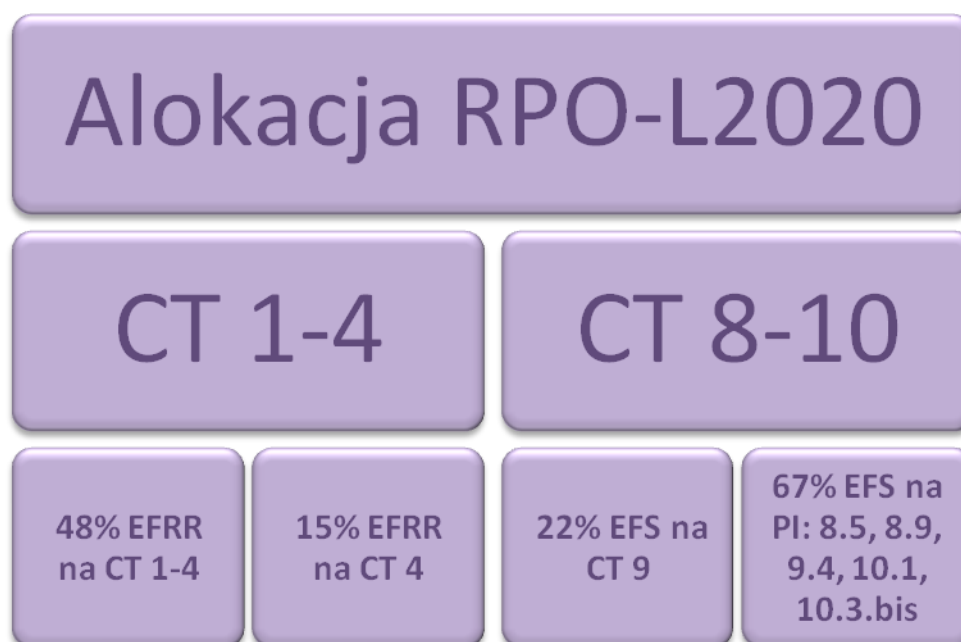
Rozwój infrastruktury społecznej jest niezbędnym elementem poprawy jakości życia mieszkańców regionu oraz wzrostu jakości kapitału ludzkiego. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców województwa, ich sytuacji bytowej, dostosowanie kwalifikacji do wymogów rynku pracy wymaga szeregu inwestycji ulepszających infrastrukturę zdrowotną, społeczną i edukacyjną. Poprawa infrastruktury będzie mieć bezpośredni wpływ na zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego oraz poprawę sytuacji mieszkańców województwa na rynku pracy. Realizacja zadań określonych w OP 9 jest niezbędna dla realizacji CT 9 i 10. Pomimo faktu, że CT 9 i 10 są przede wszystkim realizowane przez zadania finansowane z EFS, inwestycje w infrastrukturę nie mogą być traktowane marginalnie. Osiągnięcie efektu synergii wymaga położenia dużego nacisku na jakość bazy zdrowotnej, społecznej i dydaktycznej, dlatego alokacja na OP 9 została przewidziana na poziomie 13,00% środków EFRR dla Programu, przy czym podział środków na poszczególne PI jest zrównoważony, dając niewielką przewagę PI 9.2.

Oś Priorytetowa 10. Pomoc techniczna:

Wsparcie procesów programowania i realizacji RPO – Lubuskie 2020, mających na celu zapewnienie wydajności i jakości systemu, jest niezwykle istotne z punktu widzenia sprawnego wdrażania Programu. Działania realizowane w ramach 10 OP będą się przyczyniały do efektywnego i zgodnego z przyjętymi założeniami wydatkowania środków. Określając alokację na poziomie 14,00% EFS na realizację Pomocy technicznej, uwzględniono projektowany system realizacji Programu, jak również dotychczasowe doświadczenie w zakresie finansowania obsługi LRPO 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL w województwie lubuskim. Przyjęta wartość alokacji w ramach 10 OP została przewidziana na minimalnym poziomie zapewniającym operatywność w okresie programowania 2014-2020.

Ring fencing w ramach RPO – Lubuskie 2020:

Rysunek 2. Minimalne poziomy koncentracji środków przyjęte na poziomie RPO – Lubuskie 2020

Minimalne poziomy koncentracji zostały określone przez KE, a następnie uszczegółowione na poziomie krajowym w Umowie Partnerstwa.

Projektowane poziomy koncentracji tematycznej w ramach RPO – Lubuskie 2020 uwzględniają potencjał regionu do osiągnięcia założonych poziomów ring fencingów przy określonej alokacji na realizację Programu.

SEKCJA 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

W procesie projektowania *Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020* zostały uwzględnione wyzwania rozwojowe i cele stawiane w dokumentach szczebla regionalnego, krajowego i unijnego. Dodatkowo, biorąc pod uwagę diagnozę wyzwań, potrzeb i potencjałów oraz wyniki analizy SWOT dla Programu, został zdefiniowany cel główny programu:

Długofalowy, inteligentny i zrównoważony rozwój oraz wzrost jakości życia mieszkańców województwa lubuskiego poprzez wykorzystanie i wzmocnienie potencjałów regionu i skoncentrowane niwelowanie barier rozwojowych.

Na poziomie Osi Priorytetowych określone zostały cele szczegółowe Programu, natomiast ich doprecyzowanie stanowią cele określone na poziomie priorytetów inwestycyjnych.

Zdefiniowane cele szczegółowe będą realizowane poprzez 9 Osi Priorytetowych odpowiadających celom tematycznym pakietu legislacyjnego KE oraz Oś Priorytetową – Pomoc techniczna.

Oś Priorytetowa (OP)	Tytuł OP	Fundusz	Cel tematyczny (CT)	Priorytet Inwestycyjny (PI)
OP1.	Gospodarka i innowacje.	EFRR	1, 3	1.2, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4
OP2.	Rozwój Cyfrowy.	EFRR	2	2.3
OP3.	Gospodarka niskoemisyjna.	EFRR	4	4.1, 4.3, 4.5, 4.7
OP4.	Środowisko i kultura.	EFRR	5, 6	5.2, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5
OP5.	Transport.	EFRR	7	7.2, 7.4
OP6.	Regionalny rynek pracy.	EFS	8	8.5, 8.7, 8.8, 8.9, 8.10
OP7.	Równowaga społeczna.	EFS	9	9.4, 9.7, 9.8, 9.9
OP8.	Nowoczesna edukacja.	EFS	10	10.1, 10.3, 10.3 bis
OP9.	Infrastruktura społeczna.	EFRR	9, 10	9.1, 9.2, 10.4
OP10.	Pomoc techniczna.	EFS	n/d	n/d

Konstrukcja Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 została oparta na dwóch schematach (Rys. 3):

Rys. 3. Schemat logiki konstrukcji OP RPO-L2020

Co do zasady wszystkie OP w ramach Programu są jednofunduszowe i większość z nich realizuje jeden cel tematyczny (schemat 1). W przypadku trzech OP, ze względu na konieczność zapewnienia większej koordynacji i kompleksowości wsparcia, zastosowano schemat 2, zakładający łączenie celów tematycznych w ramach jednej OP.

Realizacja założeń przyjętych w europejskich, krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych mających wpływ na planowanie interwencji w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020, wskazuje na główne obszary, których wsparcie będzie determinować rozwój regionów, państw członkowskich oraz całej UE. KE wskazała w projekcie pakietu legislacyjnego 11 celów tematycznych, które odpowiadają najważniejszym wyzwaniom rozwojowym zdefiniowanym w Strategii Europa 2020. Podobne podejście tematyczne można odnaleźć w dokumentach krajowych i regionalnych, w tym w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020. Zgodnie z tym podejściem, przyjęta konfiguracja Osi Priorytetowych w ramach RPO – Lubuskie 2020 odwzorowuje podział interwencji wskazany w ramach projektu pakietu legislacyjnego KE. Podejście takie pozwoli na kierunkowe i skoncentrowane wsparcie najistotniejszych obszarów (inteligentny rozwój, TIK, wsparcie przedsiębiorstw, działania na rzecz niskiej emisji, przeciwdziałania zagrożeniom, ochrony środowiska, transportu, rynku pracy, walki z ubóstwem, czy kształcenia). Wskazane obszary znajdują swoje odzwierciedlenie w OP Programu z zachowaniem komplementarnego i kompleksowego charakteru projektowanego wsparcia.

SEKCJA 2.A OPIS MERYTORYCZNYCH OSI PRIORYTETOWYCH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje.

Celem głównym OP 1. jest *podniesienie poziomu innowacyjności i konkurencyjności regionu poprzez wsparcie działalności B+R oraz sektora MŚP.*

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 1
PI 1.2	Pobudzenie aktywności przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej oraz działalności innowacyjnej.
PI 3.1	Tworzenie warunków do rozwoju MŚP.
PI 3.2	Promocja MŚP na rynkach krajowych i międzynarodowych.
PI 3.3	Rozwój innowacyjnego sektora MŚP.
PI 3.4	Profesjonalizacja i standaryzacja usług świadczonych na rzecz MŚP.

Oś Priorytetowa 1 ma na celu wzmocnienie gospodarki regionalnej w oparciu o nowoczesne technologie i innowacyjne rozwiązania. Podejmowane działania w tym zakresie powinny nierozdzielnie łączyć się z rynkiem i jego głównymi aktorami, jakimi są przedsiębiorcy. To właśnie przedsiębiorcy są najważniejszą grupą beneficjentów, która będzie posiadać największy wpływ na osiągnięcie celów rozwojowych województwa lubuskiego w latach 2014-2020. Mając na uwadze potrzebę koncentracji wsparcia, która pozwoli na osiągnięcie efektu synergii, zaplanowane działania w ramach 1 OP połączyły interwencję dwóch celów tematycznych (CT: 1, 3).

Słaba pozycja województwa lubuskiego w zakresie poziomu innowacyjności w skali kraju determinuje konieczność podjęcia działań kierunkowych zmierzających do pobudzenia działalności B+R i tworzenia kultury innowacji wpływającej na wzrost zapotrzebowania na nowoczesne rozwiązania w przedsiębiorstwach. Połączenie interwencji CT 1 oraz CT 3 ma bezpośrednio wpłynąć na zacieśnienie współpracy pomiędzy sferą B+R i przedsiębiorcami, a także na wzrost absorpcji innowacji przez gospodarkę.

Stymulowanie działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej stanowić będzie podstawę do poprawy pozycji konkurencyjnej lubuskich przedsiębiorstw oraz samego regionu na rynku krajowym i międzynarodowym. Szczególny nacisk zostanie położony na wsparcie regionalnych specjalizacji, aby w pełni wykorzystać ich potencjał oraz przenieść je na wyższy, bardziej konkurencyjny i innowacyjny poziom.

Koniecznym elementem rozwoju jest zwiększenie transferu innowacyjnych rozwiązań do gospodarki poprzez wspieranie inwestycji w badania i przedsięwzięcia mające na celu inicjowanie współpracy na styku działalności naukowej i biznesu. Diagnoza społeczno-gospodarcza oraz analiza SWOT wskazują na słabo rozwinięte związki pomiędzy przedsiębiorcami, a sferą nauki. Celem realizacji Osi Priorytetowej jest między innymi podniesienie innowacyjności przedsiębiorców dzięki wykorzystywaniu rezultatów prac B+R zrealizowanych na ich potrzeby. Pobudzenie aktywności innowacyjnej lubuskich przedsiębiorców powinno również przyczynić się do podniesienia udziału środków prywatnych w finansowaniu B+R.

W ramach 1 Osi Priorytetowej RPO – Lubuskie 2020 wsparcie będzie miało na celu podniesienie konkurencyjności sektora MŚP. Działania skierowane do przedsiębiorstw polegające na wsparciu infrastruktury, wyposażenia, doradztwie lub szkoleniach mają na celu podniesienie konkurencyjności podmiotów gospodarczych w regionie. Natomiast stymulowanie działań pro-innowacyjnych pozwoli zminimalizować ryzyko związane z prowadzeniem nowoczesnej działalności. Szczególne znaczenie dla realizowanego wsparcia będzie miało odniesienie do specjalizacji regionalnych, które stanowią potencjał rozwojowy regionu. Będzie to także katalizator działań innowacyjnych, wdrażania ich w przedsiębiorstwach, a z czasem spowoduje ich rozwój w ramach przedsiębiorstw. Działania skierowane do instytucji otoczenia biznesu będą miały na celu podniesienie jakości oferowanych przez nie usług, co wpłynie pozytywnie na funkcjonowanie podmiotów gospodarczych. Działania te przełożą się również na zwiększenie dostępu MŚP do profesjonalnych usług. Interwencja ma również na celu rozszerzenie działalności firm poza rynek lokalny, wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw i ich promocję. Dodatkowo wspierane będą projekty w zakresie zagospodarowania terenów inwestycyjnych oraz promocji gospodarczej.

Realizacja OP 1 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, celów szczegółowych:

- podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce;
- wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw;
- zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie.

Priorytet inwestycyjny 1.2.:

Cel szczegółowy: ***Pobudzenie aktywności przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej oraz działalności innowacyjnej.***

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 wskazuje, iż potencjał wykorzystania innowacyjności w procesie rozwoju lubuskiej gospodarki jest mocno ograniczony. W związku z tym należy podjąć kroki mające na celu aktywizację tego sektora do podejmowania działań innowacyjnych. RPO – Lubuskie 2020 przewiduje interwencję w tym obszarze skierowaną do lubuskich przedsiębiorców (MŚP oraz dużych).

W ramach OP1 RPO – Lubuskie2020 przewiduje się realizację działań ukierunkowanych na, z jednej strony ożywienie aktywności innowacyjnej realizowanej przez same podmioty gospodarcze poprzez finansowanie w zakresie zaplecza B+R oraz działalności badawczej przedsiębiorstw, z drugiej zaś implementację własnych lub zakupionych rozwiązań innowacyjnych, wyników badań naukowych/technologii, czy zakupu praw do własności intelektualnej.

Innowacyjność gospodarki regionu lubuskiego, zarówno rozpatrywana pod kątem nakładów ponoszonych na działalność B+R, podmiotów prowadzących taką działalność, czy liczbę zgłaszanych patentów plasuje nas na jednym z ostatnich miejsc w kraju. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, strategii krajowe i europejskie podnoszą problem konieczności zwiększenia nakładów publicznych, ale przede wszystkim prywatnych na badania i rozwój.

Kompleksowe podejście do zagadnienia innowacyjnej gospodarki regionalnej poprzez wsparcie podmiotów generujących nowoczesną myśl techniczną, procesową, czy technologiczną z równoczesnym umożliwieniem finansowania fazy wdrożeniowej takich rozwiązań ma zapewnić

bezpośrednią realizację powyższego celu, jednocześnie wpływając na wzrost nakładów (publicznych i prywatnych) na działalność badawczą.

Interwencja w ramach OP 1 skierowana jest do przedsiębiorstw, które potrzebują wsparcia dla rozpoczęcia działalności badawczej lub tych, którzy chcą ją rozwijać, dla przedsiębiorstw chcących oprzeć swoją działalność innowacyjną o zakupione rozwiązania (wyniki badań). Realizacja projektów w ramach OP 1 będzie mogła być prowadzona samodzielnie przez przedsiębiorstwo, konsorcjum przedsiębiorstw lub konsorcjum przedsiębiorstw i podmiotów zewnętrznych prowadzących działalność w zakresie B+R. Przyjęty model realizacji działań jest uzależniony od zamierzonego efektu, skali przedsięwzięcia i możliwości beneficjentów.

Uzupełnieniem powyższych działań będzie wsparcie otoczenia biznesu w zakresie prowadzonej działalności B+R na rzecz przedsiębiorstw. Regionalne podmioty z otoczenia przedsiębiorczości, powinny stanowić podstawowe ogniwo i pełnić rolę animatora i lidera w kreowaniu nowoczesnych rozwiązań służących gospodarce. Wsparcie realizowane w ramach PI 1.2 pozwoli na rozszerzenie działalności badawczo-rozwojowej, dostosowanie oferty do faktycznych potrzeb rynku, a także realizację badań ukierunkowanych na rozwój specjalizacji regionalnych, w tym tzw. specjalizacji inteligentnych. Działania będą realizowane w oparciu o system popytowy.

Wsparcie w ramach PI 1.2 będzie skoncentrowane na podniesieniu jakości i efektywności usług/działalności podmiotów sfery B+R, a nie na wspieraniu samej infrastruktury badawczej.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁷² *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- rozwój innowacji w przedsiębiorstwach.

Typy projektów:

- inwestycje infrastrukturalne przedsiębiorstw w tworzenie i rozwój laboratoriów/działów badawczych w przedsiębiorstwie,
- zakup przez przedsiębiorstwa aparatury, sprzętu, technologii, etc. w celu wyposażenia istniejących lub powstających laboratoriów, działów B+R na rzecz prowadzenia badań zmierzających do kreowania innowacyjnych produktów i usług,
- finansowanie wdrożenia dostępnych wyników prac B+R (zakup wyników prac B+R/technologii, praw do własności intelektualnej, w tym patentów, licencji, know-how lub innej nieopatentowanej wiedzy technicznej związanej z wdrażanym produktem lub usługą),
- wsparcie uzyskania praw wyłącznych dla własnych rozwiązań technicznych,
- stymulowanie rozwoju współpracy przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz badań i rozwoju, w tym komercjalizacja efektów współpracy (konsorcja przedsiębiorstw oraz jednostek prowadzących działalność badawczą, w tym dużych przedsiębiorstw).
- niezbędne do realizacji usług innowacyjnych inwestycje w infrastrukturę i aparaturę B+R w podmiotach świadczących innowacyjne usługi, w tym przede wszystkim w parkach naukowo-technologicznych i inkubatorach technologicznych.

⁷² Art. 87.2.b.ii CPR

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy,
- instytucje świadczące usługi w zakresie B+R,
- konsorcja przedsiębiorstw i uczelni wyższych oraz ich spółek celowych,
- konsorcja przedsiębiorstw i instytucji świadczących usługi w zakresie B+R,

Wybór projektów

W ramach PI 1.2 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- ✓ **Tryb konkursowy:** jako podstawowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

- ✓ **Tryb pozakonkursowy:**

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

W ramach PI 1.2 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI przewiduje się możliwość stosowania finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na ryzyko związane z realizacją przedsięwzięć w obszarze działalności badawczo rozwojowej i innowacyjnej, udzielane w ramach osi priorytetowej wsparcie będzie mieć w większości charakter **bezwrotny**.

Jednocześnie w zakresie wsparcia działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, której wyniki ukierunkowane są na komercjalizację, przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów finansowych.

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Duże projekty

W ramach PI 1.2, na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁷³ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 3.1.:

Cel szczegółowy: *Tworzenie warunków do rozwoju MŚP.*

Niezbędnym elementem krajobrazu sprzyjającego tworzeniu podmiotów gospodarczych, w tym o profilu innowacyjnym, są prężnie działające i świadczące kompleksowe usługi na rzecz powstających przedsiębiorstw, inkubatory przedsiębiorczości. Wsparcie w ramach PI 3.1 będzie kierowane do istniejących, a w uzasadnionych przypadkach, do nowopowstających inkubatorów przedsiębiorczości, które będą nie tylko udostępniały przestrzeń dla działalności gospodarczej, ale również wspomagały jej prowadzenie i zakładanie (usługi księgowo, doradztwo prawne oraz inne wspomagające działalność bieżącą podmiotów inkubowanych, promowanie przedsiębiorczości, w tym proinnowacyjnej, etc.). Nowoczesne inkubatory przedsiębiorczości (w tym również akademickie dla studentów, absolwentów uczelni wyższych i pracowników naukowych), jako atrakcyjne miejsca prowadzenia działalności będą doskonałym stymulatorem rozwoju przedsiębiorczości w województwie. W wyniku interwencji przewidywany jest wzrost liczby nowopowstałych podmiotów gospodarczych, w tym innowacyjnych.

⁷³ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Kolejnym aspektem realizacji PI 3.1 jest unowocześnienie infrastruktury, wsparcie istniejącej bazy pod inwestycje, dzięki czemu umożliwiony zostanie rozwój podmiotów gospodarczych, tych dużych oraz kooperujących z nimi firm sektora MŚP. Tworzenie terenów inwestycyjnych spowoduje przyciąganie kolejnych inwestorów, skłonnych do angażowania swoich środków w rozwój. Będzie sprzyjać to wzrostowi innowacyjności oraz wpłynie na rozwój firm.

Łatwość lokowania nowych podmiotów i ich rozwój w znacznym stopniu przyczynia się do rozwoju każdego regionu. Profesjonalnie przygotowane miejsca pod inwestycje są niezbędne do konkurowania podmiotów i powstania kolejnych miejsc pracy oraz rozwoju kooperantów chcących współpracować.

Planowane są działania dotyczące ponownego wykorzystania terenów typu *brownfield*⁷⁴. Możliwe działania w tym zakresie będą polegały na kompleksowym uzbrojeniu terenów pod inwestycje wraz z ich promocją.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁷⁵ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

wsparcie dla tworzenia MŚP między innymi poprzez:

- tworzenie i rozwój inkubatorów przedsiębiorczości,
- tworzenie i rozwój terenów inwestycyjnych.

Typy projektów:

- rozwój inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką (koszty utrzymania stanowią nieznaczny procent wydatków związanych z realizacją),
- tworzenie nowej i rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego (w tym na obszarach powojkowych, przemysłowych, pokolejowych i popegeerowskich) – uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego, kampanie promocyjne.

Główni beneficjenci:

- instytucje otoczenia biznesu (IOB),
- uczelnie/szkoły wyższe oraz ich spółki celowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- jednostki naukowe,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki i stowarzyszenia,
- partnerzy w ramach beneficjentów OP.

Wybór projektów

W ramach PI 3.1 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- ✓ **Tryb konkursowy:** jako podstawowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

⁷⁴ Obszary typu brownfield obejmują obszary przemysłowe, popegeerowskie, powojkowe, pokolejowe.

⁷⁵ Art. 87.2.b.ii CPR

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ **Tryb pozakonkursowy:**

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

W ramach PI 3.1 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI nie przewiduje się możliwość stosowania finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 3.1. będzie udzielane w ramach **dotacji** oraz z zastosowaniem **IIF**.

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Duże projekty

W ramach PI 3.1., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁷⁶ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 3.2.:

Cel szczegółowy: *Promocja MŚP na rynkach krajowych i międzynarodowych.*

Istnieje potrzeba wsparcia skoordynowanych działań mających na celu promowanie lubuskich przedsiębiorstw w kraju i za granicą. Działania służące uczestnictwu MŚP w dobrze zorganizowanych misjach gospodarczych, targach branżowych umożliwią zaistnienie ich w świadomości potencjalnych kontrahentów oraz przełożą się na zwiększenie produkcji. Wykorzystanie wiedzy innych podmiotów oraz otwarcie się na doświadczenia najbardziej rozwiniętych najprężniejszych ośrodków rozwoju gospodarczego jest jedną z najbardziej skutecznych dróg osiągania wyższego poziomu rozwoju, implementacji najlepszych praktyk gospodarczych oraz ekspansji regionalnych produktów poza granice województwa.

Promocja regionu jako przyjaznego miejsca do inwestowania spowoduje zintensyfikowanie współpracy gospodarczej oraz wzrost wymiany handlowej, wpłynie zdecydowanie na inwestycyjną atrakcyjność regionu.

Wsparcie podmiotów w organizacji skoordynowanych działań promocyjnych skierowanych do odbiorców krajowych i zagranicznych pozwoli na rozwój przedsiębiorstw województwa. Rozwój MŚP poprzez wsparcie działalności eksportowej będzie sprzyjać umiędzynarodowieniu ich oferty, wzmocnieniu pozycji lubuskich podmiotów na globalnym rynku. Ponadto umożliwi podjęcie międzynarodowej współpracy przedsiębiorstw.

Promocja regionu wzmocni działania związane z promowaniem lubuskich MŚP na rynku krajowym i międzynarodowym. Przełoży się na zaistnienie produktów regionalnych, usług oferowanych przez regionalnych przedsiębiorców w świadomości mieszkańców kraju oraz zagranicy. Działania związane z promocją turystyczną dopełnią ofertę gospodarczą regionu i wpłyną na rozwój przedsiębiorstw z różnych obszarów gospodarki.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁷⁷ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- promocja sektora MŚP,
- promocja regionu.

Typy projektów:

- udział MŚP (w tym producentów rolno-spożywczych) w targach, misjach i wystawach, w tym zagranicznych,

⁷⁶ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

⁷⁷ Art. 87.2.b.ii CPR

- promocja przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych (w tym m.in. branż rolno-spożywczych),
- promocja gospodarcza i turystyczna regionu (w wymiarze krajowym i międzynarodowym).

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa, w tym producenci rolno-spożywczy),
- klastry,
- instytucje otoczenia biznesu (IOB),
- instytucje kultury,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe (działające w zakresie wsparcia sektora MŚP i posiadające odpowiedni zapis w statucie),
- Grupy Producentów Rolnych (GPR),
- partnerzy w ramach beneficjentów priorytetu.

Wybór projektów

W ramach PI 3.2 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- ✓ **Tryb konkursowy:** jako podstawowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

- ✓ **Tryb pozakonkursowy:**

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Cross-financing

W ramach PI nie przewiduje się możliwość stosowania finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 3.2. będzie udzielane w ramach **dotacji** oraz z zastosowaniem **IIF**.

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Duże projekty

W ramach PI 3.2., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁷⁸ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 3.3.:

Cel szczegółowy: **Rozwój innowacyjnego sektora MŚP**

Ważnym aspektem rozwoju województwa lubuskiego jest podniesienie innowacyjności przedsiębiorstw. Wzrost nakładów na innowacyjne rozwiązania wpłynie zasadniczo na konkurencyjność podmiotów gospodarczych i przełoży się na rozwój regionu. Należy zwrócić uwagę, że innowacyjność w przedsiębiorstwach jest ważnym elementem rozbudowy oraz podnoszenia zdolności do konkurowania na globalnym rynku. Poniesienie nakładów pozwalających na implementację innowacji w procesie produkcyjnym lub usługowym stwarza szerokie możliwości uzyskania przewagi na rynku. Ponadto przyczynia się do uzyskania oszczędności oraz efektywności produkcyjnej.

Wsparcie skierowane do sektora MŚP powinno być również zogniskowane na finansowaniu zasobów (m.in. infrastruktury i wyposażenia) umożliwiających tworzenie nowych miejsc pracy oraz na wsparciu doradczym prowadzonej działalności – w tym w zakresie pozyskiwania zewnętrznego kapitału na inwestycje.

Poprawa konkurencyjności MŚP wymaga zwiększenia wykorzystania nowoczesnych technologii, inwestycji w innowacyjne rozwiązania w zakresie produkcji jak i procesów zarządzania. Podmioty

⁷⁸ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

gospodarcze na pewnym poziomie rozwoju powinny opierać swoją działalność na nowoczesnych rozwiązaniach, które są pozyskiwane od podmiotów zewnętrznych lub z czasem, w drodze wzrostu, opierać o własne wykreowane przez siebie rozwiązania innowacyjne.

W ramach Priorytetu Inwestycyjnego zaplanowano również działania służące rozwojowi produktów i usług opartych na nowoczesnych technologiach informacyjno-komunikacyjnych. Środki finansowe zostaną przeznaczone na wsparcie MŚP w zakresie tworzenia i rozwoju produktów i usług cyfrowych, w tym również na unowocześnienie ich zaplecza technicznego. Ważnym obszarem wsparcia będzie także rozwój infrastruktury związanej z wykorzystywaniem nowych technologii gromadzenia, przetwarzania, przesyłania i udostępniania danych. Zakup licencji na oprogramowanie i sprzętu komputerowego, jak też służącego wymianie danych. Ponadto środki zostaną skierowane na realizację zadań upowszechniających wykorzystanie sprzedaży internetowej w działalności handlowej.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na rozwój przedsiębiorstw i przedsiębiorczości w regionie są inicjatywy klastrowe. Konieczne jest, aby powiązania przedsiębiorstw, organizacji wspierających, naukowych, badawczo – rozwojowych pozytywnie wpłynęły na rozwój innowacyjności i konkurencyjności uczestników tych powiązań. Wsparcie powinno zostać skierowane do kilku obszarów działalności klastrów: umiędzynarodowienie przedsiębiorstw, działalność badawczo-rozwojowa, podniesienie jakości kapitału ludzkiego w lubuskich przedsiębiorstwach. Klastry powinny być katalizatorem rozwoju ich członków, powinny umożliwiać wymianę i przepływ wiedzy w ramach skupisk działalności podmiotów tworzących klastry. Istotne jest także nieograniczanie się wyłącznie do miękkich działań na rzecz członków inicjatywy klastrowej (doradztwo, szkolenia). Ważne jest również wspólne inwestowanie, stworzenie oferty handlowej (produktowej, usługowej), która angażuje potencjał wszystkich członków klastra. Sprawne funkcjonowanie klastrów będzie istotnym działaniem w kontekście realizacji celu.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁷⁹ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Część wsparcia w ramach przedmiotowego PI będzie realizowana za pośrednictwem IIF. Wsparcie za pomocą Instrumentów Inżynierii Finansowej będzie zasadne tam, gdzie zidentyfikowano nieprawidłowości rynku lub nieoptymalny poziom inwestycji, czyli zidentyfikowano konkretne potrzeby przedsiębiorstw, w tym zakresie. Środki te mają spowodować osiągnięcie maksymalnego poziomu dźwigni finansowej, przy najlepszej dla podmiotu formie finansowania. Dlatego też, planuje się zwiększenie aktywności instytucji zajmujących się dystrybucją ww. instrumentów. W obszarach, w których zostanie zdiagnozowany deficyt ilościowy lub jakościowy usług w zakresie IIF, ważną inicjatywą będzie powstanie nowych instytucji zaangażowanych w ich świadczenie. Wsparcie takich działań spowoduje zwiększenie atrakcyjności oferty dotychczas dostępnej na rynku oraz zwiększenie aktywności już istniejących podmiotów i instytucji.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁸⁰ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

⁷⁹ Art. 87.2.b.ii CPR

⁸⁰ Art. 87.2.b.ii CPR

Typy działań:

- rozwój MŚP,
- rozwój klastrów regionalnych i lokalnych,

Typy projektów:

- wsparcie rozwoju MŚP (w tym wprowadzenia na rynek nowych produktów/usług, również turystycznych),
- wsparcie innowacyjnych przedsięwzięć realizowanych przez MŚP,
- wprowadzanie nowych technologii cyfrowych wykorzystywanych w rozwoju przedsiębiorstw (w tym m. in. sprzedaż internetowa, wewnętrzny obieg dokumentów, zarządzanie),
- zakup sprzętu i usług służących rozwojowi technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym nowej e-usługi,
- zakup licencji na oprogramowanie, zakup usług IT, wdrożenie innowacyjnych rozwiązań internetowych w organizacji i zarządzaniu przedsiębiorstwem,
- rozwój i promowanie powiązań klastrowych jako instytucji wsparcia innowacyjności MŚP, w tym w ramach projektów pilotażowych,
- wsparcie dla rozwoju lokalnych sieci współpracy i powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw opartych na zasadach CSR m.in. w ramach klastrów, czy specjalnych stref ekonomicznych.

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- klastry,
- podmioty z obszaru Inżynierii Finansowej,
- organizacje pozarządowe (działające w zakresie wsparcia sektora MŚP i posiadające odpowiedni zapis w statucie),
- Grupy Producentów Rolnych (GPR),
- partnerzy w ramach beneficjentów priorytetu.

Wybór projektów

W ramach PI 3.3 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- ✓ **Tryb konkursowy:** jako podstawowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

W ramach PI 3.3 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI przewiduje się możliwość stosowania finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 3.3. będzie udzielane w ramach **dotacji** oraz z zastosowaniem **IIF**.

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Duże projekty

W ramach PI 3.3., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁸¹ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 3.4.: Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji.

Cel szczegółowy: **Profesjonalizacja i standaryzacja usług świadczonych na rzecz MŚP.**

Wsparcie skierowane do MŚP korzystających z usług instytucji otoczenia biznesu (IOB), powinno przełożyć się na zwiększenie konkurencyjności podmiotów gospodarczych oraz umożliwić im uczestnictwo w procesach wzrostu oraz innowacji. Usługi te powinny być świadczone na wysokim poziomie i odpowiadać zdiagnozowanym potrzebom lubuskich przedsiębiorstw. MŚP dzięki korzystaniu z kompleksowej i certyfikowanej oferty usług IOB powinny uzyskać użyteczną wiedzę, która na rynku komercyjnych usług jest kosztowna i niemożliwa do pozyskania w krótkim czasie. W związku tym istotna będzie również aktywność samych instytucji wspomagających rozwój MŚP, która powinna być większa niż obserwowana dotychczas. Instytucje te powinny wyrastać na animatorów działalności MŚP w województwie lubuskim.

Narzędziem rozwijającym procesy innowacji w przedsiębiorstwach województwa lubuskiego będzie, między innymi „bon na innowacje”. Wspierać on będzie podmioty, które chcą rozwijać swoją ofertę poprzez wprowadzanie innowacji. Niezbędnym elementem tego procesu będą podmioty wspomagające rozwój MŚP w regionie, pełniące rolę operatorów.

⁸¹ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Czynnikiem wspierającym rozwój konkurencyjnych MŚP jest kreowanie potrzeb innowacyjnych. Działania takie powinny być prowadzone przez instytucje otoczenia biznesu, które będą wskazywać możliwe ścieżki rozwoju przedsiębiorstw w oparciu o działania innowacyjne. Oferta IOB powinna w sposób czytelny wskazywać, że wdrożenie procesów innowacji jest możliwe w każdym przedsiębiorstwie. Samo wsparcie instytucji IOB ograniczone powinno być do niezbędnego minimum, które służyć będzie uzyskaniu standardów świadczenia usług na poziomie co najmniej krajowym.

Czynnikiem pozwalającym na zaistnienie silnych, konkurencyjnych MŚP, korzystających z wysokiej jakości usług oferowanych przez podmioty około biznesowe będzie sieciowanie IOB. IOB muszą stać się profesjonalnymi ośrodkami wiedzy, starać się specjalizować i koncentrować się na osiągniętych wynikach, których efektem są lepiej zarządzane, przynoszące lepsze dochody podmioty gospodarcze, prowadzące działalność na terenie województwa lubuskiego. Profesjonalizacja i koncentracja IOB ma sprzyjać większemu zainteresowaniu ofertą, przełożyć się bezpośrednio na wyższy standard usług skierowanych do MŚP. Dzięki takim działaniom podmioty gospodarcze powinny zwiększać wydatki związane z doradztwem, badaniami, wprowadzaniem innowacyjnych procesów w przedsiębiorstwie oraz częstotliwość w korzystaniu z wysokojakościowego wsparcia około biznesowego.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁸² *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- kompleksowe i standaryzowane usługi, w tym wspierające proces innowacji sprzyjające wzrostowi, skierowane do MŚP;
- wsparcie IOB w kreowaniu działań innowacyjnych w regionie;
- sieciowanie IOB.

Typy projektów:

- promowanie i upowszechnianie kultury innowacyjności wśród MŚP,
- zaawansowane systemy wsparcia dla MŚP w zakresie rozwoju innowacji, w tym z wykorzystaniem TIK (źródła finansowania, ochrona własności intelektualnej, marketing, promocja za granicą kraju itp., wyjazdy studyjne dedykowane określonym branżom, związane m.in. z inteligentnymi specjalizacjami, wdrażanie nowych modeli biznesowych z przeznaczeniem dla MŚP),
- usługi w zakresie doradztwa i szkoleń dla podmiotów zarządzających parkami technologicznymi, naukowymi, przemysłowymi, inkubatorami przedsiębiorczości,
- oferta IOB wspierająca rozwój innowacji w regionie (koszty sprzętowe oraz działalności ograniczone do niezbędnego minimum),
- profesjonalizacja usług skierowanych do MŚP poprzez proces sieciowania instytucji wspierających przedsiębiorczość w regionie.

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- klastry,
- instytucje otoczenia biznesu (IOB),
- uczelnie/szkoły wyższe oraz ich spółki celowe,

⁸² Art. 87.2.b.ii CPR

- partnerzy/konsorcja w ramach beneficjentów priorytetu.

Wybór projektów

W ramach PI 3.4 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- ✓ **Tryb konkursowy:** jako podstawowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

W ramach PI 3.4 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI przewiduje się możliwość stosowania finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 3.4. będzie udzielane w ramach **dotacji** oraz z zastosowaniem **IIF**.

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Duże projekty

W ramach PI 3.4., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁸³ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

⁸³ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Oś Priorytetowa 2. Rozwój Cyfrowy.

Celem głównym OP 2. jest *rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych i wzrost ich wykorzystania przez mieszkańców regionu.*

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 2
PI 2.3.	Upowszechnienie i wzrost zastosowania technik informacyjnych i komunikacyjnych we wszystkich dziedzinach życia.

TIK – nowoczesny rozwój

Celem Osi priorytetowej jest maksymalne wykorzystanie ekonomicznego i społecznego potencjału TIK, w szczególności Internetu, który stanowi ważny środek działalności gospodarczej i społecznej. Realizacja wsparcia powinna przyczynić się do usprawnienia oraz obniżenia kosztów funkcjonowania usług publicznych.

Należy dążyć do tego, aby skuteczne zastosowanie technologii oznaczało lepszą jakość życia dzięki, między innymi, bardziej dostępnej i nowocześniejszej opiece zdrowotnej, bezpieczniejszemu i wydajniejszemu transportowi, czystszyemu środowisku, nowym możliwościom w zakresie mediów oraz łatwiejszemu dostępowi do usług użyteczności publicznej i treści kulturowych.

Potencjał TIK należy wykorzystać poprzez zaplanowanie ciągu współgrających ze sobą działań (dostępnych z poziomu krajowego i regionalnego) stwarzających odpowiednie warunki do rozwoju cyfrowego w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego.

Realizacja OP 2 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: podniesienie sprawności i efektywności państwa, cel szczegółowy:

- zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie.

Priorytet inwestycyjny 2.3.:

Cel szczegółowy: *Upowszechnienie i wzrost zastosowania technik informacyjnych i komunikacyjnych we wszystkich dziedzinach życia.*

Zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych przyczyni się do szerokiego i taniego udostępnienia mieszkańcom zasobów instytucji publicznych. Tworzone systemy informatyczne powinny współpracować z podobnymi systemami na poziomie centralnym zapewniając szybką i sprawną wymianę danych pomiędzy nimi. Wsparcie kierowane będzie na rozwój elektronicznych usług publicznych na szczeblu regionalnym i lokalnym oraz zwiększenie dostępu mieszkańców do nich. Wspierane będą działania związane z digitalizacją zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych, a także działania związane z rozwojem infrastruktury informatycznej. Efektem wsparcia ma być umożliwienie zdalnego załatwienia większej ilości spraw przez mieszkańców w celu ograniczenia kosztów związanych z koniecznością osobistej wizyty w miejscu świadczenia usług oraz oszczędności czasu z tym związanego. Do najważniejszych obszarów w tym zakresie należą: e-administracja, e-learning, e-integracja, e-kultura, e-zdrowie oraz e-edukacja.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁸⁴ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- stworzenie warunków umożliwiających powtórne wykorzystanie informacji znajdujących się w zasobach publicznych,
- tworzenie i rozbudowa systemów teleinformatycznych służących upowszechnieniu dostępu do zasobów administracji publicznej.

Typy projektów:

- inwestycje w infrastrukturę służącą zwiększeniu stopnia cyfryzacji, komunikacji i bezpieczeństwa przechowywania danych (w tym projekty z zakresu: e-zdrowia, e-edukacji, e-administracji, etc.),
- archiwizacja danych, digitalizacja i cyfryzacja zasobów, otwarcie publicznych zasobów w celu ponownego wykorzystania,
- uruchomienie platform wymiany informacji pomiędzy podmiotami (administracji publicznej, przedsiębiorstwami, ośrodkami zdrowia, służbami porządkowymi i ratowniczymi) zapewniającymi bezpieczeństwo przesyłanych danych,
- rozwój elektronicznych platform usług administracji publicznej,
- digitalizacja i udostępnienie zasobów kultury.

W tej grupie operacji wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące digitalizacji i udostępniania danych administracji publicznej, samorządowych instytucji kultury, szkół i uczelni artystycznych, organizacji pozarządowych oraz edukacji i nauki. Dane cyfrowe mają być bezpiecznie przechowywane, przetwarzane i przesyłane. Wsparciem objęte zostaną przedsięwzięcia służące usprawnieniu funkcjonowania instytucji publicznych, a także rozbudowy infrastruktury teleinformatycznej niezbędnej do rozszerzenia zakresu oraz stopnia dostępności usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną. Tworzone systemy informatyczne wymiany danych powinny zapewniać ich interoperacyjność i kompatybilność z systemami na poziomie kraju.

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa) wyłącznie w formule partnerstwa publiczno-prywatnego,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej,
- kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- uczelnie/szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- jednostki badawcze badawczo-rozwojowe,
- instytucje kultury,
- szkoły i ich organy prowadzące,
- pozostałe jednostki sektora finansów publicznych.

⁸⁴ Art. 87.2.b.ii CPR

Wybór projektów

W ramach PI 2.3 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb Pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

W ramach PI 2.3 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 2.3 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 2.3. będzie udzielane w ramach **dotacji** oraz z zastosowaniem **IIF**.

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obarczony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Duże projekty

W ramach PI 2.3., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁸⁵ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

---

⁸⁵ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Oś Priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna.

Celem głównym OP 3. jest **przejście na gospodarkę niskoemisyjną poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i wzrost efektywności energetycznej.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 3
PI 4.1.	Zwiększenie udziału produkcji energii z OZE na terenie województwa lubuskiego.
PI 4.3.	Racjonalizacja zużycia energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym.
PI 4.5.	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez promowanie strategii niskoemisyjnych oraz zrównoważony rozwój gospodarki miejskiej.
PI 4.7.	Rozwój energetyki rozproszonej opartej na skojarzonym wytwarzaniu ciepła i energii elektrycznej.

Region efektywny energetycznie

Realizacja Osi Priorytetowej, w odpowiedzi na zdiagnozowane w analizie SWOT problemy, przyczyni się do wykorzystania lokalnych zasobów poprzez zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie województwa lubuskiego oraz umożliwienie ich przyłączenia do sieci energetycznych. Powyższe pozwoli na dywersyfikację źródeł oraz kierunków dostaw energii, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery oraz dalszy rozwój energetyki w kierunku zrównoważonym, zwiększającym bezpieczeństwo energetyczne regionu. Jednocześnie wprowadzenie nowoczesnych procesów w gospodarce regionu, mających za zadanie racjonalizację zużycia energii, pozwoli na redukcję niskosprawnych i wysoko emisyjnych systemów wytwarzania energii, zmniejszenie strat, a także wykorzystanie własnych źródeł, w tym OZE, pozwalających na częściowe uniezależnienie się od dostaw zewnętrznych, zwiększając pewność zasilania, istotną dla procesów produkcyjnych.

Realizacja OP 3 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, celów szczegółowych:

- zmniejszenie emisyjności gospodarki;
- zwiększenie stabilności dostaw energii elektrycznej i gazu ziemnego

oraz celu głównego: poprawa spójności społecznej i terytorialnej, cel szczegółowy:

- poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie krajowym.

Priorytet inwestycyjny 4.1.:

Cel szczegółowy: **Zwiększenie udziału produkcji energii z OZE na terenie województwa lubuskiego.**

Realizacja zaplanowanych działań w ramach celu szczegółowego **Zwiększenie udziału produkcji energii z OZE na terenie województwa lubuskiego** przyczyni się do dalszej dynamicznej rozbudowy będącego w większości na wczesnym etapie rozwoju sektora gospodarki, jakim jest energetyka odnawialna. Wykorzystanie lokalnych zasobów poprzez zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii pozwoli na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery oraz rozwój energetyki w kierunku zrównoważonym. Pomoc finansowa jaka zostanie zapewniona w ramach przedmiotowego celu, nie będzie jedynie dotyczyła powstania nowych źródeł wytwórczych (ciepłnych i energii elektrycznej), gdyż środki zostaną skierowane również na działania związane z budową lub modernizacją zakładów do

produkcji urządzeń OZE oraz instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw, a także rozbudowę i modernizację elektroenergetycznej sieci dystrybucyjnej w celu przyłączenia odnawialnych źródeł energii. Powyższe podsektory wzajemnie się przenikają i ich wsparcie doprowadzi do powstania regionalnego rynku odnawialnych źródeł energii, na którym zarówno dystrybutorzy i wytwórcy energii, jak i paliw i urządzeń OZE będą działali na rzecz przekształcenia gospodarki w kierunku niskoemisyjnym. W tym kontekście istotne wydaje się także zwiększenie regionalnego, a przede wszystkim lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, poprzez dywersyfikację źródeł oraz kierunków dostaw energii.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁸⁶ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- wytwarzanie energii cieplnej i elektrycznej z odnawialnych źródeł energii, w tym ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza związanej z wytwarzaniem i wykorzystaniem energii.

Typy projektów:

- budowa nowoczesnych lokalnych źródeł OZE, w tym małych źródeł wytwarzania energii z OZE, wpisujących się w rozwój generacji rozproszonej,
- budowa oraz modernizacja elektroenergetycznych sieci dystrybucyjnych,
- budowa lub modernizacja zakładów do produkcji urządzeń dla sektora OZE,
- budowa instalacji do produkcji biokomponentów lub biopaliw.

W tej grupie projektów wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące budowy nowych źródeł wytwórczych.

Budowa nowych źródeł wytwórczych opartych na OZE ma szczególny wkład w realizację celu szczegółowego *Zwiększenie udziału produkcji energii z OZE na terenie województwa lubuskiego*, gdyż umożliwia wykorzystanie lokalnych bogactw naturalnych, powstanie nowych miejsc pracy, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza oraz zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego na obszarze województwa lubuskiego.

Jednocześnie pomoc finansowa skierowana zostanie na inwestycje dotyczące budowy oraz modernizacji elektroenergetycznych sieci dystrybucyjnych średniego oraz niskiego napięcia, umożliwiającą przyłączenie jednostek wytwórczych OZE do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego.

W ramach priorytetu przewiduje się również wsparcie pozostałych źródeł OZE (m.in. pompy ciepła) oraz obszarów, które pozwolą na stworzenie rynku OZE na terenie województwa.

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- uczelnie/ szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,

⁸⁶ Art. 87.2.b.ii CPR

- instytucje kultury,
- operatorzy systemu dystrybucyjnego,
- właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych.

Wybór projektów

W ramach PI 4.1. przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem **trybu konkursowego**.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

W ramach PI 4.1 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 4.1 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji.

Duże projekty

W ramach PI 4.1., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁸⁷ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

⁸⁷ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Priorytet inwestycyjny 4.3.:

Cel szczegółowy: *Racjonalizacja zużycia energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym.*

Największy potencjał poprawy efektywności energetycznej istnieje w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej, w związku z czym realizacja projektów w ramach celu szczegółowego *Racjonalizacja zużycia energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym*, będzie miała kluczowe znaczenie dla racjonalizacji zużycia energii na terenie województwa lubuskiego. Finansowanie w ramach powyższego celu działań polegających na kompleksowej modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne, wpłynie na efektywne wykorzystanie energii, w tym zmniejszenie emisji substancji zanieczyszczających do powietrza. W ramach głębokiej termomodernizacji budynków dotowane będą zadania związane z ociepleniem obiektu, wymianą stolarki okiennej i drzwiowej oraz wymianą oświetlenia na energooszczędne, przebudową systemów grzewczych, wentylacji i klimatyzacji, instalacją własnych źródeł OZE w modernizowanych energetycznie budynkach oraz instalacją systemów chłodzących, w tym również OZE. Przygotowanie audytów energetycznych dla sektora publicznego i mieszkaniowego będzie stanowić niezbędny element dla przeprowadzenia inwestycji.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁸⁸ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- obniżenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez poprawę efektywności energetycznej w istniejących obiektach użyteczności publicznej i mieszkaniowych.

Typy projektów:

- kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznych,
- kompleksowa modernizacja energetyczna budynków mieszkalnych,
- wykorzystanie instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach.

W tej grupie projektów wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące ocieplenia obiektów, wymiany stolarki okiennej i drzwiowej, modernizacji oświetlenia (w tym budowy inteligentnych energooszczędnych systemów oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej), przebudowy systemów grzewczych (wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła) oraz wentylacji i klimatyzacji (w tym budowy układów odzysku ciepła z wywiewanego powietrza wentylacyjnego w nowobudowanych obiektach użyteczności publicznej oraz podawanych gruntownej renowacji), a także instalacji odnawialnych źródeł energii w modernizowanych energetycznie budynkach i instalacji systemów chłodzących z możliwością wykorzystania OZE.

Mając na uwadze największy potencjał poprawy efektywności energetycznej, jaki posiada sektor budownictwa, należy położyć szczególny nacisk na wsparcie projektów w tym obszarze. Pozwoli to w znacznym stopniu na zmniejszenie zużycia energii poprzez odpowiednią jej racjonalizację, czego wynikiem będzie obniżenie poziomu emisji szkodliwych substancji do atmosfery.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,

⁸⁸ Art. 87.2.b.ii CPR

- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- uczelnie/ szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- instytucje kultury,
- właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych.

Wybór projektów

W ramach PI 4.3 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego. **Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.**

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Cross-financing

W ramach PI 4.3 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 4.3. będzie udzielane w formie dotacji – z wyłączeniem projektów termomodernizacyjnych w budownictwie mieszkaniowym – tutaj przewiduje się możliwość zastosowania IIF.

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Duże projekty

W ramach PI 4.3., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁸⁹ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 4.5.:

Cel szczegółowy: ***Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez promowanie strategii niskoemisyjnych oraz zrównoważony rozwój gospodarki miejskiej.***

Przewidziane działania do realizacji na terenie województwa lubuskiego, w ramach powyższego celu szczegółowego, będą zadaniami uzupełniającymi dla projektów, które zostaną zrealizowane na poziomie krajowym. Wsparcie będzie przewidziane dla inwestycji na terenie miast oraz obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, których konieczność realizacji będzie wynikała z aktualnych planów gospodarki niskoemisyjnej. Planowane do dofinansowania projekty polegające na modernizacji oświetlenia miejskiego, inwestycje w zakresie budownictwa pasywnego oraz działania informacyjno-promocyjne na temat oszczędności energii i ekologicznego i zrównoważonego budownictwa, stanowią istotny komponent zrównoważonego rozwoju, którego wsparcie i dalsza realizacja przyniesie wymierne korzyści, zarówno społeczne, jak i ekologiczno-energetyczne.

Znaczącym obszarem wsparcia w ramach przedmiotowego celu będzie zrównoważona mobilność miejska, w ramach której przewiduje się realizację inwestycji z zakresu ekologicznego transportu publicznego oraz powiązanej z tym infrastruktury, w tym ścieżki rowerowe, zintegrowane centra przesiadkowe, wspólny bilet oraz obiekty typu Park & Ride.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁹⁰ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

⁸⁹ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

⁹⁰ Art. 87.2.b.ii CPR

Typy działań:

- ograniczanie niskiej emisji w miastach, w tym także pochodzącej ze środków transportu publicznego.

Typy projektów:

- budowa lub przebudowa infrastruktury dla rozwoju ekologicznego transportu publicznego, w tym ścieżki rowerowe,
- modernizacja floty transportu publicznego na terenach zurbanizowanych pod kątem ograniczenia emisji spalin,
- inwestycje z zakresu budownictwa zeroemisyjnego,
- podniesie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa.

W tej grupie projektów wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia, które wynikają z zapisów aktualnych lokalnych planów gospodarki niskoemisyjnej. Do takich przedsięwzięć można zaliczyć modernizację systemów oświetlenia ulic pod kątem zmniejszenia zużycia energii elektrycznej, w tym z wykorzystaniem OZE, inwestycje w zakresie budownictwa pasywnego oraz działania edukacyjne dotyczące oszczędności energii i zrównoważonego budownictwa, mające na celu podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Ze względu na to, iż to właśnie w ośrodkach silnie zurbanizowanych i uprzemysłowionych najczęściej występuje przekroczenie emisji substancji szkodliwych do powietrza, których źródłem w większości jest niska emisja, w tym komunikacyjna, a także na potencjał oszczędności energii i zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza jaki posiada sektor transportu, należy wesprzeć działania w tym zakresie, które w sposób znaczący pozwolą na realizację założeń przyjętych w celu szczegółowym.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- uczelnie/ szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- instytucje kultury,
- właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych.

Wybór projektów

W ramach PI 4.5 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego. **Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.**

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

W ramach PI 4.5 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 4.5 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach działań edukacyjnych dotyczących podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców województwa.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 4.5. będzie udzielane w formie **dotacji** oraz z zastosowaniem **IIF**.

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obarczony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Duże projekty

W ramach PI 4.5., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁹¹ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 4.7.:

Cel szczegółowy: *Rozwój energetyki rozproszonej opartej na skojarzonym wytwarzaniu ciepła i energii elektrycznej.*

W ramach celu szczegółowego *Rozwój energetyki rozproszonej opartej na skojarzonym wytwarzaniu ciepła i energii elektrycznej* przewiduje się realizację przedsięwzięć, dzięki którym nastąpi dalszy rozwój generacji rozproszonej opartej na skojarzeniu, która ze względu na znaczne oszczędności paliwa podczas korzystania z tej technologii oraz aspekty środowiskowe, jest istotnym elementem zrównoważonego rozwoju, a także gospodarki niskoemisyjnej. Pomocą zostaną objęte projekty polegające na budowie lub przebudowie jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji, budowie lub przebudowie jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji z OZE, a także działania dotyczące budowy lub przebudowy jednostek wytwarzania ciepła, w wyniku której jednostki te zostaną zastąpione jednostkami wytwarzania energii w wysokosprawnej kogeneracji. Dodatkowo planuje się dofinansowanie polegające na budowie przyłączy do sieci ciepłowniczej oraz elektroenergetycznej dla powyższych typów inwestycji.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁹² *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- wytwarzanie energii cieplnej i elektrycznej w kogeneracji, w tym ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza.

Typy projektów:

- budowa źródeł skojarzonego wytwarzania energii elektrycznej i cieplnej lub przebudowa jednostek wytwórczych na układy skojarzeniowe,
- budowa przyłączy do sieci.

W tej grupie operacji wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące budowy lub przebudowy jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji, budowy lub przebudowy jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji z OZE, a także zadania dotyczące budowy przyłączy kogeneracyjnych źródeł wytwórczych do sieci ciepłowniczej i elektroenergetycznej.

Promowanie rozwoju wysokosprawnej kogeneracji, dzięki której następuje znaczna redukcja zużycia paliw, koniecznych do wykorzystania w celu przeprowadzenia procesu wytwarzania energii, jest jednym z najbardziej pożądanых działań powodujących wymierne oszczędności energii, poprawę efektywności

⁹¹ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

⁹² Art. 87.2.b.ii CPR

energetycznej oraz zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Pomoc dla tego typu projektów jest w pełni uzasadniona i wsparcie powyższej grupy pozwoli na realizację celu szczegółowego *Rozwój energetyki rozproszonej opartej na skojarzonym wytwarzaniu ciepła i energii elektrycznej*.

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- uczelnie/ szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- instytucje kultury,
- właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych.

Wybór projektów

W ramach PI 4.7 przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem **trybu konkursowego**.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

W ramach PI 4.7 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 4.7 nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji.

Duże projekty

W ramach PI 4.7., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁹³ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

---

⁹³ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Oś Priorytetowa 4. Środowisko i kultura.

Celem głównym OP 4. jest **poprawa stanu środowiska przyrodniczego oraz przeciwdziałanie zagrożeniom wynikającym ze zmian klimatu i ochrona dziedzictwa kulturowego.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 4
PI 5.2.	Poprawa stanu bezpieczeństwa w regionie, w tym zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego, poprzez stałe podnoszenie poziomu wyposażenia służb ratowniczych w sprzęt do likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń oraz rozwój form małej retencji.
PI 6.1.	Poprawa stanu środowiska w regionie poprzez realizację inwestycji w sektorze gospodarki odpadami.
PI 6.2.	Podniesienie poziomu podstawowych standardów życia mieszkańców województwa poprzez uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej.
PI 6.3.	Ochrona i zachowanie zasobów kultury oraz dziedzictwa naturalnego regionu.
PI 6.4.	Ochrona i wykorzystanie kapitału przyrodniczego regionu.
PI 6.5.	Poprawa stanu powietrza, środowiska akustycznego oraz wykorzystanie terenów zdegradowanych.

Działania podejmowane w ramach 4 OP będą miały na celu, ochronę środowiska poprzez zapewnienie funkcjonowania podstawowej infrastruktury wodnokanalizacyjnej, uporządkowanie gospodarki odpadami czy poprawę stanu powietrza, co w perspektywie, przyczyni się do polepszenia jego stanu. Dodatkowo działania w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom (w tym wynikającym ze zmian klimatu), mają wpływ nie tylko na bezpieczeństwo regionu, ale również na stan środowiska. Ponadto projektowane równoległe wsparcie w zakresie wykorzystania potencjału dziedzictwa naturalnego i kulturowego w ramach tej OP będzie skoncentrowane przede wszystkim na promowaniu i zachowaniu jego zasobów. Dwa aspekty postrzegania środowiska, z jednej strony poprzez techniczne wsparcie jego ochrony oraz promowanie jego walorów z drugiej, pozwala na bardziej horyzontalne i komplementarne wspieranie działań w tym obszarze. Cel tematyczny 5 oraz 6 będą realizowały wspólne cele klimatyczne w zakresie mitygacji i adaptacji do zmian klimatu – przede wszystkim w aspekcie środowiskowym oraz jeden z głównych priorytetów UE dotyczący zrównoważonego rozwoju, więc ich połączenie wydaje się istotne dla kompleksowego wypełnienia strategicznych założeń. Należy mieć również na uwadze, że projekt „Strategicznego planu adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030” uznaje m.in. gospodarkę wodną (w tym powodzie, niewystarczające zasoby wodne, możliwości retencjonowania wody) oraz różnorodność biologiczną i obszary Natura 2000 za najistotniejsze sektory i obszary problemowe w kontekście zmian klimatu oraz koniecznych do przeprowadzenia działań adaptacyjnych.

Zgodnie z UP, priorytetowymi działaniami na szczeblu wojewódzkim w zakresie adaptacji do zmian klimatu powinny być m.in. ochrona przeciwpowodziowa, zwiększenie wykorzystania wód opadowych dla potrzeb gospodarczych czy rekultywacja terenów zdegradowanych, w co wpisuje się OP 4 RPO-Lubuskie 2020. Jednocześnie zadania przewidziane do realizacji w ramach CT 5 w sposób bezpośredni przekładają się na CT 6, w związku z czym połączenie interwencji CT 5 oraz 6 w ramach Osi Priorytetowej 4 znajduje swoje uzasadnienie.

Adaptacja do zmian klimatu i zarządzanie bezpieczeństwem

Obserwowane w ostatnich latach nasilenie ekstremalnych zjawisk pogodowych przyczynia się do wzrostu zagrożenia dla ludzi i mienia czego efektem są m.in. liczne podtopienia, lokalne powodzie o gwałtownym przebiegu, pożary lasów czy zniszczenia obiektów budowlanych. Koszty, jakie należy ponieść w celu późniejszej minimalizacji skutków klęsk żywiołowych oraz ekstremalnych zjawisk pogodowych, powodują znaczne pogorszenie sytuacji finansowej mieszkańców oraz samorządów i często są wielokrotnie wyższe od wartości kapitału, jaki należy zainwestować, aby podjąć odpowiednie działania przystosowujące. W ramach 4 OP zaplanowano działania, które pozwolą na zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego, pożarowego, a także stworzenie systemu szybkiego reagowania, istotnego z punktu widzenia zwalczania skutków nadzwyczajnych zdarzeń. Realizacja 4 Osi Priorytetowej będzie miała istotny wpływ na wzmocnienie odporności gospodarki regionu na zagrożenia związane ze zmianą klimatu.

Środowisko

Realizacja Osi Priorytetowej pozwoli na wsparcie obszarów deficytowych, które zostały określone w diagnozie oraz analizie SWOT sporządzonej w odniesieniu do poszczególnych CT, a także będzie stanowiła kontynuację zadań już podjętych w perspektywie finansowej 2007- 2013. Działania dotyczące poprawy stanu środowiska i efektywnego wykorzystania zasobów są szalenie istotne dla zminimalizowania zmian klimatu oraz zmniejszenia presji na środowisko, wywołanej działalnością człowieka. Kluczowe inwestycje w sektorze gospodarki wodno-ściekowej oraz odpadami, ochrony powietrza, ochrony i promocji zasobów kulturowych i naturalnych, pozwolą na wprowadzenie ładu przestrzennego na terenie województwa, który będzie uwzględniał m.in. potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe i kulturowe. Wsparcie projektów w ramach OP 4 jest odpowiedzią na główne założenia ujęte w Strategii Europa 2020 dotyczące „Europy efektywnie korzystającej z zasobów”. Inwestycje, jakie zostaną zrealizowane w ramach OP 4, wpłyną na zwiększenie atrakcyjności województwa lubuskiego, a także zdrowie i standard życia mieszkańców regionu.

Realizacja OP 4 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, celów szczegółowych:

- poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami;
- zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie.

Priorytet inwestycyjny 5.2.:

Cel szczegółowy: ***Poprawa stanu bezpieczeństwa w regionie, w tym zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego, poprzez stałe podnoszenie poziomu wyposażenia służb ratowniczych w sprzęt do likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń oraz rozwój form małej retencji.***

Realizacja zaplanowanych działań w ramach celu szczegółowego *Poprawa stanu bezpieczeństwa w regionie, w tym zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego, poprzez stałe podnoszenie poziomu wyposażenia służb ratowniczych w sprzęt do likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń oraz rozwój form małej retencji* pozwoli na stworzenie systemu szybkiego reagowania, koniecznego dla ciągłej analizy stanu środowiska oraz możliwości wystąpienia zagrożeń. Realizacja projektów w ramach omawianego celu szczegółowego przyczyni się także do zwiększenia bezpieczeństwa powodziowego,

poprzez inwestycje z zakresu retencjonowania wód. Pomoc będzie skierowana zarówno na specjalistyczny sprzęt służb ratownictwa technicznego i przeciwpożarowego, jak i na budowę infrastruktury niezbędnej dla minimalizacji możliwości wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych i ich skutków.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁹⁴ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- wyposażenie specjalistycznych służb ratownictwa technicznego i przeciwpożarowego w specjalistyczny sprzęt do zapobiegania oraz zwalczania skutków powodzi i nadzwyczajnych zagrożeń,
- działania w zakresie melioracji oraz retencjonowania wód.

Typy projektów:

- zakup specjalistycznego sprzętu ratowniczego,
- zakup specjalistycznego sprzętu ochrony przed powodzią,
- rozwój infrastruktury, w tym między innymi budowa lub remont urządzeń służących retencjonowaniu wód (jazów, zastawek, zbiorników i stopni wodnych), pod warunkiem zapewnienia pełnej zgodności z wymogami prawa UE (zgodnie z mapami zagrożenia powodziowego).

W tej grupie projektów wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych i usuwania skutków katastrof, z czego pomoc będzie dotyczyła przede wszystkim sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych. W przypadku specjalistycznego sprzętu ratowniczego, finansowaniem objęte będą służby funkcjonujące w prowadzące akcje ratownicze. Podejmowanie odpowiednich działań adaptacyjnych w ramach powyższej grupy projektów, polegających na zakupie specjalistycznego sprzętu, rozbudowie i budowie zbiorników retencyjnych oraz polderów zalewowych, pozwoli na zwiększenie możliwości zapobiegania niekorzystnym zjawiskom pogodowym, a także odpowiednim reagowaniu na nie.

W przypadku projektów z zakresu małej retencji, priorytetowe znaczenie będą miały kompleksowe zadania inwestycyjne wpisujące się w koncepcję zlewniowego podejścia do zarządzania ryzykiem powodziowym. Odpowiednim kierunkiem będzie podejmowanie interwencji zorientowanych na zwiększanie pojemności retencyjnej danej zlewni.

Ze względu na to, iż województwo lubuskie jest wysoce zagrożone możliwością wystąpienia ekstremalnych zdarzeń związanych ze zmianą klimatu, wsparcie powyższych działań jest wysoce wskazane i w dużym stopniu przyczyni się do realizacji celu szczegółowego *Poprawa stanu bezpieczeństwa w regionie, w tym zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego, poprzez stałe podnoszenie poziomu wyposażenia służb ratowniczych w sprzęt do likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń oraz rozwój form małej retencji.*

Działania podejmowane w ramach OP będą zgodne z tzw. Ramową Dyrektywą Wodną oraz tzw. Dyrektywą powodziową.

⁹⁴ Art. 87.2.b.ii CPR

Główni beneficjenci:

- Ochotnicza Straż Pożarna,
- Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią i innymi katastrofami,
- państwowe jednostki budżetowe odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią i innymi katastrofami.

Wybór projektów

W ramach PI 5.2 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Cross-financing

W ramach PI 5.2 nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 5.2. będzie udzielane w formie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 5.2., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁹⁵ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 6.1.:

Cel szczegółowy: *Poprawa stanu środowiska w regionie poprzez realizację inwestycji w sektorze gospodarki odpadami.*

Realizacja zaplanowanych działań w ramach celu szczegółowego *Poprawa stanu środowiska w regionie poprzez realizację inwestycji w sektorze gospodarki odpadami* przyczyni się do uporządkowania sektora gospodarki odpadami, zarówno komunalnymi, jak i innymi, w tym odpadami niebezpiecznymi. Działania przewidziane do wsparcia w ramach przedmiotowego celu pozwolą na zintensyfikowanie rozwoju infrastruktury niezbędnej do gospodarowania odpadami zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami. Wsparcie tego typu projektów umożliwi wypełnienie zobowiązań jakie spoczywają na krajach członkowskich, w tym Polsce, wynikających z dyrektyw UE. W tym kontekście istotny wydaje się również aspekt ekologiczny, pozwalający w znacznym stopniu zmniejszyć presję na środowisko związaną z funkcjonowaniem sektora gospodarki odpadami na terenie województwa.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁹⁶ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- budowa i rozbudowa infrastruktury związanej z gospodarowaniem odpadami.

Typy projektów:

- wsparcie inwestycji w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi w oparciu o Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami (WPGO),
- kompleksowe inwestycje w zakresie gospodarowania odpadami innymi niż komunalne (w tym zadania związane z recyklingiem),
- poprawa gospodarki odpadami niebezpiecznymi.

W tej grupie projektów wsparciem objęte zostaną przede wszystkim kompleksowe przedsięwzięcia dotyczące rozwoju systemu gospodarki odpadami komunalnymi, w których nie przewidziano komponentu dotyczącego termicznego przekształcania odpadów. Inwestycje te powinny zapewniać zintegrowane podejście, zgodne z hierarchią postępowania z odpadami na poziomie wynikającym ze zobowiązań akcesyjnych, tj. zapobieganie powstawaniu → przygotowanie do ponownego użycia → recykling → inne metody odzysku (m.in. odzysk energii) → unieszkodliwianie.

⁹⁵ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

⁹⁶ Art. 87.2.b.ii CPR

Należy mieć na uwadze, że warunkiem wsparcia projektów będzie ich uwzględnienie w planach inwestycyjnych w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, które będą podlegały zatwierdzeniu przez Ministra Środowiska.

Zadania dotyczące rozbudowy i modernizacji systemów realizowane będą zgodnie z zapisami Planu gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017 z perspektywą do 2020 roku.

Jednocześnie przewiduje się pomoc finansową dla kompleksowych projektów dotyczących odpadów innych niż komunalne, których celem będzie zapobieganie powstawaniu odpadów, przygotowanie do ponownego użycia oraz wdrażanie technologii odzysku polegających na recyklingu oraz unieszkodliwianiu odpadów. Środki zostaną również skierowane na inwestycje w zakresie całościowej poprawy gospodarki odpadami niebezpiecznymi, w szczególności w zakresie usuwania oraz unieszkodliwiania azbestu.

Wsparcie powyższych typów projektów ma znaczący wkład w realizację celu szczegółowego *Poprawa stanu środowiska w regionie poprzez realizację inwestycji w sektorze gospodarki odpadami*. Interwencja umożliwi uporządkowanie gospodarki odpadami zgodnie z dyrektywami UE (Ramową Dyrektywą o odpadach i Dyrektywą składowiskową) oraz planami inwestycyjnymi w zakresie gospodarki odpadami, zatwierdzanymi przez Ministra Środowiska, w tym pozwoli na znaczne zwiększenie poziomu recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku odpadów.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym realizujący zadania ujęte w WPGO.

Wybór projektów

W ramach PI 6.1 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

W ramach PI 6.1 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 6.1 nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji.

Duże projekty

W ramach PI 6.1., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁹⁷ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 6.2.:

Cel szczegółowy: ***Podniesienie poziomu podstawowych standardów życia mieszkańców województwa poprzez uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej.***

Sektor komunalny, w tym w dużym stopniu gospodarka wodno-ściekowa, ma szczególne znaczenie dla stanu środowiska oraz dla komfortu życia mieszkańców. Nieproporcjonalny rozwój infrastruktury wodno-ściekowej na terenie województwa lubuskiego, zmusza do przeprowadzenia istotnych działań w tym obszarze, pozwalających na uporządkowanie sektora w regionie oraz zminimalizowanie jego negatywnego wpływu na środowisko. Działania realizowane w ramach celu będą odnosiły się do obiektów już istniejących oraz budowy nowej infrastruktury. Należy zaznaczyć, że projekty będą dotyczyły określonych obszarów aglomeracji, jak i indywidualnych rozwiązań na terenach o rozproszonej zabudowie, co pozwoli na kompleksową realizację ustalonego celu, wypełniając w ten sposób zobowiązania wynikające z prawa unijnego.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego⁹⁸ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- budowa i rozbudowa infrastruktury komunalnej związanej z gospodarką wodno – ściekową.

Typy projektów:

- budowa, rozbudowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków w aglomeracjach 2-10 tys. RLM oraz systemów funkcjonujących w obszarach o rozproszonej zabudowie,
- budowa i rozbudowa systemów zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków na obszarach wiejskich.

⁹⁷ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

⁹⁸ Art. 87.2.b.ii CPR

W tej grupie projektów wsparciem objęte zostaną kompletne przedsięwzięcia dotyczące zastosowania inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodociągowymi, wyposażenia aglomeracji w odpowiednie systemy odbioru ścieków komunalnych, budowy oczyszczalni ścieków lub poprawy parametrów istniejących instalacji oraz wsparcia zagospodarowania osadów ściekowych. Podział interwencji nastąpi w oparciu o wielkość aglomeracji określoną w aktualizowanym Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Inwestycje na terenach objętych KPOŚK będą posiadały priorytetowe znaczenie dla realizacji celu szczegółowego określonego w PI 6.2.

Ze względu na to, iż rozwój sieci kanalizacyjnej na obszarach o rozproszonej zabudowie jest w większości nieopłacalny ekonomicznie lub technicznie znacznie utrudniony, w ramach pomocy regionalnej planuje się również kompleksowe wsparcie budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków, np. przydomowych lub przyzakładowych oczyszczalni ścieków. Projekty realizowane na obszarach wiejskich (poza aglomeracjami) będą uzupełnieniem interwencji w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Pomoc na powyższe zadania inwestycyjne zostanie skierowana, pod warunkiem, że będą to ekonomicznie uzasadnione i trwale finansowo rozwiązania.

Dodatkowo przewiduje się wsparcie budowy i modernizacji linii wodociągowych, w tym systemów zaopatrzenia w wodę, ujęć i stacji uzdatniania wody, a także przeznaczenie środków na zakup urządzeń i aparatury (mobilne laboratoria, instalacje kontrolno-pomiarowe) oraz kupno i remonty urządzeń służących gromadzeniu, odprowadzaniu, uzdatnianiu i przesyłowi wody. Jednakże budowa systemów zaopatrzenia w wodę nastąpi jedynie w przypadku zapewnienia właściwej gospodarki ściekowej na obszarze objętym projektem.

Ze względu na to, iż na terenie województwa lubuskiego występują znaczne dysproporcje w zakresie rozwoju gospodarki wodno-ściekowej, wsparcie powyższych działań jest zasadne i w dużym stopniu przyczyni się do uporządkowania tego sektora na terenie województwa oraz realizację celu szczegółowego, a także zobowiązań wynikających z unijnej dyrektywy dotyczącej gospodarki wodno-ściekowej.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- państwowe jednostki budżetowe realizujące zadania z zakresu monitoringu środowiska.

Wybór projektów

W ramach PI 6.2. przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem **trybu konkursowego**.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

W ramach PI 6.2 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 6.2 nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji.

Duże projekty

W ramach PI 6.2., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów⁹⁹ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 6.3.:

Cel szczegółowy: ***Ochrona i zachowanie zasobów kultury oraz dziedzictwa naturalnego regionu.***

Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego są ważnym obszarem interwencji w ramach 4OP, a realizacja zadań w ramach celu szczegółowego jest istotna i przyczyni się do powstania innowacyjnych rozwiązań poprzez wsparcie nowych form działań. Kultura jest jednym z ważniejszych czynników wpływających na rozwój społeczno-gospodarczy województwa, również w kontekście turystyki, co poprzez pomoc skierowaną na projekty infrastrukturalne realizowane w instytucjach kultury i obiektach zabytkowych, wpłynie na zwiększenie atrakcyjności województwa lubuskiego.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego¹⁰⁰ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- poprawa jakości i dostępności zasobów kultury i dziedzictwa naturalnego w regionie.

Typy projektów:

- ochrona i zachowanie obiektów zabytkowych i zasobów kultury,
- budowa, przebudowa instytucji kultury oraz dostosowanie obiektów do prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej,
- wykorzystanie dziedzictwa naturalnego i zasobów kultury do rozwoju turystyki.

⁹⁹ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

¹⁰⁰ Art. 87.2.b.ii CPR

W tej grupie projektów wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące ochrony zabytków oraz rozwoju zasobów kultury, w tym poprawy jakości funkcjonowania instytucji kultury m.in. poprzez zakup sprzętu oraz trwałego wyposażenia. Pomoc zostanie skierowana na działania wynikające z regionalnych i lokalnych strategii rozwoju, przyczyniające się w istotny sposób do dewersyfikacji lokalnej gospodarki (turystyka, produkt lokalny, działania na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego w odniesieniu do obszarów miejskich i wiejskich).

Projekty realizowane w ramach PI 6.3. wpłyną na zwiększenie atrakcyjności województwa oraz pozwolą wykorzystać istniejący potencjał związany z regionalnymi zasobami kultury, a także zwiększyć regionalną tożsamość mieszkańców województwa lubuskiego. W związku z powyższym pozwolą na realizację celu szczegółowego.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- uczelnie/szkoły wyższe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- instytucje kultury,
- organizacje pozarządowe i szkoły artystyczne,
- kościoły i związki wyznaniowe.

Wybór projektów

W ramach PI 6.3 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego. **Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.**

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym

z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Cross-financing

W ramach PI 6.3 nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 6.3. będzie udzielane w formie **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 6.3., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹⁰¹ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 6.4.:

Cel szczegółowy: ***Ochrona i wykorzystanie kapitału przyrodniczego regionu.***

Realizacja przedmiotowego celu szczegółowego pozwoli na utrzymanie wysokich standardów ekologicznych związanych z ochroną przyrody oraz krajobrazu. Ze względu na posiadane walory województwa w tym zakresie, zasoby te wymagają wsparcia. Projekty objęte pomocą w ramach powyższego celu będą dotyczyły wielu aspektów oraz obszarów, w tym rozwoju niezbędnej infrastruktury, finansowania programów ochrony przyrody oraz nowoczesnych programów edukacyjnych, a także wykorzystania lokalnych zasobów przyrodniczych. Kapitał przyrodniczy ma istotny wpływ na stan środowiska w regionie, jednakże należy mieć na uwadze, że jest on również motorem napędowym regionalnej turystyki, co dodatkowo podkreśla wagę pomocy w tym obszarze.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego¹⁰² *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- poprawa jakości i dostępności zasobów dziedzictwa naturalnego w regionie,
- budowa i rozbudowa ośrodków edukacji ekologicznej oraz wsparcie systemów monitorowania i informowania o środowisku.

¹⁰¹ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

¹⁰² Art. 87.2.b.ii CPR

Typy projektów:

- wsparcie inwestycji mających na celu podniesienie standardu bazy technicznej i wyposażenia parków krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody, w tym opracowywanie planów lub programów ochrony dla obszarów cennych przyrodniczo,
- realizacja projektów w zakresie tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich oraz pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime,
- budowa oraz modernizacja infrastruktury związanej z ochroną, a także przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków,
- wsparcie działalności gospodarczej wykorzystującej lokalne zasoby przyrodnicze oraz działalności w zakresie edukacji ekologicznej i ich promocji,
- wsparcie przedsięwzięć dotyczących sporządzenia inwentaryzacji przyrodniczej gmin.

W grupie projektów dotyczących parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody pomoc będzie dotyczyła również parków i rezerwatów położonych na obszarach Natura 2000. Jednocześnie wsparcie w zakresie tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej będzie skierowane na projekty takie jak: banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne oraz Eko-parki. Inwestycje związane z ochroną oraz przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków będą mogły być realizowane również na terenach chronionych. W grupie projektów z zakresu wsparcia działalności gospodarczej wykorzystującej lokalne zasoby przyrodnicze znajdują się poniższe działania: stawy widokowe, tereny wypoczynkowe oraz ścieżki dydaktyczne. Zadania z obszaru działalności dotyczącej edukacji ekologicznej będą miały na celu rozbudowę, modernizację i wyposażenie ośrodków prowadzących taką działalność, również na terenie parków krajobrazowych, a także przeprowadzanie spójnych i uzupełniających do ogólnopolskich, kampanii informacyjno-promocyjnych.

Pomoc jaka jest przewidziana w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.4. wpisuje się w zakres tematyczny objęty celem szczegółowym.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- organizacje pozarządowe,
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- państwowe jednostki budżetowe realizujące zadania z zakresu monitoringu środowiska,
- uczelnie/szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe.

Wybór projektów

W ramach PI 6.4 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego. **Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.**

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ **Tryb Pozakonkursowy:**

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

W ramach PI 6.4 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 6.4 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 6.4. będzie udzielane w formie **dotacji**, jednakże w obszarze komercyjnego wykorzystania lokalnych zasobów przyrodniczych przewiduje się możliwość zastosowania **IIF**.

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Duże projekty

W ramach PI 6.4., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹⁰³ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 6.5.:

Cel szczegółowy: **Poprawa stanu powietrza, środowiska akustycznego oraz wykorzystanie terenów zdegradowanych.**

W ramach celu szczegółowego przewiduje się do realizacji przedsięwzięcia, dzięki którym nastąpi spadek emisji zanieczyszczeń do powietrza, zmniejszenie presji transportu drogowego na środowisko akustyczne oraz wykorzystanie zdegradowanych terenów, z czego większość działań będzie dotyczyła obszarów miejskich lub uprzemysłowionych, w których najczęściej występują niekorzystne zjawiska, objęte pomocą w PI 6.5. Oprócz niekwestionowanego pozytywnego wpływu na środowisko, wsparte projekty zwiększą komfort życia mieszkańców terenów silnie zurbanizowanych oraz będą miały pozytywny wpływ na zdrowie mieszkańców ww. obszarów.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego¹⁰⁴ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- rekultywacja terenów zdegradowanych w celu przywrócenia ich pierwotnego stanu,
- wsparcie inwestycji w zakresie poprawy stanu środowiska w miastach,
- wsparcie systemów monitorowania i informowania o środowisku.

Typy projektów:

- rekultywacja lub remediacja miejskich terenów zdegradowanych (w tym terenów przemysłowych i powojkowych),
- wsparcie inwestycji w zakresie poprawy jakości powietrza dla sektora MŚP,
- zakup sprzętu w celu monitorowania poziomu hałasu oraz pomiaru zanieczyszczeń w obszarach miejskich.

W grupie operacji dotyczących rekultywacji terenów, głównie przemysłowych i powojkowych, wsparciem objęte zostaną przedsięwzięcia dotyczące rekultywacji lub remediacji obszarów zdegradowanych, których zadaniem będzie zamiana dotychczas pełnionych przez nie funkcji na cele inne niż środowiskowe, w wyniku czego możliwe będzie ich powtórne wykorzystanie, np. jako terenów zielonych z funkcjami rekreacyjnymi. Środki na poprawę jakości powietrza dla sektora MŚP zostaną skierowane przede wszystkim na inwestycje takie jak: instalacje oraz urządzenia (np. filtry) do redukcji zanieczyszczeń powietrza innych niż spowodowanych wyłącznie CO₂ (zanieczyszczeń pyłowych oraz gazowych), a także systemy monitoringu powietrza. W ramach PI 6.5. dofinansowane zostaną również działania z zakresu monitoringu hałasu oraz systemy pomiaru zanieczyszczeń w miastach i informowania mieszkańców o poziomach zanieczyszczeń.

¹⁰³ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

¹⁰⁴ Art. 87.2.b.ii CPR

Realizacja projektów w ramach przedmiotowego priorytetu inwestycyjnego szczególnie wpłynie na poprawę stanu powietrza oraz umożliwi jego ciągłe monitorowanie, co docelowo zapewni wprowadzenie odpowiednich działań adaptacyjnych w obszarach o przekroczonych normach środowiskowych. Pomoc dla tego typu projektów jest w pełni uzasadniona i wsparcie omawianej grupy, pozwoli na realizację celu szczegółowego *Poprawa stanu powietrza, środowiska akustycznego oraz wykorzystanie terenów zdegradowanych*.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- państwowe jednostki budżetowe realizujące zadania z zakresu monitoringu środowiska.

Wybór projektów

W ramach PI 6.5 przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem wyłącznie **trybu konkursowego**.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

W ramach PI 6.5 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 6.5 nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego

Sposób finansowania

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obarczony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego z formami wsparcia zwrotnego w postaci instrumentów inżynierii finansowej.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji.

Duże projekty

W ramach PI 6.5., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹⁰⁵ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

---

¹⁰⁵ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Oś Priorytetowa 5. Transport.

Celem głównym OP 5. jest **wzrost atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubuskiego poprzez poprawę przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej w regionie.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 5
PI 7.2.	Poprawa przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej w województwie poprzez pełne włączenie regionu w transeuropejskie sieci transportowe.
PI 7.4.	Wzmocnienie systemu kolejowych regionalnych przewozów pasażerskich i towarowych.

Transport na rzecz rozwoju i spójności terytorialnej

Rozwój sektora transportu leży w strategicznym interesie województwa lubuskiego. Stworzenie podstaw dla wysokiej mobilności mieszkańców, a także sprawnego i bezpiecznego przepływu towarów i energii, w oparciu o efektywnie funkcjonujące (inteligentne) sieci i systemy infrastrukturalne sprzyjające przestrzennemu równoważeniu procesów rozwojowych, jest jednym z elementów warunkujących stabilny, zrównoważony i długofalowy postęp. Służyć on będzie, z jednej strony, ewolucji społeczno-gospodarczej poprzez wymianę ekonomiczną i cywilizacyjną wewnątrz kraju, z drugiej – zwiększy dynamikę kontaktów międzynarodowych, także tych, które wiążą się z funkcjami tranzytowymi. Przygotowana w kontekście celów tematycznych wskazanych w pakiecie legislacyjnym UE analiza SWOT pokazuje m.in. niezadowalający stan techniczny dużej części dróg wszystkich kategorii, brak odpowiedniego skomunikowania dróg regionalnych z ciągami ekspresowymi i autostradowymi, zdegradowaną infrastrukturę kolejową czy niewystarczający udział transportu publicznego w ruchu drogowym. W związku z powyższym, w ramach Osi Priorytetowej 5. przewidziano do realizacji inwestycje dotyczące: budowy oraz modernizacji infrastruktury drogowej o znaczeniu regionalnym wraz z infrastrukturą towarzyszącą oraz modernizacji infrastruktury kolejowej. Rozbudowa powiązań drogowych miast wojewódzkich z ośrodkami regionalnymi oraz między miastami powiatowymi a ośrodkami gminnymi jest jednym z elementów efektywnego zarządzania przestrzenią, jak również narzędziem aktywizacji obszarów o nie w pełni uruchomionych potencjałach. Projekty w zakresie infrastruktury transportowej będą realizowane zgodnie z działaniami zaplanowanymi na poziomie kraju i Unii Europejskiej. W obszarze inwestycji transportowych celem będzie zakończenie realizacji rozbudowy podstawowej sieci transportowej umożliwiającej sprawne przewozy towarów i osób przy użyciu różnych rodzajów transportu, z uwzględnieniem ekologicznych właściwości transportu szynowego.

Realizacja OP 5 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, cel szczegółowy:

- poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie europejskim

oraz celu głównego: poprawa spójności społecznej i terytorialnej, cel szczegółowy:

- poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie krajowym.

Priorytet inwestycyjny 7.2.:

Cel szczegółowy: **Poprawa przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej w województwie poprzez pełne włączenie regionu w transeuropejskie sieci transportowe.**

Zgodnie z diagnozą oraz zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, region boryka się ze słabą dostępnością komunikacyjną wynikającą z braku rozwiniętej sieci dróg szybkiego ruchu oraz braku obwodnic terenów zurbanizowanych. Zły stan kluczowej sieci drogowej regionu, wpływa na zmniejszenie atrakcyjności inwestycyjnej województwa i jakości życia mieszkańców. Podejmowanie przedsięwzięć ukierunkowanych na poprawę dostępności komunikacyjnej województwa lubuskiego i zwiększenie mobilności mieszkańców, wpłynie pozytywnie na wzrost napływu kapitału decydującego o możliwościach rozwojowych regionu, a także wpłynie na wzrost bezpieczeństwa użytkowników dróg. W ramach celu szczegółowego środki zostaną skierowane na usuwanie wąskich gardeł, uzupełnianie brakujących połączeń oraz zrównoważony i efektywny transport w okresie długoterminowym. Realizacja powyższego celu wpłynie na zwiększanie mobilności regionalnej oraz na czas dojazdu do ośrodków centralnych.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego¹⁰⁶ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- infrastruktura transportu drogowego.

Typy projektów:

- inwestycje w rozbudowę regionalnej infrastruktury drogowej, w tym budowa i modernizacja przepraw mostowych w ciągach komunikacyjnych.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- pozostałe jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

Wybór projektów

W ramach PI 7.2. przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem **trybu pozakonkursowego**.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,

¹⁰⁶ Art. 87.2.b.ii CPR

- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Mając na uwadze strategiczny charakter inwestycji drogowych o znaczeniu regionalnym, które spełniają kryteria połączeń włączających w sieć TEN-T, oraz określony rodzaj beneficjenta, który, jako jedyny może realizować takie przedsięwzięcia, wybór trybu pozakonkursowego znajduje swoje uzasadnienie.

Podstawowe kryteria wsparcia w zakresie transportu drogowego zostały określone w UP i dotyczą rejestrowanego natężenia ruchu; kontynuacji ciągu; funkcji drogi; gotowości projektu do realizacji.

Cross-financing

W ramach PI 7.2 nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 7.2. będzie udzielane wyłącznie w ramach **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 7.2., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹⁰⁷ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 7.4.:

Cel szczegółowy: **Wzmocnienie systemu kolejowych regionalnych przewozów pasażerskich i towarowych.**

Realizacja celu wpłynie na stworzenie sieci kolejowej o wysokim standardzie poprzez uzupełnianie luk na głównych szlakach (magistralach) kolejowych poza siecią TEN-T o znaczeniu regionalnym. Rozwój systemu kolei wymagać też będzie podniesienia jakości świadczonych usług oraz integracji z pozostałymi gałęziami transportu i gospodarki.

W województwie lubuskim istnieje potrzeba zwiększenia udziału transportu kolejowego w przewozach zarówno osobowych, jak i towarowych, jako typu transportu mającego najmniej szkodliwy wpływ na środowisko. Jednakże zły stan infrastruktury kolejowej oraz taboru kolejowego wymaga poniesienia wysokich nakładów finansowych. Realizacja PI przyczyni się do promocji transportu publicznego.

¹⁰⁷ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Wprowadzenie nowoczesnych środków transportu kolejowego zachęci mieszkańców województwa do korzystania z tego środka transportu poprzez skrócenie czasu przejazdu, podniesienie jakości i komfortu podróży oraz wpłynie pozytywnie na poprawę stanu środowiska naturalnego. Realizacja celu wpłynie także na sprawne funkcjonowanie transportu towarowego oraz wzrost atrakcyjności przewozów kolejowych w stosunku do transportu drogowego.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego¹⁰⁸ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Typy działań:

- infrastruktura transportu kolejowego.

Typy projektów:

- modernizacja istniejącej infrastruktury kolejowej w tym:
  - modernizacja kolejowej infrastruktury dworcowej,
  - zakup taboru,
  - modernizacja linii kolejowych.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- pozostałe jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- zarządcy linii kolejowych, w tym PKP PLK SA,
- zarządcy infrastruktury dworcowej, w tym PKP S.A.

Wybór projektów

W ramach PI 7.4 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,

¹⁰⁸ Art. 87.2.b.ii CPR

- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Cross-financing

W ramach PI 7.4 nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 7.4. będzie udzielane wyłącznie w ramach **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 7.4., na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹⁰⁹ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

¹⁰⁹ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy.

Celem głównym OP 6. jest *poprawa jakości obecnych i przyszłych kadr gospodarki.*

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 6
PI 8.5.	Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez pracy, w tym osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.
PI 8.7.	Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy.
PI 8.8.	Wyrównanie szans kobiet i mężczyzn w dostępie do zatrudnienia.
PI 8.9.	Dostosowanie przedsiębiorstw i osób pracujących do zmian zachodzących w gospodarce.
PI 8.10.	Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców regionu.

Zatrudnienie i dostosowanie do zmian na rynku pracy

Warunkiem niezbędnym dla poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej regionu jest podniesienie jakości obecnych i przyszłych kadr gospodarki: pracowników przedsiębiorstw i osób pozostających bez zatrudnienia. Dzięki temu wzrastać będzie konkurencyjność przedsiębiorstw działających w regionie oraz wzrosną szanse zdobycia zatrudnienia. Aby osiągnąć te cele, wsparcie realizowane będzie w kierunkach zapewniających rozwój województwa, jak również eliminowane będą bariery ograniczające aktywność na rynku pracy. Priorytetowo traktowane będą: praktyczne formy wsparcia, automatycznie dające – oprócz umiejętności – doświadczenie w pracy zawodowej; popytowy system udzielania pomocy pozwalający na trafniejszy dobór form wsparcia, zgodny z potrzebami rynku pracy oraz jak najszersza współpraca międzysektorowa zapewniająca szeroką gamę rozwiązań sytuacji problemowych.

Realizacja OP 6 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, cel szczegółowy:

- bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy.

Priorytet inwestycyjny 8.5.:

Cel szczegółowy: ***Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez pracy, w tym osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.***

Zjawisko bezrobocia powoduje konieczność podejmowania szeregu działań mających na celu zapobieganie, a także łagodzenie jego skutków. Realizacja Osi Priorytetowej ma na celu wsparcie szeroko rozumianego rynku pracy zmierzające do przeciwdziałania zjawisku bezrobocia oraz łagodzenia jego skutków. Działania realizowane na rzecz osób pozostających bez zatrudnienia i nieaktywnych zawodowo realizowane będą poprzez diagnozę ich potrzeb zawodowych, udzielenie pomocy w uzyskaniu niezbędnych kwalifikacji, współpracę z potencjalnymi pracodawcami, wsparcie w zdobyciu doświadczenia zawodowego i wejście bądź powrót na rynek pracy. Kompleksowość planowanych działań ma zapewnić skuteczne i długotrwałe efekty, zapewnienie nowych umiejętności i kwalifikacji oraz realną szansę na zdobycie zatrudnienia. W grupie docelowej znajdują się osoby wymagające szczególnego wsparcia. Należą do nich przede wszystkim kobiety, osoby od 25 do 30 roku życia, powyżej 50 roku życia, długotrwale bezrobotne oraz niepełnosprawne. Katalog osób

znajdujących się w doświadczających specyficznych problemów na rynku pracy jest katalogiem otwartym, co umożliwi elastyczne reagowanie na potrzeby zdiagnozowane ad-hoc. Wsparcie koncentrować się będzie na obszarach o podwyższonym wskaźniku bezrobocia. Obszary takie wskazywane będą corocznie przez Instytucję Pośredniczącą w Planie działania lub równoważnym, rocznym dokumencie wdrożeniowym. Co do zasady wsparcie kierowane będzie do osób pozostających bez pracy. Wyjątkiem jest realizacja działań w ramach sieci EURES skierowanych do bezrobotnych, poszukujących pracy i pracodawców.

Katalog instrumentów wsparcia osób pozostających bez zatrudnienia jest również katalogiem otwartym. Znajdują się w nim zarówno działania realizowane przez instytucje publiczne (w tym powiatowe urzędy pracy), jak i podmioty niepubliczne. Priorytetowym założeniem jest podjęcie współpracy z pracodawcami w celu określenia potrzeb lokalnego rynku pracy i potencjalnych możliwości zatrudnienia osób z grup docelowych.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹¹⁰ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 8.5 będą realizowane działania skierowane do osób pozostających bez zatrudnienia (w przypadku działań realizowanych w ramach sieci EURES – do bezrobotnych, poszukujących pracy i pracodawców) w powiązaniu ze zdiagnozowanymi potrzebami rynku pracy. Interwencja w tym obszarze ma na celu zwiększenie szans na zatrudnienie osób pozostających bez pracy.

Typy działań:

- aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych oraz poszukujących pracy i jednocześnie nie posiadających zatrudnienia realizowana przez powiatowe urzędy pracy (tryb pozakonkursowy);
- wsparcie mobilności przestrzennej, w tym międzynarodowej w ramach sieci EURES,
- aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy niezarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy (tryb konkursowy).

Typy projektów:

- pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy,
- pośrednictwo pracy,
- działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji zawodowych osób pozostających bez zatrudnienia oraz ich lepszego dopasowania do potrzeb rynku,
- pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego osób pozostających bez zatrudnienia,
- wspieranie mobilności zawodowej,
- działania EURES związane z bezpośrednim świadczeniem usług dla bezrobotnych, poszukujących pracy i pracodawców.

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów: wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).

¹¹⁰ Art. 87.2.b.ii CPR

- Dla systemowego trybu wyboru projektów: powiatowe urzędy pracy, Wojewódzki Urząd Pracy, pozostałe instytucje rynku pracy.

Wybór projektów

W ramach PI 8.5 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego. **Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.**

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

Tryb konkursowy zastosowany zostanie w zakresie wsparcia przedsięwzięć związanych z aktywnym poszukiwaniem pracy, podnoszeniem kwalifikacji zawodowych osób pozostających bez zatrudnienia oraz ich lepszego dopasowania do potrzeb rynku, zdobyciem doświadczenia zawodowego osób pozostających bez zatrudnienia, wspieraniem mobilności zawodowej.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określone przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w zakresie wsparcia przedsięwzięć związanych z aktywnym poszukiwaniem pracy, podnoszeniem kwalifikacji zawodowych osób pozostających bez zatrudnienia oraz ich lepszego dopasowania do potrzeb rynku, zdobyciem doświadczenia zawodowego osób pozostających bez zatrudnienia, wspieraniem mobilności zawodowej oraz działaniami EURES związanymi z bezpośrednim świadczeniem usług dla bezrobotnych, poszukujących pracy i pracodawców.

Cross-financing

W ramach PI 8.5 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze sytuację osób pozostających bez zatrudnienia i poszukujących pracy, w ramach PI 8.5 planowane jest stosowanie wsparcia **dotacyjnego**.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów inżynierii finansowej.

Duże projekty

W ramach PI 8.5 nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹¹¹ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 8.7.:

Cel szczegółowy: **Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy.**

Szczególnym instrumentem pozwalającym na zwiększenie zatrudnienia jest wsparcie samozatrudnienia. Rozwój przedsiębiorczości stanowi jedną z form skutecznego przeciwdziałania bezrobociu, podnoszenia poziomu aktywności zawodowej społeczeństwa. Problem dostępu do kapitału stanowi główną barierę w wejściu na rynek dla osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Osoby pozostające bez pracy poszukujące alternatywy dla pracy w ramach etatu i chcące rozpocząć własną działalność gospodarczą, napotykają na przeszkody związane z finansowaniem swojej działalności. Osoby te bardzo często nie mogą liczyć na pozyskanie finansowania ze źródeł komercyjnych ze względu na brak odpowiedniej historii kredytowej, niedysponowanie wystarczającymi zabezpieczeniami, czy zbyt wysokie ryzyko planowanego przedsięwzięcia gospodarczego. Innymi barierami są nieznanostwo procedur, nieumiejętność pozyskania kapitału, brak wiedzy na temat dostępnych jego źródeł oraz brak informacji o rynku pracy. Istniejące podmioty wspomagające osoby chcące rozpocząć działalność gospodarczą nie posiadają natomiast wystarczającego potencjału, aby wspomóc powstające przedsiębiorstwa na pierwszym etapie rozwoju. Pomoc dla osób pozostających bez pracy chcących rozpocząć działalność gospodarczą będzie realizowana w formie dotacji, pożyczek, szkoleń, doradztwa i mentoringu. Wartością dodaną realizowanego wsparcia będzie stymulowanie rozwoju ekonomicznego i społecznego regionu. Wsparcie koncentrować się będzie na obszarach o podwyższonym wskaźniku bezrobocia. Obszary takie wskazywane będą corocznie przez Instytucję Pośredniczącą w Planie działania lub równoważnym, rocznym dokumencie wdrożeniowym.

¹¹¹ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹¹² *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 8.7 będą realizowane działania skierowane do osób pozostających bez pracy, chcących rozpocząć działalność gospodarczą poprzez pomoc w otworzeniu i prowadzeniu firmy w początkowym etapie działalności. Interwencja w tym obszarze ma na celu zwiększenie liczby miejsc pracy w regionie oraz zwiększenie aktywności zawodowej. Rozwój przedsiębiorczości jest alternatywą dla osób, które nie są w stanie odnaleźć się na rynku pracy pomimo posiadanej motywacji i pomysłu na pracę zawodową na własny rachunek.

Typy działań:

- pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej.

Typy projektów (przykładowe):

- instrumenty finansowe, w tym preferencyjne pożyczki dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej;
- bezzwrotne dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (m.in. osób niepełnosprawnych, osób powyżej 50 roku życia, osób z terenów wiejskich);
- dotacje na spłatę odsetek (interest rate subsidy);
- granty zwrotne (repayable grants);
- wsparcie doradczo-szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej przez wyspecjalizowane instytucje oraz zgodnie z wypracowanymi i obowiązującymi standardami świadczenia usług.

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów: wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów). Dla pozakonkursowego trybu wyboru projektów: podmiot wskazany przez IZ.

Wybór projektów

W ramach PI 8.7 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani

¹¹² Art. 87.2.b.ii CPR

w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Cross-financing

W ramach PI 8.7 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Środki przekazane zostaną beneficjentom w formie **dotacji**, natomiast przy wsparciu osób fizycznych planowane jest wykorzystanie instrumentów inżynierii finansowej w zakresie działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obarczony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia **dotacji** z zastosowaniem **IIF**.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów inżynierii finansowej, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Wsparcie w formie **dotacji** przewidywane jest wyłącznie dla osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnym położeniu na rynku pracy.

Duże projekty

W ramach PI 8.7. nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹¹³ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

¹¹³ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Priorytet inwestycyjny 8.8.:

Cel szczegółowy: *Wyrównanie szans kobiet i mężczyzn w dostępie do zatrudnienia.*

Ważnym elementem realizacji całego Programu jest zachowanie równości szans kobiet i mężczyzn. Grupą znajdującą się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy są kobiety powracające na rynek pracy po okresie dezaktywizacji związanej z opieką nad dzieckiem, jak również po okresie opieki nad osobami zależnymi. Brak dostępu do usług opiekuńczych dla osób bezwzględnie ich potrzebujących (dzieci, osoby niepełnosprawne, osoby starsze), odpowiednich systemów urlopowych i elastycznych form zatrudnienia dla obojga rodziców często utrudnia kobietom uczestniczenie w rynku pracy lub podjęcie pracy w pełnym wymiarze czasu. Kobiety posiadające dzieci pracują mniej w porównaniu z kobietami bezdzietnymi, podczas gdy mężczyźni posiadający dzieci pracują więcej niż mężczyźni bezdzietni¹¹⁴. Znaczący wpływ rodzicielstwa na uczestnictwo w rynku pracy wiąże się z tradycyjnym podziałem ról ze względu na płeć oraz z brakiem wystarczającej liczby placówek opieki nad dziećmi. Zajmowanie się innymi osobami wymagającymi opieki również ma silny wpływ na możliwość utrzymania się na rynku pracy kobiet i mężczyzn; wyzwanie to jest tym istotniejsze im szybciej postępuje starzenie się społeczeństwa. Długi okres wyłączenia z życia zawodowego wpływa również na dezaktualizację wiedzy, umiejętności i kwalifikacji osób opiekujących się dziećmi i osobami zależnymi. Dlatego niezwykle ważne jest stworzenie warunków do godzenia ról rodzinnych i zawodowych, m.in. poprzez wsparcie tworzenia i funkcjonowania instytucji opieki nad małymi dziećmi, upowszechnienie elastycznych form zatrudnienia oraz zaktualizowanie kwalifikacji pracowników powracających do pracy lub ich przekwalifikowanie przy współpracy z pracodawcami. W przypadku projektów dotyczących usług opiekuńczych dla dzieci do lat 3 odbiorcami wsparcia będą wszyscy rodzice (zarówno pracujący jak i niepracujący) doświadczający trudności w dostępie do zatrudnienia lub jego kontynuacji. W pozostałych przypadkach wsparcie skierowane będzie do osób pracujących powracających do pracy po urloпах macierzyńskich/rodzicielskich/wychowawczych oraz po okresie opieki nad osobami zależnymi. Wsparcie koncentrować się będzie na obszarach o niskiej dostępności opieki dla dzieci do lat 3. Obszary takie wskazywane będą corocznie przez Instytucję Pośredniczącą w Planie działania lub równoważnym, rocznym dokumencie wdrożeniowym.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹¹⁵ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 8.8 będą realizowane działania skierowane do osób doświadczających nierówności na rynku pracy poprzez wsparcie opieki nad osobami zależnymi oraz dostosowanie trybu pracy do aktualnej sytuacji życiowej. Interwencja w tym obszarze ma na celu wyrównanie szans na rynku pracy i usunięcie barier utrudniających rozwijanie aktywności zawodowej.

¹¹⁴ Sprawozdanie Komisji dla Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Równość kobiet i mężczyzn – 2010 r.

¹¹⁵ Art. 87.2.b.ii CPR

Typy działań:

- wdrażanie i upowszechnianie rozwiązań służących godzeniu życia zawodowego i rodzinnego oraz wspierających powrót do pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dzieci oraz osób zależnych..

Typy projektów:

- wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia poprzez m.in. tworzenie oraz rozwój żłobków i klubów dziecięcych, wsparcie usług świadczonych przez dziennego opiekuna, wsparcie istniejących form opieki nad dziećmi do lat 3 przyczyniających się do zwiększenia liczby miejsc w ww. placówkach,
- promocja i wdrożenie elastycznych form zatrudnienia, przy uwzględnieniu modelu *flexicurity*,
- wspieranie aktywizacji zawodowej osób powracających na rynek pracy po urloпах macierzyńskich/rodzicielskich/wychowawczych oraz po okresie opieki nad osobami zależnymi.

Główni beneficjenci:

Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).

Wybór projektów

W ramach PI 8.8 przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem **trybu konkursowego**.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

Cross-financing

W ramach PI 8.8 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na rodzaj projektów, które mają zostać objęte dofinansowaniem oraz sytuację odbiorców, udzielane w ramach PI 8.8 wsparcie będzie mieć formę **dotacji**.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów inżynierii finansowej.

Duże projekty

W ramach PI 8.8. nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹¹⁶ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

¹¹⁶ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Priorytet inwestycyjny 8.9.:

Cel szczegółowy: ***Dostosowanie przedsiębiorstw i osób pracujących do zmian zachodzących w gospodarce.***

Wskaźnik zatrudnienia w regionie jest w znacznej mierze tworzony przez przedsiębiorców z sektora MŚP. W celu przeciwdziałania wzrostowi bezrobocia wywołanego zmianami zachodzącymi w gospodarce, należy w zarządzaniu procesami adaptacyjnymi i modernizacyjnymi wspomóc przedsiębiorstwa. Jak wynika z analizy SWOT (analiza w odniesieniu do CT), przedsiębiorcy, w szczególności mikroprzedsiębiorcy, mają utrudniony dostęp do zewnętrznego finansowania, w tym do inwestowania w poprawę jakości i umiejętności swojej kadry pracowniczej. Wdrożenie procesów modernizacyjnych i adaptacyjnych przez przedsiębiorstwa jest konieczne dla utrzymania się na rynku i zachowania (a w przyszłości również wzrostu) zatrudnienia. Procesy te wiążą się bezpośrednio z koniecznością ciągłej aktualizacji, podnoszenia i zmiany kwalifikacji oraz umiejętności pracowników. Istotną, z punktu widzenia poprawy jakości kadr przedsiębiorstw, jest właściwa identyfikacja potrzeb i trendów obecnych na rynku pracy. Dlatego, w wypadku wsparcia szkoleniowego, zagwarantowane musi być podejście popytowe, w którym to przedsiębiorca decyduje o tematyce szkoleń. Tego rodzaju podejście uzależnione jest od powstania i sprawnego działania bazy podmiotów oferujących szkolenia (rejestr usług rozwojowych).

Wsparciem zostaną objęte także przedsiębiorstwa przechodzące procesy restrukturyzacyjne oraz pracownicy zagrożeni utratą zatrudnienia lub będący w okresie wypowiedzenia, osoby zwolnione w krótkim terminie z przyczyn dotyczących zakładu pracy, a także odchodzące z rolnictwa. Zmiana struktury zatrudnienia na wsi jest niezbędnym elementem poprawy sytuacji gospodarczej w regionie.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹¹⁷ ***do uzupełnienia w kolejnym etapie prac***

W ramach PI 8.9 będą realizowane działania skierowane do przedsiębiorstw oraz ich pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami. Interwencja w tym obszarze ma na celu podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw oraz poprawę jakości kadr gospodarki. Dzięki popytowemu systemowi dystrybucji usług rozwojowych zapewniony zostanie właściwy dobór narzędzi do potrzeb przedsiębiorców. Równocześnie wsparcie uzyskają pracownicy restrukturyzowanych przedsiębiorstw (w ramach outplacementu) oraz osoby odchodzące z rolnictwa.

Typy działań:

- realizacja popytowego systemu dystrybucji usług rozwojowych dla MŚP i ich pracowników;
- programy outplacementowe dla pracowników przedsiębiorstw oraz wsparcie osób odchodzących z rolnictwa.

Typy projektów:

- wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw w oparciu o popytowy system dystrybucji usług rozwojowych;

¹¹⁷ Art. 87.2.b.ii CPR

- dostarczanie kompleksowych usług (szkoleniowych, doradczych, diagnostycznych) odpowiadających na potrzeby przedsiębiorstw w oparciu o popytowy system dystrybucji usług rozwojowych;
- wsparcie na rzecz zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmiany gospodarczej;
- zapewnienie przedsiębiorcy, który znalazł się w sytuacji kryzysowej wsparcia doradczego w zakresie opracowania i wdrożenia planu rozwoju działalności / planu restrukturyzacji;
- szkolenia przekwalifikowujące i usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności zawodowych oraz pomoc w wyborze odpowiedniego zawodu kierowane do osób odchodzących z rolnictwa;
- wsparcie typu outplacement.

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów: wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów);
- Dla pozakonkursowego trybu wyboru projektów: podmiot finansujący usługi rozwojowe (IZ lub podmiot wskazany/wybrany przez IZ).

Wybór projektów

W ramach PI 8.9 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

Tryb konkursowy zastosowany zostanie przy realizacji projektów outplacementowych oraz skierowanych do osób odchodzących z rolnictwa. Tryb ten pozwoli wybrać do dofinansowania projekty o najwyższej wartości przy spodziewanej podaży projektów wyższej niż dostępna alokacja.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,

- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie przy realizacji popytowego systemu dystrybucji usług rozwojowych dla MŚP. Oznacza to, że odbiorca wsparcia samodzielnie decyduje o rodzaju usługi rozwojowej bazując na analizie własnych potrzeb i deficytów, otrzymuje narzędzia, które umożliwiają mu indywidualny wybór oferty edukacyjnej/rozwojowej. Ponadto wyeliminowani zostaną pośrednicy i dominujący wpływ instytucji edukacyjnych oraz administracji na ofertę rozwojową.

Cross-financing

W ramach PI 8.9 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

W ramach PI 8.9. zaplanowano bezzwrotną refundację kosztów usługi rozwojowej. Z uwagi na rodzaj projektów, które mają zostać objęte dofinansowaniem oraz sytuację odbiorców, udzielane wsparcie będzie mieć charakter **dotacji**.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów inżynierii finansowej.

Duże projekty

W ramach PI 8.9. przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹¹⁸ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 8.10.:

Cel szczegółowy: ***Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców regionu.***

Zmieniająca się struktura demograficzna oraz idące za nią zmiany w przepisach krajowych dotyczących określenia minimalnego wieku emerytalnego, wymuszają konieczność podjęcia działań mających na celu wydłużenie aktywności zawodowej mieszkańców regionu. W tym zakresie, istotne jest stworzenie odpowiedniego zabezpieczenia zdrowotnego m.in. poprzez zapewnienie warunków sprzyjających poprawie i utrzymaniu dobrego stanu zdrowia osób aktywnych zawodowo. Aby redukować niekorzystne zjawiska z tym związane, planuje się wdrożenie programów kierowanych do osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej ze względów zdrowotnych. Efekt ten osiągnięty zostanie poprzez wspieranie działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz wczesną diagnostykę i specjalistyczne leczenie (w tym rehabilitację) w zakresie chorób mających największy wpływ na aktywność zawodową.

¹¹⁸ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Profilaktyka jest jednym z podstawowych działań warunkujących zdrowsze życie zawodowe – zmniejsza ryzyko wystąpienia choroby, a przypadku wystąpienia wczesne jej rozpoznanie i szybkie podjęcie leczenia. W związku z tym planowane jest wdrożenie programów w zakresie profilaktyki zdrowotnej (pierwotnej i wtórnej) dotyczących w szczególności chorób najczęściej obserwowanych w regionie oraz wynikających ze specyficznych uwarunkowań regionalnych. Wspierane będą także działania w zakresie rehabilitacji zdrowotnej, ułatwiające powrót rekonwalescentów na rynek pracy. Wobec osób, które nie są w stanie ze względów zdrowotnych kontynuować zatrudnienia na swoim stanowisku pracy konieczne jest przeprowadzenie programów przekwalifikowania oraz zmiany stanowiska/miejsca pracy. Co do zasady wsparcie kierowane będzie do osób pracujących z wyjątkiem programów rehabilitacyjnych, w których brać udział będą zarówno pracujący jak i osoby bez zatrudnienia.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹¹⁹ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 8.10 będą realizowane działania skierowane do osób kwalifikujących się do profilaktyki, leczenia lub rehabilitacji zdrowotnej, pracujących, w tym zwłaszcza osób pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie oraz do pracodawców w zakresie promocji profilaktyki. Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę stanu zdrowia osób pracujących lub ich przekwalifikowanie zawodowe (w celu podjęcia aktywności zawodowej w obszarze lepiej odpowiadającym możliwościom zdrowotnym), co będzie mieć bezpośredni wpływ na wyrównanie szans na rynku pracy i realne wydłużenie aktywności zawodowej.

Typy działań:

- zapobieganie przedwczesnemu przerwaniu działalności zawodowej.

Typy projektów:

- wdrożenie programów przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie,
- rozwój profilaktyki zdrowotnej ukierunkowanej w szczególności na wykrywanie chorób układu krążenia, układu ruchu, chorób onkologicznych (między innymi: raka jelita grubego, szyjki macicy, piersi),
- opracowanie i wdrożenie projektów profilaktycznych dot. chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu,
- opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji leczniczej ułatwiających powroty do pracy,
- opracowanie i wdrożenie programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy,
- wdrożenie programów zdrowotnych dla osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej ze względów zdrowotnych, w zakresie wykraczającym poza finansowanie w ramach systemu powszechnych świadczeń zdrowotnych.

¹¹⁹ Art. 87.2.b.ii CPR

Główni beneficjenci:

- Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).

Wybór projektów

W ramach PI 8.10 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego. **Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.**

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

Tryb konkursowy obejmie pozostałe działania objęte zakresem wsparcia w ramach PI 8.10. Tryb ten pozwoli wybrać do dofinansowania projekty o najwyższej wartości przy spodziewanej podaży projektów wyższej niż dostępna alokacja.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany w związku z realizacją wsparcia skierowanego na rozwój profilaktyki nowotworowej w kierunku wykrywania raka jelita grubego, szyjki macicy i raka piersi, opracowanie i wdrożenie projektów profilaktycznych dot. chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu oraz opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji leczniczej ułatwiających powroty do pracy.

Cross-financing

W ramach PI 8.10 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na rodzaj projektów, które mają zostać objęte dofinansowaniem oraz sytuację odbiorców, udzielane w ramach PI 8.10 wsparcie będzie mieć formę **dotacji**.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów inżynierii finansowej.

Duże projekty

W ramach PI 8.10. nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹²⁰ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

---

¹²⁰ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Oś Priorytetowa 7. Równowaga społeczna.

Celem głównym OP 7. jest **zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego i niwelowanie dysproporcji społecznych.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 7
PI 9.4.	Upowszechnienie aktywizacji zawodowej, społecznej, zdrowotnej i edukacyjnej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
PI 9.7.	Zwiększenie dostępności usług społecznych i zdrowotnych.
PI 9.8.	Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w regionie.
PI 9.9.	Wzrost aktywności społeczności lokalnych w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Wykluczenie społeczne i ubóstwo

Wykluczenie społeczne i związane z nim ubóstwo są najpoważniejszymi barierami rozwoju kapitału ludzkiego. Są to zjawiska wielowymiarowe o zróżnicowanych przyczynach i skutkach, posiadające tendencję do multiplikowania się w kolejnych pokoleniach. Tym istotniejsze jest podjęcie działań mających na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu. Pomoc osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej każdorazowo musi być zindywidualizowana, odpowiadająca na ich potrzeby i dopasowana do ich możliwości. Istotna jest również ciągłość i długotrwałość wsparcia oraz stałe monitorowanie zmian sytuacji życiowej osób otrzymujących pomoc. Trafna analiza potrzeb, kompleksowość i wieloetapowość wsparcia są niezbędnymi czynnikami skutecznej pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Jednocześnie priorytetem jest dalsze usprawnianie systemu pomocy społecznej, promocja aktywnej integracji społeczno-zawodowej oraz rozwiązań z dziedziny ekonomii społecznej. Niezbędnym warunkiem poprawy sytuacji jest zwiększenie współpracy międzysektorowej.

Realizacja OP 7 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: poprawa spójności społecznej i terytorialnej, cele szczegółowe:

- wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym;
- ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług,
- włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane.

Priorytet inwestycyjny 9.4.:

Cel szczegółowy: **Upowszechnienie aktywizacji zawodowej, społecznej, zdrowotnej i edukacyjnej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.**

Jak wynika z analizy SWOT (w odniesieniu do CT), w województwie brakuje wystarczających rozwiązań systemowych dotyczących aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz sprawnego systemu angażującego wszystkie podmioty (publiczne i niepubliczne) realizujące zadania związane z ograniczeniem ubóstwa. Istotnym więc elementem wsparcia jest eliminowanie barier, na które napotykają osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym. Problem wykluczenia dotyczy w głównej mierze osób długotrwale bezrobotnych, osób starszych, niepełnosprawnych, młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, osób opuszczających zakłady karne, postrzeganych w

sposób stereotypowy przez otoczenie społeczne i pracodawców, jako pracownicy mniej efektywni. Dla tych osób zostaną zastosowane instrumenty aktywnej integracji, mające na celu przywrócenie ich na rynek pracy, poprzez poprawę zdolności lub możliwości zatrudnienia oraz wyeliminowanie przeszkód napotykanym przez osoby i rodziny w procesie dostępu do praw i usług społecznych. Niezbędnym elementem skoordynowanych działań zmierzających do eliminacji wykluczenia społecznego jest współpraca międzysektorowa instytucji publicznych, organizacji pozarządowych i pracodawców. Co do zasady wsparcie kierowane będzie do osób, wobec których typowe instrumenty aktywizacji zawodowej (m.in. oferowane w OP 6) nie są wystarczające ze względu na wielkowsymiarowość społecznych problemów, które je bezpośrednio dotyczą.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹²¹ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 9.4 będą realizowane działania skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez aktywne formy aktywizacji społecznej i zawodowej. Interwencja w tym obszarze ma na celu trwałą integrację społeczną i zawodową osób objętych wsparciem. Kompleksowe i zindywidualizowane wsparcie nakierowane na wzrost samodzielności życiowej pozwoli ograniczyć sferę wykluczenia społecznego.

Typy działań:

- programy aktywnej integracji realizowane przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie (tryb pozakonkursowy);
- aktywna integracja osób wykluczonych (tryb konkursowy).

Typy projektów:

- programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej, zawodowej;
- usługi reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej w szczególności w CIS, KIS, ZAZ, WTZ;
- programy na rzecz integracji społeczności marginalizowanych obejmujące kompleksowe działania z zakresu edukacji, zdrowia, zatrudnienia, pomocy społecznej prowadzące do aktywizacji społecznej i zawodowej społeczności marginalizowanych.

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów: wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).

Dla systemowego trybu wyboru projektów: ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, regionalny ośrodek polityki społecznej.

Wybór projektów

W ramach PI 9.4 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- ✓ **Tryb konkursowy:**

¹²¹ Art. 87.2.b.ii CPR

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego. **Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.**

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

Trybem konkursowym objęte zostaną natomiast programy na rzecz integracji społeczności marginalizowanych obejmujące kompleksowe działania z zakresu edukacji, zdrowia, zatrudnienia, pomocy społecznej prowadzące do aktywizacji społecznej i zawodowej społeczności marginalizowanych oraz usługi reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej w szczególności w CIS, KIS, ZAZ, WTZ.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określone przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany w związku z realizacją programów na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowanych na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej, zawodowej.

Cross-financing

W ramach PI 9.4 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na rodzaj projektów, które mają zostać objęte dofinansowaniem oraz sytuację odbiorców, osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym czy też podmiotów i społeczności, których działania ukierunkowane są na poprawę sytuacji osób będących w najtrudniejszej sytuacji, udzielane w ramach całej OP 9 wsparcie będzie mieć formę **dotacji**.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów inżynierii finansowej.

Duże projekty

W ramach PI 9.4 nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹²² oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 9.7.:

Cel szczegółowy: **Zwiększenie dostępności usług społecznych i zdrowotnych.**

Na terenie województwa tylko 5 powiatów prowadzi ośrodki interwencji kryzysowej, podczas gdy liczba osób wymagających specjalistycznego wsparcia stale się zwiększa. Dlatego ważne jest, by w każdym powiecie działał podmiot oferujący usługi interwencyjne. Kolejnym problemem jest niedostatecznie rozwinięta sieć mieszkań komunalnych i chronionych, z których mogłyby korzystać osoby opuszczające placówki opiekuńczo – wychowawcze, zakłady dla nieletnich oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze i przygotowujące się do samodzielnego życia, osoby z niepełnosprawnością, osoby bezdomne oraz osoby starsze. Innym rozwiązaniem właściwym dla osób które zamieszkują samodzielnie lub z rodziną, jest tworzenie dziennych domów pobytu i klubów, oraz rozwój środowiskowych usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych i pielęgnacyjnych dla osób niezdolnych do pracy (w tym niepełnosprawnych), w miejscu zamieszkania osoby potrzebującej pomocy. Realizacja Osi Priorytetowej ma zniwelować zdiagnozowany problem dotyczący niewystarczającej dostępności do usług publicznych na terenie województwa. Niemniej ważne, z punktu widzenia budowania społeczeństwa obywatelskiego i wzmacniania podmiotowości obywateli, jak również ich aktywizacji w życiu społeczno-zawodowym jest zapewnienie wsparcia w postaci poradnictwa prawnego i obywatelskiego. Nowym rodzajem wsparcia będzie profilaktyka skierowana do dzieci i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (w tym rodzin zagrożonych dysfunkcją i niewydolnością wychowawczą), rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne oraz osób starszych, których liczba będzie systematycznie wzrastać. Wsparcia wymaga również system pieczy zastępczej, w szczególności w celu jego deinstytucjonalizacji, co w znacznym stopniu zapobiegnie procesowi powielania wykluczenia społecznego oraz pomoże w dostosowaniu systemu pieczy zastępczej do zmieniających się przepisów krajowych w kwestii liczby dzieci przebywających w poszczególnych typach placówek. Działania w tym zakresie zwiększą dostęp do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów

¹²² Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹²³ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 9.7 będą realizowane działania skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez zwiększenie dostępu do usług społecznych. Interwencja w tym obszarze ma na celu trwałą integrację społeczną i zawodową osób objętych wsparciem.

Typy działań:

- świadczenie spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych (pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, opiekuńczych i zdrowotnych) w celu zwiększenia ich dostępności.

Typy projektów:

- wsparcie rozwoju usług rodzinnej pieczy zastępczej;
- wsparcie rozwoju usług opiekuńczych, zdrowotnych, rehabilitacyjnych i pielęgnacyjnych skierowanych do osób niesamodzielnych (w tym niepełnosprawnych i starszych);
- wsparcie rozwoju usług pomocy środowiskowej, usług wspierających i interwencyjnych dla rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- zapewnienie dostępu do usług bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Główni beneficjenci:

- Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).

Wybór projektów

W ramach PI 9.7 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

Tryb konkursowy obejmie działania na rzecz zwiększenia jakości i dostępności usług społecznych i zdrowotnych. W tym wypadku zasadnym jest zapewnienie konkurencyjnego trybu wyboru w celu umożliwienia doboru projektów najwyższej wartości i jakości usług. Podyktowane to jest mnogością podmiotów świadczących usługi w ograniczonym zakresie.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi

¹²³ Art. 87.2.b.ii CPR

priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany w związku z realizacją wsparcia skierowanego na zwiększenie dostępności spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych.

W ramach PI 9.7 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 9.7 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na rodzaj projektów, które mają zostać objęte dofinansowaniem oraz sytuację odbiorców, osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym, czy też podmiotów i społeczności, których działania ukierunkowane są na poprawę sytuacji osób będących w najtrudniejszej sytuacji, udzielane w ramach PI 9.7. wsparcie będzie mieć wyłącznie formę **dotacji**.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów inżynierii finansowej.

Duże projekty

W ramach PI 9.7 nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹²⁴ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

¹²⁴ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Priorytet inwestycyjny 9.8.:

Cel szczegółowy: **Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w regionie.**

Słabą stroną województwa jest niewielka ilość inicjatyw w zakresie powstawania i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej. Ważne jest zatem stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi adaptacyjnych form zatrudnienia, w tym w sektorze ekonomii społecznej, która łącząc cele społeczne z ekonomicznymi stanowi skuteczny instrument aktywizacji osób doświadczających trudności związanych z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy. Duże znaczenie ma wspieranie podmiotów ekonomii społecznej na każdym etapie rozwoju oraz finansowanie działań promocyjnych. Wsparcie w ramach Osi Priorytetowej będzie przeznaczone nie tylko dla podmiotów ekonomii społecznej, ale również dla instytucji powołanych do jej wspierania, które poprzez dostarczanie niezbędnej wiedzy i doświadczenia w zakresie zasad prowadzenia działalności gospodarczej, zarządzania zasobami ludzkimi czy stosowania przepisów prawnych, pomoc w poszerzaniu działalności i zdobywaniu zleceń, umożliwią rozwój i funkcjonowanie gospodarki społecznej w regionie. Wsparcie skierowane bezpośrednio do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym opierać się będzie na tworzeniu nowych oraz wzmocnieniu istniejących przedsiębiorstw społecznych poprzez zwiększanie w nich zatrudnienia.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹²⁵ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 9.8 będą realizowane działania skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez wsparcie podmiotów ekonomii społecznej. Interwencja w tym obszarze ma na celu trwałą integrację społeczną i zawodową osób objętych wsparciem oraz poprawę jakości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej. Praca i współodpowiedzialność za wspólne przedsięwzięcie biznesowe pozwoli na skuteczną integrację i usamodzielnienie odbiorców wsparcia. Koniecznym dla rozwoju sektora ekonomii społecznej jest wsparcie otoczenia przedsiębiorstw społecznych, które napotykają na specyficzne bariery rozwoju, nieznane w tradycyjnej przedsiębiorczości.

Typy działań:

- wsparcie podmiotów ekonomii społecznej realizowane przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (tryb pozakonkursowy);
- wsparcie dla tworzenia nowych oraz wzmocnienie istniejących podmiotów ekonomii społecznej (tryb konkursowy).

Typy projektów:

- rozwój sieci wsparcia ekonomii społecznej,
- koordynacja i monitoring sektora ekonomii społecznej w regionie,
- tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej,
- tworzenie miejsc pracy w sektorze przedsiębiorczości społecznej poprzez m.in. wsparcie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej.

¹²⁵ Art. 87.2.b.ii CPR

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów: wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).
- Dla pozakonkursowego trybu wyboru projektów: ośrodki wsparcia ekonomii społecznej oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

Wybór projektów

W ramach PI 9.8 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego. **Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.**

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany w celu prowadzenia monitoringu ekonomii społecznej w województwie lubuskim oraz rozwoju sieci wsparcia ekonomii społecznej.

Tryb konkursowy obejmie natomiast pozostałe działania, aby wybrać do dofinansowania projekty o najwyższej wartości przy spodziewanej podaży projektów wyższej niż dostępna alokacja oraz umożliwiając realizację projektów przez większą liczbę wnioskodawców.

Cross-financing

W ramach PI 9.8 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Instrumenty inżynierii finansowej zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, gdzie efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia, przy czym projekt obciążony jest niskim stopniem ryzyka.

Przewiduje się możliwość łączenia **dotacji z IIF**.

Obszary niezbędnej interwencji w zakresie zastosowania instrumentów zwrotnych, ich rodzaju oraz typów beneficjentów mogących korzystać ze wsparcia zostaną określone w odrębnym badaniu, które ma na celu zdiagnozowanie i wskazanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do finansowania zewnętrznego inwestycji. Badanie zostanie przeprowadzone do końca 2014 r.

Duże projekty

W ramach PI 9.8 nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹²⁶ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 9.9.:

Cel szczegółowy: **Wzrost aktywności społeczności lokalnych w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.**

W kontekście realizacji celu mającego przysłużyć się rozwojowi lokalnemu, szczególnie ważne jest zachęcanie lokalnych społeczności do poszukiwania rozwiązań oddolnych tam, gdzie wyzwania danego obszaru wymagają przeprowadzenia zmian strukturalnych. Może to być realizowane poprzez budowanie zdolności do działania i generowania przedsięwzięć innowacyjnych (w tym innowacji społecznej), przedsiębiorczości i umiejętności reagowania na zmiany, za pomocą odkrywania i wzmacniania niewykorzystanego dotąd potencjału drzemącego w społecznościach lokalnych. Wspieranie podmiotowości lokalnej przez zwiększanie partycypacji społecznej i budowanie poczucia sprawstwa pozwoli skuteczniej realizować polityki unijne. Dodatkowo wspieranie zarządzania wielopoziomowego daje społecznościom lokalnym okazję do pełnego uczestnictwa w realizacji celów UE na wszystkich obszarach, w tym na obszarach wiejskich.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹²⁷ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 9.9 będą realizowane działania skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym za pośrednictwem społeczności i organizacji lokalnych. Interwencja w tym obszarze ma na celu trwałą integrację społeczną i zawodową osób objętych wsparciem, zwiększenie poczucia

¹²⁶ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

¹²⁷ Art. 87.2.b.ii CPR

partycypacji społeczności lokalnych w podejmowanych decyzjach dotyczących funkcjonowania otoczenia lokalnego. Zwiększenie poczucia sprawstwa wpłynie bezpośrednio na możliwości rozwiązania problemów społecznych.

Typy działań:

- wsparcie rozwoju lokalnego.

Typy projektów:

- działania na rzecz aktywności społeczności lokalnych i rozwoju lokalnego, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności marginalizowanych, ukierunkowane w szczególności na obszary biedy, obszary rewitalizowane, obszary wiejskie.

Główni beneficjenci:

- Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).

Wybór projektów

W ramach PI 9.9 przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem **trybu konkursowego**.

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

Cross-financing

W ramach PI 9.9 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na charakter planowanych przedsięwzięć oraz ich odbiorców, udzielane w ramach PI 9.9. wsparcie będzie mieć charakter **dotacji**.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów inżynierii finansowej.

Duże projekty

W ramach PI 9.9 nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹²⁸ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku *EFS do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

¹²⁸ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Oś Priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja.

Celem głównym OP 8. jest **poprawa jakości kształcenia w regionie.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 8
PI 10.1.	Zmniejszenie nierówności w dostępie do wysokiej jakości kształcenia na poziomie ogólnym.
PI 10.3.	Upowszechnienie kształcenia ustawicznego osób dorosłych.
PI 10.3. bis	Podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe.

Edukacja przez całe życie

Kluczowym wyzwaniem dla systemu oświaty w kraju i w regionie jest dostosowanie form i metod nauczania do potrzeb rynku pracy. Jest to proces niezwykle skomplikowany ze względu na dynamiczne zmiany zachodzące w gospodarce i społeczeństwie. System nauczania powinien zwiększać swój zasięg obejmując wsparciem osoby na każdym etapie życia – począwszy od edukacji przedszkolnej, na kształceniu osób dorosłych (formalnym i pozaformalnym) skończywszy. Kształcenie powinno zostać w większym stopniu zintegrowane z rynkiem pracy. Nie może jednak być to system jednokierunkowy, powinien dawać umiejętności i wiedzę pozwalającą na możliwie szybkie przekwalifikowanie się w przyszłości. Istotnym elementem systemu powinno być likwidowanie barier, zarówno geograficznych, jak i społecznych, finansowych i zdrowotnych, w dostępie do edukacji. Wyrównanie szans w dostępie do edukacji bezpośrednio wpływa na wyrównanie szans na rynku pracy.

Realizacja OP 8 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: spójność społeczna i aktywność zawodowa, cele szczegółowe:

- poprawa jakości kształcenia;
- zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy;
- lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach.

Priorytet inwestycyjny 10.1.:

Cel szczegółowy: **Zmniejszenie nierówności w dostępie do wysokiej jakości kształcenia na poziomie ogólnym.**

Niezwykle istotnym działaniem w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych jest jakość i dostępność kształcenia. Z punktu widzenia rozwoju dziecka, ogromną rolę należy przypisać edukacji przedszkolnej i podstawowej, która ma zdecydowany wpływ na późniejszy proces kształcenia. Dotyczy to w szczególności sposób dzieci z niepełnosprawnościami, u których możliwie wczesna edukacja przedszkolna ma znaczenie rehabilitacyjne oraz zapobiega wykluczeniu społecznemu rodziny umożliwiając rodzicom, zwłaszcza matkom, aktywność zawodową i pełnienie innych ról społecznych. Istotnymi elementami poprawy jakości kształcenia w regionie jest zarówno zwiększenie dostępności jak i poprawienie jakości edukacji przedszkolnej. Jakość edukacji na tym poziomie, różnorodność zajęć i wysokie kwalifikacje kadry pedagogicznej w przedszkolach mają bezpośredni wpływ na właściwy rozwój edukacyjny dziecka oraz płynne i bezkonfliktowe przejście do etapu szkoły podstawowej. Oprócz działań upowszechniających i podnoszących jakość edukacji przedszkolnej, realizowane będą również

działania zmierzające do wyrównywania i stałego podnoszenia poziomu kształcenia na etapie szkoły podstawowej, gimnazjum i nauczania ponadgimnazjalnego w regionie. Dodatkowo gimnazjaliści powinni być objęci doradztwem zawodowym, tak, aby wybór szkoły ponadgimnazjalnej jednocześnie odpowiadał preferencjom ucznia i zapotrzebowaniu rynku pracy. Organizacja zajęć w zakresie poradnictwa zawodowego i edukacyjnego, już na tym etapie kształcenia, pomoże w odnalezieniu swojego miejsca na rynku pracy, które będzie w przyszłości dawało im satysfakcję zawodową. Ponadto, mając na uwadze fakt, że o sukcesie szkoły stanowi praca osób do niej uczęszczających, konieczne jest wspieranie rozwoju zarówno najzdolniejszych uczniów, jak i tych, którzy osiągają najłabsze wyniki bądź z innych przyczyn potrzebują szczególnego wsparcia. Planowane działania bezpośrednio przyczynią się także do przeciwdziałania występującemu w wojewódzkich szkołach zjawisku segregacji i rozwarstwienia społecznego, a w dalszej perspektywie czasowej pozwolą na wykorzystanie potencjału dobrze wykształconych młodych ludzi na regionalnym rynku pracy. Problemem szkół w regionie są braki w zakresie wyposażenia w nowoczesne pomoce dydaktyczne, w szczególności w sprzęt komputerowy – odsetek szkół posiadających takie wyposażenie znacznie odbiega od średniej UE. Tymczasem, kompetencje informatyczne wskazywane są jako jedne z kluczowych dla samorealizacji i rozwoju osobistego każdego człowieka. W związku z powyższym, planowane jest podjęcie działań zmierzających do zwiększenia stosowania przez nauczycieli technologii informacyjno-komunikacyjnych (dalej: TIK) w procesie edukacyjnym, a w konsekwencji podniesienie kompetencji uczniów w tym zakresie w procesie uczenia się. Przewidywane jest także zapewnienie wyposażenia szkół w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do realizacji programów nauczania z wykorzystaniem TIK, jako bazy technologicznej do rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli.

Szczególne problemy w zakresie edukacji osób niepełnosprawnych wiążą się ze szkołami specjalnymi, przysposabiającymi do pracy młodzież z upośledzeniem umysłowym. Powszechnym problemem jest niska zatrudnialność absolwentów tych szkół, wynikająca m.in. z braku systemowego powiązania kształcenia z instrumentami rynku pracy, które byłyby dostosowane do potrzeb tej kategorii pracowników, zwłaszcza z trenerem pracy, który wymaga systemowego umocowania i wdrożenia.

Działania zaplanowane w ramach 8. Osi Priorytetowej doprowadzą do upowszechnienia edukacji przedszkolnej, poprawy jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej, w tym do zwiększenia dostępu do edukacji dzieci z niepełnosprawnościami, dzieci z rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, na obszarach wiejskich i miejskich, charakteryzujących się niskim stopniem upowszechniania usług edukacyjnych.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹²⁹ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 10.1 będą realizowane działania skierowane do jednostek systemu oświaty w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby związane z poprawą ich funkcjonowania. Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę jakości i dostępności edukacji w regionie, a pośrednio zwiększyć szanse na zatrudnienie przyszłych absolwentów lubuskich szkół.

¹²⁹ Art. 87.2.b.ii CPR

Typy działań:

- poprawa jakości i dostępności systemu kształcenia.

Typy projektów:

- wsparcie działań zwiększających dostępność i poprawiających jakość edukacji przedszkolnej,
- wzrost jakości edukacji w szkołach prowadzących kształcenie ogólne (szkoły podstawowe, gimnazja, licea ogólnokształcące) w szczególności w zakresie kompetencji cyfrowych, nauk ścisłych i przyrodniczych,
- wsparcie aktywizujące uczniów szkół specjalnych,
- wsparcie nauczycieli prowadzących kształcenie ogólne (szkoły podstawowe, gimnazja, licea ogólnokształcące), specjalne i zawodowe w zakresie kształcenia i doskonalenia nauczycielskiego zgodnego z potrzebami szkół i kierunkami rozwoju polskiej edukacji,
- przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji, w tym wsparcie szkół z terenów defaworyzowanych oraz wyrównywanie dostępu do edukacji dla dzieci z niepełnosprawnościami
- wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów, w tym poprzez działania służące indywidualizacji podejścia do ucznia, pracę z uczniem o specyficznych potrzebach edukacyjnych oraz uczniem młodszym,
- doposażenie bazy dydaktycznej i naukowej szkół i placówek oświatowych,
- kontynuacja wdrażania założeń rządowego programu „Cyfrowa szkoła” w obszarach e-nauczyciel i e-szkoła.

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów: wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).

Dla pozakonkursowego trybu wyboru projektów: organy prowadzące szkoły osiągające najniższe wyniki egzaminów zewnętrznych, organy prowadzące szkoły specjalne..

Wybór projektów

W ramach PI 10.1 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określili przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany w związku z realizacją wsparcia skierowanego na przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji, w tym wsparcie szkół z terenów defaworyzowanych i szkół specjalnych.

Tryb konkursowy obejmie natomiast pozostałe typy projektów. W tym wypadku zasadnym jest zapewnienie konkurencyjnego trybu wyboru w celu umożliwienia doboru projektów najwyższej wartości i jakości usług.

Cross-financing

W ramach PI 10.1 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru edukacji i odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 10.1. planowane jest zastosowanie wyłącznie **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 10.1 nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹³⁰ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 10.3.:

Cel szczegółowy: **Upowszechnienie kształcenia ustawicznego osób dorosłych.**

Dotychczasowe doświadczenia związane z interwencją Europejskiego Funduszu Społecznego, wykazały konieczność skutecznej koncentracji i intensyfikacji działań polegających na upowszechnieniu idei uczenia się przez całe życie. Zmniejszeniu dysproporcji w upowszechnieniu kształcenia ustawicznego, zwłaszcza na terenach wiejskich i miejskich zagrożonych degradacją, będą służyć zarówno programy skierowane do osób dorosłych, które umożliwią uzupełnianie, zmianę lub

¹³⁰ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

podwyższanie wykształcenia ogólnego oraz kwalifikacji zawodowych, jak też usługi doradcze i informacyjne w zakresie formalnego oraz pozaszkolnego kształcenia osób dorosłych. Większe szanse na rynku pracy mają osoby, które chcą inwestować w swój rozwój zawodowy wykorzystując możliwości, jakie daje kształcenie ustawiczne. Uczenie się dorosłych może w istotny sposób przyczynić się do zwiększenia szans na zatrudnienie/utrzymanie miejsca pracy, dostęp do miejsc pracy o lepszych warunkach. Również wśród pracodawców najbardziej cenione są osoby o określonych, potwierdzonych kwalifikacjach zawodowych bądź takie, które gotowe są na podjęcie działań służących ich podnoszeniu lub uzupełnieniu. Wsparcie realizowane będzie w oparciu o popytowy system dystrybucji usług rozwojowych, co pozwoli na skuteczniejszą pomoc odbiorcom i ułatwi dostęp do środków finansowych. Realizowane usługi rozwojowe powinny potwierdzać nabyte kwalifikacje w sposób zgodny z Krajowymi Ramami Kwalifikacji. Ten rodzaj wsparcia pozwoli również odpowiedzieć na krótko i średnio terminowe potrzeby gospodarki, a także przygotuje mieszkańców regionu do funkcjonowania na nieprzewidywalnym rynku pracy w długim okresie.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹³¹ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 10.3 będą realizowane działania wspierające uczenie się osób dorosłych. Interwencja w tym obszarze ma na celu popularyzację uczenia się przez całe życie wśród dorosłych mieszkańców regionu. System popytowy zapewni osobom dorosłym kształcenie zgodne z ich potrzebami i kwalifikacjami.

Typy działań:

- wsparcie kształcenia osób dorosłych.

Typy projektów:

- wsparcie dla osób dorosłych (w tym zwłaszcza osób w wieku powyżej 50 lat, osób o niskich kwalifikacjach, osób zamieszkujących tereny wiejskie) chcących podnosić swoje umiejętności, wiedzę i kompetencje (zgodnie z Krajowymi Ramami Kwalifikacji) poprzez udział w edukacji formalnej i pozaformalnej uwzględniające popytowy system dystrybucji usług edukacyjnych.

Główni beneficjenci:

- Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów). Beneficjent będzie pełnił rolę podmiotu finansującego usługi rozwojowe.

Wybór projektów

W ramach PI 10.3 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

¹³¹ Art. 87.2.b.ii CPR

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ **Tryb pozakonkursowy:**

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Realizacja wsparcia edukacyjnego dla osób dorosłych odbywać się będzie w oparciu o popytowy system dystrybucji usług rozwojowych. Oznacza to, że odbiorca wsparcia samodzielnie decyduje o rodzaju usługi rozwojowej bazując na analizie własnych potrzeb i deficytów, otrzymuje narzędzia, które umożliwiają mu indywidualny wybór oferty edukacyjnej/rozwojowej. Ponadto wyeliminowani zostaną pośrednicy i dominujący wpływ instytucji edukacyjnych oraz administracji na ofertę rozwojową.

Cross-financing

W ramach PI 10.3 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru edukacji i odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 10.3. planowane jest zastosowanie wyłącznie **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 10.3 nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹³² oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 10.3. bis:

Cel szczegółowy: *Podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe.*

Wysoki poziom bezrobocia w województwie wskazuje również na potrzebę zmiany podejścia do kształcenia, które powinno być tak sprofilowane, aby odpowiadać na potrzeby lokalnego i regionalnego rynku. Dynamicznie zmieniający się rynek pracy, wdrażanie nowych technologii i systemów produkcji wymuszają wprowadzenie zmian w systemie oświaty, zwłaszcza w odniesieniu do szkół zawodowych. Skuteczna edukacja zawodowa wymaga poprawienia bazy dydaktycznej, jakości nauczania oraz nawiązania szerszej współpracy z potencjalnymi pracodawcami. W tym celu, w ramach Priorytetu inwestycyjnego 10.3 bis będą realizowane działania ukierunkowane na rozwój kompetencji, kwalifikacji i umiejętności przyszłych pracowników, między innymi, dzięki wsparciu nauczania zawodowego poprzez praktyczną i nowoczesną naukę zawodu oraz podnoszenie kompetencji kadry w zakresie kształcenia zawodowego, a także poprzez współpracę z potencjalnymi pracodawcami z regionu, co nada jej inny wymiar i znaczenie, bardziej skuteczne i adekwatne. Należy upowszechniać wszelkie formy współpracy szkół zawodowych z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym (np. w formie praktyk, staży, wolontariatu), w tym z pracodawcami, instytucjami rynku pracy, szkołami wyższymi. Co do zasady wsparcie odpowiadać będzie na krótko i średnio terminowe potrzeby gospodarki, a także przygotowuje uczniów szkół zawodowych do funkcjonowania na nieprzewidywalnym rynku pracy w długim okresie.

Tabela 4: Zestawienie wspólnych wskaźników rezultatu EFS, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wskaźników rezultatu EFS specyficznych dla programu, odnoszących się do celów szczegółowych, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹³³ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 10.3 bis będą realizowane działania skierowane do jednostek systemu oświaty realizujących kształcenie zawodowe w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby związane z poprawą ich funkcjonowania. Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę jakości kształcenia zawodowego w regionie oraz zintegrowanie kształcenia z rynkiem pracy, a pośrednio zwiększenie szans na zatrudnienie przyszłych absolwentów lubuskich szkół zawodowych.

Typy działań:

- poprawa jakości nauczania w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe.

Typy projektów:

- rozwój wysokiej jakości nowoczesnego szkolnictwa zawodowego (programy rozwojowe szkół prowadzących kształcenie zawodowe, rozwój współpracy szkół i placówek kształcenia zawodowego z ich otoczeniem, w tym zwłaszcza z pracodawcami i szkołami wyższymi),
- stworzenie w szkołach zawodowych i placówkach kształcenia zawodowego warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej poprzez ich wyposażenie/doposażenie w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne zapewniające wysoką jakość kształcenia i umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia w zawodach,

¹³² Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

¹³³ Art. 87.2.b.ii CPR

- doskonalenie umiejętności nauczycieli zawodu we współpracy z uczelniami i rynkiem pracy,
- dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku.

Główni beneficjenci:

- Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe i ich organy prowadzące (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia.

Wybór projektów

W ramach PI 10.3 bis przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem **trybu pozakonkursowego**.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Wsparcie skierowane zostanie do wszystkich organów prowadzących szkoły i placówki zawodowe w zakresie rozwoju wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego oraz doposażenia bazy dydaktycznej. Tego rodzaju podejście zapobiegnie rozproszeniu środków, doprowadzi do racjonalnego podziału specjalizacji pomiędzy poszczególne szkoły oraz pomoże objąć wsparciem jak największy obszar i jak największą liczbę uczniów.

Cross-financing

W ramach PI 10.3 bis przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji. Natomiast w przypadku wybudowanej/zakupionej infrastruktury w ramach interwencji - głównie w ramach rozwoju kompetencji osób ją obsługujących.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru edukacji i odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 10.3 planowane jest zastosowanie wyłącznie **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 10.3 bis nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹³⁴ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

---

¹³⁴ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Oś Priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna.

Celem głównym OP 9. jest **wzrost dostępności i poprawa jakości usług społecznych, zdrowotnych i edukacyjnych w regionie.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 9
PI 9.1.	Poprawa jakości infrastruktury zdrowotnej i społecznej uwzględniająca obszary deficytowe.
PI 9.2.	Rewitalizacja fizyczna, gospodarcza i społeczna obszarów zmarginalizowanych i zagrożonych marginalizacją.
PI 10.4	Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej wszystkich szczebli kształcenia.

Rozwój infrastruktury na rzecz poprawy jakości kapitału ludzkiego

Poprawa jakości kapitału ludzkiego nie jest możliwa bez inwestycji w infrastrukturę bezpośrednio wpływającą na jakość życia mieszkańców regionu. Poprawa i unowocześnienie infrastruktury będzie mieć bezpośredni wpływ na poprawę stanu zdrowia mieszkańców województwa, możliwości systemu edukacji i pomocy społecznej, a pośrednio wpłynie na wydłużenie aktywności zawodowej mieszkańców regionu, zwiększy szansę na znalezienie satysfakcjonującej pracy, wpłynie na zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego. Istotne w tym kontekście jest połączenie działań realizowanych w osiach priorytetowych finansowanych z EFS (OP 6-8) z poprawą infrastruktury oraz uzyskanie dzięki temu efektu synergii.

Realizacja 9 Osi Priorytetowej RPO – Lubuskie 2020 ma na celu zagwarantowanie wzrostu dostępności i poprawę jakości usług społecznych, zdrowotnych i edukacyjnych w regionie poprzez wsparcie działań przewidzianych do realizacji w ramach CT 9 i 10 przy udziale środków EFRR (priorytety inwestycyjne 9.1, 9.2 oraz 10.4). Wyłączenie tych obszarów wsparcia z OP dedykowanych CT 9 i 10 znajduje swoje uzasadnienie w zachowaniu zasady jednofunduszowości OP. Natomiast połączenie działań związanych ze wsparciem infrastruktury społecznej i edukacyjnej w ramach jednej Osi Priorytetowej pozwoli na bardziej systemowe podejście do wsparcia w tym zakresie. Pomoże również pełniej realizować zasadę komplementarności działań finansowanych z EFRR, które swoim zakresem odpowiadają interwencji EFS w ramach programu, i które w sposób szczególny muszą być powiązane z działaniami podejmowanymi w ramach OP 7 i 8.

Realizacja OP 9 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: spójność społeczna i aktywność zawodowa, cel szczegółowy:

- lepsze kompetencje kadr gospodarki

oraz celu głównego: poprawa spójności społecznej i terytorialnej, cele szczegółowe:

- ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług;
- włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane.

Priorytet inwestycyjny 9.1.:

Cel szczegółowy: **Poprawa jakości infrastruktury zdrowotnej i społecznej uwzględniająca obszary deficytowe.**

W ramach Osi Priorytetowej wspierane będą inwestycje ukierunkowane na wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych oraz poprawę jakości życia w regionie w wyniku

dofinansowania rozbudowy i przebudowy obiektów szeroko rozumianej infrastruktury społecznej. Z punktu widzenia poprawy warunków życia w województwie oraz wzrostu poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych (poprzez min. przyspieszenie i poprawienie jakości rehabilitacji zdrowotnej i społecznej, zniwelowanie barier architektonicznych) i podjęcia pracy zarobkowej osób niepracujących z powodu sprawowania opieki nad osobami zależnymi, konieczne jest wsparcie infrastruktury społecznej (w szczególności usług opiekuńczych) w regionie. Istotnym elementem wsparcia będzie eliminowanie barier, na które napotykać osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym (w tym osoby długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne, powracające na rynek pracy, sprawujące opiekę nad osobami zależnymi) w zakresie infrastruktury komunalnej (w tym mieszkalnictwa chronionego), w szczególności na obszarach zmarginalizowanych. W ramach programu podejmowane będą działania zmierzające między innymi do ułatwienia dostępu do usług opiekuńczych oraz wpływające na zwiększenie poziomu mobilności przestrzennej mieszkańców regionu. Wsparcie będzie ściśle powiązane z działaniami oferowanymi w OP 7 m.in. w zakresie poprawy infrastruktury sprzyjającej aktywizacji społeczno-zawodowej (np. CISy, KISy, ZAZy), czy podmiotów oferujących usługi interwencyjne. Kolejnym kluczowym elementem programu będzie zapewnienie dostępu do wysokiej jakości niedrogich usług opieki zdrowotnej świadczonych w interesie ogólnym w regionie, co w konsekwencji sprzyjać będzie ograniczeniu pogłębiania się sfery ubóstwa. W celu realizacji powyższego założenia, niezbędne jest unowocześnienie istniejącego systemu służby zdrowia poprzez realizację inwestycji polegających na modernizacji i wyposażeniu obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia w wysokospecjalistyczny sprzęt. Szczególnym problemem w regionie jest niewystarczające zabezpieczenie właściwej opieki medycznej dla dzieci - brak oddziału intensywnej terapii pediatrycznej, laryngologii, okulistyki oraz oddziału zakaźnego na terenie województwa lubuskiego. W celu uzyskania specjalistycznej opieki, dzieci kierowane są do podmiotów spoza województwa, co zmniejsza szanse tych najciężiej chorych na przeżycie i powrót do zdrowia.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego¹³⁵ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 9.1 będą realizowane działania skierowane do instytucji służby zdrowia oraz instytucji opieki i integracji społecznej. Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę jakości infrastruktury społecznej i zdrowotnej, co przyczyni się do poprawy sytuacji zdrowotnej i socjalnej mieszkańców regionu, a w konsekwencji wpłynie na zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego. Niezbędnym do realizacji celu jest powiązanie interwencji ze wsparciem oferowanym w OP 7.

Typy działań:

- rozwój infrastruktury zdrowotnej,
- rozwój infrastruktury społecznej.

Typy projektów:

- inwestycje w infrastrukturę zdrowotną w powiązaniu ze zidentyfikowanymi na poziomie krajowym i regionalnym obszarami deficytów (m.in. choroby układu krążenia, nowotworowe, układu kostno – stawowo – mięśniowego, układu oddechowego, psychiczne) oraz odzwierciedlające potrzeby regionalne,
- inwestycje w infrastrukturę zdrowotną związaną z opieką nad matką i dzieckiem,

¹³⁵ Art. 87.2.b.ii CPR

- inwestycje wpływające na rozwój regionalny i lokalny poprzez eliminowanie barier przyczyniających się do wykluczenia (np. infrastruktura rehabilitacyjna, projekty infrastrukturalne sprzyjające aktywizacji społeczno-zawodowej, projekty związane z zapewnieniem usług opiekuńczych i wsparcia rodziny oraz pieczy zastępczej).

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- kościoły związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- organizacje pozarządowe,
- publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.

Wybór projektów

W ramach PI 9.1 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

W ramach PI 9.1 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 9.1 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru infrastruktury zdrowotnej i społecznej oraz odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 9.1. planowane jest zastosowanie wyłącznie **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 9.1 nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹³⁶ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 9.2.:

Cel szczegółowy: **Rewitalizacja fizyczna, gospodarcza i społeczna obszarów zmarginalizowanych i zagrożonych marginalizacją.**

Jak wskazuje diagnoza, w województwie lubuskim znajduje się wiele obszarów, które w wyniku przemian gospodarczych, są zagrożone zjawiskiem marginalizacji ekonomicznej i społecznej. Obszary zdegradowane wymagają interwencji zarówno w aspekcie społecznym, jak i infrastrukturalnym. Dlatego też działania na rzecz rewitalizacji fizycznej będą realizowane w ścisłym powiązaniu z zadaniami obejmującymi rewitalizację społeczną (w ramach EFS) skierowaną na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i walkę z ubóstwem.

W ramach 9. OP wsparcie uzyskają zadania dotyczące kompleksowej rewitalizacji fizycznej zdegradowanych terenów przemysłowych, powojennych, wiejskich (w tym popegeerowskich) i miejskich, które będą miały na celu nadawanie i przywracanie tym obszarom funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, społecznych i kulturalnych. Wsparcie będą mogły uzyskać wyłącznie te projekty, które będą wynikały z Lokalnych Planów Rewitalizacji, a ich charakter będzie kompleksowy.

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego¹³⁷ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 9.2 będą realizowane działania obejmujące obszary wymagające trwałego, strukturalnego wsparcia inwestycyjnego. Interwencja w tym priorytecie ma na celu rewitalizację zdegradowanych obszarów stanowiących jednocześnie strefę zagrożenia wykluczeniem społecznym. Rewitalizacja w połączeniu z działaniami finansowanymi z OP 7 wpłynie na zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego.

Typy działań:

- rozwój obszarów zmarginalizowanych.

¹³⁶ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

¹³⁷ Art. 87.2.b.ii CPR

Typy projektów:

- kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów, w tym: uzbrojenie terenów pod inwestycje i tworzenie/rozbudowa terenów inwestycyjnych, inwestycje dotyczące infrastruktury komunalnej.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia
- kościoły związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- organizacje pozarządowe.

Wybór projektów

W ramach PI 9.2 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,
- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w zakresie rewitalizacji obszarów o znaczeniu strategicznym dla regionu.

Pozostałe inwestycje wybrane zostaną w drodze konkursu. W tym wypadku zasadnym jest zapewnienie konkurencyjnego trybu wyboru w celu umożliwienia doboru projektów najwyższej wartości i jakości usług.

W ramach PI 9.2 możliwa jest realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego. Jednym z możliwych trybów realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno – prywatnego jest tryb hybrydowy. W tym przypadku beneficjentem może być podmiot publiczny (inicjator projektu) oraz partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing

W ramach PI 9.2 nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Mając na uwadze, iż wsparcie realizowane będzie na obszarach, na których występuje kumulacja problemów społecznych, w ramach PI 9.2. planowane jest zastosowanie wyłącznie **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 9.2 nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹³⁸ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

Priorytet inwestycyjny 10.4.:

Cel szczegółowy: ***Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej wszystkich szczebli kształcenia.***

W ramach Osi Priorytetowej wspierane będą działania mające na celu wzrost dostępności wysokiej jakości szkolnictwa oraz usług edukacyjnych, w tym również na obszarach wiejskich. Realizacja 9. Osi Priorytetowej przyczyni się do polepszenia warunków dla rozwoju szkolnictwa w regionie oraz wdrażania idei uczenia się przez całe życie, poprzez budowę i modernizację szkół, przedszkoli i placówek (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty). W regionie sieć przedszkoli nie jest rozłożona równomiernie, dlatego też działania zmierzające do zwiększenia liczby miejsc przedszkolnych zaplanowane w PI 10.1 wymagają wsparcia polegającego na dostosowaniu istniejących obiektów do pełnienia funkcji przedszkolnych oraz do przebudowy przedszkoli w celu zwiększenia w nich liczby miejsc. Wsparcia infrastrukturalnego wymagają również szkoły prowadzące kształcenie ogólne i specjalne. Realizacja projektów obejmujących wsparcie dla ucznia młodszego, zwiększenie dostępu do usług edukacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych wymaga dostosowania istniejących obiektów do nowych wyzwań. Doposażenie szkół i zaplanowane w PI 10.1 i 10.3bis wymagać będzie stworzenia odpowiednich warunków, tzn. przygotowania pomieszczeń do nowych zadań (np. pracownie zawodowe i tematyczne, laboratoria). Szczególny nacisk zostanie położony na wzmocnienie infrastrukturalne szkolnictwa zawodowego oraz szkoleń zawodowych. Projekty realizowane w tym obszarze muszą być spójne z działaniami realizowanymi w ramach 8 OP. Wsparcia infrastrukturalnego wymagają również państwowe wyższe szkoły zawodowe kształcące kadry na użytek regionalnego rynku pracy. Poprawa infrastruktury dydaktycznej służąca podniesieniu jakości nauczania jest w tych jednostkach niezbędna. Rozwój regionu nie jest możliwy bez odnawiania się kadr wyspecjalizowanych w kierunkach strategicznych dla województwa. Wsparcie w tym zakresie wymagać będzie komplementarności z Programem Operacyjnym Wiedza, Edukacja, Rozwój.

¹³⁸ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Tabela 3: Zestawienie specyficznych dla programu wskaźników rezultatu dla EFRR/ FS, w podziale na cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego¹³⁹ *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

W ramach PI 10.4 będą realizowane działania skierowane do jednostek systemu oświaty oraz instytucji szkoleniowych w oparciu o zdiagnozowane potrzeby infrastrukturalne ww. jednostek. Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę jakości infrastruktury edukacyjnej a przez to poprawę jakości kształcenia i zwiększenie integracji systemu nauczania z potrzebami rynku pracy. Niezbędnym do realizacji celu jest powiązanie interwencji ze wsparciem oferowanym w OP 8 lub PO WER.

Typy działań:

- rozwój infrastruktury edukacyjnej.

Typy projektów:

- inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa zawodowego (poza szkolnictwem wyższym) na podstawie kompleksowych planów rozwoju szkolnictwa zawodowego,
- komplementarne i zintegrowane inwestycje w infrastrukturę służącą do szkoleń zawodowych i uczenia się przez całe życie według jasno określonych potrzeb,
- inwestycje w infrastrukturę przedszkolną oraz szkół podstawowych i gimnazjów, liceów i szkół specjalnych,
- inwestycje w infrastrukturę państwowych wyższych szkół zawodowych.

Główni beneficjenci:

- szkoły, przedszkola i placówki (w rozumieniu art. 2 ust 3, 5 ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- państwowe wyższe szkoły zawodowe,
- ochotnicze hufce pracy i ich jednostki organizacyjne.

Wybór projektów

W ramach PI 10.4 przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

✓ Tryb konkursowy:

Wybór projektów do dofinansowania **w trybie konkursowym** odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego.

Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

✓ Tryb pozakonkursowy:

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których na etapie prac nad programem wyselekcjonowane zostały projekty, których wnioskodawcy, ze względu na charakter przedmiotowego projektu, są jednoznacznie określani przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu oraz wskazani w szczegółowym opisie priorytetów programu operacyjnego. Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych znaczenie projektu lub z uwagi na projekty dotyczące realizacji zadań publicznych. **W szczególności są to projekty:**

- wynikające ze Strategii ZIT,

¹³⁹ Art. 87.2.b.ii CPR

- wynikające z monopolu kompetencyjnego Wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych,
- wynikające z kompetencji potencjalnych wnioskodawców w danym obszarze, oraz ze strategicznego charakteru obszaru tematycznego,
- bezpośrednio wskazane w obowiązujących dokumentach strategicznych, a także wynikających z nich dokumentów implementacyjnych (dokumenty te poddane są wszystkim wynikającym z prawa obowiązkom zapewniającym w szczególności transparentność wyboru projektu oraz analizujących ich wpływ na środowisko naturalne tam gdzie to konieczne).

Projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym będą podlegać weryfikacji pod względem kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący. **Zasady realizacji trybu pozakonkursowego określi Komitet Monitorujący.**

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w zakresie wsparcia infrastruktury edukacyjnej o znaczeniu strategicznym dla regionu. Pozostałe inwestycje wybrane zostaną w drodze konkursu. W tym wypadku zasadnym jest zapewnienie konkurencyjnego trybu wyboru w celu umożliwienia doboru projektów najwyższej wartości i jakości usług.

Cross-financing

W ramach PI 10.4 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru edukacji i odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 10.4. planowane jest zastosowanie wyłącznie **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 10.4 nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Zestawienie wspólnych i specyficznych dla programu wskaźników produktu dla EFRR, EFS i FS, w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów¹⁴⁰ oraz rezultatu bezpośredniego w przypadku EFS *do uzupełnienia w kolejnym etapie prac*

¹⁴⁰ Podział na kategorie regionów nie dotyczy danych dla FS

Opis wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Oś priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy.

Przedsięwzięcia planowane w ramach Osi Priorytetowej 6. wpłyną na realizację poszczególnych celów tematycznych poprzez:

1. Cel tematyczny 2. *Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych:*
  - wsparcie usług adresowanych do przedsiębiorców przechodzących procesy adaptacyjne i modernizacyjne oraz ich pracowników (EFS), np. zakup sprzętu i oprogramowania umożliwiającego wprowadzenie nowej e-usługi w ramach działalności przedsiębiorstwa (EFRR);
  - wykorzystanie technik informacyjnych i komunikacyjnych jako źródła informacji o programach profilaktycznych kierowanych do osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej ze względów zdrowotnych, np. informowanie w tym zakresie firm przy użyciu narzędzi elektronicznych, możliwość utworzenia bazy usług profilaktycznych (EFRR) realizowanych w ramach działań na rzecz opracowania, realizacji i wdrożenia programów profilaktycznych w ramach PI 8.10 (EFS).
2. Cel tematyczny 3. *Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury:*
  - wsparcie szkoleniowe w oparciu o system popytowy odpowiadające zdiagnozowanym potrzebom przedsiębiorców (EFS), którzy otrzymali dofinansowanie na rozwój firmy w ramach OP 1 i w kontekście ewentualnego tworzenia nowych miejsc pracy, umożliwią jednocześnie dostosowanie kwalifikacji nowozatrudnionych pracowników lub pracowników dotychczasowych, wobec których niezbędne jest podjęcie działań przystosowawczych do inwestycji w przedsiębiorstwie; w przypadku, gdy zakup nowoczesnych maszyn lub sprzętu produkcyjnego wiąże się z redukcją zatrudnienia, zasadne jest przekwalifikowanie pracowników.
3. Cel tematyczny 6. *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów:*
  - wsparcie szkoleniowe w oparciu o system popytowy odpowiadające zdiagnozowanym potrzebom przedsiębiorców (EFS), którzy otrzymali dofinansowanie na rozwój firmy w ramach OP 1 i w kontekście ewentualnego tworzenia nowych miejsc pracy, umożliwią jednocześnie dopasowanie kwalifikacji nowozatrudnionych pracowników bądź pracowników dotychczasowych, wobec których niezbędne jest podjęcie działań przystosowawczych do inwestycji w przedsiębiorstwie;
  - opracowanie i wdrożenie programów mających na celu wyeliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy (EFS) przy jednoczesnej inwestycji dot. eliminowania hałasu oraz poprawy jakości powietrza dla sektora MŚP, w tym instalacje i urządzenia (np. filtry) do redukcji zanieczyszczeń powietrza (pyłowe, gazowe), systemy monitoringu powietrza (EFRR).

Oś priorytetowa 7. Równowaga społeczna.

Przedsięwzięcia planowane w ramach Osi Priorytetowej 7. wpłyną na realizację poszczególnych celów tematycznych poprzez:

1. Cel tematyczny 2. *Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych:*
  - wykorzystanie technik informacyjnych i komunikacyjnych jako platformy wymiany informacji (informowanie odbiorców przy użyciu narzędzi elektronicznych, możliwość utworzenia bazy

usług opieki zdrowotnej i usług społecznych) oraz poprzez upowszechnienie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury, e-pracy i e-zdrowia (EFRR) w zakresie działań polegających na świadczeniu spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych (EFS).

2. Cel tematyczny 6. *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów:*

- programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej i zawodowej (EFS) w powiązaniu z działaniami, których celem jest upowszechnianie kultury;
- projekty nastawione na poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych i redukcja zanieczyszczenia powietrza (inwestycje dotyczące monitoringu hałasu), będące częścią przedsięwzięć w ramach PI 9.2 i dotyczące kompleksowej rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich oraz wiejskich (EFRR), na których będą realizowane programy aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców (EFS).

Oś priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja.

Przedsięwzięcia planowane w ramach Osi Priorytetowej 8. wpłyną na realizację poszczególnych celów tematycznych poprzez:

1. Cel tematyczny 1. *Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji:*
  - szkolenia i doradztwo w oparciu o system popytowy odpowiadające zdiagnozowanym potrzebom osób dorosłych (EFS) mogą wpłynąć na opracowanie i wdrożenie, a następnie wprowadzenie na rynek innowacyjnego produktu bądź usługi przy wsparciu w ramach OP 1 (EFRR).
2. Cel tematyczny 2. *Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych:*
  - szkolenia i doradztwo w oparciu o system popytowy odpowiadające zdiagnozowanym potrzebom osób dorosłych w zakresie podnoszenia ich kompetencji cyfrowych;
  - wdrożenie i rozwój programów edukacji cyfrowej w szkołach w ramach kontynuacji wdrażania założeń rządowego programu „Cyfrowa szkoła” w obszarach e-nauczyciel i e-szkoła.
3. Cel tematyczny 3. *Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury:*
  - projekty obejmujące wsparcie dla przedszkoli lub innych form edukacji przedszkolnej w zakresie jej upowszechnienia (EFS) będą motorem do pobudzenia aktywności mieszkańców w zakresie zakładania, prowadzenia i rozwoju przedsiębiorstw (EFRR), co wpłynie bezpośrednio na wzrost poziomu zatrudnienia.

Ramy wykonania osi priorytetowej¹⁴¹

Do uzupełnienia

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej¹⁴²

Do uzupełnienia

---

¹⁴¹ Art. 87.2.b.v CPR

¹⁴² Art. 87.2.b.vi CPR

SEKCJA 2.B OPIS OSI PRIORYTETOWEJ DLA POMOCY TECHNICZNEJ

Celem głównym OP 10. jest **efektywna realizacja Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 10
n/d	Efektywne działanie podmiotów odpowiedzialnych za programowanie, zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020.
n/d	Zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji programu oraz wsparcie procesu zarządzania i wdrażania RPO – Lubuskie 2020.

Skuteczne zarządzanie i wdrażanie

Działania instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020 muszą odznaczać się wysoką jakością oraz efektywnością, tak aby ich rezultaty miały bezpośrednie przełożenie na skuteczność realizacji Programu. Działania podejmowane przez pracowników podmiotów uczestniczących w systemie instytucjonalnym Programu powinny mieć na celu zwiększenie zdolności aplikacyjnej Beneficjów, co wpłynie na optymalne wydatkowanie środków RPO, a tym samym osiągnięcia zakładanych celów.

Doświadczenia okresu programowania w latach 2007-2013 potwierdzają, iż dla sprawnego i efektywnego wdrażania środków w ramach RPO – Lubuskie 2020, konieczne jest wsparcie finansowe Instytucji Zarządzającej oraz pozostałych instytucji działających w strukturze funkcjonalnej Programu, w zakresie: programowania, zarządzania, wdrażania, monitorowania, kontroli, informacji i promocji. Niezbędne jest skierowanie wsparcia między innymi w zakresie finansowania kosztów zatrudnienia wysoko wykwalifikowanej kadry, szkoleń pracowników, wyposażenia instytucji w niezbędny sprzęt, organizacji i obsługi posiedzeń Komitetu Monitorującego, działań promocyjnych, a także wsparcie procesów poprzez wzmocnienie posiadanej wiedzy, wiedzą ekspercką (zabezpieczenie środków na prowadzenie badań, zlecenie wykonania analiz, wydawania opinii).

Oś Priorytetowa 10. Pomoc techniczna.

W ramach OP 10 Pomoc techniczna planuje się realizację działań związanych z przygotowaniem Programu, jego zarządzaniem, wdrażaniem, monitorowaniem, ewaluacją, kontrolą oraz działalnością informacyjno-promocyjną upowszechniającą wiedzę i rezultaty wdrażania RPO – Lubuskie 2020.

Cel szczegółowy: **Efektywne działanie podmiotów odpowiedzialnych za programowanie, zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020.**

Sprawnie działająca administracja wymaga od instytucji publicznej miała zapewnioną odpowiedniego przygotowania i zdolności instytucjonalnej w szerokim zakresie, czyli kadry i infrastruktury (m.in. powierzchnia biurowa, archiwizacyjna i magazynowa, przygotowane stanowiska i narzędzia pracy oraz wybudowany, wdrożony i utrzymywany sprawny system informatyczny służący obsłudze procesu realizacji RPO).

Zapewnienie odpowiedniego potencjału kadrowego instytucji odpowiedzialnych za przygotowanie, zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie, informowanie, wybór projektów do realizacji oraz kontrolę

operacji finansowanych ze środków funduszy europejskich w ramach RPO – Lubuskie 2020 odbywać się będzie poprzez finansowanie wynagrodzeń pracowników instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie Programu, podnoszenie kwalifikacji zawodowych tychże pracowników poprzez finansowanie takich form kształcenia jak studia podyplomowe, staże, szkolenia, seminaria, warsztaty, konferencje, wizyty studyjne oraz inne formy przygotowania zawodowego. Istotnym jest zapewnienie stabilności zatrudnienia i zwiększenie motywacji pracowników poprzez stosowanie bodźców płacowych i pozapłacowych, a także wprowadzenie nowoczesnych metod zarządzania zasobami ludzkimi.

Środkami finansowymi Osi Priorytetowej wspierane będą również działania związane z procesem oceny i selekcji projektów dofinansowanych w ramach Programu. Finansowane będą także wydatki związane z obsługą Komitetu Monitorującego oraz innych ciał doradczych czy opiniotwórczych Instytucji Zarządzającej, a także wsparcie eksperckie i analityczne dla procesów realizacji Programu.

Cel szczegółowy: **Zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji programu oraz wsparcie procesu zarządzania i wdrażania RPO – Lubuskie 2020.**

Środki Pomocy technicznej będą przeznaczone m.in. na działania o charakterze edukacyjnym, konferencje, publikacje na tematy związane z zagadnieniami dotyczącymi RPO – Lubuskie 2020, w tym procesem aplikowania i rozliczania projektów.

Oś Priorytetowa Pomoc Techniczna wspiera wszelkie działania informacyjno-promocyjne przyczyniające się do upowszechniania rezultatów realizacji RPO. Działania promocyjne i informacyjne będą komplementarne z działaniami finansowanymi ze środków PO Pomoc Techniczna oraz będą zgodne z systemem informacji i promocji Funduszy Europejskich na lata 2014-2020. Ze środków Osi Priorytetowej finansowane będą działania związane z przeprowadzaniem badań ewaluacyjnych oraz prace związane z prowadzeniem wieloaspektowych analiz, ekspertyz, ocen, studiów regionalnych, których celem będzie usprawnienie systemu wdrażania i zarządzania funduszami unijnymi w okresie programowania 2014-2020.

Planowaną formą wsparcia w ramach Osi Priorytetowej jest pomoc bezzwrotna (dotacja).

Cel szczegółowy	Rezultat
Efektywne działanie podmiotów odpowiedzialnych za programowanie, zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020.	Dostępność niezbędnej i kompetentnej kadry zajmującej się zarządzaniem i wdrażaniem RPO-L2020 oraz odpowiednie zaplecze biurowe i techniczne.
Zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji programu oraz wsparcie procesu zarządzania i wdrażania RPO – Lubuskie 2020.	Działania informacyjno-promocyjne na temat RPO – Lubuskie 2020.

Tabela 13: Wskaźniki rezultatu

Do uzupełnienia

Cross-financing

W ramach OP 10 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się, stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia zwiększających efektywność interwencji. Natomiast w przypadku zakupionej infrastruktury w ramach interwencji - głównie w ramach rozwoju kompetencji osób ją obsługujących.

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych¹⁴³

działanie/uzasadnienie	Cel szczegółowy OP 10
<p>W celu skutecznego wdrożenia Programu powinno się zapewnić odpowiedni potencjał i zdolność administracyjną systemu zarządzania instytucji publicznych. Jednocześnie nowoczesna i sprawna administracja wymaga zapewnienia odpowiedniego zaplecza technicznego i organizacyjnego m.in.: niezbędnej powierzchni biurowej i magazynowej (archiwizacyjnej), nowoczesnych narzędzi pracy i sprawnego systemu informatycznego.</p> <p>Wydajny system wynagrodzenia osób zatrudnionych do realizacji Programu będzie realizowany m.in. poprzez odpowiednie mechanizmy płacowe oraz zapewnienie pracownikom udziału w szkoleniach, studiach uzupełniających wykształcenie, seminariach, warsztatach, konferencjach, kursach językowych, etc. Skuteczna mobilizacja pracowników możliwa jest dzięki zastosowaniu bodźców płacowych i pozapłacowych i wprowadzeniu nowoczesnych metod zarządzania kadrą.</p> <p>Środki PT zostaną także skierowane na obsługę oceny projektów dofinansowanych w ramach RPO-L2020, w celu zapewnienia wysokiej jakości procesu. Finansowaniem objęte zostaną także działania związane z utworzeniem Komitetu Monitorującego i innych ciał doradczych, a także z realizacją procesów kontroli, monitorowania, rozliczania finansowego Programu.</p>	<p>Efektywne działanie podmiotów odpowiedzialnych za programowanie, zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020</p>
<p>Oś Priorytetowa PT finansuje wszelkie działania informacyjno-promocyjne związane z upowszechnieniem rezultatów RPO-L2020. Dzięki tej promocji do mieszkańców regionu dotrze informacja na temat pozytywnych zmian zachodzących w województwie lubuskim.</p> <p>Środki PT przeznaczone będą także na finansowanie niezbędnych badań ewaluacyjnych, ekspertyz, analiz, ocen oraz audytów, których wyniki przyczynią się do efektywnego zarządzania wdrażania RPO-L2020.</p>	<p>Zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji programu oraz wsparcie procesu zarządzania i wdrażania RPO – Lubuskie 2020</p>

Tabela 13: Wskaźniki produktu dla EFRR/FS/EFS (w podziale na osie priorytetowe)

¹⁴³ Art. 87.2.c.iii CPR

Lp.	Nazwa wskaźnika ¹⁴⁴	Jednostka pomiaru	Wartość docelowa (na rok 2023) ¹⁴⁵ (opcjonalnie)			Źródło danych
			K	M	R	
1.	Liczba etatomiesięcy finansowanych ze środków pomocy technicznej	Szt.	-			UMWL
2.	Liczba uczestników szkoleń dla instytucji	Szt.				
3.	Średnia liczba szkoleń przypadających na jednego pracownika instytucji w ciągu roku	Szt.				
4.	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	Szt.				
5.	Liczba przeprowadzonych szkoleń, warsztatów, treningów, wizyt studyjnych.	Szt.	-			
6.	Liczba działań informacyjnych o szerokim zasięgu	Szt.	-			

Dla osi pomocy technicznej finansowanych z ESF nie ma konieczności stosowania wszystkich wskaźników kluczowych ESF, Można stosować te same wskaźniki wynikające z WLKW dla pomocy technicznej ERDF i CF

Tabela 14-16: Kategorie interwencji

Do uzupełnienia

¹⁴⁴ W przypadku EFS lista ta obejmuje wspólne wskaźniki produktu, dla których wartości docelowe zostały ustalone oraz wszystkie wskaźniki produktu specyficzne dla programu.

¹⁴⁵ Wartości docelowe dla wskaźników produktu w ramach PT są podawane opcjonalnie.

SEKCJA 3. PLAN FINANSOWY REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 jest programem operacyjnym finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji Programu jest obszar województwa. Województwo jest zaliczone do regionów słabiej rozwiniętych.

Zgodnie z UP alokacja środków unijnych na Program wynosi 906 100 000,00 EUR (w tym 653 400 000,00 EUR EFRR i 252 700 000,00 EUR EFS). Minimalne zaangażowanie środków krajowych - szacowane na podstawie art. 120 rozporządzenia ramowego zakładającego maksymalny poziom dofinansowania każdej osi priorytetowej EFRR i EFS w regionach słabiej rozwiniętych na poziomie 85% - wynosi w momencie programowania 159 904 000,00 EUR. W realizację Programu zaangażowane będą środki krajowe publiczne i prywatne. Zakłada się, że ostateczne zaangażowanie środków krajowych, głównie prywatnych w momencie zamknięcia programu będzie mogło być wyższe w zależności od zakresu i stopnia udzielania pomocy publicznej w ramach Programu .

Podstawa certyfikacji

Podstawę obliczania wkładu UE w ramach Programu stanowią całkowite wydatki kwalifikowalne.

Kategorie regionów

Program jest realizowany na obszarze jednego województwa zaliczanego do kategorii regionów słabiej rozwiniętych.

Rezerwa wykonania

W Programie wyodrębniona została rezerwa wykonania w wysokości 6% jego całkowitej alokacji EFRR oraz 6% jego całkowitej alokacji EFS.

Udział rezerwy wykonania w podziale na lata dla każdego roku wynosi 6% EFRR i 6% EFS (tabela 17).

Rezerwa wykonania ustanawiana jest w każdej osi priorytetowej Programu w jednakowej proporcji do jej wartości, z wyjątkiem OP 10 – Pomoc techniczna (finansowana wyłącznie z EFS), dla której zgodnie z przepisami nie ustanowiono rezerwy (wyłączenie osi pomocy technicznej wymaga dla zachowania wymaganego poziomu na funduszu w Programie odpowiedniego zwiększenia rezerwy na inną/inne osie EFS). (tabela 18a).

Koncentracja tematyczna

Założone w Programie poziomy koncentracji wynikają z możliwości osiągnięcia założonych wartości w warunkach regionu. Koncentracja tematyczna Programu skupia się na obszarach wskazanych przez KE oraz ujętych w UP.

**SEKCJA 3.1 TABELE PRZEDSTAWIAJĄCE - ZGODNIE Z PRZEPISAMI DOT. WYZNACZANIA I MODULOWANIA STOPY WSPÓŁFINANSOWANIA¹⁴⁶ -
CAŁKOWITĄ KWOTĘ ŚRODKÓW FINANSOWYCH PRZEWDZIANYCH JAKO WKŁAD KAŻDEGO Z FUNDUSZY DO RPO-L2020, W PODZIALE NA
LATA I KATEGORIE REGIONÓW¹⁴⁷**

Tabela 17: Tabela przedstawiająca całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do RPO-L2020, w podziale na lata i kategorie regionów ze wskazaniem wysokości rezerwy wykonania (euro)

Fundusz	Kategoria regionu	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		Łącznie	
		Podstawow a alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawow a alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawow a alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawow a alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawow a alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawow a alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawow a alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawow a alokacja	Rezerwa wykonania
EFRR	reg. słabiej rozwinęte	74,80	4,80	79,20	5,10	83,70	5,30	87,90	5,60	92,00	5,90	96,20	6,10	100,30	6,40	614,20	39,20
EFS	reg. słabiej rozwinęte	28,90	1,80	30,60	2,00	32,40	2,10	34,00	2,20	35,60	2,30	37,20	2,40	38,80	2,50	237,50	15,20
Łącznie	reg. słabiej rozwinęte	103,80	6,60	109,80	7,00	116,10	7,40	121,90	7,80	127,60	8,10	133,40	8,50	139,10	8,90	851,70	54,40

¹⁴⁶ Art. 60, 120, 121 rozporządzenia ramowego

¹⁴⁷ Art. 96.d.i rozporządzenia ramowego

SEKCJA 3.2 PLAN FINANSOWY OKREŚLAJĄCY CAŁKOWITĄ KWOTĘ ŚRODKÓW FINANSOWYCH PRZEWIDZIANYCH JAKO WKŁAD KAŻDEGO Z FUNDUSZY DO RPO-L2020 ORAZ WSPÓLFINANSOWANIE KRAJOWE, DLA CAŁEGO OKRESU PROGRAMOWANIA I KAŻDEJ OSI PRIORYTETOWEJ¹⁴⁸

Tabela 18a: Plan finansowy RPO-L2020

OP	Fundusz	Kategoria regionu	Podstawa kalkulacji wsparcia UE	Wkład UE (a)	Wkład Krajowy (b) = (c) + (d)	Szacunkowy podział wkładu krajowego		Finansowanie ogółem (e) = (a) + (b)	Stopa współfinansowania (f) = (a)/(e)	Dla celów informac.	Główna alokacja		Rezerwa wykonania		Udział rezerwy wykonania (wsparcie UE) w łącznej kwocie wsparcia UE na oś priorytetową (l) = (j)/(a)*100		
						Krajowe środki pub. (c)	Krajowe środki pryw. (d)				Wkład EBI	Wkład UE (h) = (a)-(i)	Wkład krajowy (i) = (b)-(k)	Wkład UE (j)		Wkład krajowy (k) = (b)-(i)*(j)/(a)	
OP 1	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	176 418 000,00	31 133 000,00	15 566 000,00	15 567 000,00	207 551 000,00	85,00%	0,00	166 218 000,00	29 333 000,00	10 200 000,00	1 800 000,00	5,78%		
OP 2	EFRR			39 204 000,00	6 919 000,00	6 227 000,00	692 000,00	46 123 000,00	85,00%	0,00	36 504 000,00	6 442 000,00	2 700 000,00	477 000,00	6,89%		
OP 3	EFRR			98 010 000,00	17 296 000,00	12 972 000,00	4 324 000,00	115 306 000,00	85,00%	0,00	92 110 000,00	16 255 000,00	5 900 000,00	1 041 000,00	6,02%		
OP 4	EFRR			98 010 000,00	17 296 000,00	16 431 000,00	865 000,00	115 306 000,00	85,00%	0,00	92 110 000,00	16 255 000,00	5 900 000,00	1 041 000,00	6,02%		
OP 5	EFRR			156 816 000,00	27 674 000,00	27 674 000,00	0,00	184 490 000,00	85,00%	0,00	147 416 000,00	26 015 000,00	9 400 000,00	1 659 000,00	5,99%		
OP 6	EFS			96 026 000,00	16 946 000,00	16 946 000,00	0,00	112 972 000,00	85,00%	0,00	89 326 000,00	15 764 000,00	6 700 000,00	1 182 000,00	6,98%		
OP 7	EFS			55 594 000,00	9 811 000,00	9 811 000,00	0,00	65 405 000,00	85,00%	0,00	51 394 000,00	9 070 000,00	4 200 000,00	741 000,00	7,55%		
OP 8	EFS			65 702 000,00	11 595 000,00	11 595 000,00	0,00	77 297 000,00	85,00%	0,00	61 002 000,00	10 766 000,00	4 700 000,00	829 000,00	7,15%		
OP 9	EFRR			84 942 000,00	14 990 000,00	14 990 000,00	0,00	99 932 000,00	85,00%	0,00	79 842 000,00	14 090 000,00	5 100 000,00	900 000,00	6,00%		
OP 10	EFS			35 378 000,00	6 244 000,00	6 244 000,00	0,00	41 622 000,00	85,00%	0,00	35 378 000,00	6 244 000,00	0,00	0,00	0,00%		
Razem	EFRR					653 400 000,00	115 308 000,00	93 860 000,00	21 448 000,00	768 708 000,00	85,00%	0,00	614 200 000,00	108 390 000,00	39 200 000,00	6 918 000,00	6,00%
Razem	EFS					252 700 000,00	44 596 000,00	44 596 000,00	0,00	297 296 000,00	85,00%	0,00	237 100 000,00	41 844 000,00	15 600 000,00	2 752 000,00	6,17%
Łącznie				Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	906 100 000,00	159 904 000,00	138 456 000,00	21 448 000,00	1 066 004 000,00	85,00%	0,00	851 300 000,00	150 234 000,00	54 800 000,00	9 670 000,00	6,05%

¹⁴⁸ Art. 96.d.ii rozporządzenia ramowego

Tabela 18c: Podział alokacji RPO-L2020 między osie priorytetowe, fundusze, kategorie regionów oraz cele tematyczne dla EFRR, EFS i FS (EUR)

Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Wsparcie UE	Wkład krajowy	Finansowanie ogółem
OP 1	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 1	32 670 000,00	5 765 000,00	38 435 000,00
			CT 3	143 748 000,00	25 368 000,00	169 116 000,00
OP 2	EFRR		CT 2	39 204 000,00	6 919 000,00	46 123 000,00
OP 3	EFRR		CT 4	98 010 000,00	17 296 000,00	115 306 000,00
OP 4	EFRR		CT 5	26 136 000,00	4 612 000,00	30 748 000,00
			CT 6	71 874 000,00	12 684 000,00	84 558 000,00
OP 5	EFRR		CT 7	156 816 000,00	27 674 000,00	184 490 000,00
OP 6	EFS		CT 8	96 026 000,00	16 946 000,00	112 972 000,00
OP 7	EFS		CT 9	55 594 000,00	9 811 000,00	65 405 000,00
OP 8	EFS		CT 10	65 702 000,00	11 595 000,00	77 297 000,00
OP 9	EFRR	CT 9	58 806 000,00	10 378 000,00	69 184 000,00	
		CT 10	26 136 000,00	4 612 000,00	30 748 000,00	
OP10	EFS	n/d	35 378 000,00	6 244 000,00	41 622 000,00	
razem				906 100 000,00	159 904 000,00	1 066 004 000,00

Tabela 19: Szacunkowa kwota wsparcia celów związanych ze zmianami klimatu (EUR) dla RPO-L2020

Oś priorytetowa	Szacunkowa wysokość środków na cele związane ze zmianami klimatu (EUR)	Udział w całości alokacji na program %
OP 1	4 573 800,00	0,50%
OP 2	0,00	0,00%
OP 3	87 555 600,00	9,66%
OP 4	50 965 200,00	5,62%
OP 5	36 590 400,00	4,04%
OP 6	7 581 000,00	0,84%
OP 7	0,00	0,00%
OP 8	3 790 500,00	0,42%
OP 9	0,00	0,00%
OP 10	0,00	0,00%
Razem	191 056 500,00	21,09%

SEKCJA 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE¹⁴⁹

Zgodnie z nowym podejściem do polityki rozwoju, niezwykle istotnym w procesie programowania jest uwzględnienie wymiaru terytorialnego interwencji. Zapisy rozporządzeń unijnych dotyczących Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych (EFSI), a na gruncie polskim zapisy Umowy Partnerstwa (UP) wprowadzają terytorialny wymiar interwencji do głównych założeń polityki spójności po 2013 r. Proces ten został zapoczątkowany przyjęciem traktatu Lizbońskiego, który zrównał wymiar terytorialny z wymiarem gospodarczym i społecznym. Głównym założeniem takiego podejścia jest warunkowanie efektywności programowania oraz realizacji działań rozwojowych wcześniejszą analizą barier i potencjałów oraz właściwego dostosowania interwencji do specyfiki poszczególnych obszarów. Oznacza to odejście od postrzegania obszarów poprzez pryzmat ich granic administracyjnych na rzecz definiowania ich poprzez potencjały i bariery rozwoju. Takie podejście zostało przyjęte na poziomie krajowych dokumentów strategicznych: koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, stanowi również jedną z podstawowych zasad zaktualizowanej w 2012 r. Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020.

Cele wykorzystania środków w ramach RPO 2020 należy zatem postrzegać poprzez pryzmat wymiaru terytorialnego: zarówno miast, obszarów wiejskich, ich wzajemnych powiązań oraz różnego typu obszarów funkcjonalnych. Głównym celem takiego podejścia ma być wzmocnienie zintegrowanego podejścia terytorialnego, lepsze dostosowanie interwencji wspieranej środkami Wspólnych Ram Strategicznych do potrzeb i potencjałów określonych typów terytoriów w Polsce oraz wsparcie rozwoju lokalnego.

Instrumenty rozwoju terytorialnego

1. Miasta jako obszary strategicznej interwencji

Zgodnie z propozycją Komisji Europejskiej zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT) są instrumentem przyczyniającym się do realizacji zintegrowanej strategii rozwoju miejskiego lub też innych strategii terytorialnych. Przede wszystkim służą zwiększeniu zaangażowania miast i ich obszarów funkcjonalnych w zarządzanie środkami strukturalnymi UE.

Cele oraz warunki realizacji ZIT w Polsce zostały określone na poziomie UP.

W województwie lubuskim ZIT realizowane będą w miastach wojewódzkich i na obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie, stanowiącymi jeden z kluczowych obszarów strategicznej interwencji państwa. W ramach RPO – Lubuskie 2020 zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT) realizowane będą na terenie dwóch miast wojewódzkich (Zielona Góra i Gorzów Wlkp.) oraz ich obszarów funkcjonalnych. Ze względu na brak ciągłości przestrzennej pomiędzy obszarami funkcjonalnymi obu ośrodków wojewódzkich, zostaną określone dwa obszary funkcjonalne dla obydwu stolic województwa, funkcjonować będą dwie Strategie ZIT oraz dwa Związki ZIT.

Gorzów Wielkopolski oraz Zielona Góra, wraz ze swoimi obszarami funkcjonalnymi stanowią centra rozwoju gospodarczego regionu, pełnią także ważne funkcje metropolitalne: administracyjne, społeczne, naukowe, kulturalne oraz inne. Jednocześnie miasta te wykazują dużo deficytów i barier rozwojowych uniemożliwiających pełne wykorzystanie ich potencjałów w rozwoju społeczno-

¹⁴⁹ Art. 87.3 CPR

gospodarczym województwa. W celu jak najlepszego wykorzystania potencjału tych ośrodków oraz przenoszeniu działań rozwojowych do obszarów funkcjonalnych przy pomocy instrumentu ZIT realizowane powinny być tylko zintegrowane przedsięwzięcia, łączące działania finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Zakres tematyczny RPO-L2020 dedykowany do realizacji w formule ZIT

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Przykładowe priorytety inwestycyjne
Obszar: Wzmacnianie badań, rozwoju technologicznego oraz innowacji		
OP 1.: Gospodarka i innowacje	CT 3	PI 3.1 PI 3.2 PI 3.3 PI 3.4
Obszar: Poprawa stanu środowiska przyrodniczego na obszarze funkcjonalnym		
OP 4.: Środowisko i kultura	CT 6	PI 6.4 PI 6.5
Obszar: Wzmacnianie funkcji symbolicznych		
OP 2.: Rozwój cyfrowy	CT 2	PI 2.3
OP 4.: Środowisko i kultura	CT 6	PI 6.3 PI 6.4
OP 9.: Infrastruktura społeczna	CT 9	PI 9.2
Obszar: Rozwój zrównoważonego, sprawnego transportu łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny		
OP 3.: Gospodarka niskoemisyjna	CT 4	PI 4.5
Obszar: Wspieranie efektywności energetycznej oraz promowanie strategii niskoemisyjnych		
OP 3.: Gospodarka niskoemisyjna	CT 4	PI 4.3 PI 4.5
Obszar: Przywracanie funkcji społeczno-gospodarczych zdegradowanych obszarów miejskiego obszaru funkcjonalnego		
OP 4.: Środowisko i kultura	CT 6	PI 6.5
OP 7.: Równowaga społeczna	CT 9	PI 9.4
OP 8.: Nowoczesna edukacja	CT 10	PI 10.1 PI 10.3 bis
OP 9.: Infrastruktura społeczna	CT 9, CT 10	PI 9.2 PI 10.4

Strategia ZIT

Podstawowym dokumentem w zakresie udzielenia wsparcia dla związków ZIT jest Strategia ZIT. Strategia ZIT pełni funkcję „strategii określającej zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych, które mają wpływ na obszary miejskie”, o której mowa w Art. 7 Rozporządzenia o EFRR. Dokument musi zawierać część diagnostyczną opartą na analizach terytorialnych i demograficznych, które wskazują potencjał rozwojowy danego obszaru, w szczególności w odniesieniu do wyzwań zidentyfikowanych w Strategii Europa 2020. W celu spełnienia wymogów KE, Strategia musi zawierać spójny zestaw powiązanych ze sobą działań służących długotrwałej poprawie warunków społecznych, gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych i demograficznych danego funkcjonalnego obszaru miejskiego lub innego obszaru objętego ZIT. Sposób wypełnienia tych zobowiązań będzie podlegał ocenie IZ RPO.

Strategia ZIT powinna uwzględniać wspólne wybory uzgodnione przez jednostki wchodzące w skład Związku ZIT, pod Strategią ZIT powinny podpisać się wszystkie podmioty wchodzące w skład Związku ZIT.

Zadania Związku ZIT

Zakres zadań związku ZIT zostanie formalnie określony w porozumieniach pomiędzy Związkami ZIT a IZ RPO.

Koordinacja działań realizowanych w formule ZIT

W IZ RPO powołana zostanie specjalna komórka koordynacyjna, która będzie prowadziła bieżący monitoring realizacji działań Programu przez Związki ZIT. Komórka będzie odpowiedzialna również za opiniowanie i akceptowanie wszelkich rozwiązań merytorycznych i proceduralnych proponowanych przez Związki. Ponadto w ramach Komitetu Monitorującego RPO powołany zostanie Podkomitet Monitorujący dla ZIT. Szczegółowe rozwiązania w tym zakresie zostaną zawarte w porozumieniach pomiędzy Związkami ZIT a IZ RPO oraz w dokumentach wdrożeniowych.

Wybór projektów

W ramach ZIT przewiduje się wykorzystanie konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów. W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą musiały spełnić kryteria i zasady wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący RPO i będą akceptowane przez Komitet Monitorujący RPO. Dodatkowo efekty projektów realizowanych w formule ZIT powinny być spójne z systemem wskaźników RPO oraz wpisywać się w system monitorowania postępów i efektów wdrażania całego Programu.

Sposób realizacji interwencji oraz zapewnienie komplementarności z innymi działaniami rozwojowymi

Biorąc pod uwagę charakter interwencji w ramach ZIT, które wymaga zintegrowanego podejścia obejmującego inwestycje w ramach więcej niż jednej osi priorytetowej jednego lub kilku programów operacyjnych, w ramach OP Programu zostaną zaplanowane specjalne typy działań dedykowane ZIT, dla których zostaną przygotowane kryteria wyboru projektów odnoszące się do specyfiki terytorium oraz zapewniające powiązanie tej specyfiki z celami oraz obszarami RPO.

Interwencja skierowana do ZIT będzie komplementarna z innymi działaniami zaplanowanymi w ramach RPO oraz w ramach krajowych programów operacyjnych.

Tabela 20: Szacunkowa kwota wsparcia z EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (art. 7.2 rozporządzenia EFRR) oraz szacunkowa alokacja EFS (do uzupełnienia po zakończeniu negocjacji ze Związkami ZIT)

1. Fundusz	2. szacunkowa kwota wsparcia EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (art. 7.2 rozporządzenia EFRR) oraz szacunkowa alokacja EFS (EUR)	2. udział alokacji z kolumny 2 w całości alokacji funduszu na program
Łącznie EFRR		
Łącznie EFS		
Razem EFRR + EFS		

Tabela 20a: Tabela opis realizacji poszczególnego ZIT w programie (dotyczy wyłącznie regionalnych programów) Dla każdego ZIT należy przygotować osobną tabelę (do uzupełnienia po zakończeniu negocjacji ze Związkami ZIT)

Fundusz	Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (EUR)
Razem EFRR + EFS				

2. Wymiar miejski

Wymiar miejski stanowi integralną część wymiaru terytorialnego. Wymiar miejski w RPO 2020 będzie dotyczył wszystkich typów ośrodków miejskich, a więc zgodnie z klasyfikacją zaproponowaną w KPZK, ośrodków wojewódzkich, ośrodków regionalnych, ośrodków subregionalnych oraz ośrodków lokalnych i będzie realizowany poprzez równie instrumenty dostosowane do charakterystyki danego terytorium. Część interwencji będzie realizowana poprzez działania dedykowane OSI, w tym miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne będą miały możliwość korzystania z nowych, specjalnie dla nich przygotowanych instrumentów, takich jak ZIT. Działania będą realizowane w odniesieniu do rozwoju i modernizacji infrastruktury, przy jednoczesnym rozwoju sfery społecznej oraz kapitału ludzkiego.

3. Ośrodki subregionalne i lokalne jako obszar strategicznej interwencji

Wsparcie obszarów strategicznej interwencji będzie jednym z elementów realizowanego w ramach RPO – Lubuskie 2020 wymiaru terytorialnego. Poza miastami wojewódzkimi i ich obszarami funkcjonalnymi kolejnym ważnym OSI będą *Ośrodki subregionalne i lokalne*.

Biorąc pod uwagę charakterystykę tego OSI interwencja RPO będzie ukierunkowana przede wszystkim na wzmocnienie potencjałów rozwojowych ośrodków subregionalnych oraz eliminację barier rozwojowych.

W ramach OP Programu zostaną zaplanowane specjalne typy działań dedykowane OSI, dla których zostaną przygotowane kryteria wyboru projektów odnoszące się do specyfiki terytorium oraz zapewniające powiązanie tej specyfiki z celami oraz obszarami RPO.

Interwencja skierowana do OSI będzie komplementarna z innymi działaniami zaplanowanymi w ramach RPO oraz w ramach krajowych programów operacyjnych.

Szacuje się, że około 15 % środków Programu zostanie skierowane na rozwój ośrodków subregionalnych.

Działania w ramach RPO Lubuskie 2020 szczególnie dedykowane dla OSI: *Ośrodki subregionalne i lokalne*

Lp.	Oś Priorytetowa	Cel tematyczny (CT)	Priorytet Inwestycyjny (PI)
1.	OP 1.: Gospodarka i innowacje	CT 3,	PI 3.1 PI 3.3 PI 3.4
2.	OP 2.: Rozwój Cyfrowy	CT 2	PI 2.3
3.	OP 3.: Gospodarka niskoemisyjna	CT 4	PI 4.3 PI 4.5
4.	OP 4.: Środowisko i kultura	CT 6	PI 6.3
5.	OP 6.: Regionalny rynek pracy	CT 8	PI 8.7 PI 8.9
6.	OP 7.: Równowaga społeczna	CT 9	PI 9.4
7.	OP 8.: Nowoczesna edukacja	CT 10	PI 10.1 PI 10.3 bis
8.	OP 9.: Infrastruktura społeczna	CT 9, CT 10	PI 9.1 PI 9.2 PI 10.4

4. Obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych jako obszar strategicznej interwencji.

Biorąc pod uwagę charakter województwa lubuskiego kolejnym istotnym OSI dla realizacji interwencji Programu będą *obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych*.

Biorąc pod uwagę zróżnicowanie tego OSI interwencja RPO będzie ukierunkowana przede wszystkim na eliminację barier rozwojowych oraz zwiększenia dostępności podstawowych usług społecznych.

W ramach OP Programu zostaną zaplanowane specjalne typy działań dedykowane OSI, dla których zostaną przygotowane kryteria wyboru projektów odnoszące się do specyfiki terytorium oraz zapewniające powiązanie tej specyfiki z celami oraz obszarami RPO.

Interwencja skierowana do OSI będzie komplementarna z innymi działaniami zaplanowanymi w ramach RPO oraz w ramach krajowych programów operacyjnych.

Szacuje się, że około 10 % środków Programu zostanie skierowane na rozwój obszarów wiejskich. Działania w ramach RPO Lubuskie 2020 szczególnie dedykowane dla OSI: *obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych*

Lp.	Oś Priorytetowa	Cel tematyczny (CT)	Priorytet Inwestycyjny (PI)
1.	OP 1.: Gospodarka i innowacje.	CT 3	PI 3.3
2.	OP 2.: Rozwój Cyfrowy	CT 2	PI 2.3
3.	OP 3.: Gospodarka niskoemisyjna	CT 4	PI 4.3
4.	OP 4.: Środowisko i kultura	CT 6	PI 6.2 PI 6.3
5.	OP 6.: Regionalny rynek pracy	CT 8	PI 8.7 PI 8.9
6.	OP 7.: Równowaga społeczna	CT 9	PI 9.4 PI 9.9
7.	OP 8.: Nowoczesna edukacja	CT 10	PI 10.1
8.	OP 9.: Infrastruktura społeczna	CT 9, CT 10	PI 9.1 PI 9.2 PI 10.4

5. Inne OSI w RPO – Lubuskie 2020

Pozostałe OSI zdiagnozowane na terenie województwa lubuskiego istotne dla interwencji zaplanowanej w RPO - Lubuskie 2020 to:

Obszary zagrożone powodzią

Z uwagi na fakt, że OSI: obszary zagrożone powodzią będą wspierane głównie z poziomu centralnego, w RPO-L2020 nie zostaną objęte specjalnym wsparciem. Realizacja interwencji dla tego OSI będzie się odbywać poprzez wdrażanie OP 4 (CT 5).

Obszary o najwyższych walorach kulturowych

Biorąc pod uwagę ograniczoną alokację środków Programu OSI: obszary o najwyższych walorach kulturowych zostaną wsparte w RPO, jako OSI tylko w ograniczonym zakresie. Realizacja interwencji na obszarze tego OSI będzie się odbywać poprzez wdrażanie OP 1, OP 2, OP 4, OP 9.

Obszary przygraniczne

OSI obszary przygraniczne będą wspierane głównie poprzez realizację programów EWT na obszarze województwa lubuskiego. Niemniej jednak interwencja RPO – Lubuskie 2020 będzie pośrednio wpływała na sytuację tego obszaru.

6. Strategia Rozwoju Polski Zachodniej do 2020 roku

Interwencja w ramach RPO 2020 będzie wdrażana z uwzględnieniem zapisów Strategii Rozwoju Polski Zachodniej do 2020 roku. Strategia zakłada realizację trzech głównych celów rozwojowych¹⁵⁰:

1. wzmocnienie potencjału inwestycyjnego;
2. wzmocnienie potencjału na rzecz podnoszenia poziomu innowacyjności i budowy gospodarki opartej na wiedzy;
3. wzmocnienie potencjału na rzecz współpracy.

Strategia określa możliwości współpracy pomiędzy województwami lubuskim, zachodniopolskim, dolnośląskim, wielkopolskim oraz opolskim i wskazuje kierunki i projekty umożliwiające rozwijanie i zacieśnianie tej współpracy. Głównym założeniem Strategii Rozwoju Polski Zachodniej jest wykorzystanie potencjału współpracy międzywojewódzkiej dla tworzenia warunków wzrostu konkurencyjności regionów Polski Zachodniej oraz przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów makroregionu w taki sposób, aby sprzyjać długofalowemu rozwojowi gospodarczemu, spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej oraz integracji z Unią Europejską.

Programy regionalne pięciu województw objętych Strategią będą realizowały interwencję uwzględniając cele określone w strategii makroregionalnej poprzez wdrażanie projektów o charakterze regionalnym, natomiast kluczowe projekty będą realizowane w ramach programów krajowych.

7. Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego

W 2009 r. Rada Europejska przyjęła Strategię dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB). Przed regionem Morza Bałtyckiego stoją kluczowe wyzwania, m.in. pogarszającego się stanu wody w Bałtyku, niedostatecznych połączeń komunikacyjnych, barier handlowych i problemów z dostawami energii, które dodatkowo nasilają się wskutek braku skutecznej koordynacji. Strategia ma poprawić ten stan dzięki realizacji projektów według wspólnie ustalonych priorytetów.

Wdrażanie Strategii oparto na Planie Działania, zaktualizowanym w lutym 2013 roku, który określa trzy cele ogólne: ocalenie morza, rozwój połączeń w regionie oraz zwiększenie dobrobytu. Dodatkowo wyznacza 17 Obszarów Priorytetowych (Priority Areas) i 5 Działań Horyzontalnych (Horizontal Actions), w ramach których realizowane są Działania (Actions) i projekty flagowe (Flagship Projects).

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa działania wdrażające SUE RMB będą realizowane w największym stopniu w ramach odpowiednich terytorialnie programów EWT (ze szczególnym uwzględnieniem roli programu transnarodowego w regionie Morza Bałtyckiego) oraz programów operacyjnych regionów nadbałtyckich, co wynika z międzynarodowej specyfiki tych pierwszych oraz położenia geograficznego tych drugich.

Realizacja RPO-L2020 będzie również uwzględniała założenia i cele ogólne SUE RMB. Jednak ze względu na charakter i położenie województwa lubuskiego, wdrażanie RPO-L2020 będzie realizować założenia Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego w sposób pośredni, w szczególności w zakresie

¹⁵⁰ Projekt z 16 sierpnia 2013 r.

wsparcia przedsiębiorczości i wzmocnienia innowacyjności gospodarki, co jest związane z realizacją celu trzeciego Strategii. Ponadto wdrażanie projektów w obszarze transportu, energetyki i technologii informacyjno-komunikacyjnych jest związane z realizacją celu trzeciego Strategii. Wybrane do realizacji kierunki interwencji Programu uwzględniają obszary priorytetowe (PA) i horyzontalne (HA) SUE RMB, mające potencjalnie największe znaczenie dla osiągania celów RPO – Lubuskie 2020.

W poniższej tabeli przedstawiono zgodność celów SUE RMB z priorytetami RPO – Lubuskie 2020.

Oś priorytetowa RPO – Lubuskie 2020	Cele SUM RMB															
	Ocalenie morza						Rozwój połączeń w regionie			Wzrost dobrobytu						
	Agri	Bio	Hazards	Nutritii	Safe	Ship	Secure	Crime	Energy	Transport	Culture	Education	Health	Innovation	Internal Market	SME
1. Gospodarka i innowacja													x	x	x	x
2. Rozwój cyfrowy										x	x	x				x
3. Gospodarka niskoemisyjna								x							x	
4. Środowisko i kultura		x	x	x						x					x	x
5. Transport									x							
6. Regionalny rynek pracy											x			x	x	
7. Równowaga społeczna											x	x				
8. Nowoczesna edukacja											x				x	
9. Infrastruktura społeczna											x	x				

SEKCJA 5. UKIERUNKOWANIE WSPARCIA NA ZJAWISKA UBÓSTWA, DYSKRYMINACJI ORAZ WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO¹⁵¹

W związku z celami strategii Europa 2020 oraz odnoszącymi się do tej tematyki zapisami krajowych dokumentów strategicznych, szczególnym obszarem wsparcia Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 będzie próba niwelowania ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.

Biorąc pod uwagę szczególną sytuacją województwa lubuskiego w zakresie wartości wskaźników zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym w procesie wdrażania Programu zostaną zaprojektowane specjalne rozwiązania dedykowane ograniczaniu zjawiska ubóstwa i wykluczenia oraz poprawie sytuacji grup marginalizowanych i osób niepełnosprawnych.

Zaprojektowane rozwiązania będą zgodne z nowym wymiarem aktywnej integracji, który na poziomie państwa członkowskiego zostanie określony w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 będzie wspierał działania związane ze zmniejszaniem ubóstwa poprzez animowanie sytuacji na regionalnym rynku pracy, co w konsekwencji powinno wpłynąć na zwiększenie zatrudnienia (CT8). Ponadto będzie realizował działania związane z włączeniem społecznym i aktywizacją społeczną (CT9). Dodatkowo Program będzie wpływał na sytuację mieszkańców województwa w zakresie ich kwalifikacji (CT8, CT10) oraz wykształcenia – narzędzia skierowane w szczególności na sytuację osób młodych poprzez inwestowanie w nowoczesną edukację (CT10). Działania współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego zostaną uzupełnione inwestycjami w infrastrukturę społeczną, które będą współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Zakres wsparcia zostanie dostosowany do potrzeb grup docelowych, a jednocześnie uwzględni specyfikę i uwarunkowania terytorialne. Interwencja będzie miała charakter systemowy, jej celem będzie poprawa skuteczności polityki społecznej, rynku pracy czy edukacyjnej.

W ramach odrębnego badania wyszczególnione zostaną obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem, w tym segregacją edukacyjną i terytorialną, lub grupy docelowe najbardziej dotknięte ubóstwem wraz z opisem ich specyficznych potrzeb (analiza zostanie dokonana w oparciu o wybrane wskaźniki obrazujące zjawisko ubóstwa). Dodatkowo dokonana zostanie delimitacja obszaru strategicznej interwencji: obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych. Oba badania dotyczyły będą poziomu gminy.

---

¹⁵¹ Art. 87.4.a CPR

SEKCJA 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW DOTKNIĘTYCH POWAŻNYMI I TRWALE NIEKORZYSTNYMI WARUNKAMI NATURALNYMI LUB DEMOGRAFICZNYMI¹⁵²

Sytuacja demograficzna regionu jest relatywnie stabilna. W 2012 r. odnotowano dodatni przyrost rzeczywisty ludności o 0,02%, co oznacza, że na każde 100 tys. mieszkańców przybyło 20 osób. W porównaniu z innymi regionami ludność województwa lubuskiego jest demograficznie stosunkowo młoda, pomimo zwiększającego się corocznie wieku środkowego (mediany). Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż rezultatem przemian w procesach demograficznych, przede wszystkim głębszej depresji urodzeniowej z lat 90-tych oraz z początku tego stulecia, jest znaczące zmniejszenie się liczby dzieci i młodzieży (0-17 lat) oraz wzrost liczby osób starszych.

Główną determinantą rozwoju demograficznego w województwie pozostaje przyrost naturalny, tj. różnica między liczbą urodzeń żywych i zgonów, który od lat jest dodatni, przy czym nadwyżka liczby urodzeń żywych nad liczbą zgonów w ostatnich latach znacząco się zmniejszyła.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż województwo lubuskie od lat cechuje deficyt migracyjny, czyli liczba osób wymeldowujących się z pobytu stałego jest wyższa niż liczba osób meldujących się na pobyt stały.

Biorąc pod uwagę wyniki opracowanej przez GUS w roku 2008 prognozy ludności na lata 2008-2035, które wskazują, że w nadchodzących latach nastąpi przyspieszenie procesu starzenia się ludności i pogorszy się znacznie relacja osób w wieku produkcyjnym do osób w wieku poprodukcyjnym, interwencja publiczna realizowana w ramach Programu będzie uwzględniała aspekt demograficzny.

Wyzwania wynikające z sytuacji demograficznej wpłyną przede wszystkim na realizację OP 1, 6, 7, 8 oraz 9. Zakres wsparcia określony we wskazanych powyżej osiach priorytetowych Programu odnosi się do zjawiska depopulacji oraz starzenia się społeczeństwa. Ma to swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w planowanych działaniach dotyczących rynku pracy, sytuacji osób młodych, rodziców oraz osób starszych na rynku pracy, działaniach profilaktycznych zwiększających dostęp do diagnostyki i rehabilitacji leczniczej, aktywnej integracji oraz zmiany sytuacji społecznej grup marginalizowanych i wykluczonych, w tym rozwoju usług dla osób starszych – w sektorach "srebrnej", "zielonej", "białej" gospodarki, tworzenia dostępu do efektywnej edukacji oraz upowszechniania uczenia się przez całe życie. Ponadto analiza sytuacji demograficznej regionu będzie miała wpływ na rodzaj i zakres inwestycji infrastrukturalnych w szczególności planowanych do realizacji w ramach OP 9.

---

¹⁵² Art. 87.4.b CPR

SEKCJA 7. SYSTEM INSTYTUCJONALNY

SEKCJA 7.1 IDENTYFIKACJA INSTYTUCJI ZAANGAŻOWANYCH W REALIZACJĘ PROGRAMU¹⁵³

Tabela 23: Wykaz IZ, IC, IA, IP oraz dane kontaktowe

Instytucja	Nazwa instytucji, departament lub inna jednostka organizacyjna	Kierownictwo instytucji (zajmowane stanowisko)
Podmiot udzielający desygnacji	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Lubuskiego/ komórka UMWL wskazana przez Zarząd Województwa Lubuskiego	Marszałek Województwa Lubuskiego
Instytucja Pośrednicząca	Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze	Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze
Instytucja Certyfikująca	Zarząd Województwa Lubuskiego	Marszałek Województwa Lubuskiego
Instytucja Audytowa	Główny Inspektor Kontroli Skarbowej	Minister właściwy ds. finansów publicznych
Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności z KE	Ministerstwo Finansów	Minister właściwy ds. finansów publicznych

System instytucjonalny w ramach Programu jest zgodny z system instytucjonalnym dla PS opisanym w UP.

Funkcje Instytucji koordynującej realizację UP pełni minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. Funkcję IZ RPO-L2020 pełni Zarząd Województwa Lubuskiego. Instytucja Zarządzająca pełni równocześnie funkcje Instytucji Certyfikującej. Przewiduje się powierzenie części zadań Instytucji Pośredniczącej, której rola i funkcje określone są w stosownym porozumieniu międzyinstytucjonalnym. Nie wyklucza się również powołania w razie potrzeby Instytucji Wdrażających. Delegowanie zadań będzie miało miejsce jedynie wtedy, gdy będzie prowadzić do poprawy skuteczności i efektywności wdrażania Programu.

Szczegółowe zasady funkcjonowania systemu zarządzania, kontroli, monitoringu, ewaluacji, informacji i promocji, systemu IT przyjęte w Programie wynikają z UP i właściwych przepisów rozporządzeń.

Instytucja udzielająca desygnacji

Rola tej instytucji zostanie powierzona w imieniu państwa członkowskiego Ministerstwu Rozwoju Regionalnego. Instytucja ta będzie odpowiedzialna za kontakty z Komisją Europejską, promowanie zharmonizowanego stosowania zasad unijnych, tworzenie raportów podsumowujących deklaracje zarządcze i opinie audytowe, a także koordynowanie wdrażania działań naprawczych dotyczących nieprawidłowości o charakterze ogólnym. Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego jest wspomagany przez Komitet ds. Desygnacji, w skład którego wchodzi przedstawiciele ministra do spraw rozwoju regionalnego oraz przedstawiciele ministra ds. finansów publicznych.

Instytucja Zarządzająca

Funkcja IZ zostanie powierzona Zarządowi Województwa, jako podmiotowi odpowiedzialnemu za realizację programu. Do zadań IZ należy m.in. stworzenie systemu wdrażania programu, powołanie Komitetu Monitorującego przebieg realizacji programu, opracowanie kryteriów wyboru projektów do zatwierdzenia przez komitet monitorujący, wybór projektów do realizacji, zapewnienie prawidłowego

¹⁵³ Art. 87.5.a-b CPR

wdrażania wybranych do realizacji projektów, przygotowywanie sprawozdań rocznych i końcowego, opracowanie systemu kontroli, itd.

Dla RPO – Lubuskie 2020 funkcję Instytucji Zarządzającej pełni Zarząd Województwa Lubuskiego. W jego imieniu zadania związane z zarządzaniem oraz realizacją Programu zostaną powierzone wewnętrznym jednostkom organizacyjnym.

Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 pełni również funkcję Instytucji Certyfikującej dla Programu, co wiąże się z dodatkowymi zobowiązaniami i zadaniami, a także koniecznością wyodrębnienia struktur odpowiadających za certyfikację wydatków.

Główne zadania IZ RPO – Lubuskie 2020:

- przygotowanie procedur realizacji RPO – Lubuskie 2020 (w zakresie wyboru projektów, monitorowania programu, prowadzenia kontroli, rozliczania finansowego, prowadzenia działań informacyjno-komunikacyjnych, itd.),
- powołanie Komitetu Monitorującego RPO – Lubuskie 2020,
- ewaluacja RPO – Lubuskie 2020 (prowadzona na podstawie opracowanego Planu Ewaluacji zatwierzonego przez Komitet Monitorujący RPO – Lubuskie 2020),
- certyfikacja wydatków do KE (m.in. składanie poświadczeń finansowych, wniosków o płatność, rocznych sprawozdań finansowych, poświadczanie kompletności, dokładności i prawdziwości przedłożonych rocznych sprawozdań finansowych),
- przygotowanie systemu zarządzania i kontroli dla RPO – Lubuskie 2020,
- stworzenie Lokalnego Systemu Informatycznego komplementarnego wobec Krajowego Systemu Informatycznego (w celu zbierania i przechowywania danych dotyczących realizowanych projektów, niezbędnych do monitorowania, zarządzania finansowego, weryfikacji i audytu,
- przygotowywanie rocznych oraz okresowych sprawozdań z realizacji RPO – Lubuskie 2020 po wcześniejszym zatwierdzeniu przez Komitet Monitorujący RPO-L2020.

Instytucja Pośrednicząca

Zgodnie z zapisami rozporządzenia ramowego Instytucja Zarządzająca może powierzyć część zadań związanych z zarządzaniem, kontrolą i monitorowaniem programu, na poziomie osi priorytetowej/osi priorytetowych, Instytucji/om Pośredniczącej/y. IZ RPO-L2020 przewiduje powierzenie części zadań Instytucji Pośredniczącej, która będzie działać na odpowiedzialność IZ. Do realizacji RPO-L2020 IZ planuje włączyć, jako Instytucję Pośredniczącą: Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze na mocy stosownego porozumienia, które ureguje zakres powierzonych zadań.

Planowane jest powierzenie Wojewódzkiemu Urzędowi Pracy w Zielonej Górze realizacji zadań z zakresu wdrażania OP 6 – PI 8.5.

Instytucja Certyfikująca

Uprawnienia Instytucji Certyfikującej zostaną przekazane do Instytucji Zarządzającej, która będzie odpowiedzialna na poświadczanie wydatków do KE, prawidłowość przekazywanych deklaracji i ich zgodność z obowiązującymi przepisami.

Instytucja Audytowa

Instytucja Audytowa powoływana jest zgodnie z zapisami rozporządzenia ramowego. Zadaniem Instytucji Audytowej będzie audytowanie systemu zarządzania i kontroli na próbie operacji oraz

audytowanie rocznych sprawozdań finansowych. Instytucja Audytowa ma obowiązek przygotowania strategii audytu w terminie 6 miesięcy od zatwierdzenia programu. Instytucja ta będzie przygotowywać opinię z audytu na temat rocznego sprawozdania finansowego z poprzedniego roku księgowego oraz rocznego raportu kontrolnego nt. ustaleń audytowych.

Zadania Instytucji Audytowej:

- prowadzenie audytów systemu zarządzania i kontroli, na podstawie próby działań oraz rocznego sprawozdania finansowego,
- sporządzanie opinii z audytu na temat rocznego sprawozdania finansowego (kompletność, dokładności prawdziwość rocznego sprawozdania finansowego, funkcjonowanie systemu zarządzania i kontroli, legalność i prawidłowość operacji),
- sporządzanie rocznego sprawozdania z kontroli przedstawiającego wyniki audytów przeprowadzonych w poprzednim roku obrotowym.

Instytucja odpowiedzialna za dokonywanie płatności

Instytucją odpowiedzialną za otrzymywanie płatności KE jest minister właściwy do spraw finansów publicznych. Środki przekazywane przez KE jako zaliczki oraz płatności okresowe i płatność końcowa zostaną włączone do budżetu państwa jako jego dochody. Z budżetu państwa będą przekazywane środki na realizację projektów.

System monitorowania i sprawozdawczości RPO-L2020

Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 zapewnia system monitorowania i sprawozdawczości w ramach programu, którego celem jest bieżące śledzenie postępu rzeczowego projektów w oparciu o wskaźniki kluczowe, a także wskaźniki dodatkowe. Proces monitorowania i sprawozdawczości to proces ciągły, systematyczny oraz terminowy, towarzyszy całemu procesowi realizacji programu. Instytucja Zarządzająca monitoruje postęp realizacji programu za pośrednictwem systemu uwzględniającego dane zebrane przy pomocy lokalnego systemu informatycznego i zawarte we wnioskach o płatność. IZ odpowiada za prawidłowy przebieg całego procesu, wykrywanie i eliminację nieprawidłowości, usprawnianie działania systemu.

Instytucja Zarządzająca RPO-L2020 jest odpowiedzialna za prawidłowość, terminowość i systematyczność przebiegu procesu monitorowania i sprawozdawczości. Proces monitorowania i sprawozdawczości jest obowiązkowy i dotyczy wszystkich poziomów realizacji programu, począwszy od Beneficjentów, kończąc na Instytucji Zarządzającej. System monitorowania i sprawozdawczość będzie oparty głównie o wskaźniki ze wspólnej listy wskaźników kluczowych.

IZ RPO-L2020 zapewni system monitorowania i sprawozdawczości w ramach programu zgodnie z przyjętymi zasadami wyznaczonymi m.in. przez rozporządzenie ogólne. Jednym z elementów systemu jest powołanie i funkcjonowanie Komitetu Monitorującego RPO-L2020, którego zadaniem jest zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów, zatwierdzanie sprawozdań z realizacji programu czy planów ewaluacyjnych dla programu. Zadaniem KM jest również rekomendowanie zmian w programie oraz stanu realizacji projektów w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. System monitorowania i sprawozdawczości jest zgodny z zapisami Umowy Partnerstwa i Rozporządzenia ramowego.

Zadania Komitetu Monitorującego RPO – Lubuskie 2020:

- zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów,
- zatwierdzanie rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji RPO – Lubuskie 2020,

- zatwierdzanie Planu Ewaluacji RPO – Lubuskie 2020 (i jego wszelkich zmian) oraz przyjmowanie, analizowanie wyników oraz rekomendacji badań ewaluacyjnych,
- zatwierdzanie i rekomendowanie zmian w RPO – Lubuskie 2020,
- zatwierdzanie strategii komunikacji dla RPO – Lubuskie 2020,
- monitorowanie realizacji projektów strategicznych.

Koordinacja stanu realizacji projektów przez miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych będzie zapewniona w ramach prac Komitetu Monitorującego RPO – Lubuskie 2020 (utworzenie Podkomitetu Monitorującego dla ZIT w Komitecie Monitorującym RPO – Lubuskie 2020).

IZ RPO-L2020 sporządza sprawozdania na zasadach określonych w rozporządzeniu ogólnym. Zgodnie z Rozporządzeniem, w 2019 r. zostanie dokonana ocena wykonania RPO-L2020, której podstawą będą osiągnięte wartości wskaźników produktu i wskaźniki finansowe.

System ewaluacji RPO L2020

Proces ewaluacji jest realizowany przez jednostki ewaluacyjne zlokalizowane w administracji publicznej wdrażającej politykę spójności, są to min. Krajowa Jednostka Ewaluacji (KJE), jednostki ewaluacyjne (JE) wskazane przez IZ programów operacyjnych do prowadzenia procesu ewaluacji, jednostki ewaluacyjne działające w ramach innych instytucji systemu polityki spójności realizujące na podstawie wytycznych i standardów wypracowanych przez KJ E i JE.

Wyniki badań ewaluacyjnych oraz ich rekomendacje znajdują zastosowanie w procesie zarządzania i realizacji programu, jako wskazówki do inicjowania zmian usprawniających system wdrażania programu i przyczynę do inicjowania zmian modelu realizacji programu czy zakresu interwencji.

Koordinacja procesu ewaluacji działań finansowanych z EFRR i EFS będzie miała odzwierciedlenie w planach ewaluacyjnych opracowanych dla programu. IZ RPO-L2020, której zadaniem jest uspoźnienie procesu ewaluacji i takie jego zorganizowanie by zapewnić wzajemne uzupełnianie w celu właściwego wykorzystania wyników i rekomendacji. W ramach RPO-L2020 funkcje ewaluacyjne będzie pełniło Regionalne Obserwatorium Terytorialne.

Istotną rolę w systemie pełni również Komitet Monitorujący dla RPO-L2020. Zadaniem Komitetu Monitorującego jest m.in. akceptacja planów ewaluacyjnych oraz analiza postępów ich realizacji, ponadto do Komitetu Monitorującego będzie należała dyskusja dot. wyników ewaluacji i sposobu ich wykorzystania.

Rozwiązania przyjęte w systemie monitorowania i ewaluacji są zgodne z zapisami Umowy Partnerstwa i Rozporządzenia ramowego 1303/2013.

System zarządzania i kontroli RPO-L2020

Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 przygotowuje opis systemu zarządzania i kontroli dla Programu. System RPO-L2020 ma zapewnić skuteczne, rzetelne, prawidłowe i zgodne z przepisami wdrażanie Programu, w tym prawidłowe działanie systemu zarządzania (również funkcjonowania IP), finansowania, zastosowania kontroli na wszystkich szczeblach.

System zarządzania i kontroli RPO – Lubuskie 2020 ma zapewnić:

- określenie i podział funkcji poszczególnych jednostek/podmiotów zajmujących się zarządzaniem i kontrolą,
- procedury dla zapewnienia zasadności i prawidłowości deklarowanych wydatków,

- wiarygodny system informatyczny służący prowadzeniu księgowości, przechowywaniu i przekazywaniu danych finansowych, danych dot. wskaźników, w celu prowadzenia procesu sprawozdawczości i monitorowania,
- sprawny i przejrzysty system sprawozdawczości i monitorowania,
- system i procedury w celu zapewnienia stosowania właściwej ścieżki audytu,
- zapobieganie, wykrywanie i korygowanie nieprawidłowości, w tym nadużyć finansowych oraz odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych wraz z odsetkami.

System kontroli RPO – Lubuskie 2020 obejmuje następujące typy kontroli: kontrole systemowe, kontrole wydatków (w tym, kontrole na zakończenie realizacji projektu, kontrole doraźne, kontrole trwałości w ramach realizowanych projektów).

System informatyczny RPO-L2020

Minister Rozwoju Regionalnego zapewnia budowę i funkcjonowanie centralnego systemu informatycznego SL 2014, który będzie wspierał realizację programów operacyjnych. System ten tworzony jest w celu spełnienia wymogów rozporządzenia ramowego w zakresie:

- obowiązku rejestrowania i przechowywania danych dotyczących każdego projektu, niezbędnych do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, kontroli i audytu, w tym danych osobowych uczestników projektów na potrzeby monitorowania i ewaluacji projektów współfinansowanych z EFS (art. 114 ust. 2 rozporządzenia ramowego),
- zapewnienia systemu komputerowego służącego prowadzeniu księgowości, przechowywaniu i przekazywaniu danych finansowych i danych na temat wskaźników, dla celów monitorowania i sprawozdawczości (art. 72 d rozporządzenia ramowego),
- zapewnienia funkcjonowania systemu informatycznego, za pomocą którego pełna komunikacja pomiędzy beneficjentem a właściwymi instytucjami odbywać się będzie wyłącznie drogą elektroniczną (art. 122 ust. 3 rozporządzenia ramowego).

System informatyczny SL 2014 służy w szczególności do wspierania procesów związanych z:

- obsługą projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie projektu albo podjęcia decyzji o dofinansowaniu projektu,
- ewidencjonowaniem danych dotyczących programów operacyjnych,
- obsługą procesów związanych z certyfikacją wydatków.

Instytucje oraz beneficjenci korzystają z funkcjonalności udostępnionych za pośrednictwem centralnego systemu informatycznego SL 2014, w zakresie obsługi projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie projektu albo podjęcia decyzji o dofinansowaniu projektu.

Dostęp do danych gromadzonych w SL 2014 mają:

- wszystkie instytucje uczestniczące w realizacji programów operacyjnych, tj. między innymi instytucja zarządzająca, instytucje pośredniczące, instytucje wdrażające, instytucja audytowa, w zakresie niezbędnym dla prawidłowego realizowania swoich zadań,
- beneficjenci, w zakresie danych dotyczących realizowanych przez nich projektów.

System informatyczny SL 2014 umożliwia tworzenie określonych raportów, między innymi:

- informacji o poziomie wydatkowania środków UE,
- prognoz wydatków,
- informacji o stanie wdrażania funduszy strukturalnych,
- informacji na temat przeprowadzonych kontroli.

Wymiana informacji pomiędzy Komisją Europejską a instytucją zarządzającą odbywać się będzie poprzez system SFC 2014.

Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 podjęła decyzję o budowie Lokalnego Systemu Informatycznego dla RPO, który wymienia dane z systemem SL 2014.

Lokalny system realizuje następujące procesy związane z wdrażaniem RPO – Lubuskie 2020:

- nabór projektów (funkcja generatora wniosków),
- wsparcie oceny projektów (dane nt. wyników poszczególnych etapów oceny),
- wnioskowanie o dokonanie zmian w projekcie,
- składanie oświadczeń dotyczących realizacji projektu (m. in. oświadczenia o zachowaniu trwałości).

Lokalny system gromadzi również podstawowe informacje dotyczące realizacji projektów, które pozyskiwane są z systemu SL 2014:

- złożone wnioski o płatność i wypłacone środki,
- przeprowadzone kontrole.

Do Lokalnego Systemu Informatycznego dostęp mają:

- wszystkie instytucje/podmioty zaangażowane w realizację RPO – Lubuskie 2020 w zakresie swoich kompetencji,
- beneficjenci RPO Lubuskie – 2020 w zakresie realizowanych projektów.

System informacji i promocji RPO-L2020

IZ RPO-L2020 jest odpowiedzialna za zapewnienie właściwej informacji i promocji RPO-L2020. W celu zapewnienia skutecznej koordynacji działań komunikacyjnych – zgodnie z założeniami UP – prowadzonych przez poszczególne instytucje Polska, opracowuje horyzontalny dokument, wspólną strategię komunikacji polityki spójności.

W oparciu o wspólną strategię komunikacji IZ, zgodnie z art.116 rozporządzenia ramowego, opracowuje dla RPO-L2020 strategię komunikacji, będącą podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla programu.

IZ RPO-L2020 przygotowuje również roczne plany działań komunikacyjno-promocyjnych o charakterze wykonawczym. Działania w tym zakresie wspierają również działania na poziomie krajowym. Wsparcie to będzie realizowane w szczególności poprzez:

- informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach programu oraz sposobach jego pozyskania,
- dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na różnych etapach,
- upowszechnianie wśród opinii publicznej i mieszkańców regionu roli oraz osiągnięć polityki spójności oraz RPO L2020 przez działania promocyjne i informacyjne na temat efektów i wpływu programu oraz poszczególnych projektów.

Niezwykle istotne jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne w perspektywie programowej 2014-2020 dążyć do wzmocnienia koordynacji działań w celu utrzymania wysokiej spójności przekazu i komplementarności komunikatów oraz narzędzi. Wyzwaniem leżącym u podstaw skutecznej komunikacji będzie opracowanie dokumentów skierowanych do potencjalnych beneficjentów i beneficjentów, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji za pośrednictwem mediów z zastosowaniem czytelnego i zrozumiałego języka. W okresie 2014-2020 należy położyć większy nacisk na wykorzystanie potencjału samych beneficjentów. Kluczowe jest również wdrażanie polityk

horyzontalnych, jak również równy dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

Zarządzanie finansowe

Podstawowy mechanizm przepływów finansowych w zakresie środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oparty jest o budżet środków europejskich, czyli wyodrębnioną część budżetu państwa, zasilaną transferami z Komisji Europejskiej (dochody budżetu środków europejskich), z której następnie dokonywane są płatności na rzecz beneficjentów w kwocie odpowiadającej przyznanemu dofinansowaniu unijnemu (wydatki budżetu środków europejskich). Budżet środków europejskich nie obejmuje wydatków ponoszonych w ramach pomocy technicznej.

Instytucją dokonującą płatności jest Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Podstawą dokonania płatności na rzecz beneficjenta jest przekazane do BGK zlecenie płatności wystawione przez instytucję, z którą beneficjent zawarł umowę o dofinansowanie projektu, przygotowane w oparciu o zweryfikowany wniosek beneficjenta o płatność.

Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 dokonuje rozliczenia wydatków kwalifikowalnych poniesionych przez beneficjenta na podstawie wniosku o płatność. Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 na podstawie zweryfikowanych wniosków o płatność sporządza zestawienia wydatków zawierające zagregowane wartości i dane z poszczególnych projektów. Na tej podstawie sporządza, a następnie przesyła do KE, deklaracje i zestawienia wydatków wraz z wnioskiem o płatność okresową. Podstawą do wyliczenia wkładu unijnego, o której mowa w art. 120 ust. 2 rozporządzenia ogólnego, są całkowite wydatki kwalifikowane.

SEKCJA 7.2 DZIAŁANIA ANGAŻUJĄCE STOSOWNYCH PARTNERÓW¹⁵⁴ W PROCES PRZYGOTOWANIA REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020 ORAZ ROLA PARTNERÓW ZAANGAŻOWANYCH WE WDRAŻANIE, MONITOROWANIE, EWALUACJĘ RPO-L2020¹⁵⁵

Rola partnerów w procesach przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji RPO – Lubuskie 2020

Rodzaj partnerów oraz obszary współpracy w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020		
Etapy	Partnerzy	Obszary współpracy i forma angażowania partnerów
Programowanie RPO-L2020	1. Szkoły wyższe 2. Przedstawiciele jst 3. Przedstawiciele przedsiębiorstw (w tym organizacje zrzeszające) 4. Przedstawiciele państwowych jednostek budżetowych 5. Przedstawiciele NGO (w tym organizacje działające na rzecz równości szans) 6. Przedstawiciele jednostek podległych UMWL	<p>Obszary współpracy: praca nad zapisami Programu (obszary wsparcia, lista potencjalnych beneficjentów, podział alokacji, etc.)</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Konsultacje RPO-L2020 - Udział w spotkaniach bilateralnych. 2. Konsultacje RPO-L2020 - Udział w konferencjach. 3. Konsultacje RPO-L2020 - Udział w spotkaniach branżowych. 4. Konsultacje RPO-L2020 - zgłaszanie uwag, wypełnienie ankiety na stronie internetowej. 5. Branżowe spotkania robocze.
	7. Mieszkańcy województwa lubuskiego	<p>Obszary współpracy: opiniowanie zapisów Programu (obszary wsparcia, lista potencjalnych beneficjentów, podział alokacji, etc.)</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Konsultacje RPO-L2020 - zgłaszanie uwag, wypełnienie ankiety na stronie internetowej. 2. Udział w spotkaniach, konferencjach – (jeśli będzie takie zainteresowanie)
Wdrażanie RPO-L2020	1. Szkoły wyższe 2. Przedstawiciele jst 3. Przedstawiciele przedsiębiorstw (w tym organizacje zrzeszające) 4. Przedstawiciele państwowych jednostek budżetowych 5. Przedstawiciele NGO 6. Instytucje zaangażowane w realizację Programu 7. Przedstawiciele jednostek podległych UMWL	<p>Obszary współpracy: praca nad kryteriami wyboru projektów, uproszczeniem systemu realizacji Programu, doprecyzowaniem zapisów szczegółowych, opracowywanie harmonogramów konkursów, udział w ewaluacji programu.</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Udział w posiedzeniach komitetu monitorującego. 2. Udział w tematycznych grupach roboczych.
	8. Mieszkańcy województwa lubuskiego/pozostali Beneficjenci	<p>Obszary współpracy: współpraca przy uproszczeniu systemu realizacji Programu, doprecyzowaniem zapisów szczegółowych, harmonogramów konkursów (zapotrzebowanie na środki, gotowość inwestycji do realizacji).</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p>

¹⁵⁴ Art. 5 CPR

¹⁵⁵ Art. 87.5.c CPR

		<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgłaszanie uwag do IZ. 2. Udział w konferencjach, warsztatach, szkoleniach.
Monitorowanie RPO-L2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Szkoły wyższe 2. Przedstawiciele jst 3. Przedstawiciele przedsiębiorstw (w tym organizacje zrzeszające) 4. Przedstawiciele państwowych jednostek budżetowych 5. Przedstawiciele NGO 6. Przedstawiciele jednostek podległych UMWL 	<p>Obszary współpracy: współpraca przy usprawnianiu systemu realizacji Programu, określanie obszarów/ wskaźników zagrożonych niezrealizowaniem, definiowanie środków zapobiegających powstawaniu obszarów zagrożonych.</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Udział w pracach Komitetu monitorującego – opiniowanie sprawozdań z realizacji programu. 2. Opiniowanie planu ewaluacji w ramach KM RPO-L2020.
	<ol style="list-style-type: none"> 7. Mieszkańcy województwa lubuskiego/pozostali Beneficjenci 	<p>Obszary współpracy: współpraca przy usprawnianiu systemu realizacji Programu.</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość zapoznania się ze sprawozdaniami z realizacji programu poprzez ich umieszczanie na stronie internetowej. 2. Realizacja obowiązku sprawozdawczego.
Ewaluacja RPO-L2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Szkoły wyższe 2. Przedstawiciele jst 3. Przedstawiciele przedsiębiorstw (w tym organizacje zrzeszające) 4. Przedstawiciele państwowych jednostek budżetowych 5. Przedstawiciele NGO 6. Przedstawiciele jednostek podległych UMWL 	<p>Obszary współpracy: współpraca przy usprawnianiu systemu realizacji Programu, projektowanie działań zaradczych w zdiagnozowanych obszarach problemowych wdrażania Programu.</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prezentacja i przyjmowanie planu ewaluacji na posiedzeniu KM RPO-L2020. 2. Przyjmowanie wyników badań ewaluacyjnych prezentowanych podczas posiedzeń KM RPO-L2020. 3. Uczestnictwo w badaniach ewaluacyjnych.
	<ol style="list-style-type: none"> 7. Mieszkańcy województwa lubuskiego/pozostali Beneficjenci 	<p>Obszary współpracy: współpraca przy usprawnianiu systemu realizacji Programu.</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość zapoznania się z raportami z przeprowadzonej ewaluacji poprzez ich umieszczanie na stronie internetowej. 2. Udział w badaniach ewaluacyjnych.
Działania, które będą podejmowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 na rzecz partnerów lub we współpracy z partnerami		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Szkolenia z zakresu wsparcia RPO-L2020. 2. Szkolenia w ramach KM RPO-L2020. 3. Wsparcie udzielane w ramach ogłaszanych konkursów. 4. Działania informacyjno – promocyjne dotyczące RPO-L2020. 5. Organizowanie konferencji, wymiana doświadczeń i przykłady dobrych praktyk w ramach RPO-L2020. 6. Prowadzenie badań oraz opracowywanie analiz, ekspertyz, studiów i koncepcji zorientowanych na wsparcie procesu programowania, wdrażania i monitorowania RPO-L2020. 		

Zgodnie z zasadą partnerstwa, która reguluje działania funduszy strukturalnych, nakłada się obowiązek ścisłej współpracy między Komisją Europejską a odpowiednimi władzami i instytucjami szczebla krajowego, regionalnego i lokalnego, uczestniczącymi w przygotowaniu i realizacji działań w ramach tych funduszy. Partnerstwo obejmuje również stałą współpracę z partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz organizacjami pozarządowymi i dotyczy wszystkich etapów procesu programowania, od projektowania programu, poprzez zarządzanie i realizację, po jego monitoring i ocenę.

Instrumenty umożliwiające włączenie partnerów ww. procesy to np.:

- grupy robocze pracujące nad przygotowaniem programów operacyjnych w danym obszarze tematycznym,
- konferencje, warsztaty, spotkania konsultacyjne,
- konsultacje programów operacyjnych prowadzone online,
- udział przedstawicieli partnerów w pracach komitetów monitorujących,
- udział przedstawicieli partnerów w grupach roboczych do spraw ewaluacji,
- włączanie partnerów w akcje informacyjno-promocyjne i edukacyjne (dotyczące zarówno celów programów, jak i wdrażania oraz efektów Funduszy Europejskich).

Podejście partycypacyjne pomaga zagwarantować, aby działania były dostosowane do miejscowych i regionalnych potrzeb oraz wytyczonych priorytetów.

Zasada partnerstwa w procesie projektowania RPO-L2020, jest realizowana na wszystkich poziomach i stanowi niezwykle istotny aspekt prac nad dokumentem.

Realizacja zasady partnerstwa opiera się o wytyczne horyzontalne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego przygotowane we współpracy z partnerami.

W pracach nad przygotowaniem Założeń RPO-L2020 uczestniczyli głównie przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego. Do prac na etapie opracowania Założeń włączone zostały również inne podmioty (Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze, Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zielonej Górze, Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze), które stanowiły wsparcie w zakresie opiniowania proponowanych rozwiązań.

Kolejnym etapem prac, po przyjęciu Założeń RPO, była ich konfrontacja z potrzebami, oczekiwaniami, a także planami rozwojowymi wszystkich potencjalnych odbiorców pomocy. Wśród dostępnych narzędzi włączania partnerów na tym etapie prac szczególnie istotne jest prowadzenie konsultacji społecznych. Konsultacje odbywały się nie tylko w siedzibie UMWL, ale także na terenie wszystkich powiatów. Pozwoliło to na zapoznanie się z potrzebami lokalnych władz i społeczności. Informacje na temat Założeń RPO – Lubuskie 2020 zbierano także za pomocą aplikacji umieszczonej na stronie internetowej poświęconej przygotowaniu programu: www.rpo2020.lubuskie.pl.

Kolejny etap prac dotyczył opracowania Projektu RPO-L2020, który uwzględniał wyniki konsultacji Założeń oraz bieżące zapisy dokumentów porządkujących prace i zakres RPO. Projekt RPO-L2020 został poddany ponownym konsultacjom społecznym.

W celu dodatkowych konsultacji RPO-L2020, powołano do prac grupę roboczą ds. opracowania RPO na lata 2014-2020. W skład grupy, oprócz pracowników UMWL wchodzi także przedstawiciele właściwych ministerstw, organizacji pozarządowych, organizacji zrzeszających przedsiębiorców i jednostek podległych UMWL. Skład grupy jest stale poszerzany, aby zapewnić jak najszerszy obszar konsultacji. Grupa funkcjonuje, jako koordynujące ciało doradcze w pracach nad RPO-L2020. Partnerzy wchodzący w skład grupy zostali wybrani w dwojaki sposób, zgłaszali się samodzielnie do Zarządu Województwa Lubuskiego lub Zarząd wystosowywał zaproszenia do organizacji/instytucji z prośbą o wskazanie swoich przedstawicieli w pracach grupy.

Zarząd Województwa Lubuskiego podjął szereg działań na rzecz realizacji zasady partnerstwa i umożliwienia zainteresowanym i aktywnym partnerom dostępność do wyników prowadzonej pracy nad programem. Należą do nich m.in. uruchomienie strony internetowej poświęconej wyłącznie

przygotowaniu programu, organizacja cyklu spotkań konsultacyjnych oraz spotkań o charakterze informacyjnym dla różnych środowisk społeczno-gospodarczych, wykorzystywanie innych dostępnych spotkań jak np. posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego pełniącej funkcję Regionalnego Forum Terytorialnego, posiedzenie Lubuskich Pracodawców, itp. Ważnym aspektem jest również publikacja informacji nt. przebiegu prac nad przygotowaniem programu na łamach pisma samorządowego "Region".

Zaangażowanie partnerów w proces przygotowania programu przyczyniło się do zmiany podejścia do jego wybranych obszarów, np. ekonomii społecznej i systemu jej wsparcia, podejścia do zmiany ukierunkowania wsparcia w ramach szkolnictwa zawodowego, popytowego wsparcia szkoleniowego dla przedsiębiorców czy intensyfikacji wykorzystania instrumentów zwrotnych w obszarze przedsiębiorczości.

Partnerzy społeczni i gospodarczy wykazali się wysoką aktywnością w procesie prowadzonych konsultacji, zgłaszali wiele uwag, rekomendacji, sugestii, nie tylko w zakresie programowania, ale i w zakresie wdrażania programu, kryteriów wyboru projektów, zasad organizacji naborów projektów, zasad finansowania, kontroli itp. Główne uwagi, sugestie i rekomendacje zgłaszane podczas konsultacji: możliwość wsparcia lokalnej infrastruktury drogowej, infrastruktury społecznej, w tym zdrowotnej i edukacyjnej, rynkowe ukierunkowanie wsparcia szkolnictwa zawodowego, itd. Największą aktywnością w procesie konsultacji wykazały się samorzady, organizacje pozarządowe i Instytucje Otoczenia Biznesu.

Lista zaangażowanych partnerów w proces przygotowania RPO-L2020:

- Jednostki Samorządu Terytorialnego województwa lubuskiego, również za pośrednictwem Zrzeszenia Prezydentów, Burmistrzów, Wójtów Województwa Lubuskiego i Konwentu Starostów;
- Instytucje Otoczenia Biznesu województwa lubuskiego (m.in. Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. z Zielonej Góry, Zachodnia Izba Przemysłowo-Handlowa z Gorzowa Wlkp., Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej, Park Naukowo-Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zakład Utylizacji Odpadów sp. z .o.o., Fundacja Przedsiębiorczość w Żarach, Lubuski Klaster Metalowy, Lubuska Izba Budownictwa, Lubuski Park Przemysłowo-Technologiczny sp. z o.o., Lubuski Sejmik Gospodarczy, Lubuska Izba Budownictwa, itd.);
- Uczelnie wyższe województwa lubuskiego (m.in.: Uniwersytet Zielonogórski, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wlkp., Zachodnia Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych, Collegium Pollonicum, Wyższa Szkoła Biznesu, Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna, Zamiejscowy Wydział Akademii Wychowania Fizycznego w Gorzowie Wlkp., itd.);
- Organizacje pozarządowe z terenu województwa lubuskiego, w tym organizacje działające na rzecz równości szans;
- Instytucje i podmioty administracji publicznej (m.in. Główny Urząd Statystyczny, Wojewódzki Urząd Pracy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Lubuski Urząd Wojewódzki, itd.).

Wpływ EFS na wzmacnianie zdolności instytucjonalnych partnerów społecznych oraz na budowanie potencjału organizacji pozarządowych¹⁵⁶

Działania planowane do realizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020, które będą współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (wszystkie PI przewidziane do realizacji w ramach OP 6, 7, 8) będą mogły być podejmowane przez różnych partnerów społecznych oraz organizacje pozarządowe. Katalog potencjalnych beneficjentów wszystkich OP Programu jest szeroki i ma charakter indykatywny. Stąd nie ma przeszkód, aby różni partnerzy, w tym sektor NGO, byli beneficjentami projektów lub realizowali przedsięwzięcia w partnerstwie. Wyznacznikiem w tym zakresie będzie merytoryczna wartość przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w konkretnych CT, zgodna z obszarem interwencji EFS.

Takie podejście przyczyni się do wzmacniania zdolności instytucjonalnych partnerów społecznych oraz do budowania potencjału organizacji pozarządowych, a w szerszym aspekcie również do realizacji zasady partnerstwa.

---

¹⁵⁶ Art. 6.2 oraz 6.3 rozporządzenia EFS

SEKCJA 8. SYSTEM KOORDYNACJI¹⁵⁷

Zadaniem IZ RPO-L2020 jest podjęcie działań koordynujących wsparcie w ramach programu z innymi funduszami EFSI (FS, EFRROW, EFMR), a także innymi instrumentami UE (Horyzont 2020, LIFE+, CEF, Cosme, Erasmus dla wszystkich, Funduszu Migracji i Azylu, itp.) oraz z instrumentami krajowymi, które przyczyniają się do tych samych lub podobnych celów programu lub uzupełniają interwencję określoną w Programie.

Odpowiednie narzędzia koordynacji mają na celu zagwarantowanie skutecznej i efektywnej realizacji celów określonych w Programie i zapewnienie komplementarności, czyli wzajemnego uzupełniania się interwencji na różnych poziomach i płaszczyznach wsparcia. Wiodącą rolę w procesie koordynacji pełni IZ RPO-L2020. Szczególnym narzędziem koordynacji w ramach zarządzania Programem jest Komitet Monitorujący RPO-L2020, którego głównym zadaniem jest monitorowanie realizacji celów określonych w Programie oraz postępów jego realizacji w odniesieniu do komplementarności wsparcia.

Przykładowe obszary komplementarności:

- innowacje, badania i rozwój, przedsiębiorczość,
- edukacja na różnych szczeblach,
- zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- włączenie społeczne,
- rynek pracy,
- transport.

Łączenie wsparcia pochodzącego z różnych źródeł finansowania daje efekt zarówno synergii jak i komplementarności, co z kolei przekłada się na efektywność wykorzystania dostępnych środków finansowych, zwiększenie skuteczności w osiąganiu zamierzonych celów, zwiększenie dostępności do różnorodnych źródeł finansowania.

Mechanizmy koordynacji:

Mechanizmy koordynacji wsparcia w ramach Programu znajdują swoje zastosowanie na wszystkich poziomach jego realizacji, czyli zarówno programowania jak i wdrażania.

poziom programowania i zarządzania (mechanizmy określone przez IZ RPO-L2020):

- identyfikacja obszarów komplementarności, grup beneficjentów, grup docelowych w ramach dwufunduszowego Programu,
- identyfikacja komplementarnych obszarów wsparcia/osi priorytetowych w ramach dwufunduszowego Programu,
- podział zakresu interwencji zgodnie z obowiązującą linią demarkacyjną,
- wykorzystanie instrumentów wsparcia terytorialnego do osiągnięcia komplementarności w ujęciu geograficznym (ZIT, OSI),
- Kontrakt Terytorialny,
- zapewnienie zgodności interwencji Programu z dokumentami strategicznymi: wspólnotowymi, krajowymi i regionalnymi,
- spójny system monitorowania i ewaluacji Programu.

poziom wdrażania programu (mechanizmy określone przez IZ RPO-L2020):

- identyfikacja struktur odpowiedzialnych za koordynację,
- powoływanie wspólnych ciał, zespołów zadaniowych,

¹⁵⁷ Art. 87.6.a CPR

- wspólne posiedzenia instytucji zaangażowanych w realizację Programu,
- spójne harmonogramy konkursów ogłaszanych przez IZ RPO-L2020,
- jednolity i ustandaryzowany system kryteriów oceny formalnej,
- jednolite zasady promocji i informacji w ramach Programu (podejmowanie wspólnych działań, wspólne kanały dystrybucji informacji, itd.),
- wspólne konferencje, seminaria, szkolenia i warsztaty dla beneficjentów,
- system procedur umożliwiający skoordynowanie procesu prowadzenia naboru projektów, ich oceny, wyboru i podpisywania umów, a następnie np. zasad finansowania,
- jednolity system informatyczny dla beneficjentów,
- koordynacja stanu realizacji projektów przez miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (utworzenie Podkomitetu Monitorującego dla ZIT w Komitecie Monitorującym RPO – Lubuskie 2020),
- zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross financig),
- zastosowanie trybu pozakonkursowego do realizacji projektów o strategicznym znaczeniu dla regionu.

Cel tematyczny lub priorytet inwestycyjny	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	CT	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Praktyczne przykłady komplementarności	Mechanizmy koordynacyjne: 1. poziom programowania 2. poziom wdrażania	Rozwiązania dot. koordynacji z PO EWT
OP1 Gospodarka i innowacje						
CT1 (PI 1.2), CT3 (PI 3.1, 3.2, 3.3, 3.4)	EFRR (PO IR, PO PC), EFS (PO WER) COSME, HORYZONT 2020 EFRROW (PROW)	CT1, CT3	infrastruktura B+R przedsiębiorstwach, rozwój kadr gospodarki, profesjonalizacja IOB, umiędzynarodowienie przedsiębiorstw, promocja innowacyjności i przedsiębiorczości, wsparcie dla grup producentów rolnych, wsparcie nowych produktów i technologii w sektorze rolno-spożywczym na rzecz innowacji, wsparcie konkurencyjności przedsiębiorstw, agendy badawcze (krajowe i regionalne), upowszechnienie TIK w przedsiębiorstwach, e-gospodarka, promocja samozatrudnienia.	cross financig, projekty pozakonkursowe-strategiczne, specjalizacje regionalne i krajowe (LRSI), Strategia Rozwoju Polski Zachodniej	1. identyfikacja obszarów wsparcia, grup beneficjentów, monitorowanie i ewaluacja (Regionalne Obserwatorium Terytorialne) 2. mechanizmy określone przez IZ RPO-L2020	monitoring i ewaluacja (ROT), system informacji: GPI-RPK projekty pozakonkursowe (projekty flagowe)
OP2 Rozwój cyfrowy						
CT2 (PI 2.3)	EFRR (PO PC, POIR) EFS (PO WER), EFRROW (PROW)	CT2	e-administracja, e-kultura, e-zdrowie, e-edukacja, e-gospodarka, ucyfrowienie społeczeństwa	ZIT, OSI, projekty pozakonkursowe (strategiczne)	jw.	-
OP3 Gospodarka niskoemisyjna						
CT4 (PI 4.3, 4.4, 4.5)	EFRR (PO PC, PO IS), LIFE+, KAWKA	CT4	wzrost produkcji OZE, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju, zapewnienie emisyjności w gospodarce, zmniejszenie produkcji gazów cieplarnianych, zwiększenie efektywności publicznej budynków, ochrona środowiska naturalnego	ZIT, OSI, Lubuska Strategia Energetyki	jw.	-
OP4 Środowisko i kultura						
CT5 (PI 5.2), CT6 (PI 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5)	EFRR (PO PC, POIS), LIFE +, EFRROW (PROW)	CT5, CT6	ochrona środowiska naturalnego (różnorodność biologiczna, Natura 2000), ochrona dziedzictwa kulturowego, ochrona środowiska, gospodarka wodna i gospodarka odpadami, zabezpieczenie przeciwpowodziowe, rozwijanie	ZIT; OSI, Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami, Krajowy Program Oczyszczania Ścieków	jw.	1. Projekty flagowe 2. RPK współpracujący z GPI (spójny system informacyjny)

			podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej w zakresie kultury, inwestycje na rzecz utrzymania i odbudowy dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi	Komunalnych Lubuska Strategia Rozwoju Turystyki		
OP5 Transport						
CT7 (PI 7.2, 7.4)	EFRR, FS (PO PC, PO IŚ), CEF	CT7	połączenia z siecią TENT	ZIT, Wojewódzki Program Budowy i Modernizacji Dróg	jw.	1. projekty flagowe 2. RPK współpracujący z GPI (spójny system informacyjny)
OP6 Rynek pracy						
CT8 (PI 8.5, 8.6, 8.7, 8.9)	EFS (PO PC, PO WER), Młodzież, EURES, EFROW (PROW)	CT8	mobilność międzynarodowa i transgraniczna pracowników, wolontariat europejski, rewitalizacja, wsparcie działalności gospodarczej, promocja przedsiębiorczości	OSI, Lubuska Strategia Zatrudnienia	jw.	-
OP7 Zmiana społeczna						
CT9 (PI 9.4, 9.7, 9.8, 9.9)	PO WER, Fundusz Migracji i Azylu	CT9	wsparcie podmiotów ekonomii społecznej, rewitalizacja	OSI, Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego Lubuska Strategia Ochrony Zdrowia	jw.	-
OP8 Nowoczesna edukacja						
CT 10 (PI 10.1, 10.3)	EFS (PO WER), Program Cyfrowa Szkoła, EFRR(PO IR) Erasmus dla wszystkich	CT10	inwestycje w kardy uczelni wyższych, e-edukacja, europejska edukacja młodzieży	ZIT, OSI, budowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej	jw.	1. projekty flagowe 2. RPK współpracujący z GPI (spójny system informacyjny)
OP9 Infrastruktura społeczna						
CT9 (PI 9.1, 9.2), CT10 (PI 10.4)	PO IŚ, PO WER, PO PC	CT9, CT10	rewitalizacja, ochrona zdrowia (programy profilaktyczne i rehabilitacyjne), aktywne i zdrowe starzenie się, e-edukacja, systemy i programy kształcenia, w tym kształcenia zawodowego i LLL	OSI, Lubuska Strategia Ochrony Zdrowia, budowa i modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia (projekty pozakonkursowe - strategiczne)	jw.	-

SEKCJA 9. WARUNKOWOŚĆ EX ANTE¹⁵⁸

Tabela 24: Wykaz warunków ex ante obowiązujących Program oraz ocena ich spełnienia

Warunek ex ante obowiązujący program	Os priorytetowa (lub osie priorytetowe), do której warunek ma zastosowanie	Spełnienie warunku ex ante: Tak/Nie/Częściowo	Kryteria	Spełnienie kryteriów: Tak/Nie	Odniesienie do dokumentów (strategie, inne odpowiednie dokumenty, z podaniem odpowiednich rozdziałów, artykułów, sekcji, wraz linkami do pełnej wersji dokumentu)	Dodatkowe informacje/ wyjaśnienia
Warunki ogólne						
1. Zapobieganie dyskryminacji Istnienie zdolności administracyjnych które zapewnią wdrożenie i stosowanie prawa i polityki UE w dziedzinie zapobiegania dyskryminacji w zakresie funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.	RPO-Lubuskie 2020	Częściowo	1. Uregulowania zgodne z ramami instytucjonalnymi i prawnymi państw członkowskich w zakresie zaangażowania odpowiedzialnych podmiotów w promowanie równego traktowania wszystkich osób w procesie przygotowania i realizacji programów, w tym doradztwo w zakresie równego traktowania w działaniach związanych z funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi 2. Uregulowania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki UE w dziedzinie zapobiegania dyskryminacji i w kontrolowanie tych funduszy	Częściowo	Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 grudnia 2013 r. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego Strategia Rozwoju Kraju 2020 Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Szczegółowe informacje w tym zakresie zawiera załącznik do Umowy Partnerstwa „Stan spełnienia przez Polskę warunkowości ex ante dla funduszy europejskich 2014-2020”	
2. Równouprawnienie płci Istnienie zdolności administracyjnych, które zapewnią wdrożenie i stosowanie prawa i polityki UE w dziedzinie równo-uprawnienia płci w zakresie funduszy strukturalnych i inwestycyjnych	RPO-Lubuskie 2020	Częściowo	1. Uregulowania zgodne z ramami instytucjonalnymi i prawnymi państw członkowskich w zakresie równouprawnienia płci poprzez zaangażowania podmiotów odpowiedzialnych za przygotowanie i realizację programów, w tym doradztwo w dziedzinach związanych z funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi 2. Uregulowania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki UE w dziedzinie równouprawnienia płci, i w kontrolowanie tych funduszy	Częściowo	Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 grudnia 2013 r. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego Strategia Rozwoju Kraju 2020 Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Szczegółowe informacje w tym zakresie zawiera załącznik do Umowy Partnerstwa „Stan spełnienia przez Polskę warunkowości ex ante dla funduszy europejskich 2014-2020”	
3. Niepełnosprawność Istnienie zdolności administracyjnych, które zapewnią wdrożenie i stosowanie konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych (UNCPRD) w zakresie funduszy strukturalnych i inwestycyjnych zgodnie z decyzją Rady 2010/48/WE1	RPO-Lubuskie 2020	Częściowo	1. Uregulowania zgodne z ramami instytucjonalnymi i prawnymi państw członkowskich w celu konsultacji i zaangażowania podmiotów odpowiedzialnych ochronę praw osób niepełnosprawnych lub organizacji reprezentujących osoby niepełnosprawne i inne zainteresowane strony w procesie przygotowania i realizacji programów 2. Uregulowania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki na szczeblu UE i na szczeblu krajowym w dziedzinie niepełnosprawności, w tym, w odpowiednich przypadkach, dostępności i praktycznego stosowania UNCPRD odzwierciedlonej w prawie UE i prawie krajowym, i w kontrolowanie tych	Częściowo	Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 grudnia 2013 r. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego Strategia Rozwoju Kraju 2020 Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Szczegółowe informacje w tym zakresie zawiera załącznik do Umowy Partnerstwa „Stan spełnienia przez Polskę warunkowości ex ante dla funduszy europejskich 2014-2020”	

¹⁵⁸ Art. 87.6.b CPR

			funduszy 3. Uregulowania mające na celu zapewnienie monitorowania wdrażania art. 9 UNCRPD w odniesieniu do funduszy strukturalnych i inwestycyjnych w procesie przygotowania i realizacji programów			
4. Zamówienia publiczne Istnienie uregulowań dotyczących skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych w obszarze europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.	RPO-Lubuskie 2020	Częściowo	Uregulowania dotyczące skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych poprzez stosowne mechanizmy uregulowania gwarantujące przejrzystość postępowań o udzielanie zamówienia uregulowania dotyczące szkoleń i rozpowszechniania informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie funduszy uregulowania gwarantujące potencjał administracyjny w celu wdrożenia i stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych	Częściowo	Implementacja zapisów odpowiednich dyrektyw UE do polskiej ustawy Prawo zamówień publicznych. Ustawa Prawo zamówień publicznych z dnia 29 stycznia 2004 roku (Dz. U. z 2010 r. Nr 113, poz. 759, Nr 161, poz. 1078 i Nr 182, poz. 1228 oraz z 2011 r. Nr 5, poz. 13, Nr 28, poz. 143, Nr 87, poz. 484 i Nr 234, poz. 1386)	
5. Pomoc państwa Istnienie uregulowań dotyczących skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie pomocy państwa w obszarze europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych	RPO-Lubuskie 2020	Tak	1. Uregulowania dotyczące skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie pomocy Państwa 2. Uregulowania dotyczące szkoleń i rozpowszechniania informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie funduszy 3. Uregulowania gwarantujące potencjał administracyjny w celu wdrożenia i stosowania unijnych przepisów w zakresie pomocy państwa	Tak	Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (tekst jednolity - Dz. U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404, z późn. zm).	
6. Prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) strategicznych ocen oddziaływania na środowisko Istnienie uregulowań dotyczących efektywnego stosowania unijnych przepisów w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA)	RPO-Lubuskie 2020	Częściowo	1. Uregulowania dotyczące skutecznego stosowania dyrektyw w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA) 2. Uregulowania w zakresie szkoleń i rozpowszechniania informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie dyrektyw EIA i SEA 3. Uregulowania mające na celu zapewnienie odpowiedniego potencjału administracyjnego	Częściowo	Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. poz. 817) Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1238)	
7. Systemy statystyczne i wskaźniki rezultatu Istnienie podstawy statystycznej niezbędnej do przeprowadzenia ocen skuteczności i ocen	RPO-Lubuskie 2020	Częściowo	1. Uregulowania w zakresie terminowego gromadzenia i agregowania danych statystycznych uwzględniające następujące elementy: - identyfikację źródeł i mechanizmów mających na celu zagwarantowanie	Częściowo	Szczegółowe informacje w tym zakresie zawiera załącznik do Umowy Partnerstwa „Stan spełnienia przez Polskę warunkowości ex ante dla funduszy europejskich 2014-2020	

skutków programów. Istnienie systemu wskaźników rezultatu niezbędnych przy wyborze działań, które w najefektywniejszy sposób przyczyniają się do osiągnięcia pożądaných rezultatów, do monitorowania postępów w osiaganiu rezultatów oraz do podejmowania oceny skutków			walidacji statystycznej 2.Ustalenia dotyczące publikacji i dostępności publicznej zdezagregowanych danych. Skuteczny system wskaźników rezultatu, obejmujący: - wybór wskaźników rezultatu dla każdego programu, dostarczających informacji na temat tego, co jest motywacją przy wyborze działań z zakresu polityki finansowanych przez dany program, - ustanowienie celów dla tych wskaźników, - spełnienie w odniesieniu do każdego wskaźnika następujących wymogów: odporność oraz walidacja statystyczna, jasność interpretacji normatywnej, reagowanie na politykę, terminowe gromadzenie danych, gotowe są procedury gwarantujące, że wszystkie operacje finansowane z programu stosują skuteczny system wskaźników.		2020*	
Warunku Tematyczne						
Warunek 1.1 Badania naukowe i innowacje: Istnienie krajowych lub regionalnych strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania innowacje ze środków prywatnych, co jest cechą dobrze funkcjonujących krajowych lub regionalnych systemów badań i innowacji.	Oś priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje	Nie (na poziomie regionu) Warunek spełniony częściowo (na poziomie kraju)	Gotowa jest krajowa lub regionalna strategia na rzecz inteligentnej specjalizacji, która: – opiera się na analizie SWOT lub podobnej analizie, aby skoncentrować zasoby na ograniczonym zestawie priorytetów badań i innowacji, – przedstawia działania na rzecz pobudzenia prywatnych inwestycji w badania i rozwój, – obejmuje mechanizm monitorowania. Przyjęto ramy określające dostępne środki budżetowe na badania i innowacje.	Nie (na poziomie regionu) Częściowo (na poziomie kraju)	- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarczej (SIEG), - Krajowy Program Badań z 16 sierpnia 2011 r. - Foresight technologiczny przemysłu – InSight2030, - Polska Mapa Drogowa Infrastruktury Badawczej z 23 lutego 2011 r. - Program Rozwoju Przedsiębiorstw (PRP), którego integralnym załącznikiem będzie Krajowa inteligentna specjalizacja (KIS) – w trakcie przygotowywania.	<i>WARUNEK EX-ANTE DO SPEŁNIENIA TAKŻE NA POZIOMIE REGIONALNYM</i> Realizacja zadania określenia obszarów inteligentnych specjalizacji dla województwa Lubuskiego, stworzenie kompleksowego systemu monitorowania specjalizacji i ich aktualizacji planowane jest do końca 2014 r., jako element aktualizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji. Informacje szczegółowe na temat procesu realizacji zadania zostały przedstawione w odrębnym załączniku.
1.2. Infrastruktura badań i innowacji. Istnienie wieloletnie-go planu dotyczącego budżetu i priorytetów inwestycji.	Oś priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje	Tak	Przyjęto orientacyjny wieloletni plan dotyczący budżetu i priorytetów inwestycji związanych z priorytetami UE oraz – w odpowiednich przypadkach – z Europejskim Forum Strategii ds. Infrastruktur Badawczych (ESFRI).	Tak	Polska Mapa Drogowa Infrastruktury Badawczej	
2.1. Rozwój cyfrowy: Strategiczne ramy polityki w dziedzinie rozwoju cyfrowego w celu pobudzenia rynku przystępnych, dobrej jakości i interoperacyjnych usług, prywatnych i publicznych, wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne, a także aby przyspieszyć ich asymilację przez	Oś Priorytetowa 2. Rozwój Cyfrowy	Częściowo	Strategiczne ramy polityki rozwoju cyfrowego, na przykład w ramach krajowej lub regionalnej strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji zawierają: 1. budżet i priorytety działań określone na podstawie analizy SWOT lub podobnej analizy spójnej z tabelą wyników europejskiej agendy cyfrowej; 2. została przeprowadzona analiza równoważenia wsparcia dla popytu i podaży TIK; 3. wskaźniki miary postępów interwencji w takich dziedzinach jak umiejętności cyfrowe, e-integracja, e-dostępność, oraz	Nie	- Strategia Sprawne Państwo (SSP) - Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa (w przygotowaniu) - Policy paper dotyczący cyfrowego rozwoju Polski do 2020r., przyjęty przez Komitet Rady Ministrów ds. Cyfryzacji - Narodowy Plan Szerokopasmowy (w przygotowaniu).	

obywateli, grupy w trudnej sytuacji, przedsiębiorstwa i administrację publiczną, w tym inicjatywy transgraniczne.			postęp w zakresie e-zdrowia w granicach określonych w art.168 TFUE, spójne w stosownych przypadkach z istniejącymi odpowiednimi unijnymi, krajowymi lub regionalnymi strategiami sektorowymi; 4. ocenę potrzeb w zakresie budowania większego potencjału TIK.			
2.2. Infrastruktura sieci nowej generacji: Istnienie krajowych lub regionalnych planów sieci nowej generacji uwzględniających działania regionalne na rzecz osiągnięcia celów Unii dotyczących dostępu do szybkiego internetu, koncentrujących się na obszarach, na których rynek nie zapewnia otwartej infrastruktury po przystępnych kosztach i jakości, zgodnych z przepisami unijnymi w zakresie konkurencyjności i pomocy państwa, a także świadczących usługi dostępne dla grup w trudnej sytuacji.	Oś Priorytetowa 2. Rozwój Cyfrowy	Nie	Gotowy jest krajowy lub regionalny plan sieci nowej generacji, który zawiera: 1. plan inwestycji w infrastrukturę oparty na analizie ekonomicznej uwzględniającej istniejącą infrastrukturę i plany inwestycyjne sektora prywatnego i publicznego; 2. modele Zrównoważonych inwestycji, które zwiększają konkurencyjność i zapewniają dostęp do otwartej, przystępnej cenowo i dobrej jakości infrastruktury i usług, uwzględniających przyszłe potrzeby; 3. środki na stymulowanie inwestycji prywatnych.	Nie	Warunki będą wypełniane przez Narodowy Plan Szerokopasmowy – dokument wykonawczy do SSP.	
3.1. Przeprowadzono konkretne działania wspierające promowanie przedsiębiorczości z uwzględnieniem programu „Small Business Act”.	Oś priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje	Częściowo	Konkretne działania obejmują: 1. wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na rozpoczęcie działalności gospodarczej i zmniejszenie kosztów zakładania przedsiębiorstw, z uwzględnieniem celów programu „Small Business Act”; 2. wprowadzono środki mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie szczególnego rodzaju działalności w ramach przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem celów programu „Small Business Act”; 3. wprowadzono mechanizm monitorowania procesu wdrażania programu „Small Business Act” i oceny wpływu prawodawstwa na MŚP.	Częściowo	Program Rozwoju Przedsiębiorstw (PRP), – w trakcie przygotowywania	
4.1. Przeprowadzono działania promujące racjonalne kosztowo ulepszenie efektywnego końcowego wykorzystania energii oraz racjonalne kosztowo inwestycje w efektywność energetyczną przy budowaniu lub renowacji budynków.	Oś priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna	Częściowo	Działania obejmują: 1. działania służące zapewnieniu wdrożenia minimalnych wymagań dotyczących charakterystyki energetycznej budynków, zgodnie z art. 3, 4 i 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/31/UE1; 2. działania konieczne do utworzenia systemu certyfikacji w odniesieniu do charakterystyki energetycznej budynków spójnego z art. 11 dyrektywy 2010/31/UE; 3. działania służące zapewnieniu planowania strategicznego w dziedzinie efektywności energetycznej, spójne z art. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE2; 4. działania spójne z art. 13 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/32/WE1 w sprawie końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych, aby zapewnić dostarczenie klientom końcowym indywidualnych liczników w zakresie, w jakim jest to możliwe technicznie, racjonalne finansowo i proporcjonalne w odniesieniu do potencjalnych oszczędności energii.	Częściowo	Rozporządzenie Ministra Transportu Budownictwa i Gospodarki Morskiej zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki oraz ich usytuowanie (podpisane przez właściwego ministra w dniu 5 lipca 2013 r., wejście w życie – 1 stycznia 2014 r.) Nowelizacja rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 6 listopada 2008 r. w sprawie metodologii obliczania charakterystyki energetycznej budynku i lokalu mieszkalnego lub części budynku stanowiącej całość techniczno – użytkową oraz sposobu sporządzania i wzorów świadectw ich charakterystyki energetycznej (Dz. U. Nr 201, poz.1240)	
4.2. Przeprowadzono	Oś	Częściowo	Działania obejmują:	Częściowo	Pakiet ustaw energetycznych	

działania promujące wysoko wydajną kogenerację energii cieplnej i elektrycznej.	Priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna		– wsparcie dla kogeneracji opiera się na popycie na użytkową energię ciepłą i oszczędności energii pierwotnej zgodnie z art. 7 ust. 1 i art. 9 ust. 1 lit. a) i b) dyrektywy 2004/8/WE; państwa członkowskie lub ich właściwe organy oceniły istniejące prawodawstwo i ramy regulacyjne pod kątem procedur udzielania zezwoleń lub innych procedur, aby: a) zachęcić do projektowania jednostek kogeneracji dla pokrycia ekonomicznie uzasadnionego zapotrzebowania na ciepło użytkowe b) ograniczyć regulacyjne i pozaregulacyjne bariery utrudniające rozwój kogeneracji		(w przygotowaniu)	
4.3. Przeprowadzono działania promujące wytwarzanie i dystrybucję odnawialnych źródeł energii Dz.U. L 140 z 5.6.2009, s. 16.	Oś priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna	Tak	1. Gotowe są przejrzyste systemy wsparcia, priorytetowy lub gwarantowany dostęp do sieci oraz pierwszeństwo w dystrybucji, jak również standardowe zasady odnoszące się do ponoszenia i podziału kosztów dostosowań technicznych, które to zasady zostały podane do publicznej wiadomości, zgodnie z art. 14 ust. 1, art. 16 ust. 2 oraz art. 16 ust. 3 dyrektywy 2009/28/WE. 2. Państwo członkowskie przyjęło krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych zgodnie z art. 4 dyrektywy 2009/28/WE.	Tak	- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne - Krajowy Plan Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych, przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 2010 r. - Polityka Energetyczna do 2030 roku. - Ustawa o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 946) tj. - Krajowy Plan Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych został przyjęty w 2010 r. i przekazany do KE.	
5.1. Zapobieganie ryzyku i zarządzanie ryzykiem: istnienie krajowych lub regionalnych ocen ryzyka na potrzeby zarządzania klęskami i katastrofami, uwzględniających dostosowanie do zmian klimatu.	Oś Priorytetowa 5. Transport	Tak	Gotowa jest krajowa lub regionalna ocena ryzyka zawierająca następujące elementy: 1. opis procesu, metodologii, metod i niewrażliwych danych wykorzystywanych w ocenach ryzyka, jak również opartych na ryzyku kryteriów określania inwestycji priorytetowych; 2. opis scenariuszy zakładających jeden rodzaj ryzyka i scenariuszy zakładających wiele rodzajów ryzyka; 3. uwzględnienie, w stosownych przypadkach, krajowych strategii dostosowania do zmiany klimatu.	Tak	Dokument roboczy przygotowywany przez Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, opracowany na bazie niejawnego Raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego, przyjętego uchwałą Rady Ministrów w dniu 12 lipca 2013 r. Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020, z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020) przyjętego przez Radę Ministrów 29 października 2013 r.	
6.1. Gospodarka wodna: Istnienie – w odniesieniu do inwestycji wspieranych przez programy a) polityki taryfowej w zakresie cen wody, przewidującej odpowiednie zachęty dla użytkowników, aby efektywnie korzystali z zasobów wodnych oraz b) odpowiednie-go wkładu różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w stopniu określonym w zatwierdzonych planach gospodarowania wodami w dorzeczu	Oś priorytetowa 4. Środowisko i kultura	Częściowo	1. W sektorach wspieranych z EFRR i Funduszu Spójności państwo członkowskie zapewniło wkład różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w podziale na sektory, zgodnie z art. 9 ust. 1 tiret pierwsze dyrektywy 2000/60/WE, przy uwzględnieniu w stosownych przypadkach skutków społecznych, środowiskowych i gospodarczych zwrotu, jak również warunków geograficznych i klimatycznych dotkniętego regionu lub dotkniętych regionów 2. Przyjęcie planu gospodarowania wodami w do-zeczu dla obszaru dorzecza spójnego z art. 13 dyrektywy 2000/60/WE.	Częściowo	Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. Ustawa Prawo wodne (w przygotowaniu) Plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy w Polsce (do aktualizacji) Masterplany dla obszarów dorzecza Wisły i Odry (w przygotowaniu)	
Warunek 6.2 Gospodarka odpadami: istnienie krajowych i regionalnych planów gospodarki odpadami wraz z	Oś priorytetowa 4. Środowisko i kultura	Warunek spełniony częściowo	1. Zgodnie z wymogami art. 11 ust. 5 dyrektywy 2008/98/WE Komisji przekazano sprawozdanie z realizacji dotyczące postępów w osiągnięciu celów określonych w art. 11 dyrektywy	częściowo	Województwo Lubuskie: Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2017 z perspektywą do 2020r.	<i>WARUNEK EX-ANTE DO SPEŁNIENIA TAKŻE NA POZIOMIE</i>

<p>odpowiednimi zapisami dotyczącymi działań koniecznych do podjęcia w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów. Równocześnie zaplanowanie odpowiednich działań niezbędnych do zwiększenia udziału odpadów w ponownym ich użyciu oraz recyklingu do 2020 r. (dyrektywa 2008/98/WE)</p>			<p>2008/98/WE;</p> <p>2. Istnienie jednego lub kilku planów gospodarki odpadami zgodnie z wymogami art. 28 dyrektywy 2008/98/WE;</p> <p>3. Istnienie programów zapobiegania powstawaniu odpadów, zgodnie z wymogami art. 29</p>		<p>6.2. Cele i kierunki w gospodarce odpadami, 10. HARMONOGRAM PLANOWANYCH CZYNNOSCI ORAZ OKREŚLENIE WYKONAWCÓW I SPOSOBU FINANSOWANIA ZADAŃ, 12. SPOŚÓB MONITORINGU I OCENY WDRAŻANIA PLANU</p> <p>Link: http://lubuskie.pl/nowe-menu/menu-strony/srodowisko-2/plan-gospodarki-odpadami-dla-województwa-lubuskiego-na-lata-2012-2017-z-perspektywa-do-2020r.</p> <p>Na poziomie krajowym, KPGO 2014 spełnia wymagania art. 29 dyrektywy 2008/98/WE. – zawiera część poświęconą zapobieganiu powstawaniu odpadów.</p>	<p>REGIONALNYM W związku ze stwierdzonymi brakami w wojewódzkich planach gospodarki odpadami na poziomie krajowym opracowany zostanie krajowy program zapobiegania powstawaniu odpadów obejmujący zarówno działania na poziomie krajowym i regionalnym. - Dyrektywa ramowa o odpadach (2008/98/WE) została transponowana przez przyjęcie ustawy o odpadach.</p>
<p>Warunek 7.1 Transport: istnienie kompleksowego planu/planów lub ram w zakresie inwestycji transportowej zgodnie z instytucjonalną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), które wspierają rozwój infrastruktury i poprawiają łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T</p>	<p>Oś Priorytetowa 5. Transport</p>	<p>Warunek niespełniony</p>	<p>Istnienie kompleksowego planu/planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych spełniających wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i określających:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wkład w jednolity europejski obszar transportu zgodnie z art. 10 rozporządzenia PE i Rady (UE) nr .../2013 w tym priorytetów w zakresie inwestycji w: – bazową i kompleksową sieć TEN-T, w których przewiduje się inwestycje w ramach EFRR i Funduszu Spójności, oraz wtórną łączność; – identyfikację odpowiedniej ilości realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów, które mają być wspierane w ramach EFRR i Funduszu Spójności; <p>Działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.</p>	<p>Nie</p>	<p>Strategia Rozwoju Transportu (SRT) do roku 2020</p> <p>Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu (w przygotowaniu)</p>	<p>.</p>
<p>7.2. Kolej: Istnienie w kompleksowym planie/kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej rozwoju kolei zgodnie z instytucjonalną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), który wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksową i bazową siecią TEN-T. Inwestycje obejmują tabor, interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału</p>	<p>Oś priorytetowa 5. Transport</p>	<p>Nie</p>	<p>Istnienie w określonych powyżej planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i identyfikującej odpowiedzialność realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów (wraz z harmonogramem i budżetem) Działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.</p>	<p>Nie</p>	<p>Strategia Rozwoju Transportu (SRT) do roku 2020</p> <p>Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu (w przygotowaniu)</p>	
<p>7.3. Inne rodzaje transportu, w tym śródlądowe drogi morskie i transport morski, porty,</p>	<p>Oś Priorytetowa 5. Transport</p>	<p>Nie</p>	<p>Istnienie w kompleksowym planie/kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej śródlądowych dróg</p>	<p>Nie</p>	<p>Dokument Implementacyjny do SRT</p>	

połączenia multimodalne i infrastruktura portów lotniczych: Istnienie w kompleksowym planie/kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej śródlądowych dróg morskich i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych i infrastruktury portów lotniczych, które poprawiają łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T i przyczyniają się do promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej.			morskich i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych i infrastruktury portów lotniczych, która: – spełnia wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, – identyfikuje odpowiednią ilość realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów (wraz z harmonogramem, budżetem), Działania mające na celu zagwarantowanie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.			
7.4 Opracowywanie inteligentnych systemów dystrybucji, magazynowania i przesyłu energii. Istnienie kompleksowych planów inwestycji w inteligentną infrastrukturę energetyczną oraz przepisów wpływających na zwiększenie efektywności energetycznej i bezpieczeństwa dostaw.	Oś priorytetowa 5. Transport	Częściowo	Gotowe są kompleksowe plany określające priorytety dotyczące infrastruktury energetycznej na szczeblu krajowym: – zgodnie z art. 22 dyrektywy 2009/72/WE oraz 2009/73/WE, w stosownych przypadkach, oraz – zgodnie z odpowiednimi regionalnymi planami inwestycyjnymi na mocy art. 12 oraz z dziesięcioletnim planem rozwoju sieci na poziomie UE zgodnie z art. 8 ust. 3 lit. b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 714/2009 oraz (WE) nr 715/2009, oraz – zgodnie z art. 3 ust. 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 347/2013/UE w sprawie wytycznych dotyczących transeuropejskiej infrastruktury energetycznej; Plany te zawierają: – identyfikację odpowiedniej ilości realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów, które mają być wspierane w ramach EFRR, – działania umożliwiające osiągnięcie celów w zakresie spójności społecznej i gospodarczej oraz ochrony środowiska zgodnie z art. 3 ust. 10 dyrektywy 2009/72/WE oraz art. 3 ust. 7 dyrektywy 2009/73/WE, – działania umożliwiające lepsze wykorzystanie energii i promowanie efektywności energetycznej zgodnie z art. 3 ust. 11 dyrektywy 2009/72/WE oraz art. 3 ust. 8 dyrektywy 2009/73/WE	Częściowo	Ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw. Ustawa weszła w życie 11 września 2013 r. „Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwa gazowe na lata 2014-2023”	
8.1. Została opracowana i jest realizowana aktywna polityka rynku pracy w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia	Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy	Tak	Służby zatrudnienia mają możliwość zapewnienia i faktycznie zapewniają: – zindywidualizowane usługi, oraz aktywne i zapobiegawcze środki rynku pracy na wczesnym etapie, które są otwarte dla wszystkich osób poszukujących pracy, przy jednoczesnym koncentrowaniu się na grupach znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, w tym osobach ze społeczności zmarginalizowanych; – systematyczne i przejrzyste dla wszystkich informacje na temat nowych miejsc pracy oraz nieustanną analizę rynku pracy w celu określenia zmian strukturalnych zapotrzebowania na zawody i umiejętności. Służby zatrudnienia utworzyły formalne lub nieformalne ustalenia dotyczące współpracy z odpowiednimi	Tak	Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dn. 20 kwietnia 2004 r. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 14 września 2010 r. w sprawie standardów warunków prowadzenia usług rynku pracy zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2008 r., Nr 6, poz. 3) Ustawą z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2008 r., Nr 6, poz. 33)	

			zainteresowanymi podmiotami			
8.2. Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw: Istnienie strategicznych ram polityki na rzecz nowych przedsiębiorstw sprzyjających włączeniu społecznemu	Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy	Częściowo	Gotowe są strategiczne ramy polityki na rzecz wspierania nowych przedsiębiorstw sprzyjających włączeniu społecznemu obejmujące następujące elementy: – wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na rozpoczęcie działalności gospodarczej i zmniejszenie kosztów zakładania przedsiębiorstw, z uwzględnieniem celów programu Small Business Act; – wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie szczególnego rodzaju działalności w ramach przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem celów programu Small Business Act; – działania łączące odpowiednie usługi rozwoju przedsiębiorstw i usługi finansowe (dostęp do kapitału), w tym – w razie konieczności – kontakty w celu zaangażowania grup lub obszarów w niekorzystnej sytuacji	Częściowo	Program „Lepsze regulacje 2015”, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 22 stycznia 2013 r. Program Rozwoju Przedsiębiorstw (w przygotowaniu) Krajowy Program Ekonomii Społecznej (w przygotowaniu) Ustawa o przedsiębiorstwie społecznym i wspieraniu ekonomii Społecznej (w przygotowaniu)	
8.4. Aktywne i zdrowe starzenie się: Została opracowana polityka dotycząca aktywnego starzenia się w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia.	Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy	Częściowo	- Właściwe zainteresowane strony są zaangażowane w opracowywanie polityki aktywnego starzenia się i związane z nią działania następcze z myślą o utrzymaniu starszych pracowników na rynku pracy i promowanie ich zatrudnienia; – Państwo członkowskie przygotowało działania mające na celu promowanie aktywnego starzenia się	Częściowo	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego przyjęta w czerwcu 2013 r. Program Solidarność Pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+ przyjęty w 2008 r. Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020 Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, przyjęta w marcu 2013 r.	
8.5. Przystosowywanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian: Istnienie polityk sprzyjających przewidywaniu i dobremu zarządzaniu zmianami i re-strukturyzacja.	Oś priorytetowa 6. Regionalny Rynek pracy	Tak	Gotowe są instrumenty mające na celu wspieranie partnerów społecznych i władz publicznych w opracowywaniu i monitorowaniu proaktywnych podejść do zmian i restrukturyzacji, które obejmują działania: – działania służące promowaniu przewidywania zmian; – działania służące promowaniu przygotowania procesu restrukturyzacji i zarządzania nim	Tak	Ustawa o Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych i Wojewódzkich komisjach Dialogu Społecznego Kodeks Pracy Dialog społeczny oparty na systemie instytucjonalnym: - Trójstronna Komisja ds. Społeczno-Gospodarczych oraz trójstronne zespoły branżowe) - Wojewódzkie Komisje Dialogu Społecznego - Wojewódzkie Rady Zatrudnienia	
9.1. Istnienie i realizacja krajowych strategicznych ram polityki na rzecz ograniczania ubóstwa mających na celu, w świetle wytycznych w sprawie zatrudnienia, aktywne włączenie osób wykluczonych z rynku pracy	Oś priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna	Nie	Gotowe są krajowe strategiczne ramy polityki na rzecz ograniczania ubóstwa, które mają na celu aktywne włączenie i które: - zapewniają wystarczające podstawy do opracowywania polityk ograniczania ubóstwa i monitorowania zmian - zawierają środki pomagające w osiągnięciu krajowego celu dotyczącego walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym (zgodnie z definicją w krajowym programie reform), co obejmuje promowanie możliwości trwałego zatrudnienia wysokiej jakości dla osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób ze społeczności marginalizowanych - angażują w zwalczanie ubóstwa właściwe zainteresowane strony - w zależności od rozpoznanych potrzeb – zawierają działania umożliwiające przejście od opieki instytucjonalnej do opieki zapewnianej przez społeczność	Nie	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020: Nowy Wymiar Aktywnej Integracji (w przygotowaniu)	

			lokalne. Na wniosek i w uzasadnionych przypadkach zainteresowane strony otrzymają wsparcie przy składaniu wniosków dotyczących projektów oraz przy wdrażaniu wybranych projektów i zarządzaniu nimi.			
9.3. Zdrowie: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki zdrowotnej w zakresie określonym w art. 168 TFUE, zapewniających stabilność gospodarczą	Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje	Częściowo	Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki zdrowotnej, które zawierają: – skoordynowane działania poprawiające dostęp do świadczeń zdrowotnych; – działania mające na celu stymulowanie efektywności w sektorze opieki zdrowotnej poprzez wprowadzanie modeli świadczenia usług i infrastruktury; – system monitorowania i przeglądu. Państwo członkowskie lub region przyjęły ramy określające szacunkowo dostępne środki budżetowe na opiekę zdrowotną oraz efektywną pod względem kosztów koncentrację środków przeznaczonych na priorytetowe potrzeby opieki zdrowotnej.	Częściowo	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala Nowoczesności Strategia Rozwoju Kraju Polska 2020 Strategia „Sprawne Państwo 2020 Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki Dynamiczna Polska 2020 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020 Zaktualizowane Strategie rozwoju województw Politycy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020 Krajowe Ramy Strategiczne (w przygotowaniu)	
10.1. Przedwczesne zakończenie nauki: Istnienie strategicznych ram polityki na rzecz ograniczenia przedwczesnego zakończenia nauki w zakresie nie wykraczającym poza zakres określony w art. 165 TFUE.	Oś priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja	Tak	Gotowy jest system gromadzenia i analizowania danych i informacji dotyczących przedwczesnego zakończenia nauki na odpowiednich szczeblach, który: – zapewnia wystarczające podstawy do opracowywania ukierunkowanych polityk i umożliwia monitorowanie rozwoju sytuacji. Gotowe są strategiczne ramy polityki dotyczące przedwczesnego zakończenia nauki, które: – opierają się na dowodach; – obejmują właściwe sektory edukacji, w tym wczesny rozwój dziecka, są skierowane w szczególności do grup w trudnej sytuacji, w których występuje największe ryzyko przedwczesnego zakończenia nauki, w tym do osób ze społeczności marginalizowanych, i poruszają kwestię środków zapobiegawczych, interwencyjnych i wyrównawczych; – obejmują wszystkie sektory polityki oraz zainteresowane podmioty, które są istotne dla rozwiązania kwestii przedwczesnego zakończenia nauki.	Tak	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego Perspektywa uczenia się przez całe życie”, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 10 września br. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, przyjęta w marcu 2013 r. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki Dynamiczna Polska 2020	
10.2. Szkolnictwo wyższe: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki na rzecz zwiększania uczestnictwa w szkolnictwie wyższym, podnoszenia jego jakości i skuteczności, w zakresie	Oś Priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja	Częściowo	Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki na rzecz szkolnictwa wyższego, które obejmują: – w razie potrzeby działania zmierzające do zwiększenia uczestnictwa w szkolnictwie wyższym i uzyskiwania wyższego wykształcenia, które: (a) zwiększają uczestnictwo w szkolnictwie wyższym wśród grup o niskich dochodach i innych grup niedostatecznie reprezentowanych, ze szczególnym uwzględnieniem osób znajdujących się w trudnej sytuacji, w tym osób ze społeczności marginalizowanych; (b) zwiększają udział dorosłych uczących się; (c) zmniejszają odsetek osób przedwcześnie porzucających naukę/poprawiają wskaźniki ukończenia nauki	Częściowo	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego i przygotowywany Dokument Implementacyjny do SRKL	

			(d) zachęcają do wprowadzania innowacyjnych treści programowych i projektów programów. – działania mające na celu zwiększanie szans na zatrudnienie i przedsiębiorczości, które: (a) zachęcają do rozwoju umiejętności o charakterze ogólnym, w tym przedsiębiorczości, w odpowiednich programach szkolnictwa wyższego; (b) eliminują różnice istniejące między kobietami a mężczyznami w zakresie wyborów dotyczących nauki i zawodu.		
10.3. Uczenie się przez całe życie: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w zakresie uczenia się przez całe życie, w zakresie określonym w art. 165 TFUE	Oś Priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja	Tak	Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki w zakresie uczenia się przez całe życie, które obejmują działania: – mające na celu wspieranie rozwoju i łączenia usług na potrzeby programu uczenia się przez całe życie, w tym ich wdrażania, i podnoszenia kwalifikacji (tj. potwierdzanie kwalifikacji, doradztwo, kształcenie i szkolenie) oraz zapewnienie zaangażowania i partnerstwa właściwych zainteresowanych stron; – mające na celu świadczenie usług rozwoju umiejętności poszczególnych grup docelowych, w przypadku gdy nadano im priorytetowy charakter w krajowych lub regionalnych strategicznych ramach polityki (na przykład dla młodych ludzi odbywających szkolenie zawodowe, dorosłych, rodziców powracających na rynek pracy, osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych, migrantów, a także innych grup w niekorzystnej sytuacji, w szczególności osób z niepełnosprawnościami); – mające na celu zwiększenie dostępu do programu uczenia się przez całe życie, z uwzględnieniem starań na rzecz skutecznego wdrożenia narzędzi przejrzystości (na przykład europejskich ram kwalifikacji krajowych ram kwalifikacji, europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym, europejskich ram odniesienia na rzecz zapewnienia jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym); – mające na celu poprawę adekwatności kształcenia i szkolenia względem rynku pracy oraz dostosowanie ich do potrzeb określonych grup docelowych (na przykład młodych ludzi odbywających szkolenia zawodowe, dorosłych, rodziców powracających na rynek pracy, osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych, migrantów, a także innych grup w niekorzystnej sytuacji, w szczególności osób z niepełnosprawnościami).	Tak	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego Perspektywa uczenia się przez całe życie”, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 10 września br. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, przyjęta w marcu 2013 r.
10.4. Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki na rzecz zwiększania jakości i efektywności systemów kształcenia i szkolenia zawodowego w zakresie określonym w art. 165 TFUE	Oś Priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna	Tak	Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki zwiększania jakości i efektywności systemów kształcenia i szkolenia zawodowego w zakresie określonym w art. 165 TFUE, które obejmują następujące środki: – na rzecz lepszego dostosowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy w ścisłej współpracy z odpowiednimi zainteresowanymi stronami, w tym za pomocą mechanizmów prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz umocnienia rozwoju systemu nauczania poprzez pracę w różnych formach;	Tak	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK) przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 5 lutego 2013 r. Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SRK 2020) przyjęta 25 września 2012 r. przez Radę Ministrów. – Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (SRKL), przyjęta przez Radę Ministrów 18 czerwca 2013 r.

			– mające na celu podnoszenia jakości i atrakcyjności kształcenia i szkolenia zawodowego, w tym poprzez stworzenie krajowego podejścia do zapewnienia jakości kształcenia i szkolenia zawodowego (na przykład zgodnie z europejskimi ramami odniesienia na rzecz zapewnienia jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym) oraz wdrożenie narzędzi służących przejrzystości i uznawaniu, na przykład europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET).		
--	--	--	---	--	--

Tabela 25: Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących ogólnych warunków ex ante

Ogólny warunek ex ante obowiązujący program, który jest całkowicie lub częściowo niespełniony	Niespełnione kryteria	Działania do podjęcia	Termin wykonania	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie warunku
1. Zapobieganie dyskryminacji Istnienie zdolności administracyjnych które zapewnią wdrożenie i stosowanie prawa i polityki UE w dziedzinie zapobiegania dyskryminacji w zakresie funduszy strukturalnych i inwestycyjnych	1. Uregulowania zgodnie z ramami instytucjonalnymi i prawnymi państw członkowskich w zakresie zaangażowania odpowiedzialnych podmiotów w promowanie równego traktowania wszystkich osób w procesie przygotowania i realizacji programów, w tym doradztwo w zakresie równego traktowania w działaniach związanych z funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi 2. Uregulowania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki UE w dziedzinie zapobiegania dyskryminacji i w kontrolowanie tych funduszy	Przygotowanie Agendy działań na rzecz równości szans płci w ramach funduszy unijnych 2014- 2020 oraz Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020	I połowa 2014 r.	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
2. Równouprawnienie płci Istnienie zdolności administracyjnych, które zapewnią wdrożenie i stosowanie prawa i polityki UE w dziedzinie równouprawnienia płci w zakresie funduszy strukturalnych i inwestycyjnych	1. Uregulowania zgodnie z ramami instytucjonalnymi i prawnymi państw członkowskich w zakresie równouprawnienia płci poprzez zaangażowania podmiotów odpowiedzialnych za przygotowanie i realizację programów, w tym doradztwo w zakresie równouprawnienia płci w działaniach związanych z funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi 2. Uregulowania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki UE w dziedzinie równouprawnienia płci, i w kontrolowanie tych funduszy	Przygotowanie Agendy działań na rzecz równości szans płci w ramach funduszy unijnych 2014-2020 oraz Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020	I połowa 2014 r.	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
3. Niepełnosprawność Istnienie zdolności administracyjnych, które zapewnią wdrożenie i stosowanie konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych (UNCPRD) w zakresie funduszy strukturalnych i inwestycyjnych zgodnie z decyzją Rady 2010/48/WE1	1. Uregulowania zgodnie z ramami instytucjonalnymi i prawnymi państw członkowskich w celu konsultacji i zaangażowania podmiotów odpowiedzialnych ochronę praw osób niepełnosprawnych lub organizacji reprezentujących osoby niepełnosprawne i inne zainteresowane strony w procesie przygotowania i realizacji programów 2. Uregulowania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki na szczeblu UE i na szczeblu krajowym w dziedzinie niepełnosprawności, w tym, w odpowiednich przypadkach, dostępności i praktycznego stosowania UNCPRD odzwierciedlonej w prawie UE i prawie krajowym, i w kontrolowanie tych funduszy 3. Uregulowania mające na celu zapewnienie monitorowania wdrażania art. 9 UNCPRD w odniesieniu do funduszy strukturalnych i inwestycyjnych w procesie przygotowania i realizacji programów	Przygotowanie Agendy działań na rzecz równości szans płci w ramach funduszy unijnych 2014-2020 oraz Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020	I połowa 2014 r.	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
4. Zamówienia publiczne Istnienie uregulowań dotyczących skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych w obszarze europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych	1. Uregulowania dotyczące skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych poprzez stosowne mechanizmy 2. Uregulowania gwarantujące przejrzystość postępowań o udzielenie zamówienia 3. Uregulowania dotyczące szkoleń i rozpowszechniania informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie funduszy 4. Uregulowania gwarantujące potencjał administracyjny w celu wdrożenia i stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych	Przyjęcie ustawy o zmianie ustawy Prawo zamówień publicznych w zakresie modyfikacji art. 24 ust. 1 pkt. 1 i art. 24 ust. pkt. 1a ustawy Pzp. Doskonalenie działalności koordynacyjnej, kontrolnej, informacyjnej i szkoleniowej Urzędu Zamówień Publicznych	2014 r.	Urząd Zamówień Publicznych
6. Prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) strategicznych ocen oddziaływania na środowisko	1. Uregulowania dotyczące skutecznego stosowania dyrektyw w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA) 2. Uregulowania w zakresie szkoleń i rozpowszechniania	Przyjęcie ustawy o zmianie ustawy – Prawo wodne, ustawy o ochronie przyrody oraz ustawy o udostępnianiu informacji o	II kwartał 2014 r.	Ministerstwo Środowiska

Istnienie uregulowań dotyczących efektywnego stosowania unijnych przepisów w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA)	informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie dyrektyw EIA i SEA 3. Uregulowania mające na celu zapewnienie odpowiedniego potencjału administracyjnego	środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko		
7. Systemy statystyczne i wskaźniki rezultatu Istnienie podstawy statystycznej nie-zbędnej do przeprowadzenia ocen skuteczności i ocen skutków programów. Istnienie systemu wskaźników rezultatu niezbędnych przy wyborze działań które w najefektywniejszy sposób przyczyniają się do osiągnięcia pożądaných rezultatów, do monitorowania postępów w osiąganiu rezultatów oraz do podejmowania oceny skutków	1. Uregulowania w zakresie terminowego gromadzenia i agregowania danych statystycznych uwzględniające następujące elementy: - identyfikację źródeł i mechanizmów mających na celu zagwarantowanie walidacji statystycznej 2. Ustalenia dotyczące publikacji i dostępności publicznej zdezagregowanych danych 3. Skuteczny system wskaźników rezultatu, obejmujący: wybór wskaźników rezultatu dla każdego programu, dostarczających informacji na temat tego, co jest motywacją przy wyborze działań z zakresu polityki finansowanych przez dany program, ustanowienie celów dla tych wskaźników, spełnienie w odniesieniu do każdego wskaźnika następujących wymogów: odporność oraz walidacja statystyczna, jasność interpretacji normatywnej, reagowanie na politykę, terminowe gromadzenie danych, gotowe są procedury gwarantujące, że wszystkie operacje finansowane z programu stosują skuteczny system wskaźników	Zakończenie prac dotyczących spełnienia warunku na poziomie Programów Operacyjnych	I połowa 2014 r.	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

Tabela 26: Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących tematycznych warunków ex ante

Tematyczny warunek ex ante obowiązujący program, który jest całkowicie lub częściowo niespełniony	Niespełnione kryteria	Działania do podjęcia	Termin wykonania	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie warunku
Warunek 1.1 Badania naukowe i innowacje: istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, w odpowiednich przypadkach, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych	Gotowa jest krajowa lub regionalna strategia badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, która: - Opiera się na analizie SWOT aby skoncentrować zasoby na ograniczonym zestawie priorytetów badań i innowacji, - przedstawia środki na rzecz pobudzenia prywatnych inwestycji w badania i rozwój, - obejmuje system monitorowania i przeglądu.	Projekt Krajowej Strategii Inteligentnych Specjalizacji jest obecnie konsultowany.	I kwartał 2014 r.	Ministerstwo Gospodarki
	Określenie ram polityki badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji w regionalnych strategiach innowacji bądź odpowiednich rozdziałach strategii rozwoju województwa	Realizacja zadania określenia obszarów inteligentnych specjalizacji dla województwa Lubuskiego, stworzenie kompleksowego systemu monitorowania specjalizacji i ich aktualizacji planowane jest do końca 2014 r., jako element aktualizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji. Informacje szczegółowe na temat procesu realizacji zadania zostały przedstawione w odrębnym załączniku.	koniec 2014 r.	Województwo Lubuskie
2.1. Rozwój cyfrowy: Strategiczne ramy polityki w dziedzinie rozwoju cyfrowego w celu pobudzenia rynku przystępnych, dobrej jakości i interoperacyjnych usług, prywatnych i publicznych, wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne, a także aby przyspieszyć ich asymilację przez obywateli, grupy w trudnej sytuacji, przedsiębiorstwa i administrację publiczną, w tym inicjatywy transgraniczne.	Strategiczne ramy polityki rozwoju cyfrowego, na przykład w ramach krajowej lub regionalnej strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji zawierają: 1. – budżet i priorytety działań określone na podstawie analizy SWOT lub podobnej analizy spójnej z ta-belą wyników europejskiej agendy cyfrowej; 2. – została przeprowadzona analiza równoważenia wsparcia dla popytu i podaży TIK; 3. – wskaźniki miary postępów interwencji w takich dziedzinach jak umiejętności cyfrowe, e-integracja, e-dostępność oraz postęp w zakresie e-zdrowia określonych w art.168 TFUE, spójne w stosownych przypadkach z istniejącymi odpowiednimi unijnymi, krajowymi lub regionalnymi strategiami sektorowymi; 4. – ocenę potrzeb w zakresie budowania większego potencjału TIK.	Przyjęcie Programu Zintegrowanej Informatyzacji Państwa	I kwartał 2014 r.	Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji
3.1. Przeprowadzono konkretne działania wspierające promowanie przedsiębiorczości z uwzględnieniem programu „Small Business Act”	1. – wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na rozpoczęcie działalności gospodarczej i zmniejszenie kosztów zakładania przedsiębiorstw, z uwzględnieniem celów programu „Small Business Act”; 2. - wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie szczególnego rodzaju działalności	Przyjęcie Programu Rozwoju Przedsiębiorstw przez Radę Ministrów	I kwartał 2014 r.	Ministerstwo Gospodarki

	w ramach przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem celów programu „Small Business Act” 3. – wprowadzono mechanizm monitorowania procesu wdrażania programu „Small Business Act” i oceny wpływu prawodawstwa na MŚP			
4.1. Przeprowadzono działania promujące racjonalne kosztowo ulepszenie efektywnego końcowego wykorzystania energii oraz racjonalne kosztowo inwestycje w efektywność energetyczną przy budowaniu lub renowacji budynków	1. – działania służące zapewnieniu wdrożenia minimalnych wymagań dotyczących charakterystyki energetycznej budynków, zgodnie z art. 3, 4 i 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/31/UE 2. – działania konieczne do utworzenia systemu certyfikacji w odniesieniu do charakterystyki energetycznej budynków spójnego z art. 11 dyrektywy 2010/31/UE; 3. – działania służące zapewnieniu planowania strategicznego w dziedzinie efektywności energetycznej, spójne z art. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE 4. - działania spójne z art. 13 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/32/WE (3) w sprawie końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych, aby zapewnić dostarczenie klientom końcowym indywidualnych liczników w zakresie, w jakim jest to możliwe technicznie, racjonalne finansowo i proporcjonalne w odniesieniu do potencjalnych oszczędności energii	Przyjęcie rozporządzenia w sprawie metodologii obliczania charakterystyki energetycznej budynku i lokalu mieszkalnego lub części budynku stanowiącej całość techniczno – użytkową oraz sposobu sporządzania i wzorów świadectw ich charakterystyki energetycznej	I kwartał 2014 r.	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
4.2. Przeprowadzono działania promujące wysoko wydajną kogenerację energii cieplnej i elektrycznej	Działania obejmują: – wsparcie dla kogeneracji opiera się na popycie na użytkową energię cieplną i oszczędności energii pierwotnej zgodnie z art. 7 ust. 1 i art. 9 ust. 1 lit. a) i b) dyrektywy 2004/8/WE; państwa członkowskie lub ich właściwe organy oceniły istniejące prawodawstwo i rami regulacyjne pod kątem procedur udzielania zezwoleń lub innych procedur, aby: a) zachęcić do projektowania jednostek kogeneracji dla pokrycia ekonomicznie uzasadnionego zapotrzebowania na ciepło użytkowe b) ograniczyć regulacyjne i pozaregulacyjne bariery utrudniające rozwój kogeneracji	Przyjęcie pakietu ustaw energetycznych	2014 r.	Ministerstw Gospodarki
6.1. Gospodarka wodna: Istnienie – w odniesieniu do inwestycji wspieranych przez programy – a) polityki taryfowej w zakresie cen wody, przewidującej odpowiednie zachęty dla użytkowników, aby efektywnie korzystali z zasobów wodnych oraz b) odpowiedniego wkładu różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w stopniu określonym w zatwierdzonych planach gospodarowania wodami w dorzeczu	1. W sektorach wspieranych z EFRR i Funduszu Spójności państwo członkowskie zapewniło wkład różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w podziale na sektory, zgodnie z art. 9 ust. 1 tiret pierwsze dyrektywy 2000/60/WE, przy uwzględnieniu w stosownych przypadkach skutków społecznych, środowiskowych i gospodarczych zwrotu, jak również warunków geograficznych i klimatycznych dotkniętego regionu lub dotkniętych regionów 2. Przyjęcie planu gospodarowania wodami w dorzeczu dla obszaru dorzecza spójnego z art. 13 dyrektywy 2000/60/WE	Przyjęcie nowej ustawy Prawo wodne Przyjęcie przez Radę Ministrów Masterplanów dla dorzecza Wisły i Odry Przyjęcie aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy	IV kwartał 2014 r.	Ministerstwo Środowiska
6.2. Gospodarka odpadami: Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE oraz z hierarchią odpadów	1. Zgodnie z wymogami art. 11 ust. 5 dyrektywy 2008/98/WE Komisji przekazano sprawozdanie z realizacji dotyczące postępów w osiąganiu celów określonych w art. 11 dyrektywy 2008/98/WE 2. Istnienie jednego lub kilku planów gospodarki odpadami zgodnie z wymogami art. 28 Dyrektywy 2008/98/WE 3. Istnienie programów zapobiegania powstawaniu odpadów, zgodnie z wymogami art. 29 dyrektywy 2008/98/WE 4. Przyjęto środki niezbędne do osiągnięcia celów na 2020 r. dotyczących przygotowania do ponownego wykorzystania recyklingu, zgodnie z art. 11 ust. 2 dyrektywy 2008/98/WE	Krajowy program gospodarowania odpadami zawiera część poświęconą zapobieganiu powstawania odpadów. Jednak w związku z brakami stwierdzonymi w wojewódzkich pgo w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów zostanie opracowany, jako odrębny dokument, krajowy program zapobiegania powstaniu odpadów, obejmujący zarówno działania na poziomie krajowym, jak i województw	I kwartał 2014 r.	Ministerstwo Środowiska
Warunek 7.1 Drogi: istnienie kompleksowego planu/planów lub ram w zakresie inwestycji transportowej zgodnie z instytucjonalną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), które wspierają rozwój infrastruktury i poprawiają łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T oraz Warunek	Istnienie kompleksowego planu/planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych spełniających wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i określających: – wkład w jednolity europejski obszar transportu zgodnie z art. 10 rozporządzenia PE i Rady (UE) nr.../2013 w tym priorytetów w zakresie inwestycji w: – bazową i kompleksową sieć TEN-T, w których przewiduje się inwestycje w ramach EFRR i Funduszu Spójności, oraz wtórną łączność; – identyfikację odpowiedniej ilości realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów, które mają być wspierane w ramach EFRR i Funduszu Spójności	Przyjęcie przez Radę Ministrów Dokumentu Implementacyjnego do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku	IV kwartał 2014 r.	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

<p>7.2 Kolej: istnienie w kompleksowym planie/kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej rozwoju kolei zgodnie z instytucjonalną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), który wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T. Inwestycje obejmują aktywa ruchome, interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału</p>	<p>Istnienie w określonych powyżej planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i identyfikującej odpowiedzialność realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów (wraz z harmonogramem i budżetem)</p> <p>Działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.</p>	<p>Przyjęcie przez Radę Ministrów Dokumentu Implementacyjnego do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku</p>	<p>IV kwartał 2014 r.</p>	<p>Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju</p>
<p>8.2. Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw: Istnienie strategicznych ram polityki na rzecz nowych przedsiębiorstw sprzyjających włączeniu społecznemu</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na rozpoczęcie działalności gospodarczej i zmniejszenie kosztów zakładania przedsiębiorstw, z uwzględnieniem celów programu Small Business Act; 2. Wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie szczególnego rodzaju działalności w ramach przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem celów programu Small Business Act; 3. Działania łączące odpowiednie usługi rozwoju przedsiębiorstw i usługi finansowe (dostęp do kapitału), w tym – w razie konieczności – kontakty w celu zaangażowania grup lub obszarów w niekorzystnej sytuacji 	<p>Przyjęcie Programu Rozwoju Przedsiębiorstw przez Radę Ministrów Przygotowanie i przyjęcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej Przygotowanie założeń i przyjęcie ustawy o przedsiębiorstwie społecznym i wspieraniu ekonomii społecznej</p>	<p>II kwartał 2014 r.</p>	<p>Ministerstwo Gospodarki</p> <p>Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej</p>
<p>8.4. Aktywne i zdrowe starzenie się: Została opracowana polityka dotycząca aktywnego starzenia się w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Właściwe zainteresowane strony są zaangażowane w opracowywanie polityki aktywnego starzenia się i związane z nią działania następcze z myślą o utrzymaniu starszych pracowników na rynku pracy i promowanie ich zatrudnienia 2. Państwo członkowskie przygotowało działania mające na celu promowanie aktywnego starzenia się 	<p>Przyjęcie odnowionego Programu Solidarność Pokoleń 50+ - dokument został przyjęty przez Radę Ministrów</p> <p>Przyjęcie przez Radę Ministrów Założeń Długo-falowej Polityki Senioralnej</p>	<p>I kwartał 2014 r.</p>	<p>Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej</p>
<p>9.1. Istnienie i realizacja krajowych strategicznych ram polityki na rzecz ograniczania ubóstwa mających na celu, w świetle wytycznych w sprawie zatrudnienia, aktywne włączenie osób wykluczonych z rynku pracy</p>	<p>Gotowe są krajowe strategiczne ramy polityki na rzecz ograniczania ubóstwa, które mają na celu aktywne włączenie i które:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zapewniają wystarczające podstawy do opracowywania polityk ograniczania ubóstwa i monitorowania zmian - zawierają środki pomagające w osiągnięciu krajowego celu dotyczącego walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym (zgodnie z definicją w krajowym programie reform), co obejmuje promowanie możliwości trwałego zatrudnienia wysokiej jakości dla osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób ze społeczności marginalizowanych - angażują w zwalczanie ubóstwa właściwe zainteresowane strony - w zależności od rozpoznanych potrzeb – zawierają działania umożliwiające przejście od opieki instytucjonalnej do opieki zapewnianej przez społeczności lokalne <p>Na wniosek i w uzasadnionych przypadkach zainteresowane strony otrzymają wsparcie przy składaniu wniosków dotyczących projektów oraz przy wdrażaniu wybranych projektów i zarządzaniu nimi</p>	<p>Przyjęcie Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji. Będzie to dokument uszczegóławiający Strategię Rozwoju Kapitału Ludzkiego w zakresie celu walki z ubóstwem.</p>	<p>I kwartał 2014 r.</p>	<p>Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej</p>
<p>9.3. Zdrowie: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki zdrowotnej w zakresie określonym w art. 168 TFUE, zapewniających stabilność gospodarczą</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. skoordynowane działania poprawiające dostęp do świadczeń zdrowotnych 2. działania mające na celu stymulowanie efektywności w sektorze opieki zdrowotnej poprzez wprowadzanie modeli świadczenia usług i infrastruktury 3. system monitorowania i przeglądu 4. Państwo członkowskie lub region przyjęły ramy określające szacunkowo dostępne środki budżetowe na opiekę zdrowotną oraz efektywną pod względem kosztów koncentrację środków przeznaczonych na priorytetowe potrzeby opieki zdrowotnej 	<p>Opracowanie dokumentu: Politycy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020 - Krajowe Strategiczne Ramy</p>	<p>I kwartał 2014 r.</p>	<p>Ministerstwo Zdrowia</p>

SEKCJA 10. REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA¹⁵⁹ W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

Identyfikacja głównych obciążeń w latach 2007-2013

Polski rząd prowadzi stale działania zmierzające do obniżenia obciążeń biurokratycznych nakładanych na obywateli oraz na podmioty gospodarcze. Szczególna aktywność skierowana jest na rzecz przedsiębiorstw. Podejmowanie działań ukierunkowane są na stworzenie sprzyjających warunków dla ich rozwoju poprzez m.in. wzmacnianie przewag konkurencyjnych, a w efekcie uzyskanie stabilnego wzrostu gospodarczego w perspektywie długoterminowej. Działania te mają przede wszystkim na celu poprawę dostępu przedsiębiorstw do kapitału, wzmocnienia postaw przedsiębiorczych, instytucjonalne, organizacyjne i finansowe wzmocnienie otoczenia przedsiębiorstw, a także wypełnienie luki informacyjnej poprzez udostępnianie analiz konkurencyjności sektorów przemysłowych.

Perspektywa finansowa na lata 2007-2013 była istotnym doświadczeniem w zakresie realizacji zadań wynikających z polityki spójności. Był to pierwszy okres, w którym Zarządy Województw pełniły funkcje Instytucji Zarządzających dla regionalnych programów operacyjnych, mogąc tym samym samodzielnie wpływać na zakres programów, zasady wsparcia i kreowanie polityki rozwoju. Budowanie systemu realizacji regionalnego programu operacyjnego spowodowało również pewne ograniczenia oraz obciążenia dla beneficjentów, np. wynikających z różnorodności interpretacyjnej przepisów prawa, ograniczeń wewnętrznych instytucji/podmiotów zaangażowanych w system realizacji programu, konieczności spełnienia wymagań administracyjnych niezbędnych do uznania prawidłowości działania systemu wdrażania; brak odpowiedniego doświadczenia kadry odpowiedzialnej za wdrażania programu w początkowej fazie jego realizacji. itd.

Główne działania podjęte w celu zmniejszenia obciążeń w latach 2014-2020

IZ RPO, w wyniku przeprowadzonych okresowych przeglądów efektów wdrażania Programu, analiz wewnętrznych oraz badań ewaluacyjnych, dokonała w okresie 2007-2013 wielu zmian w celu zmniejszenia obciążeń z punktu widzenia beneficjenta, mających również zastosowanie dla perspektywy 2014-2020:

- wprowadzenie, a następnie uelastycznienie systemu zaliczkowego dla beneficjentów LRPO,
- uproszczenia systemu kryteriów oceny formalnej projektów,
- elastyczne podejście do systemu procedur programu (wprowadzanie modyfikacji procedur w celu ich uproszczenia),
- wprowadzenie kontroli projektów "na próbie",
- ograniczenie liczby dokumentacji niezbędnej do przeprowadzenia procedury oceny projektów (przeniesienie ciężaru dokumentacyjnego na etap przygotowania umowy o dofinansowanie).

Potencjalny zakres dalszych redukcji (odniesienie do badań ewaluacyjnych, analiz, itd.)

IZ RPO L2020 w latach 2014-2020 zamierza kontynuować trend zmierzający do dalszej redukcji obciążeń z punktu widzenia beneficjenta, tak aby zapewnić mu możliwie prosty dostęp do środków, szybką, kompletną i zrozumiałą informację nt. możliwości wsparcia z zachowaniem wszystkich zasad określonych w rozporządzeniu ramowym oraz pozostałych dokumentach.

¹⁵⁹ Art. 87.6.c CPR

Wśród planowanych uproszczeń należy wymienić:

- elastyczne formy finansowania projektów z wykorzystaniem systemu zaliczkowego dopasowanego do potrzeb Beneficjentów, w szczególności przedsiębiorców,
- standaryzacja i konsolidacja usług informacyjnych (sprawnie działająca sieć punktów informacyjnych, kompleksowe usługi doradczo-szkoleniowe),
- stworzenie jednego wspólnego portalu informacyjnego zapewniającego dostęp do kompleksowej informacji,
- stworzenie przejrzystego i prostego systemu informatycznego,
- zastosowanie stawek ryczałtowych dla projektów generujących dochód,
- wprowadzenie do RPO mechanizmu wsparcia zintegrowanego, którego wdrażanie powierzone zostanie ośrodkom miejskim (ZIT).

IZ RPO-L2020, przygotowując program na lata 2014-2020 i konsultując jego zapisy, brała pod uwagę również sugestie potencjalnych Beneficjentów, środowisk zainteresowanych problematyką rozwoju regionu, w tym przede wszystkim zrzeszających przedsiębiorców.

Jednym z zadań spoczywających na IZ RPO-L2020 jest kontynuacja doskonalenia systemu realizacji przyjaznego i sprzyjającego beneficjentom.

SEKCJA 11. ZASADY HORYZONTALNE¹⁶⁰

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Zasada zrównoważonego rozwoju ma priorytetowe znaczenie dla łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu w UE, w związku z czym uwzględnienie powyższej reguły jest konieczne i musi znaleźć odzwierciedlenie w każdym programie operacyjnym. Zrównoważony rozwój jest jednym z trzech głównych priorytetów Strategii Europa 2020 i oznacza wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku oraz bardziej konkurencyjnej. Istotną cechą jest jej wielopłaszczyznowość polegająca na równoważeniu poszczególnych elementów systemu środowiska, gospodarki oraz społeczeństwa, mając na uwadze to, że rozwój jednego w powyższych elementach, nie powinien stanowić zagrożenia dla pozostałych. Uwzględnienie przedmiotowej zasady w programowaniu i wdrażaniu obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących wpływ działalności człowieka na środowisko, dodatkowo nakierowanych na spełnienie *acquis* w obszarze środowiska. Wobec powyższego, wydaje się zasadne rozpatrywanie zasady zrównoważonego rozwoju zarówno na poziomie samego programu, jak i pojedynczych projektów.

W przypadku RPO – Lubuskie 2020, zasada zrównoważonego rozwoju będzie odnosiła się w szczególności do osi priorytetowych dotyczących sektora środowiska i energetyki oraz inwestycji infrastrukturalnych, tj. OP 3. Gospodarka niskoemisyjna, OP 4. Środowisko i kultura oraz OP 5. Transport. Jednocześnie działania realizowane w ramach OP 1. Gospodarka i innowacje oraz OP 6. Regionalny rynek pracy, będą się pośrednio wpisywały w przedmiotowe założenia, szczególnie poprzez wsparcie projektów ukierunkowanych na innowacje i powstanie nowych miejsc pracy w sektorze OZE i środowiska.

W przypadku finansowania przedsięwzięć infrastrukturalnych, uwzględniona zostanie reguła „zanieczyszczający płaci” oraz „użytkownik płaci”. W praktyce oznaczać to będzie m.in. konieczność uwzględnienia kosztów zewnętrznych (np. zanieczyszczenie środowiska) w całkowitych kosztach inwestycji. Dla projektów infrastrukturalnych z zakresu budownictwa wspieranych ze środków RPO – Lubuskie 2020, wprowadzone zostaną minimalne wymogi dotyczące efektywności energetycznej lub też odpowiednie premie. Wymogi te zostaną określone w kryteriach wyboru projektów. Jednocześnie ze względu na traktowanie efektywności energetycznej jako zadania horyzontalnego, stanowiącego praktyczny wymiar urzeczywistnienia zasady zrównoważonego rozwoju, wprowadzone zostaną rozwiązania promujące efektywność energetyczną (w ramach wszystkich priorytetów, w których będzie to zasadne). Powyższe będzie dotyczyło nie tylko działań służących racjonalizacji zużycia energii, ale również inwestycji, dla których nie będzie to jednym z głównych warunków projektu. Stworzy to możliwość priorytetyzacji dla zadań ukierunkowanych na minimalizację ryzyka związanego z adaptacją do zmian klimatu, co spowoduje możliwość realizacji projektów infrastrukturalnych bardziej odpornych na zmiany klimatu oraz zagrożenia klęskami żywiołowymi (zwiększone ryzyko powodziowe, susze, upały, ekstremalne zjawiska pogodowe). W przypadku celów związanych z dostosowaniem do zmian klimatu, zapewnione zostanie monitorowanie i raportowanie wydatków związanych z ich realizacją – zgodnie z systemem kategorii interwencji przygotowywanego przez KE oraz *Rio markers*.

---

¹⁶⁰ Art. 87.7 CPR

Gruntowne podejście do zasady zrównoważonego rozwoju poprzez odniesienie się do niej przy okazji rozpatrywania poszczególnych projektów, zostanie określone na etapie przygotowywania systemu realizacji RPO – Lubuskie 2020, w tym zasady dokonywania wyboru projektów w ramach Programu.

RÓWNOŚĆ SZANS I ZAPOBIEGANIE DYSKRYMINACJI

Zasada równości szans jest jedną z głównych zasad określających prawodawstwo UE. Nakazuje ona krajom członkowskim podejmowanie działań zapobiegających nierównemu traktowaniu oraz dyskryminacji m.in. ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Realizacja programu odbywać się będzie zgodnie z zasadą równości szans na każdym etapie wdrażania.

Jako główne źródła działań w tym zakresie zidentyfikowano (oprócz płci) obszary wieku i niepełnosprawności. Osoby nieposiadające doświadczenia zawodowego, jak i osoby po 50 roku życia oraz niepełnosprawne doświadczają specyficznych dla swej grupy barier w dostępie do rynku pracy.

Osoby po 50 roku życia są wyraźnie nadreprezentowani wśród bezrobotnych. Często ich trudności na rynku pracy wywołane są brakiem lub dezaktualizacją wiedzy i umiejętności poszukiwanych na rynku pracy. W wypadku osób starszych dodatkowym problemem jest stan zdrowia.

Osoby niepełnosprawne to grupa w największym stopniu zagrożona wykluczeniem społecznym. Niewielki odsetek osób niepełnosprawnych podejmuje zatrudnienie. Wyraźnie niższy jest w tej grupie poziom wykształcenia. Zależnie od rodzaju i stopnia niepełnosprawności osoby te doświadczają trudności w codziennym funkcjonowaniu, w tym w transporcie do potencjalnego miejsca pracy.

Wychodząc naprzeciw zdiagnozowanym problemom w programie zaplanowano szereg działań mających na celu aktywizację zawodową i społeczną osób z ww. grup głównie w ramach 6, 7 i 8 OP. Wsparcie będzie dostosowane do wymagań i potrzeb poszczególnych osób a polityka antydyskryminacyjna stosowana będzie w ramach wszystkich priorytetów inwestycyjnych finansowanych z EFS. Szczególny naciska na wyrównywanie szans położony zostanie w ramach PI 8.5, 8.10, 9.4, 9.7, 10.1 poprzez min. zrealizowanie następujących typów operacji:

- programy prozatrudnieniowe z udziałem potencjalnych pracodawców, uwzględniające uwarunkowania rynku pracy, jak i możliwości i predyspozycje uczestników (PI 8.5, 9.4);
- zdrowotne programy profilaktyczne i rehabilitacyjne mające na celu wydłużenie realnego wieku aktywności zawodowej (PI 8.10);
- działania na rzecz zwiększenia jakości i dostępności usług społecznych i zdrowotnych (PI 9.7);
- przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji, w tym wsparcie placówek z terenów defaworyzowanych oraz wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez działania służące indywidualizacji podejścia do ucznia (PI 10.1).

Wyrównywanie szans oraz polityka antydyskryminacyjna znajdzie również odzwierciedlenie w kryteriach szczegółowych wyboru projektów. Natomiast w projektach infrastrukturalnych uwzględniana będzie możliwość użytkowania obiektów przez osoby niepełnosprawne. Szczególny nacisk na poprawę infrastruktury zgodnie z potrzebami osób niepełnosprawnych kładziony będzie w OP 9, tym niemniej wszystkie inwestycje infrastrukturalne będą rozpatrywane pod tym kątem.

System ewidencjonowania danych o odbiorcach wsparcia będzie zawierał informacje dotyczące wieku, niepełnosprawności i przynależności do mniejszości etnicznych. Będzie to baza do analizy realnego wpływu programu na kwestię równości szans.

RÓWNOŚĆ PŁCI

Jedną z podstawowych wartości Unii Europejskiej jest przestrzeganie i poszanowanie równości, w szczególności równości szans płci, czyli zapewnienia kobietom i mężczyznom równych praw i równego dostępu do wszelkich zasobów. Równouprawnienie kobiet i mężczyzn stanowi zasadę horyzontalną Programu i będzie wdrażane podczas realizacji zamierzeń każdego z priorytetów. Jednym z kierunków wyznaczonych przez Komisję Europejską jest wzrost stopy zatrudnienia, między innymi poprzez zwiększenie liczby pracujących kobiet.

Na podstawie diagnozy sytuacji w województwie można wnioskować, że zakorzenione w świadomości społeczeństwa stereotypy i przypisane obu płciom role, dyskryminują kobiety i utrudniają im rozwój kariery zawodowej. Utrzymująca się różnica płci, jeśli chodzi o opiekę nad osobami zależnymi, (kobiety w porównaniu z mężczyznami poświęcają dwa do ponad trzech razy więcej godzin na bezpłatną opiekę nad dziećmi i innymi osobami zależnymi) oraz podział zawodów na „męskie” i „kobiece”, gdzie te pierwsze występują w większej ilości oraz są lepiej opłacane powoduje, że kobiety w wieku emerytalnym żyją w ubóstwie. W odniesieniu do mężczyzn na rynku pracy, należy zwrócić uwagę na istnienie dyskryminacji pod względem oczekiwania pracodawców pełnej dyspozycyjności, jako że opieka nad dziećmi przypisywana jest stereotypowo kobietom.

Innym niezwykle ważnym wskaźnikiem równości kobiet i mężczyzn jest udział kobiet w procesach decyzyjnych, a liczba kobiet na stanowiskach kierowniczych w przedsiębiorstwach i na uniwersytetach nadal jest niska.

Konieczne jest także wsparcie w zakresie dostępu do usług opiekuńczych w związku z prognozami demograficznymi. Starzejące się społeczeństwo może doprowadzić do podwójnego obciążenia kobiet, bądź wpłynąć na dalszy wzrost bezrobocia w tej grupie.

W odpowiedzi na zdiagnozowane problemy w obszarze rynku pracy, z których można wnioskować, że kobiety są wciąż grupą potrzebującą szczególnego wsparcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w ramach Programu zostaną zapewnione działania ukierunkowane na promowanie równości mężczyzn i kobiet oraz godzenia życia zawodowego i prywatnego. Szczególny nacisk położony będzie na inwestycje skoncentrowane na zapewnieniu dostępu kobiet do instrumentów aktywizacji zawodowej, poprawę jakości i dostępu do przystępnych cenowo placówek opieki nad najmłodszymi dziećmi i placówek przedszkolnych, czyli inwestycje w infrastrukturę publiczną oraz zapewnianie wykwalifikowanego personelu w tych placówkach. Z uwagi na istnienie dużego zróżnicowania terytorialnego oraz różnych trudności, na jakie napotykają obie płcie w różnych obszarach, niezbędną jest każdorazowe przeprowadzenie analizy i opis diagnozy sytuacji płci w kontekście wsparcia projektowego przez wnioskodawców. Ponadto w Programie rekomendowane jest zwrócenie szczególnej uwagi na treści i sposób ich przekazywania w placówkach oświatowych na każdym szczeblu edukacji, przede wszystkim promując równość płci wśród podopiecznych, uczniów i nauczycieli, również pod względem doboru narzędzi, których język jest wrażliwy na płeć i daleki od stereotypowego traktowania obu płci. W projektach edukacyjnych najważniejsza jest wnikliwa analiza sytuacji rodzin dzieci uczęszczających do placówki lub mających do niej trafić i zaplanowanie wsparcia matek i ojców/ opiekunek i opiekunów w zakresie stymulacji rozwoju dziecka poprzez warsztaty

szkoleniowe dla rodziców/opiekunów prawnych zawierające elementy edukacji równościowej. Ważnym aspektem jest zapewnienie działań dążących do osiągnięcia równości w niezależności ekonomicznej, możliwości godzenia życia zawodowego i prywatnego, umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym oraz eliminacja stereotypów związanych z płcią. Należy dążyć do zahamowania pogłębiania się rozbieżności pomiędzy średnimi płacami kobiet i mężczyzn (obecnie w Polsce przekraczają one 17 %), by zapobiec różnicy w wysokości świadczeń emerytalnych oraz feminizacji ubóstwa w starszym wieku.

Dla zapewnienia realizacji zasady horyzontalnej, jaką jest promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn, wymagane będzie spełnienie co najmniej standardu minimum w planowanych przedsięwzięciach projektowych. Ponadto polityka antydyskryminacyjna wdrażana będzie poprzez stosowanie kryteriów szczegółowych zarówno w projektach finansowanych z EFS jak i EFRR. Zasada równości szans płci i perspektywa równości płci (gender mainstreaming) będzie uwzględniana i realizowana na wszystkich etapach wdrażania Programu, zwłaszcza w odniesieniu do monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji. Wszystkie wskaźniki dotyczące osób będą zbierane w podziale na płeć. Badania ewaluacyjne będą uwzględniały kwestie równości, co pozwoli na bardziej precyzyjne programowanie wsparcia.

Oprócz realizacji podejścia horyzontalnego w celu zapewnienia równości płci, jako działanie specyficzne przewidziano Priorytet Inwestycyjny 8.8 Równość mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego, którego celem jest stworzenie warunków do godzenia ról rodzinnych i zawodowych, m.in. poprzez wsparcie tworzenia i funkcjonowania instytucji opieki nad małymi dziećmi, osobami starszymi, niepełnosprawnymi oraz upowszechnienie elastycznych form zatrudnienia.

W składzie Komitetu Monitorującego RPO-L2020 oraz powołanej grupy roboczej ds. regionalnego programu operacyjnego dla województwa lubuskiego na lata 2014-2020 zostanie zachowana różnorodność ze względu na płeć, a Instytucja Zarządzająca będzie dążyć do równowagi pod względem płci osób biorących udział w procesach decyzyjnych. Zgodnie z rozporządzeniem ogólnym, Komitet Monitorujący RPO – Lubuskie 2020, będzie rozpatrywał i zatwierdzał działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci.

SEKCJA 12. ELEMENTY DODATKOWE

SEKCJA 12.1 WYKAZ DUŻYCH PROJEKTÓW ZAPLANOWANYCH DO REALIZACJI W OKRESIE 2014-2020¹⁶¹ W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

NIE DOTYCZY.

SEKCJA 12.2 RAMY WYKONANIA PROGRAMU¹⁶²

Do uzupełnienia (Tabela generowana jest automatycznie przez SFC2014 w oparciu dane zamieszczone we wcześniejszych sekcjach programu w odniesieniu do poszczególnych osi priorytetowych.)

SEKCJA 12.3 LISTA PARTNERÓW ZAANGAŻOWANYCH W PRZYGOTOWANIE REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

Lista partnerów zaangażowanych w przygotowanie programu.

Partnerzy
Przedstawiciele departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego
Przedstawiciele Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze
Przedstawiciele Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze
Przedstawiciele Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze
Jednostki Samorządu Terytorialnego województwa
Szkoły Wyższe
Konwent Starostów Województwa Lubuskiego
Członkowie Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego
Parlamentarzyści
Radni Sejmiku Województwa Lubuskiego
Zrzeszenie Prezydentów, Wójtów i Burmistrzów Województwa Lubuskiego
Przedstawiciele Komendy Wojewódzkiej Policji
Przedstawiciele Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej
Zarząd Oddziału Wojewódzkiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP Województwa Lubuskiego
Przedstawiciele Komendy Wojewódzkiej Ochotniczego Hufca Pracy w Zielonej Górze
Przedstawiciele Lubuskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Zielonej Górze
Instytucje Otoczenia Biznesu
Przedsiębiorcy i środowiska biznesowe
Organizacje Pozarządowe
Przedstawiciele Spółdzielni Mieszkaniowych
Mieszkańcy powiatów województwa lubuskiego
Członkowie Grupy Roboczej ds. RPO dla województwa lubuskiego na lata 2014-2020
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

¹⁶¹ Art. 87.2.e CPR

¹⁶² Wymóg ustanowienia ram wykonania dla PT jest w trakcie negocjacji.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Ministerstwo Środowiska
Zarząd Dróg Wojewódzkich
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Areszt Śledczy w Zielonej Górze
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć
Archiwum Państwowe w Zielonej Górze
Telewizja Polska S.A.
Polskie Koleje Państwowe PLK
Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Gorzowie Wlkp.

W celu dodatkowych konsultacji przyszłego RPO – Lubuskie 2020 powołano do prac grupę roboczą ds. opracowania RPO na lata 2014-2020. W skład grupy oprócz pracowników UMWL wchodzi także przedstawiciele ministerstw, organizacji pozarządowych i jednostek podległych UMWL.

Proces realizacji konsultacji społecznych w procesie programowania Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Konsultacje prowadzone były zgodnie z zapisami artykułu 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (nr 1303/2013) w sprawie wspólnych przepisów, które określają w odniesieniu do każdego programu operacyjnego państwa członkowskiego organizację partnerstwa z następującymi partnerami i organizacjami regionalnymi, lokalnymi, miejskimi i innymi władzy publicznej, jak też partnerami gospodarczymi i społecznymi, podmiotami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie, w tym partnerami działającymi na rzecz ochrony środowiska, organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami odpowiedzialnymi za promowanie równości i niedyskryminacji.

I etap konsultacji

Pierwszy etap konsultacji, podczas którego zorganizowano 26 konferencji i spotkań trwał od lutego do lipca 2013 roku i odbywał się w siedzibie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, jak też w powiatach regionu. W sumie w konferencjach wzięło udział około 500 osób, zgłoszono ponad 100 uwag. Stronę internetową www.rpo2020.lubuskie.pl odwiedziło prawie 6000 internautów, którzy za pomocą umieszczonego na niej formularza zgłaszali uwagi i propozycje wsparcia konkretnych projektów. Ponad 131 szczegółowych uwag dotyczyło zapisów Osi Priorytetowych RPO – Lubuskie 2020. Najwięcej z nich dotyczyło OP9 *Włączenie społeczne i zwalczanie ubóstwa*¹⁶³ oraz OP10 *Edukacja i uczenie się przez całe życie*¹⁶⁴. Zgłoszono 73 uwagi do OP finansowanych z EFRR oraz 58 uwag do OP finansowanych z EFS. Wszystkie uwagi i sugestie zostały wzięte pod uwagę przy opracowywaniu kolejnej wersji RPO – Lubuskie 2020. Informacja podsumowująca proces konsultacji została przyjęta 3 września 2013 roku przez Zarząd Województwa Lubuskiego.

¹⁶³ OP9 – *Włączenie społeczne i zwalczanie ubóstwa* z Założeń RPO-2020 odpowiada OP7 - *Równowaga społeczna* w Projekcie RPO-L2020

¹⁶⁴ OP10 – *Edukacja i uczenie się przez całe życie* z Założeń RPO-2020 odpowiada OP7 *Nowoczesna edukacja* w Projekcie RPO-L2020

II etap konsultacji

Drugi etap konsultacji przeprowadzono od 20 listopada do 29 grudnia 2013 roku i dotyczył przyjętego w dniu 19 listopada przez Zarząd Woj. Lubuskiego Projektu RPO – Lubuskie 2020. W tym czasie wpłynęło 412 uwag i sugestii. Treść RPO – Lubuskie 2020, uwzględniająca zgłoszone wcześniej uwagi, została przedstawiona także członkom Grupy Roboczej ds. RPO dla województwa lubuskiego na lata 2014-2020, którzy zgłosili swoje uwagi. W skład Grupy wchodzi przedstawiciele UMWL i jednostek podległych, ministerstw, organizacji pozarządowych, związków JST. W ramach konsultacji społecznych odbyło się również szereg spotkań branżowych (posiedzenie Rady Rozwoju Województwa, posiedzenie Lubuskiej Rady Innowacji, spotkanie z przedsiębiorcami m.in. Rady Zachodniej Izby Przemysłowo-Handlowej, posiedzenie Konwentu Starostów i Wicestarostów Lubuskich), podczas których prezentowany był Projekt RPO wraz z listą projektów strategicznych. W dniu 23 stycznia 2014 r. Zarząd Województwa Lubuskiego przyjął informację podsumowującą proces konsultacji.

W czasie trwania obu etapów konsultacji społecznych Założeń i Projektu RPO umożliwiono możliwość pisemnego zgłaszania uwag, propozycji i spostrzeżeń. Uwagi były zgłaszane bezpośrednio podczas spotkań konsultacyjnych, drogą elektroniczną oraz korespondencją oficjalną.

Podsumowanie konsultacji

Rozpoczynając proces konsultacji społecznych starano się dotrzeć z treścią Projektu Programu do jak najszerszej grupy odbiorców, potencjalnych beneficjentów pomocy w latach 2014-2020. W tym celu powstała strona internetowa www.rpo2020.lubuskie.pl, na której zamieszczano informacje z postępu prac nad RPO (w szczególności jego kolejne wersje, informacje o konsultacjach i ich wyniku), na bieżąco aktualizowano treść projektów programów krajowych, wytycznych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz unijnych aktów prawnych. Powołano do życia Grupę Roboczą ds. RPO – Lubuskie 2020, w skład której weszli przedstawiciele potencjalnych beneficjentów oraz branż i organizacji pozarządowych zaangażowanych w proces programowania. Skład Grupy Roboczej stale się poszerzał, ponieważ uczestnictwo w jej pracach było otwarte.

Zgłaszane uwagi zostały pogrupowane w podziale na zakres tematyczny oraz podmiot zgłaszający uwagę. Następnie informacje podsumowujące kolejne etapy konsultacji zostały przedstawione Zarządowi Województwa Lubuskiego, który uwzględnił część zgłoszonych uwag. W oparciu o te informacje, jak też o stale zmieniające się zapisy Umowy Partnerstwa oraz tzw. linii demarkacyjnej, modyfikowano zapisy Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020. Wśród uwzględnionych uwag znalazły się m.in. te dotyczące finansowania termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej. Zaakceptowano uwagę dotyczącą położenia szczególnego nacisku na finansowe wsparcie dla rozwoju szkolnictwa zawodowego. Treść Programu obejmuje także zgłoszoną uwagę dotyczącą umożliwienia finansowania działalności świetlic środowiskowych oraz działań związanych z ekonomią społeczną. Dodatkowo wśród uwzględnionych uwag znalazły się m.in. te dotyczące: szerszego ujęcia w programie zapisów dotyczących wsparcia obszarów wiejskich, włączenia Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze, jako Instytucji Pośredniczącej dla PI 8.5, czy rozszerzenia katalogu beneficjentów w ramach OP4 i umożliwienie wsparcia wszystkim jednostkom OSP z województwa lubuskiego (również tym funkcjonującym poza KSRG). Uwzględniono także uwagę dystrybutora energii elektrycznej dotyczącą możliwości ubiegania się o dofinansowanie budowy, przebudowy lub modernizacji infrastruktury elektroenergetycznej służącej dystrybucji energii z OZE oraz wniosek przewoźnika

kolejowego dotyczący dodania w ramach OP5 typu beneficjenta: zarządcy infrastruktury dworcowej w tym PKP S.A.

Należy jednak mieć na uwadze fakt, iż zdecydowana część zgłoszonych sugestii dotyczyła etapu wdrożeniowego, nie samego Programu lub miała charakter precyzujący, co przy założeniu, iż Program jest dokumentem ogólnym nie mogło zostać skonsumowane w opracowywanym dokumencie (np. rozszerzenie listy Beneficjentów, szczegółowe typy projektów, rozwiązania dot. zasad finansowania, rozwiązania dot. wyboru projektów, kryteria wyboru, itd). Część uwag miała charakter techniczny, korekcyjny, porządkujący i uszczegóławiający wybrane zapisy. Zgłaszano również uwagi dot. zmian zapisów wynikających bezpośrednio z linii demarkacyjnej porządkującej wsparcie pomiędzy poziomem krajowym oraz regionalnym.

Należy również podkreślić, iż w niektórych przypadkach, mimo pozytywnego rozpatrzenia uwagi na etapie podsumowania konsultacji, nie znalazło to odbicia w zapisach późniejszego dokumentu. Taka sytuacja objęła wyłącznie te przypadki, w których zmienione regulacje w dokumentach unijnych, czy krajowych wykluczyły możliwość realizacji postulatu (np. w zakresie wsparcia IOB w ramach PI 1.2).

ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014

---

1. Raport z ewaluacji *ex ante* wraz ze streszczeniem¹⁶⁵ - *do uzupełnienia*
2. Dokumentacja w sprawie oceny zasadności stosowania i spełnienia warunków *ex ante* - *do uzupełnienia*
3. Opinia krajowych organów ds. równości ws. zasady równości szans, zapobiegania dyskryminacji oraz zasady równości płci¹⁶⁶ - *do uzupełnienia*
4. [Obywatelskie] podsumowanie programu (fakultatywnie)

Państwo członkowskie nie jest zobowiązane do przedstawienia KE 'Obywatelskiego podsumowania programu'. Dokument ten nie jest objęty decyzją KE zatwierdzającą program.

Dla potrzeb konsultacji społecznych i promocji, dokument ten może być wykorzystany do przedstawienia - w formie wybranej przez państwo członkowskie - celów oraz treści programu, w tym logiki interwencji.

Wersją stanowiącą podstawę do decyzji KE są dane wprowadzone do systemu SFC2014.

---

¹⁶⁵ Art. 48.2 CPR

¹⁶⁶ Art. 87.7.c CPR

POZOSTAŁE ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU

1. ANALIZA SWOT LRPO-L2020 W UJĘCIU CT

Analiza SWOT województwa lubuskiego w świetle celów tematycznych wskazanych w pakiecie legislacyjnym UE

Cele tematyczne wskazane w pakiecie legislacyjnym UE	Silne strony	Słabe strony
<p>1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie i rozwój w regionie parków naukowo – technologicznych/laboratoriów w wyspecjalizowanych obszarach/sektorach; • Komplementarność ofert wszystkich funkcjonujących w regionie parków naukowo – technologicznych/laboratoriów; • Położenie regionu w sąsiedztwie prężnych ośrodków naukowych krajowych i zagranicznych ułatwiające kooperację i transfer technologii; • Powstające klastry skupiające różne dziedziny gospodarki w regionie; • Dobre działanie części instytucji otoczenia biznesu, w większości pracujących w ramach Krajowego Systemu Usług. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw oraz w sektorze badań i rozwoju; • Niski udział środków finansowych prywatnych przedsiębiorstw w finansowaniu badań naukowych oraz prac B+R; • Niski udział zatrudnienia w obszarach związanych z nauką i technologią; • Niewystarczająca liczba wykwalifikowanej kadry sektora B+R w regionie; • Niskie umiędzynarodowienie kształcenia na poziomie wyższym w lubuskich uczelniach; • Konkurencja dla lubuskich uczelni i innych podmiotów B+R ze strony silniejszych ośrodków w sąsiednich metropoliach; • Niski poziom komercjalizacji wiedzy; • Niski stopień umiędzynarodowienia badań naukowych realizowanych w lubuskich uczelniach; • Niewystarczająca współpraca przedsiębiorstw ze strefą badawczo-rozwojową; • Niewystarczająco rozwinięte klastry oraz ich niska efektywność; • Nierówna jakość usług instytucji otoczenia biznesu w regionie.
<p>2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój infrastruktury B+R uczelni wyższych województwa w obszarze technologii komunikacyjnych; • Rozbudowa sieci światłowodowej w regionie; • Wzrastający rozwój e-usług i ich popularyzacja; • Funkcjonujące aplikacje ICT w instytucjach publicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Utrudniony dostęp do Internetu szerokopasmowego w szczególności na obszarach wiejskich; • Niski udział w rynku e-usług w obszarze publicznym i komercyjnym; • Niski stopień wykorzystania nowoczesnych technologii w przedsiębiorstwach i urzędach.
<p>3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcjonowanie inkubatorów przedsiębiorczości; • Dobre działanie części instytucji otoczenia biznesu, w większości pracujących w ramach Krajowego Systemu Usług; • Wzrost popytu na produkty Instrumentów Inżynierii Finansowej wśród przedsiębiorców jako alternatywy dla dotacji uzyskiwanych w ramach Programów Regionalnych i kredytów, pożyczek komercyjnych; • Przygotowane strefy aktywności gospodarczej w większości powiatów województwa; • Aktywnie działająca część stref przemysłowych w regionie; • Inicjatywy służące powstaniu powiązań klastrowych skupiających różne dziedziny gospodarki województwa; • Wyznaczanie kierunków rozwoju województwa przez wiodące podmioty gospodarcze zlokalizowane w regionie; • Bliskość dużego rynku niemieckiego, pozwalająca zwiększyć potencjał podmiotów gospodarczych; • Niższe koszty pracy w porównaniu do sąsiednich województw; • Dobre skomunikowanie stref aktywności gospodarczej z siecią transportową regionu; 	<ul style="list-style-type: none"> • Nierówna jakość usług instytucji otoczenia biznesu w regionie; • Niewystarczająca współpraca sektora MŚP z instytucjami otoczenia biznesu w zakresie doradztwa; • Mały potencjał i konkurencja na rynku podmiotów zajmujących się dystrybucją produktów Inżynierii Finansowej; • Uboga oferta produktów finansowania zwrotnego dla MŚP; • Utrudniony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania podmiotów gospodarczych; • Malejąca zdolność inwestycyjna przedsiębiorstw; • Niezadowolająca współpraca MŚP z sektorem badań i rozwoju; • Niskie nakłady inwestycyjne MŚP w dziedzinie innowacji skutkujące słabym wzrostem konkurencyjności przedsiębiorstw; • Brak systemowego wsparcia dla promocji gospodarczej; • Niska rozpoznawalność marki regionu; • Niska konkurencyjność podmiotów lokalnej gospodarki w stosunku do sąsiednich regionów; • Konkurencja silnych podmiotów z sąsiednich ośrodków metropolitalnych.

	<ul style="list-style-type: none"> • Położenie regionu na przecięciu istotnych szlaków komunikacyjnych. 	
<p>4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcjonowanie ośrodków B+R w obszarze OZE i efektywności energetycznej (w tym budownictwo pasywne); • Wzrost liczby podmiotów gospodarczych czerpiących przychody z działalności w ramach OZE; • Dobrze wykorzystywany potencjał energetyki wodnej; • Produkcja energii elektrycznej w skojarzeniu z wytwarzaniem ciepła w nowoczesnych źródłach wytwórczych wykorzystujących lokalne zasoby gazu ziemnego; • Ciągły przyrost instalacji produkujących energię ze źródeł odnawialnych; • Dogodne uwarunkowania klimatyczno – gospodarcze do produkcji energii ze źródeł odnawialnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słabo rozwinięty system elektroenergetycznych sieci przesyłowych oraz dystrybucyjnych ograniczający możliwość przyłączenia instalacji OZE; • Niski udział energii wytwarzanej z OZE w ogólnej wielkości produkcji energii; • Niewystarczająca świadomość mieszkańców regionu oraz podmiotów gospodarczych i jednostek publicznych z korzyści płynących z rozwoju OZE; • Niewystarczająca liczba odpowiednio wykwalifikowanych pracowników z obszaru OZE; • Znaczny udział „niskiej emisji” pochodzącej z indywidualnych rozwiązań grzewczych, transportu miejskiego oraz działalności gospodarczej przedsiębiorstw; • Niski poziom energooszczędności budynków; • Relatywnie słabo rozbudowane sieci energetyczne w regionie, charakteryzujące się niezadowalającym stanem technicznym; • W większości brak opracowanych strategii energetycznych na poziomie samorządów lokalnych.
<p>5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Systematyczne uzupełnianie wyposażenia w ramach systemu ratownictwa; • Wzrost nakładów finansowych na infrastrukturę służącą ochronie przeciwpowodziowej; • Wysoki stopień lesistości. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczające wsparcie dla jednostek ratownictwa w zakresie niwelowania skutków klęsk żywiołowych; • Słabo rozwinięty system monitorowania i informowania o zagrożeniach; • Niezadowalający stan urządzeń melioracyjnych i przeciwpowodziowych; • Niski poziom realizacji zadań z zakresu retencji wód; • Niedostateczne zabezpieczenie obszarów miejskich przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi (intensywnymi opadami powodującymi lokalne podtopienia); • Niedostateczny system koordynacji działań służb ratownictwa.
<p>6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uporządkowana gospodarka ściekowa w większości miast; • Uporządkowana gospodarka wodna w większości miast; • Przyjęty Plan Gospodarki Odpadami; • Stopniowy wzrost ilości zbieranych odpadów ulegających biodegradacji i selektywnego zbierania odpadów; • Obszary atrakcyjne dla nowego osadnictwa, sprzyjające budowaniu oferty dla mieszkańców z dużych aglomeracji miejskich; • Poprawa stanu środowiska naturalnego obserwowana w ciągu ostatnich lat; • Zasoby bogactw naturalnych i związane z nim możliwości rozwoju różnych branż; • Czyste, w małym stopniu przekształcone środowisko naturalne na przeważającej części województwa; • Cenne walory przyrodnicze; • Jeziora i rzeki jako potencjał turystyczny województwa; • Doskonałe warunki do rozwoju turystyki aktywnej i rekreacji; • Bogate, różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego (liczne zabytki, tradycje winiarskie itp.); • Unikatowe na skalę światową walory województwa; • Rozwijająca się infrastruktura turystyczna, umożliwiająca zmianę wizerunkową województwa; • Zwiększona aktywność gospodarcza mieszkańców regionu w obszarze turystyki. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak rozwiązań gospodarki ściekowej w obszarach rozproszonej zabudowy; • Niedostosowana infrastruktura związana z gospodarką odpadami komunalnymi; • Niewystarczająca ilość segregowanych odpadów i niewystarczające zachęty do segregowania odpadów w gospodarstwach domowych; • Niska świadomość społeczna dotycząca ochrony środowiska; • Zła jakość powietrza na obszarach uprzemysłowionych mająca wpływ na zdrowie ludzi; • Konieczność weryfikacji granic aglomeracji wodno ściekowych w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych; • Liczne zdegradowane obszary przemysłowe i powojskowe; • Niezagospodarowanie bądź nieudostępnienie części posiadanych przez województwo zasobów przyrodniczych – brak pomysłu na wykorzystanie oraz brak spójnej oferty regionalnej wykorzystującej walory przyrodnicze oraz koordynacji działań promocyjnych w zakresie turystyki; • Zbyt słaba promocja, w kraju i za granicą, cennych walorów turystycznych województwa; • Brak wykreowanych symboli jednoznacznie kojarzących się z Województwem Lubuskim; • Okresowo występujące zanieczyszczenia niektórych jezior, szczególnie uciążliwe na terenach atrakcyjnych turystycznie; • Niezadowalający stan ilościowy i jakościowy posiadanej bazy turystycznej - miejsca noclegowe, szlaki turystyczne, infrastruktura towarzysząca; • Zły stan techniczny większości zabytków architektury,

		<p>konieczność pilnych, kosztownych remontów;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zróżnicowany stopień dostępności mieszkańców województwa do oferty turystycznej i kulturalnej; • Niewystarczające wsparcie dla indywidualnych inicjatyw tak społecznych, jak i komercyjnych w turystyce.
<p>7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dobra i stale poprawiająca się dostępność komunikacyjna regionu - autostrady, drogi ekspresowe (autostrada A2, A18 i droga ekspresowa S3 zaliczane do sieci TEN-T); • Zadawalająca gęstość dróg na terenie większości powiatów; • Dobra dostępność kolejowa regionu, w tym przebieg linii kolejowych o znaczeniu międzynarodowym wraz z planami ich rozbudowy i modernizacji; • Dostęp do portów lotniczych – niewielka odległość od międzynarodowych portów lotniczych (Berlin, Poznań, Wrocław, Szczecin) oraz infrastruktura lotniska w Babimoście; • Potencjał transportowy rzek przepływających przez województwo (Odra a także Warta i Noteć); • Korzystne położenie geograficzne przy granicy zachodniej; • Dostęp do projektowanej, międzynarodowej drogi wodnej E70; • Możliwość rozwoju transportu multimodalnego ze względu na korzystne położenie na przecięciu istotnych w ruchu międzynarodowym korytarzy drogowych, kolejowych i wodnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niezadawalający stan techniczny dużej części dróg wszystkich kategorii; • Brak przepraw mostowych w ważnych ciągach komunikacyjnych województwa; • Brak odpowiedniego skomunikowania dróg regionalnych z ciągami ekspresowymi i autostradowymi; • Zmniejszająca się ilość środków finansowych służących poprawie infrastruktury drogowej i kolejowej w województwie; • Zdegradowana infrastruktura kolejowa (tory, dworce kolejowe), brak elektryfikacji niektórych linii; • Niewystarczająca ilość połączeń transgranicznych z Niemcami; • Niezadawalająca jakość i ilość połączeń komunikacji publicznej, w szczególności obszarów wiejskich z większymi miastami; • Niska zrównoważona mobilność miejska; • Brak działań związanych z ograniczeniem emisji związanej z transportem publicznym w obszarach o dużym zaludnieniu; • Nieodpowiadający potrzebom stan połączeń drogowych i kolejowych z lotniskiem w Babimoście; • Problemy z zapewnieniem regularnych połączeń lotniczych; • Niewystarczający udział transportu publicznego w ruchu drogowym; • Niewystarczająca i niekonkurencyjna, w stosunku do transportu drogowego, oferta połączeń kolejowych; • Parametry techniczne znacznej części taboru kolejowego nie spełniają wymogów unijnych; • Zdegradowana i nieczynna infrastruktura służąca do transportu wodnego (porty, przystanie, tory wodne); • Brak kompleksowej analizy możliwości wykorzystania cieków wodnych w celach transportowych, w szczególności biorąc pod uwagę sezonowość takiego transportu; • Znikoma infrastruktura tworząca transport multimodalny.
<p>8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie działająca część inkubatorów przedsiębiorczości w regionie; • Potencjał społeczny w zakresie zakładania działalności gospodarczej; • Korzystna struktura demograficzna oraz umiarkowanie korzystne trendy demograficzne; • Rozwój pozasystemowego wsparcia aktywizacji zawodowej oraz przedsiębiorczości oraz przedsiębiorczości społecznej; • Realizacja działań na rzecz równego statusu kobiet i mężczyzn. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niskiej jakości oraz uboga oferta inkubatorów przedsiębiorczości; • Utrudniony dostęp do finansowania mikroprzedsiębiorstw, samozatrudnienia; • Niewystarczające działania na rzecz aktywizacji zawodowej prowadzone przez instytucje publiczne; • Wysokie bezrobocie w większości powiatów i niekorzystna struktura - bezrobocie długotrwale i dziedziczne, w tym na obszarach byłych PGR; • Niska mobilność pracowników; • Migracja młodych, wykształconych ludzi do większych ośrodków aglomeracyjnych w Polsce (np. Poznań, Wrocław) i za granicę; • Niedostateczne działania w zakresie doradztwa zawodowego wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych, a także wśród ich rodziców; • Słaba współpraca przedsiębiorstw ze szkołami (szczególnie o profilu zawodowym) w celu dostosowywania kierunków kształcenia do potrzeb gospodarki regionalnej; • Niedostosowana oferta edukacyjna/szkoleniowa do potrzeb rynku pracy; • Niepełne dostosowanie kwalifikacji zawodowych

		<p>mieszkańców województwa do zmieniającego się rynku pracy;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zbyt niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych; • Brak miejsc pracy dostosowanych do specyfiki osób niepełnosprawnych; • Niska świadomość społeczeństwa oraz niewystarczające działania w zakresie polityki równych szans, w tym równouprawnienia kobiet i mężczyzn; • Brak wsparcia w tworzeniu warunków godzenia ról rodzinnych i zawodowych; • Niewystarczająca baza opieki nad najmłodszymi dziećmi, szczególnie na obszarach wiejskich; • Brak systemowych rozwiązań dotyczących aktywnego starzenia się, w tym niedostosowany do zmieniającej się sytuacji demograficznej system opieki nad osobami starszymi, zwłaszcza niesamodzielnymi.
<p>9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stale poprawiający się stan infrastruktury ochrony zdrowia; • Wysoki poziom świadczenia usług medycznych w większości placówek opieki zdrowotnej na terenie województwa; • Dobrze rozwinięta sieć szpitali; • Duża aktywność organizacji pozarządowych na terenie województwa i dynamicznie rozwijający się sektor ekonomii społecznej; • Rozwój działalności lokalnych grup działania; • Wysoka przedsiębiorczość i zaradność ekonomiczna mieszkańców regionu; • Rozwijająca się sieć organizacji pozarządowych (NGO); • Aktywna działalność organizacji pozarządowych w wielu dziedzinach życia społecznego; • Relatywnie wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego w większości powiatów (z wyjątkiem zagrożeń powodziowych); • Zmiana sposobu działania instytucji pomocy społecznej oraz systematyczny rozwój kompetencji kadr pomocy i integracji społecznej; • Dobrze rozwinięta sieć jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Utrudniony dostęp do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej i specjalistycznych usług medycznych m.in. na skutek niedoboru lekarzy; • Niewystarczający dostęp osób niepełnosprawnych do usług wspierających i rehabilitacji; • Niewystarczająca dostępność do usług publicznych na większości obszarów wiejskich; • Niezadawalający stan znacznej części wyposażenia i urządzeń medycznych; • Brak Bazy Lotniczego Pogotowia Ratunkowego w północnej części województwa; • Niewystarczająca ilość działań profilaktycznych w obszarze zdrowia oraz promocji zdrowego trybu życia • Brak zintegrowanych działań związanych z kompleksową pomocą społeczną; w tym brak rozwiązań systemowych w zakresie współpracy JST, PES, NGO oraz rozwiązań systemowych w zakresie współpracy JOPS i PUP; • Niewystarczające inicjatywy w zakresie rozwoju i powstawania przedsiębiorstw społecznych; • Brak systemowego wsparcia podmiotów ekonomii społecznej • Brak jednolitego systemu instytucjonalnego walki z ubóstwem w województwie; • Niewystarczająca ilość i nierównomierne rozmieszczenie organizacji pozarządowych w województwie; • Niewystarczająca ilość środków finansowych pozwalających na skuteczną działalność organizacji pozarządowych; • Brak skutecznych rozwiązań w zakresie integracji społeczności marginalizowanych; • Niewystarczające rozwiązania systemowe dotyczące aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
<p>10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rosnące zainteresowanie kształceniem technicznym i zawodowym; • Niski wskaźnik przedwczesnego opuszczania nauki; • Dobrze rozwinięta sieć szkół na terenie województwa oraz dostęp do uczelni wyższych (w regionie oraz regionach sąsiednich); • Szeroka oferta edukacyjna proponowana przez placówki z terenu województwa, wpływająca na wzrost atrakcyjności województwa; • Poprawa bazy infrastrukturalnej i wyposażenia szkół i uczelni wyższych; • Rosnący udział w populacji liczby absolwentów uczelni wyższych lub równoważnych; • Stale rosnący rozwój kompetencji kadry nauczycielskiej w regionie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczające zainteresowanie kształceniem technicznym i zawodowym; • Słaba współpraca przedsiębiorstw ze szkołami technicznymi i zawodowymi; • Braki infrastrukturalne kształcenia zawodowego i technicznego; • Znaczne potrzeby infrastrukturalne szkół i uczelni wyższych w zakresie kierunków technicznych; • Niezadawalająca liczba absolwentów uczelni wyższych lub równoważnych w kierunkach ważnych dla rozwoju województwa; • Najniższy w kraju wskaźnik liczby studentów; • Oferta edukacyjna niedopasowana do potrzeb regionalnego rynku pracy; • Niedostateczna wielkość wsparcia kierowanego na rozwój różnych form uczenia się przez całe życie;

		<ul style="list-style-type: none"> • Niskie upowszechnienie uczestnictwa mieszkańców regionu w uczeniu się przez całe życie; • Niewystarczający dostęp osób niepełnosprawnych do edukacji (uczenie się przez całe życie); • Niska świadomość kadry nauczycielskiej w zakresie kształtowania innowacyjnych i przedsiębiorczych (w tym przedsiębiorczości społecznej) postaw wśród dzieci i młodzieży; • Ciągłe niedostosowanie wykształcenia kadry nauczycielskiej do potrzeb rynku pracy (przekwalifikowanie się, możliwość nauczania przedmiotów zawodowych i technicznych); • Niewystarczająca baza przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego).
11. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej	<ul style="list-style-type: none"> • Systematyczny wzrost kompetencji administracji publicznej; • Silna pozycja administracji publicznej, jako animatora inicjatyw społeczno – gospodarczych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewykorzystany potencjał administracji publicznej; • Niewystarczające wykorzystanie technologii ICT w kontaktach obywatel– urząd.

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Ułatwiona z racji położenia współpraca międzynarodowa oraz z partnerami z krajowych ośrodków metropolitalnych (Poznań, Wrocław, Szczecin); • Położenie pozwalające zintensyfikować działania transferowe między podmiotami w kraju i zagranicą; • Ciągły rozwój i powstawanie nowych klastrów skupiających różne dziedziny gospodarki województwa; • Inicjowanie powiązań sieciowych w zakresie nauki oraz B+R podmiotów w regionie z placówkami krajowymi i zagranicznymi; • Rozwijający się potencjał naukowy ośrodków akademickich regionu; • Dostęp do głównych ciągów komunikacyjnych, pozwalających na sprawne przemieszczanie się w kraju i za granicą; • Bliskość ważnych portów lotniczych, w szczególności BBI; • Utworzenie Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego (CETC); • Możliwość wykorzystania dróg wodnych w województwie w celach transportowych, turystycznych, komunikacyjnych; • Ustawiczny wzrost jakości kształcenia w placówkach edukacyjnych; • Korzystne warunki do szerszego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w zgodzie z polityką UE i wparciem z funduszy strukturalnych; • Rozwój ustawodawstwa krajowego i unijnego w zakresie OZE, zmierzający do szybszego rozwoju; • Systematyczny wzrost jakości infrastruktury zapobiegania zagrożeniom; • Duże zainteresowanie społeczeństwa aktywnymi formami wypoczynku i rekreacji, ofertą turystyczną powiązaną z usługami zdrowotnymi (oferty typu SPA) oraz krótkimi wyjazdami turystycznymi („turystyka weekendowa”); • Powstanie inicjatyw służących lepszemu rozwojowi sektora rolnego, rybołówstwa i akwakultury; • Ograniczanie kosztów funkcjonowania podmiotów gospodarczych na całym świecie – poszukiwanie miejsc atrakcyjnych inwestycyjnie – również pod kątem niskich kosztów pracy; • Perspektywa zewnętrznych środków finansowych na działania rozwojowe w kolejnym okresie programowania UE. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nieostrzeganie znaczenia i skali problemów województwa lubuskiego oraz całego pogranicza zachodniego przez krajowe ośrodki decyzyjne; • Niewystarczająca współpraca pomiędzy dwoma największymi ośrodkami miejskimi w województwie; • Niewystarczająca współpraca jednostek samorządu terytorialnego na różnym szczeblu administracji (np.: powiat–gmina); • Brak inicjatyw gospodarczych ukierunkowanych na rozwój innowacji; • Degradacja sieci transportowej, powodująca marginalizowanie niektórych obszarów województwa; • Postępująca degradacja linii kolejowych i szlaków wodnych; • Niezadowolająca oferta komunikacji publicznej w zakresie dojazdów do ośrodków administracyjnych w województwie (Gorzów Wlkp., Zielona Góra) i poza nimi (Poznań, Wrocław, Szczecin, Warszawa, Berlin); • Zapóźnienia cywilizacyjne hamujące realizację inwestycji prorozwojowych (inwestowanie w podstawową infrastrukturę); • Niskie nakłady na wsparcie włączenia społecznego i pomocy społecznej powodujące spadek aktywności mieszkańców województwa; • Brak skutecznych działań ukierunkowanych na zapobieganie wykluczeniu społecznemu; • Pogłębiające się zubożenie rodzin; • Ujemny przyrost naturalny; • Starzenie się społeczeństwa; • Niska wrażliwość społeczna na przemoc w rodzinie, problemy osób starszych; • Postępująca degradacja wartości rodziny; • Niewykorzystany potencjał młodego pokolenia na rynku pracy; • Brak systemowych rozwiązań w obszarze ochrony zdrowia; • Zmiany klimatyczne i coraz częściej występujące niekorzystne zjawiska pogodowe; • Konkurencja w zakresie oferty turystycznej i promocji ze strony województw posiadających atrakcyjniejsze walory – trudności w wykreowaniu własnej oryginalnej oferty oraz szczególnie atrakcyjnych produktów (tzw. <i>high light</i>); • Skutki światowego kryzysu gospodarczego;

	<ul style="list-style-type: none"> • Migracje mieszkańców w kierunku bogatszych regionów kraju i za granicę; • Nadmierna regulacja w zakresie pozyskiwania i rozliczania środków zewnętrznych.
--	---

2. DZIAŁANIA ZMIERZAJĄCE DO ZAPEWNIENIA WARUNKU EX ANTE W ZAKRESIE OKREŚLENIA INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI DLA WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

1. 29 marca 2012 r. Województwo Lubuskie oficjalnie przystąpiło do Platformy S3 (Smart Specialisation Platform- Platforma Inteligentnej Specjalizacji). Platforma jest prowadzona przez zespół skupiający reprezentantów kilku instytucji Komisji Europejskiej i jest instytucją doradztwa wspierającą regiony UE w **określeniu ich potencjałów rozwojowych w obszarze innowacji. Inteligentna specjalizacja (smart specialisation)** jest ważnym pojęciem dla polityki innowacyjnej KE. To strategiczne i inteligentne wykorzystanie posiadanych zasobów regionalnych w celu budowania konkurencyjności regionów. Promuje wydajne, efektywne i synergiczne wykorzystanie środków finansowych oraz wspiera kraje i regiony wzmacniając ich zdolność innowacyjną, skupiając niedostateczne zasoby ludzkie i finansowe na kilku konkurencyjnych obszarach w celu zwiększenia wzrostu gospodarczego i koniunktury. Inteligentna specjalizacja koncentruje zasoby w najlepiej rokujących obszarach. Ma na celu wykorzystanie różnorodności i potencjału poszczególnych regionów oraz unikanie powielania tych samych działań. Uwzględnia i promuje udział kluczowych partnerów, czyli władze samorządowe, a także środowiska gospodarcze, akademickie oraz inne pokrewne instytucje. Inteligentna specjalizacja opiera się nie tylko na innowacjach technologicznych ale także nietechnologicznych, takich jak nowe usługi i procesy, marketing, innowacje społeczne oraz ich kombinacje. **Realizacja idei inteligentnej specjalizacji regionalnej**, ma kluczowe znaczenie dla dostępu do funduszy europejskich po 2013 roku a **określenie potencjału rozwojowego naszego regionu**, będzie podstawą do przygotowania stanowisk negocjacyjnych samorządu.
2. W dniach 21 -24 września 2012 r. pracownicy Departamentów LRPO, EFS oraz Rozwoju Regionalnego i Współpracy Zagranicznej wzięli udział w szkoleniu „Definiowanie Smart Specialization Strategy”. Szkolenie miało na celu zapoznanie osób które będą zaangażowane w proces ze sposobami jego realizacji.
3. W styczniu 2013 r. na zlecenie Dep. Rozwoju Regionalnego i Współpracy Zagranicznej przeprowadzona została analiza krytyczna Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji pod kątem warunkowości RIS 3. W efekcie pracy powstały rekomendacje dotyczące logiki procesu aktualizacji w kontekście wymogów Strategii Europa 2020.
4. Proces określania inteligentnych specjalizacji został oficjalnie zainaugurowany spotkaniem nt. „**Zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań inteligentnej specjalizacji regionów**” jakie odbyło się 15 lutego 2013 r. w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubuskiego. Spotkanie było poświęcone przedstawieniu wyników *Narodowego Programu Foresight*, prezentacji pojęcia inteligentnej specjalizacji, metodyki ich identyfikacji (według RIS3 Guide) jak również dostępnym bazom danych.
5. 18 marca 2013 r. odbyło się spotkanie z Panem Tomaszem Szubą przedstawicielem Banku Światowego w sprawie oceny warunków ex-ante dla strategii RIS3. Bank Światowy wspiera proces wyboru specjalizacji w Polsce.

6. Zarząd Województwa Lubuskiego zaakceptował 26 marca 2013 r. Koncepcję aktualizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji w kontekście RIS 3. Zgodnie z przyjętą formułą procedowania, został wybrany Wykonawca na wykonanie dwóch badań: nr 1 pn.: „Potencjały i specjalizacje województwa lubuskiego” oraz nr 2 pn.: „Obszary inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego”. Powołana została również nieformalna Grupa Robocza (GR) której zadaniem jest ocena przedstawionych przez Wykonawcę materiałów i tez oraz dokonywanie ich weryfikacji. GR pełni funkcję doradczo-konsultacyjną w ramach zleconych badań, których wyniki znajdują odzwierciedlenie w RPO Lubuskie 2020. W jej skład wchodzi przede wszystkim przedstawiciele instytucji otoczenia biznesu i szkół wyższych prowadzący działalność proinnowacyjną. Zadaniem Grupy będzie również uczestniczenie w branżowych spotkaniach z przedsiębiorcami, które będą organizowane na terenie całego regionu do końca roku.
7. Kolejnym etapem przedsiębiorczego odkrywania specjalizacji był cykl spotkań z Panem Jackiem Wojciechowiczem, ekonomistą i socjologiem, Ekspertem Komisji Europejskiej ds. Innowacyjności. Podobni eksperci zostali wyznaczeni do pomocy wszystkim regionom. Pełnią oni rolę obserwatorów i doradców procesu wyboru inteligentnych specjalizacji. Zadaniem Pana Wojciechowicz jest pomoc w doborze właściwych metod usprawniających określenie obszarów inteligentnych specjalizacji. Ekspert spotkał się z przedstawicielami Departamentu Rozwoju Regionalnego i Współpracy Zagranicznej oraz odbył indywidualne spotkanie z Panią Marszałek Elżbietą Polak. Efektem jego pracy będzie raport podsumowujący działania UMWL na rzecz wyłonienia specjalizacji. W raporcie znajdują się również rekomendacje oraz uwagi które ułatwią dalsze procedowanie. Należy jednak zaznaczyć, że Pan Wojciechowicz nie reprezentuje Komisji Europejskiej i rekomendacje eksperta nie są rekomendacjami Komisji. W związku z tym, gotowy raport zostanie przedyskutowany podczas spotkania z przedstawicielami Komisji Europejskiej oraz Województwa Lubuskiego i Panem Wojciechowiczem na osobnym spotkaniu.
8. 11 października 2013 r. zostało zorganizowane pierwsze spotkanie na którym Wykonawca (EU-CONSULT) miał za zadanie przedstawić metodykę badawczą prowadzonych badań oraz dotychczas uzyskane wyniki częściowe. Niestety, Wykonawca wybrany w toku postępowania przetargowego okazał się niezetelny. Współpraca z wyłonioną spółką EU-CONSULT w zakresie realizacji zadania nie spełniła pokładanych oczekiwań. Wykonawca nie podszedł do realizacji zadania z należytą starannością, a efekt pracy Zespołu Badawczego dowodzi braku kompetencji w zakresie przedmiotowych badań. W tym stanie rzeczy została podjęta decyzja o odstąpieniu od umowy z przyczyn dotyczących Wykonawcy. Na spotkaniu przedstawiciele Zamawiającego przedstawili GR zarys metodyczny planowanych badań oraz dalszy plan realizacji.
9. Z uwagi na powagę prowadzonych badań, do czasu wyłonienia nowego Wykonawcy, postanowiono kontynuować prace GR. W związku z powyższym, 25 października 2013 r. na terenie centrum badawczo-wdrożeniowego „Eko-innowacje” w Stanowicach odbyło się drugie spotkanie GR. Spotkanie było poświęcone zapoznaniu się z projektem *Krajowej strategii inteligentnej specjalizacji* opracowanym przez Ministerstwo Gospodarki. W spotkaniu wzięli udział Pan Jacek Wojciechowicz, ekspert Komisji Europejskiej w dziedzinie inteligentnych specjalizacji. Podczas dyskusji wyłoniona została propozycja specjalizacji pn. Technologie środowiskowe. Specjalizacja swoim zakresem obejmuje paliwa niekonwencjonalne, odzysk materiałów, odnawialne źródła energii.

Uzasadnienie:

- Eko-przemysł w UE odpowiada za 2,5% PKB – roczny obrót 319 mld Euro.
  - Komisja Europejska prognozuje dwukrotny wzrost tej wartości w następnym dziesięcioleciu.
  - W ciągu dwudziestu lat, wartość ta może się zwiększyć pięciokrotnie.
  - Udział i progresja udziału w PKB.
  - Generowanie miejsc pracy.
  - Replikacja zatrudnienia.
  - Generuje innowacje produktowe oraz procesowe.
10. 25 listopada 2013 r. odbyło się trzecie spotkanie GR w Regionalnym Centrum Technologii i Wiedzy Interior Sp. z o. o. Spotkanie miało charakter warsztatowy pn. „Diagnoza sytuacji gospodarczej (w tym innowacyjnej) i społecznej w regionie. Potencjał regionu i priorytety rozwoju”. Celem warsztatów było”
- Zebranie opinii ekspertów reprezentujących różne środowiska gospodarcze i społeczne na temat silnych i słabych stron regionu.
  - Określenie głównych potencjałów regionu (w wybranych 4-5 obszarach), w tym niewykorzystanych szans.
  - Wskazanie priorytetów i wypracowanie/wybór makropriorytetów rozwoju województwa w zakresie gospodarczym i społecznym.
  - Wskazanie/ określenie kluczowych czynników rozwojowych regionu w zakresie wskazanych priorytetów.
  - Wskazanie szans i zagrożeń realizacji wskazanych kierunków rozwoju.
11. W dniu 16 grudnia 2013 r. odbyło się V. posiedzenie Lubuskiej Rady Innowacji. Podczas spotkania omówione zostały efekty pracy Grupy Roboczej oraz zespołu badawczego przygotowującego raport „Potencjały rozwojowe województwa lubuskiego” w kontekście aktualizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji, w ramach której najważniejszym zadaniem jest wyznaczenie inteligentnych specjalizacji. Rada wyraziła chęć pełnego zaangażowania i współpracy w dalszej części realizacji zadania.
12. 18 grudnia 2013 r. został odebrany, przygotowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego raport „Potencjały rozwojowe województwa lubuskiego”. Analiza potencjałów regionalnych województwa lubuskiego w ujęciu wskaźnikowym przeprowadzona została w oparciu o metodykę zaproponowaną przez Proniewski M., Juchnicka J., „Badanie potencjałów i specjalizacji polskich regionów. Zarys metodologiczny”, Warszawa 2013, zaakceptowaną przez Krajowe Obserwatorium Terytorialne. Do oceny regionalnych potencjałów wykorzystano zespół czynników określony w pięciu wymiarach: społecznym, gospodarczym, instytucjonalnym, przestrzennym oraz przyrodniczo-kulturowym. Raport zawiera również wnioski z Panelu Ekspertów. Raport jest obecnie konsultowany z Grupą Roboczą, zaangażowaną w proces wylaniania inteligentnych specjalizacji.
13. 3-4 grudnia 2013 r. odbyło się I posiedzenie Regionalnego Forum Inteligentnych Specjalizacji, działającego przy Konwencji Marszałków Województw Rzeczypospolitej Polskiej. RFIS stanowi platformę wymiany doświadczeń, dobrych praktyk jak również umożliwia formułowanie wspólnych

stanowisk w kwestii określania inteligentnych specjalizacji na poziomie regionalnym oraz krajowym. I posiedzenie było poświęcone kryteriom oceny RIS3 według Przewodnika Strategii Badań i Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3) oraz dobrym praktykom w regionach i kraju pod kątem spełnienia wytycznych.

14. 29 - 30 stycznia 2014 r. odbyły się warsztaty z przedstawicielami władz regionalnych, zorganizowane przez *Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju*. Tematem był system monitorowania strategii innowacyjności na poziomie krajowym i regionalnym. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele regionów, Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Komisja Europejska, Bank Światowy. Celem warsztatów było ustalenie głównych zagadnień problemowych w obszarze monitoringu strategii innowacji oraz zapoznanie z koncepcją zwrotu z inwestycji w sektorze publicznym w celu ulepszenia systemu monitorowania stosowanego do mierzenia efektów wdrażania inteligentnych specjalizacji. Spotkanie warsztatowe poświęcone było w całości tematyce monitorowania inteligentnych specjalizacji oraz koncepcji zwrotu z inwestycji. Na spotkaniu ekspert Banku Światowego (Peter Lindholm) przedstawił sposób obliczania zwrotu z inwestycji oraz jego monitorowania w Skandynawii oraz innych krajach EU. Omówione przykłady dotyczyły:

- wyboru operatorów inkubatorów w formie przetargu a nie powoływania spółek zarządzających (płaci sektor publiczny, zarządza prywatny)
- umowy wzrostu, czyli sektor prywatny i publiczny wspólnie określają najlepsze sposoby na zwrot dla obu stron (przykład przedsiębiorczego odkrywania)
- umów z Beneficjentami które zobowiązują do przekazywania części zysku z inwestycji na cele społeczne (od najlepszych wymagać więcej – muszą zarobić i zrobić coś dla społeczeństwa),
- systemu mieszanej refundacji (przed i po uzyskaniu wartości określonych wskaźnikami),
- honorarium za sukces – sektor prywatny sam musi znaleźć środki komercyjne na finansowanie inwestycji. Jeśli osiągnie sukces i osiągnie wskaźniki otrzymuje pieniądze ze środków publicznych,
- rozszerzenie spectrum pomocy również na średnio innowacyjnych (występuje większa stopa zwrotu),
- wspieranie IOB - to wspieranie podaży a nie popytu.

Zwrot z inwestycji (return on investment) wymaga aby inwestycje oraz zwrot z inwestycji były mierzone w pieniądzech.

Instrumenty wsparcia które można ocenić metodą ROI:

1. Działania na rzecz komercjalizacji.
2. Usługi doradcze na rzecz innowacji i wzrostu (vouchers, IOB)
3. Fundusze matchingowe na badania
4. Fundusze matchingowe na wspólne badania
5. Usługi na rzecz eksportu
6. Fundusze załączkowe
7. Venture acceleration networks
8. Stymulowanie tworzenia start – upów
9. Wsparcie dla innowacyjnego łańcucha dostaw

10. Tworzenie międzynarodowego partnerstwa.

Dotychczas żaden z regionów nie ma opracowanego systemu monitorowania Smart Specialization. Warsztaty również nie przyniosły rozwiązania w tym zakresie. Podjęto natomiast decyzję o próbach opracowania wspólnych ram monitorowania w ramach prowadzonego cyklu warsztatów.

Regiony przedstawiały również stan realizacji smartów. Jest on zróżnicowany, jednak wśród obecnych przedstawicieli, żaden nie określił prac w tematyce jako zakończonych. Temat wzbudza wciąż wiele kontrowersji. Ponadto poruszono temat przygotowania action planów – które dotyczą tych regionów które do 10 kwietnia nie spełnią warunku ex-ante dla celu 1 tj. określenia obszarów inteligentnych specjalizacji. Action Plan powinien być dodatkowym dokumentem dołączonym do programu i określać plan działania na rzecz spełnienia warunku, dotychczasowe działania w tym zakresie.

Wnioski:

- Brak jasno określonych oczekiwań w zakresie tworzenia systemu monitorowania.
- ROI nie zawsze może być skutecznie przekładalny na możliwości i efekty realizowanych projektów.
- Głównym narzędziem wsparcia obszarów Smart specialization będzie RPO-Lubuskie 2020. Należy zatem powiązać w systemie monitorowania wskaźniki RPO ze wskaźnikami LRSI lub opracowanymi specjalnie dla tej tematyki.
- Każdy region opracowuje swój własny system monitorowania, będą one zatem nie porównywalne.

Warsztaty były 1 z cyklu. Do końca kwietnia br. planowane są jeszcze 4, w związku z tym wskaźniki oraz monitorowanie zostały omówione na poziomie ogólności.

15. 14 lutego 2014 r. zostanie rozstrzygnięty ponowny przetarg nieograniczony na wykonanie badania nt. „Specjalizacje regionalne i inteligentne specjalizacje województwa lubuskiego” Badanie składa się z dwóch etapów:

Etap nr 1 pn. „Specjalizacje regionalne województwa lubuskiego”

Etap nr 2 pn. „Obszary inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego”

Termin realizacji zamówienia – 31 kwietnia 2014 r.

Przedmiotem zamówienia są dwa raporty w których przeanalizowane zostaną zagadnienia dotyczące regionalnych specjalizacji województwa lubuskiego oraz inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego. Efekty badań zostaną wykorzystane do zaprogramowania działań dla województwa lubuskiego w ramach nowej perspektywy finansowej UE 2014-2020.

I etap

Ten etap badawczy oparty jest w głównej mierze na metodologii przedstawionej przez Krajowe Obserwatorium Terytorialne (KOT), umiejscowione w strukturach Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Badania oparte będą na analizie jakościowej i ilościowej. Celem pierwszego etapu badawczego jest określenie specjalizacji regionalnych dla województwa lubuskiego poprzez:

- identyfikację kluczowych branż regionalnych (na poziomie sekcji i działów),
- ustalenie głównych determinant i barier rozwojowych występujące w przedmiotowych obszarach wzrostu (potencjałach),

- przedstawienie prognoz rozwojowych danego obszaru w regionie, z uwzględnieniem zagrożeń i szans rozwojowych dla każdego obszaru w horyzoncie czasowym do 2020 roku,
- dostarczenie obiektywnych i wyczerpujących informacji, niezbędnych funkcjonującym (jak również nowym) podmiotom w procesie planowania strategicznego i określaniu ich pozycji konkurencyjnej,
- wskazanie obszaru regulacji podmiotom (w tym instytucjom rynku pracy, władzom lokalnym i regionalnym), poprzez identyfikację barier rozwojowych, kierunków działań zmierzających do ich ograniczenia.

II etap

Celem badania jest określenie rekomendowanych obszarów inteligentnych specjalizacji dla województwa lubuskiego w oparciu o potencjał regionu oraz identyfikację potencjału technologicznego w regionie na podstawie istniejących badań, raportów, informacji źródłowych, danych statystycznych, inicjatyw klastrowych, wdrożeń produktów i usług w zakresie działalności innowacyjnej w podmiotach gospodarczych województwa lubuskiego, spotkań branżowych oraz przy pomocy metod badawczych tj. CATI, CAWI i Benchmarkingu. Rekomendowane specjalizacje będą uwzględniać międzynarodowe uwarunkowania w zakresie potencjału rozwoju regionu m.in.

- oddziaływanie danej branży na rozwój społeczno-gospodarczy kraju i regionu,
- ilość przedsiębiorstw w danej branży w województwie lubuskim,
- inicjatywy klastrowe w branżach województwa lubuskiego,
- priorytety strategiczne województwa lubuskiego i polityki spójności UE,
- perspektywy najnowszych technologii w kontekście województwa lubuskiego,
- potencjał gospodarczy regionu w danej technologii,
- ocena poniesienia koniecznych nakładów do wprowadzenia produktu, usługi na rynek,
- ocena innowacyjnej technologii, w kontekście wprowadzenia jej na rynek krajowy i międzynarodowy,
- ocena popytu na produkty i usługi danej specjalizacji rynku krajowego i światowego.

Najważniejsze skróty

CEF	Connecting Europe Facility	NCBR	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
COCOF	Coordination Committee Of The Funds (Komitet Koordynujący Fundusze)	NGO	non-governmental organization – organizacja pozarządowa
COSME	Programme for the Competitiveness of enterprises and SMEs	NEETs	Young people not in employment, education or training
CPR	Rozporządzenie PE i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW oraz EFMR objętych zakresem WRS	NFOŚiG	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
CSR	Zalecenia Rady dla państwa członkowskiego	OSI	Obszar Strategicznej Interwencji Państwa
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny	OZE	odnawialne źródła energii
EDF	European Development Fund (Europejski Fundusz Rozwoju)	PE	Parlament Europejski
EFG	Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji	PO IR	Program operacyjny Inteligentny Rozwój
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki	PO IŚ	Program operacyjny Infrastruktura i Środowisko
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	PO PC	Program operacyjny Polska Cyfrowa
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich	PO PT	Program operacyjny Pomoc Techniczna
EFS	Europejski Fundusz Społeczny	PO PW	Program operacyjny Polska Wschodnia
EFSI	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne (ang. European Structural and Investment Funds (ESI Funds))	PO WER	Program operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
ENI	European Neighbourhood Instrument (Europejski Instrument Sąsiedztwa)	POŚ	prognozy oddziaływania na środowisko
ETS	emissions trading system	PPP	partnerstwo publiczno-prywatne
EUWT	Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej	PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna	PS	polityka spójności
FS	Fundusz Spójności	PSCI	Program na rzecz Zmian Społecznych i Innowacji
IA	instytucja audytowa	RLKS	Rozwój lokalny kierowany przez społeczność lokalną
IK	instytucja koordynująca	SFC 2014	Structural Funds common database
IP	instytucja pośrednicząca	SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance (Instrument Pomocy Przedakcesyjnej)	SRK	Strategia Rozwoju Kraju 2020
IW	instytucja wdrażająca	SRL	strategia rozwoju lokalnego
IZ	instytucja zarządzająca	SUE RMB	Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego
JST	jednostka samorządu terytorialnego	SzOP	Szczegółowy Opis Priorytetów Programu
KE	Komisja Europejska	TIK	technologie informacyjno-komunikacyjne
KEW	kluczowe etapy wdrażania	UOIG	usługi w ogólnym interesie gospodarczym
KK	komitet koordynujący	UP	Umowa Partnerstwa
KM	komitet monitorujący	WDB	wartość dodana brutto
KPR	Krajowy Program Reform	WLWK	wspólna lista wskaźników kluczowych
KPZK	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	WPD	Wspólny plan działań
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2020	WPR	Wspólna Polityka Rolna
LGD	lokalna grupa działania	WPRyb	Wspólna Polityka Rybołówstwa
LGR	lokalna grupa rybacka	WRS	Wspólne Ramy Strategiczne
MOF	miejski obszar funkcjonalny	ZIT	Zintegrowana inwestycja terytorialna